

DE
SACRAMENTALI
MANDVCATIONE
CORPORIS CHRISTI ET
Sacramentali potu Sanguinis
ipsius in Sacra Cœna
Domini.

*Theologica & Scholastica
Tractatio.*

AUCTORE ANTONIO
SADÉELE.

EDITIO SECVNDA.

Excudebat Ioannes Le Preux.

---

clō lō x c.

[illegible]

ILLVSTRISSI
MO PRINCIP
AC DOMINO DOM.
Mauritio, Do. VVilhelmi Filii
Landgrauio Hassiæ, Comiti
in Catzenelnbogen, Dietz,
Nidda, Ziegenhain, &c. Do-
mino Suo Clementissimo:
Salutē per Iesum Christum
Dominum nostrum.

ILLVSTRIS-
sime Princeps, Cle-
mentissime Domine:
Cogitanti mihi ante
aliquot annos de Sa-
cro Cœna Dominiæ mysterio Theo-
logice & Scholasticè disserere, præ
ij.

EPISTOLA

De resur.
carn.

clara hac Tertulliani sententia occu-
rebat : ordinem esse a principalibus
deducendam. Vt enim in reliquis o-
mnibus disciplinis, ita maxime in
Theologicis Tractationibus, confu-
sio vituperanda est. Quum igitur mi-
hi propositum esset sanctissimum Cor-
poris & Sanguinis Christi mysterium
tractare ; operapretium mihi visum
est, imprimis agere de Humana ip-
sius Christi Natura veritate, atque
ab illo capite arcessere sequentes de
Sacra Domini Cæna disputationes.
Etenim si quis ignoret quid sit Corpus
& Sanguis Iesu Christi, quæ nam il-
lius natura atque essentia : qui tandem
fieri potest, ut intelligat, quid sit Man-
ducatio Corporis Christi, & Potus
Sanguinis ipsius ? Itaque Theologica
& Scholastica Tractatio De verita-
te Hu-

EPISTOLA,

de *Humana Natura Iesu Christi* à nobis ante quatuor annos edita est, ut tam substerneremus duabus alijs Translationibus, tum de Spirituali Corporis Christi, tum de Sacramentali ipsius corporis Manducatione: sicut in Prefatione ad Illustrissimos & Potentissimos Germaniae Principes veritatem Evangelicam amplexos, ad-monebamus. Quum autem iam operi manum admoneremus: en Gallici tumultus repente exorti sunt, qui me totos tres annos, civilis illius tempestatis fluctibus iactatum, ab instituto opere reuocarunt. Recte enim Hieronymus ad studia Theologica silentio & otio opus esse iudicauit. Simulatque verò mihi ad pristina mea studia, quasi postliminio redire, Dominus concessit, nihil mihi prius faciendum putau,

Ad Marcellinam.

EPISTOLA,

quàm ut pro nostra tenuitate id præstarem, quod antea promiseram me facturum. Conscripsimus igitur Tractatum De Spirituali Māducatione Corporis Christi, eūque dicauius nomini Illustrissimi & Potentissimi Principis Friderici Comitis Palatini, Electoratus heredis, Vestre Celsitud. consanguinei. Hunc verò de Sacramentali Manducatione Tractatum, ut offeram Vestre Celsitud. facit ipsa rerum quæ à nobis tractantur substantia & natura. Quemadmodum enim hi duo Tractatus aptissime inter se coherent: ita video vos ambos Illustrissimos & verè Christianos Principes, arctissimo sanguinis, etatis, studiorum & (quod longè maximum est) pietatis vinculo esse coniunctos. Atque utinam hoc meo facto verè præfagire liceat, futurum

EPISTOLA.

tum, ut ambo coniunctissimis animis
 promouendo Regno Christi & Euan-
 gelicæ doctrinæ propagandæ, atque e-
 tiam comparandæ Reipublicæ Chri-
 stianæ tranquillitati, felicissimam ope-
 ram nauetis. Quod si Illustrissimus &
 Potentissimus Princeps & Dominus
 Dom. V. wilhelmus Landtgravius pa-
 tens Vestr. Celsitud. dignatus est, pro
 sua Clementia, nostras aduersus Fr.
 Turranium nouæ fodalitatis Mona-
 chum Disputationes, sue Celsitud. iam-
 pridem à nobis dicatas, equo & facili
 animo recipere: idem mihi iure videor
 posse, de Clementissimi Parentis Cle-
 mentissimo filio polliceri. Quinetiam
 memor veteris illius dicti *χάρις λαβὴν*
μνησθέντος, velim hoc nostrum munuscu-
 lum grati nostri ac memoris animi,
 perpetuum esse monumentum. Nam

EPISTOLA.

ad maxima illa beneficia, qua Gallicae
Ecclesiae doctrinam Evangelicam pro-
fiterentes ab Illustrissimis & Potentissi-
mis Celsitud. Vestr. Maioribus accepe-
runt, hoc etiam priuatim accessit: quod
quum Illustriss. & Potentiss. Parens
Vestra Celsitud. me ad suam Celsitud.
profectum, benignissimè (qua est ipsius
clementia) excepisset, ipsa etiam Ve-
stra Celsitud. me saepenumero suo col-
loquio dignata est. Hic verò quid com-
memorem doctissimos Vestræ Celsitud.
sermones? Ex quibus facile tum per-
spexi eam plus etiam quàm ætati ra-
tio ferebat, Latinis & Græcis literis
tinctam, & optimis cuiusque modi di-
sciplinis, perpolitam esse. Adde stu-
dium Poëticæ, quo Vestræ Celsitud. ita
delectatur, ut ei cum ipsis Musis ma-
ximum commercium esse appareat.

Quum

EPISTOLA.

Quam autem ab humanioribus disci-
 plinis ad res Theologicas diuinâsque
 sermo Vestrae Celsitud. assurgebat: tunc
 non poteram satis apud me, vel lauda-
 re, vel admirari Illustrissimi & Po-
 tentiss. parentis singularem pruden-
 tiam; addo etiam felicitatem, qui Ve-
 stram Celsitud. tam accurate & tam
 excellenter instituendam curauerit. Qua
 de re saepe tum agebam cum nobili &
 generoso Bernardo Keutelio Pro prin-
 cipe, & cum clarissimo Henrico Ca-
 nizio Cancellario viris praestantiss. &
 magna pietate ac doctrina praeditis: &
 quos suo merito Illustriss. & Potentiss.
 parens Vest. Celsitud. plurimi facit. Re-
 legebam identidem in memoria quod
 ait Solomo; parentes esse liberorum Pro. 17.
 ornamentum: & vicissim, liberos esse
 parentum coronam. Quod quidem in

EPISTOLA.

vos ita quadrat, ut propemodum videri
 possit Solomo nominatim de Vestri
 Celsi. egregiam illam sententiam edi-
 disse. Quamobrem Illust. Princeps (hic
 enim mihi liceat cohortationem illam
 repetere, qua saepe apud V. C. usus sum)
 expendat V. Cels. quot quantisque do-
 mesticis exemplis sit ad pietatis virtu-
 tisque studium provocata: quantum ex-
 pectationem sustineat, quippe quam
 ipsa concitauerit praedaris illis inijs.
 Expendat, inquam, V. C. et sibi ipsi
 accommodet auream hanc Chrysosto-
 mi sententiam: Animum adolescentis
 debere esse domum Dei. Huius igitur
 domus in animo Vestri Celsiud funda-
 menta feliciter iacta sunt. Reliquum
 est ut V. Cels. pergat domum illam Dei
 quotidie extruere rebus maximis et
 cognitione dignissimis, ijs praesertim
que

De Sam:
 educ.

EPISTOLA.

que ad puriorem Religionem perti-
nent, studiosè meditandis. Quare sum-
miſſe peto a V. C. ut hoc nostra tenui-
tatis munusculum benignè recipere di-
gnetur, quod non eo consilio ipsi offeri-
mus, quasi eam velimus res antea i-
gnotas edocere: sed ut tantum nostris
aliquando legendis (Siquidem id face-
re non gravabitur) ea reuocet in me-
moriâ de quibus grauissimos viros
sepe audiuit doctissime differentes. Sa-
tis enim cuique perspectum est quàm
fuerit atque etiamnum sit Germania
Theologis, pietate doctrinâque præ-
stantissimis ac celeberrimis exornata.
Id quod etiam satis ipse animaduerti,
tum multis alijs, tum doctissimis Pa-
storibus Cassellensibus conueniendis,
qui me colloquio suo cohonestarunt.
Quamquam autem in hoc nostro Theo-

EPISTOLA.

logico & Scholastico Tractatu dissen-
 timus, non solum à Pontificijs: sed e-
 tiam ab aliis nonnullis, qui nobis in
 hoc grauissimo doctrina capite visi
 sunt à puritate verbi Dei recedere: ta-
 men nolim nostrum hoc scriptum in
 eam partem accipi, quasi delectemur
 dissidijs fouendis: quum potius ex ani-
 mo optemus extinctas illas contention-
 nes, quæ super hac re, magno piorum o-
 mnium dolore, iam pridem extiterunt.
 Vestra igitur Celsitudo apud se reputa-
 bit, verum esse quod Nazianzenus
 admonerat: viris etiam pacis aman-
 tissimis necesse aliquando esse ὡς ἂν τὰς
ἐιρημίας πρὸς ἑαυτοὺς Nihil est fateor, nihil
 est, inquam, pace iucundius, nihil opta-
 bilius: sed ita tamen ut ne vnquam à
 Theologica veritate recedamus, quam
 semper & credendam esse & loquen-
 dam

EPISTOLA.

lam verissime censuit Augustinus. Atque ut iterum hoc loco Nazianzenum appellemus: sic ille scite & eleganter hac de re loquutus est: κρείττον ἐμ-

Sent. excerpt. 185

τα εἶναι ὁμιολας ἢ ὑπὲρ εὐσεβείας διασπασί.

Vbi supra.

Quare nostra hac Vestra Celsitud. oblata, vestroque nomini dicata Disputatio eo spectat, ut dissidijs omnibus perpetua obliuione consepultis, sanctissima inter nos ac vere Christiana conuictio sanciatur. Quod si qui nostrum hunc Tractatum scriptis πολυμνοῖς, dentisque charis exagitandum susceperint: profitemur, nunquam nos in illam conuitiandi arenam descensuros: quippe quum nobis constitutum sit, semper quidem ad argumenta differentium, nunquam autem ad maledicta conuiuantium respondere. Porro de nostra methodo, cuius rationem in alijs no-

manuscript

EPISTOLA.

stris scriptis reddidimus: non putari aliquid hic à nobis esse repetendum. Nobis enim propositum est, non res copiosa diffusaque oratione dilatare: sed potius ipsam controuersiam (quoad eius fieri potest) nudam & apertam ante omnium oculos proponere: ut Verbo Deduce, adhibitæque usu Analytica & Apodeictica disciplina, Lectores facilius verum à falso diiudicent. Recte enim Hieronymus, quam phaleratam orationem in Theologicis Tractatibus improbaret: De rebus sacris tractanti, inquit, pedestris oratio necessaria est, non quæ verborum compositione frondescat. Bene ac feliciter vale Illustrissime Princeps, & nostra reuerentis laborem sibi dicatum Vestræ. pro sua clementia & benignitate boni consulat. Dominus Vestram Celsi sui Spiritus

Ad Damianum.

EPISTOLA.

Spiritus donis præstantissimis magis
magisque exornare pergat, Ecclesiæ
Christianæ (ut omnes sperant & exo-
pant) quamplurimum aliquādo pro-
spiciat. Itēque Deum Optim. Max.
ex animo precor, ut Vestr. Cels. Illu-
strissimum & Potentissimum Paren-
tem, non solum ipsi Vestr. Celsitud. sed
etiam toti Ecclesiæ, diu saluum & in-
colorem conseruet.

Ex Museo nostro. Kal. Mart. anno
Domini. M. D. LXXXIX.

Illustris. Vestræ Celsitudinis
obseruantissimus.

A. S A D E E L.

DE SACRAMENTALI

MANDUCATIONE

corporis Christi, & Sacramentali po-
tu Sanguinis ipsius in sacra Domini
Cena.

CAPVT I.

Æ C præclara Augusti-
ni sententiâ: Omnem
doctrinam vel Rerum
esse, vel Signorum: cum
aliis quæstionibus ex-
plicandis, tum maxime
conuenit huic nostræ
Tractationi de sanctis-
simo Cenz Dominicæ Sacramento. Itaque
quum in Tractatu antè à nobis edito egerimus
de Spirituali manducatione Corporis Christi,
& de Spirituali potu Sanguinis ipsius in Cena
Domini: nunc nobis est de Sacramentali man-
dicatione & potu differendum: vt ex Augusti-
ni sententiâ, Rerum doctrina cum Signorum
doctrina coniungatur. Vt enim arctissimam

De Doctr.
Christ. lib.
1. cap. 2.

2 DE SACRAM. MANDUCAT.

nostram cum Christo conjunctionem ex qua vitam spiritualem & æternam haurimus, nobis Christus ipse ante oculos proponeret: Sacramentum Cœnz Dominicæ instituit: in quo propositis Signis, videlicet Pane & Vino, quæ sunt ordinaria corporum nostrorum alimenta, exprimere voluit, alimentum illud æceste ac spirituale, quo animi nostri foveantur in vitam æternam. Quum enim tanta sit ingenui nostri tarditas, ut etiam Verbo Dei commonefacti, ea quæ ad vitam æternam pertinent vix intelligere possimus: tanta porro sit nostra incredulitas, ut diuinas promissiones vera fide percipere nobisque accommodare difficillimum sit: tanta denique obliuio, ut beneficiorum Dei memoria statim nobis effluat: Idcirco Dominus, ut infirmitati nostræ succurreret, cum predicatione Verbi Sacramenta etiam coniunxit, quibus fides nostra & facilius doceretur & efficacius confirmaretur: nosque ipsi in assidua beneficiorum Dei recordatione versaremur. Atque hac adeo conueniunt Cœnz Dominicæ Sacramento, ut rerum Diuinarum, quibus salus nostra continetur, imprimisque eius vitæ quam in Christo habemus, merito dici possit lucidissimum speculum, certissimum pignus & perpetuum monumentum.

In hac autem Sacramentali Manducatione explicanda, nobis negotium erit: primum cum Pontificis Transsubstantiatione inuehetibus.

Deinde

Deinde cum aliis nonnullis quibus videtur,
fieri non posse, ut verè simus Corporis Christi
participes, nisi ipsum Christi Corpus Verò ad
Realiter sit præsens in terris, Cum pane, In pa-
ne & Sub pane. Illos Transubstantiatores, Hos
verò Consubstantiatores, vulgò appellari au-
dimus: ac propterea videntur hisce nominibus,
non quòd, velimus conuictum cuiquam facere,
sed ut ita facilius significetur, utroqueque sen-
tentia, quam hac nostra Disputatio sic resel-
lendam suscepimus. Utroque verò vna Dispu-
tatione comprehendimus, quandoquidem, Il-
cet non in omnibus conueniant, tamen iisdem
propemodum aduersus nostram sententiam
vtroutque argumentis, & ipsa nostræ sententia
veritas iisdem firmamentis aduersus utroque
asseritur: quemadmodum ex sequentibus fici
manifestum. Primum igitur nostræ propo-
siti, deinde audienda utroqueque sententia.

Credimus quoties S. Domini Cena ex Instituto
Christi celebratur, panem & vinum, quæ nobis
in corporis sumenda proponuntur, essentiam ac
substantiam suam retinere, & nihilominus fieri
signa & sigilla centissima; veri Corporis & San-
guinis Iesu Christi, corporaliter in celo existentes,
quæ quidem, videlicet Corpus & Sanguis Christi
animis nostris exhibentur, vera fide recipienda,
illaque virtute & efficacia Spiritus sancti, arctis-
simam hanc & spirituales coniunctionem effa-

*Orthodora
sententia de
Sacramen-
tali Man-
dicatione.*

4 DE SACRAM. MANDUCAT.

cientia: Itemque fieri Signa & Sigilla sanctissimae
communione cum mystico Corpore Iesu Christi
quod est Ecclesia: und

Explicatio.

Hanc nostram sententiam ita exponimus
// Quandoquidem Coena Domini est Sacra-
// mentum, & ea est Sacramentorum Ecclesiae
// natura, ut quibus rebus constent, nimirum
// Signo & ipsius Signi veritate (id quod ab om-
// nibus Theologis quodvis recipiunt, receptum est)
// inde consequitur, panem & vinum, quae in S.
// Domini Coena nobis porriguntur, non iam
// esse ex naturali eorum usu spectanda (nec enim
// nobis praebentur ut ex illis corpora nostra nu-
// triamus) sed in eum finem adhiberi, ut fides
// nostra signis illis magis ac magis instructa, con-
// firmataque, verè & spiritualiter manducet
// Corpus & Sanguinem Iesu Christi in vitam
// aeternam de qua spirituali manducatione iam
// in alio Tractatu egimus.

August. de
Catech.
rud. cap.
26.

*Manducatio Sa-
cramentalis
spiritualis dif-
ferunt.*

Manducationem Sacramentalem ita à Spi-
rituali manducatione distinguimus, ut quum
Panis, ex Sacramentorum natura, vocetur Cor-
pus Christi cuius est certissimum signum ac
sigillum (ut infra copiosius dicendum erit) illi
dicantur Corpus Christi manducare Sacra-
mentaliter, siue Sacramentali manducatione,
qui in Coena Domini sacram illud Corporis
Christi signum ore corporis manducant. Illi
autem dicantur manducare verum Christi Cor-
pus

pus Spirituali manducatione, qui ipsius animæ ore, id est vera fide, percipiunt Corpus Christi, eiusque fiunt verè participes, efficacitate Spiritus sancti, manducantes non solum panem Domini, sed etiam panem Dominum, ut aliquando dixit Augustinus.

Itaque quemadmodum verum Christi Corpus potest Spiritualiter sine signo, & extra Cœnam Domini manducari: nempe in verbo vera Fide recepto (id quod Veteres & Recentiores Ecclesiæ Doctores agnoscunt,) Ita Signum & Sigillum Corporis Christi potest aliquando sine ipsius veri Corporis perceptione Corporaliter manducari in S. Cœna: tunc autem dicitur quidem Corpus Christi manducari: sed tantum Sacramentaliter, hoc est, ratione Sacramenti. Nam qua ratione sacer ille Panis dicitur Corpus Christi, ea ratione Manducatio sacri illius panis dicitur Corporis Christi Manducatio. Vocabulum autem Sacramenti, licet variè sumatur à Doctoribus Ecclesiasticis: (interdum enim sumitur pro Signo, interdum pro tota Actione à Christo instituta) tantum hoc loquendi genus *Manducare Sacramentaliter: refertur improprie ad ipsius signi perceptionem: atque hæc locutio & aliquot aliæ confimiles, cum aliis plerisque Doctoribus, etiam Augustino fami-* *Quæstio, sup. Leuit. 57. Epist. 23. &c.* *lires sunt. Sacramenta, inquit Augustinus, ex similitudine earum rerum quarum Sacramen-*

67 DE SACRAM. MANDUCAT.

*Vocabulum Sa-
cramenti n. est
generaliter signa-
tum.*

ta sunt, plerumque etiam ipsarum rerum nomi-
na accipiunt: sicut ergo secundum quendam
modum Sacramentum Corporis Christi, Cor-
pus Christi est: Sacramentum Sanguinis Chri-
sti Sanguis Christi est: Ita Sacramentum fidei,
Fides est. Hæc Augustinus. Quod si Sacra-
menti vocabulum generaliter accipias pro to-
ta Actione Cœnæ Domini, & pro ipsa tum Si-
gnatum Rei Signatæ perceptione: sequeretur,
Sacramentalem manducationem, eo sensu,
comprehendere & Corporalem & Spiritua-
lem Manducationem simul: atque ita vocabu-
lum Sacramentaliter, quod Theologi usurpant
ad distinguendum inter utranque Manducatio-
nem, nihil distingueret: imò ne distingueret
quidem inter eos qui ad salutem, & alios qui ad
iudicium Cœnam Domini participant.

Rom. 4.

In Terminis ipsis nulla est aut perexigua
difficultas. Signum & Sigillum dicimus (quæ
duo Paulus coniunxit, quum de Circumcisione
loqueretur) vt sacrum hoc Mysterium à nudis
Signis longè seiungamus. Nec enim tantum
dotemur ex ipsa *ἀναλογία* & conuenientia quæ
est inter Signum & rem Significatam, Corpus
& Sanguinem Christi esse animorum nostro-
rum alimentum: sed etiam Spiritus Sanctus
vritur Signis illis ceu instrumentis, vt vnici-
que ex his qui vetè credunt applicet præstan-
tissimum hoc Dei donum, quum Rem sacris il-
lis symbolis significatam, in fidelium ac pio-
rum

CORPORIS CHRISTI. 7

per animis efficaciter obsignat.

Porro Corpus Christi dicitur hic duobus *Corpus Christi.*
modis: aut enim significat verum Christi Cor-
pus quod pro nobis in cruce traditum est: aut
significat veram Ecclesiam Dei cuius ipse Chri- 1. Cor. 10.
stus Caput est, quæ admodum & Scriptura lo-
quitur, & Veteres exponunt. Vtraque signifi-
catio in hoc Mystério locum habet. Nam per
Spiritualém verí Corporis Christi manduca-
tionem, ætissime cum Christo coniungimur:
& ab ipso oeu a capite vita ad nos tanquam ad
ipsius membra dimanat. Præterea sancto eius-
dem Fidei & fraternæ Charitatis vinculo in-
ter nos deumicimur, tanquam eiusdem Corpo-
ris membra.

De Fide & de Spirituali perceptione Cor-
poris Christi legimus in Tractatu de Spirituali
manducatione, vnde depromi poterunt quæ ad
horum vocabulorum intelligẽtiã pertinent.

Denique hæc redit nostra hæc sententia, vt
ab his longissime recedentes qui sanctissimum
Conæ Domini mysterium habent pro Signis
nudis, (quos in Tractatione de Spirituali Mā-
dicatione Corporis Christi refutauimus) non //
tamen animos nostros in crassas eorum cogi- //
tationes demergamus, qui Signa cum Re ob- //
signata confundentes, neque Signa neque re- //
tum Significatarum veritatem retinuerunt.

Pontificiorum autem, hoc est, Transsubstan-
tationum sententia est eiusmodi.

A iij.

8 DE SACRAM. MANDUCAT.

*Pontificiorum
sententia.*

„ Quotiescunq; proferuntur ea verba Christi,
„ quibus Sacramentum hoc instituit, super papæ
„ & vinum, idque à Sacerdote qui intentionem
„ habeat consecrandi: tum substantiam panis &
„ vini conuerti in substantiam veri Corporis &
„ veri Sanguinis Christi, remanentibus nudis
„ accidentibus panis & vini, quæ quidem acci-
„ dentia significant corpus & sanguinem Christi
„ velatum ipsis accidentibus. Porro Corpus Chri-
„ sti realiter existens sub illis accidentibus, esse
„ signum tum veri Corporis Christi, quod in
„ cruce pependit, tum mystici Corporis Christi:
„ nempe Ecclesiæ. Denique tradunt eorum
„ Corpus Christi esse sub specie panis & sub
„ qualibet parte eius: & ore percipi tam à piis
„ quàm ab impiis.

Hanc sententiam vt explicarent diu mul-
túmque Pontificij Scholastici laborarunt. Qui-
etiam Monachi Transsubstantiationis sacelli-
tes etiamnum hodie nihil non tentant, vt pos-
sint grauissima illa incommoda, quæ sententiæ
ipsorum consequuntur, vlla vel ratione, vel ra-
tionis similitudine declinare: sed hætenus ex
hoc inexplicabili labyrintho nullo se sophisti-
ces & argutiarum filo expedire potuerunt.
Huc tandem euadunt, vt dicant, verba Christi
accipienda esse sine vllò tropo, sed simpliciter
vt sonant: ex quo fit, vt quum Christus affir-
met, id quod porrigebat discipulis esse suum
Corpus pro nobis traditum, & sanguinem pro
nobis

nobis fufum: id de vero ac naturali ipsius Cor-
pore & Sanguine realiter prefente sub acci-
dentibus panis & vini, intelligendum fit. Por-
ro Dei potentiam fua illi dogmati preterunt:
ideo vt in hoc myfterio non audienda fint
naturæ leges: fed hoc vnum nobis fatis fupér-
que effe debeat: quod Deus eft Omnipotens.
Tamen poftremis hifce temporibus
morti funt noui illi ac recentes Monachi
(quos vulgò Iefuitas appellitant) qui no-
uas quasdam argutias excogitarunt, vt pro-
beant, fcilicet, dogma Transfubftantiationis
ipfis naturæ legibus non planè repugnare. Quæ
omnia fuis locis à nobis figillatim excutienda
funt.

Consubftantiatorum fententia eft huiusmodi.
In Sacramento Cœnæ Domini panis & vi-
ni fubftantiam remanere quidem, fed vnà cum
pane & vino Chrifti Corpus & fanguinem in-
effe realiter prefentia in terris, & realiter ore
corporis tam à piis ac pœnitentibus, quàm ab
impiis & impœnitentibus recipi.

Hanc fententiam exponunt itidem vt illi fu-
periores. Nimirum vrgent τὸ πρὸν, nec vllum
tropum in Chrifti verbis admittunt. Tantùm
hoc differunt, quod cùm Pontificij dicant Cor-
pus Chrifti effe fub accidentibus panis: hi, Cor-
pus Chrifti exiftere Sub, In, & Cum ipfo pane
arbitrantur.

Hæc igitur eft Controuerfia. An in Cœnæ

*Ubi quidam
opinio.*

“
“
“
“
“
“

*Statu Con-
trouerfia.*

10 DE SACRAM. MANDUCAT.

Domini Corpus & Sanguis Christi, vel sub
solis panis & vini Accidentibus: vel In, Cum,
Sub ipso Pane & Vino Realiter & Essentiali-
ter existens, Ore corporis manducetur & bi-
batur tam à piis & fidelibus, quàm ab impijs
& impoenitentibus: Nec-ne. Ex cuius Con-
trouersie definitione simul etiam emerget
Eam propriè Sacramentalem Manducationem
Corporis Christi dicendam esse, quoniam ex In-
stituto Christi, facer panis in Coena Domini
manducatur, qui quidem nominatur Corpus
Christi, eò quod Signum est & Sigillum cer-
tissimum ipsius Corporis, ut ante diximus.
Superiorem autem illam oralem Manducatio-
nem Realis & essentialis Corporis Christi ab
Aduersariis introductam, non posse dici Sacra-
mentalem Corporis Christi manducationem:
quod idem de Sacramentali potu Sanguinis
Christi dictum esto.

Itaque ex ratione atque ordine nostræ me-
thodi: primum ex certissimis Scripturæ fun-
damentis demonstranda est sententiæ nostræ
veritas.

CAP. V. T. II.

Vdiamus igitur Scripturæ locos
de hoc sacro mysterio dis-
serentes,

Edentibus eis accepit. Iesus pa-
nem, & quum benedixisset fregit,
dedit.

Math. 26.

CORPORIS CHRISTI. C. III.

et reliquis discipulis & ait: Accipite, comedite, hoc est Corpus meum: & accepto poculo ac gratias actis, dedit eis dicens: bibite ex eo omnes, hoc est enim Sanguis meus. Nō ui illius Testamenti qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Dico autem vobis, non bibam ab hoc tempore ex hoc fructu vitis usque ad diem illum, quum ipsum bibā vobiscum nouum in regno Patris mei.

Et accepto pane quum gratias egisset fregit & dedit eis dicens, hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in mei recordationem: Itidem etiam poculum postquam cœnauisset dicens, hoc poculum est nouum illud Testamentum in sanguine meo qui pro vobis effunditur.

Accepi à Domino quod & tradidi vobis: Dominum Iesum ea nocte qua prodebat accipisse panem, & gratias actis fregisse ac dixisse: Accipite, edite, hoc meum est Corpus quod pro vobis frangitur: hoc facite ad mei recordationem: Itidem & poculum postquam cœnasset dicendo: hoc poculum est nouum illud Testamentum in meo Sanguine: hoc facite quotiescunque liberitis ad mei recordationem. Quotiescunque enim ederitis panem hunc & poculum hoc biberitis mortem Domini annuntiatis usquequò veniet. Itaque quisquis ederit panem hunc, aut biberit hoc poculum Domini indignè, reus tenetur Corporis & Sanguinis Domini. Probet autem quisque seipsum, & ita de pane illo

12 DE SACRAM. MANDUCAT.

edat & de poculo illo bibat: nam qui edit & bibit indigne, iudicium sibi ipse edit & bibit, non discernens Corpus Domini.

1. Cor. 10.

Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, nonne communio corporis Christi est? Quoniam unus panis unum corpus multi sumus: nam omnes unius panis sumus participes.

Ex superioribus Scripturæ locis nostram docemur ita conficimus.

ΑΝ ΘΕΙΣ.

» **Q** Vicquid est Ecclesiæ Christianæ Sacra-
 » mentum, in quo res terrene ad res coe-
 » lestes ac spirituales quæ ad vitam æter-
 » nam pertinent significandas, ob signandas & in
 » memoriam reuocandas adhibentur, & expres-
 » so Dei verbo, tum ipsarum rerum celestium,
 » tum etiam terrenarum vera & naturalis essen-
 » tia siue substantia asseritur: atque ipsis terrenis
 » rebus tribuuntur earum rerum nomina qua-
 » rum signa sunt: Illud est eiusmodi ut res ipse
 » terrene suam essentiam ac substantiam reti-
 » neant, & nihilominus fiant Signa & Sigilla
 » certissima, adeoque monimenta eorum om-
 » nijum quæ significant, & quæ verè simul spiri-
 » tualiter exhibentur & præbentur per veram
 » fidem, virtute & efficacia Spiritus sancti,
 » non autem corporaliter nec oraliter reci-
 » pienda.

Sacra

CORPORIS CHRISTI. 13

Sacra Domini Coena est Ecclesiae Christia-
 ne Sacramentum in quo res terrena, (nempe
 panis & vinum, quae nobis ore corporis sumē-
 da proponuntur) ad res coelestes ac spirituales
 significandas obliuandas & in memoriam re-
 uocandas adhibentur (nempe ad significandum
 rerum Christi Corpus & sanguinem, itēque
 ad significandam & obliuandam Spiritualem
 & arctissimam coniunctionem cum ipso Chri-
 sto & communionem cum mystico Corpore
 Christi, quod est Ecclesia itēque ad renouan-
 dam Christi ac praesertim Mortis ipsius me-
 moriam) & expresso Dei verbo tum ipsarum
 Rerum coelestium: (videlicet Corporis & San-
 guinis Christi) tum etiam terrenarum, (videli-
 cet panis & vini) vera & naturalis essentia ac
 substantia asseritur, tum ipsis terrenis rebus
 (nempe panis & vino) tribuuntur earum rerum
 nomina quorum signa sunt, (nimirum nomina
 Corporis & Sanguinis Christi.)

Quare Sacra Domini Coena est eiusmodi ve-
 res ipsa terrena (videlicet panis & vinum quae
 nobis ore corporis sumenda proponuntur)
 suam essentiam ac substantiam retineant, & ni-
 hilominus fiant Signa & Sigilla certissima, a-
 deoque monumenta eorum omnium quae si-
 gnificant, & quae verò simul Spiritualliter exhi-
 bentur & praebentur vera fide, virtute & effi-
 cacia Spiritus sancti, non autem corporaliter,
 nec oraliter recipienda.

141 DE SACRAM. MANDUCAT.

23 **EXPLICATIO SUPERIORIS**
 24 *Demonstrationis.*
 25 **S**uperior Demonstratio ad regulas Analy-
 26 ticas exigatur, facile patebit, eam omnibus
 27 *et ceteris* : aded ut non possit ulla ratione de
 28 Complexionis veritate dubitari. Quod ut cui-
 29 nis sit perspicuum, ita paucis explico.
 30 Maiores propositio quae continet, *re ipsa* ex-
 31 tra controuersiam est: nisi forte quis vel Sa-
 32 cramentorum naturam ignoret, vel dubitet
 33 de certissima verbi Dei veritate: quod absit.
 34 Porro continet definitionem & propriam
 35 eius rei de qua agitur, aded ut ipsum Medium
 36 sit *expositum*.
 37 Minor propositio confirmatur, tum ipsa Sa-
 38 cramentorum naturam, tum expressis illis Scri-
 39 pturae locis, qui nostrae Demonstrationi sub-
 40 strati sunt. Etenim affirmamus, Sacram. Do-
 41 mini Coenam esse Sacramentum Ecclesiae
 42 Christianae, ac proinde recte colligimus, in Sa-
 43 cramento res terrenas ad res coelestes ac spirita-
 44 les significandas adhiberi. Quia hoc est de ra-
 45 tione Sacramenti: quemadmodum doctissimi
 46 quique Theologi tradiderunt. Hinc qui in
 47 Sacramentorum tractatione versantur, identi-
 48 dem in ore habent Augustini dictum: Accedit
 49 verbum ad elementum & fit Sacramentum.
 50 Id quod etiam facile probari possit inductione,
 51 si quis omnia tum Veteris, tum Noui Testa-
 52 menti Sacramenta dispiciat: in quibus omni-
 53 bus,

bus, adeoque in Baptismo, quum res terrena
 adhibeatur ad rem spiritualement significandam:
 quo minus idem in hoc Cœnæ Domini Sa-
 cramento statuendum sit, nulla satis idonea
 ratio afferri potest. Quinetiam quum Paulus
moneat, eos qui sacrum hunc panem edunt,
iudicare ac discernere Corpus Domini, ne
iudicium sibi manducant ac bibant: satis aper-
te significat, rem vulgarem à re Sacra: item Si-
gnum à re Significata, & rem terrenam à re
spirituali & celesti esse discernendâ. Huc adde
quod dicitur de Christi & mortis ipsius recor-
datione, quandoquidem *μὴ μὴ οὖν* sine signo
 comode intelligi non potest. Signum autem in
 hoc mysterio (ut cū August. & aliis loquamur)
 est res terrena diuinitus instituta, quæ præter
 id quod ingerit sensibus, aliud facit in cogita-
 tionē venire, in qua non quid sit, arēditur: sed
 potius, quid significet. Signa & Sigilla dicimus,
 quia res significatæ simul exhibentur, spiritua-
 liter, vera fide, ut diximus, recipiendæ. Nam
 inutile est signum, nisi fides intus adsit, in-
 quit Chrysostomus. Deinde subiicimus ve-
 ram & naturalem essentiam ac substantiam pa-
 nis & vini, afferi expresso Dei verbo. Sic enim
 Evangelistæ commemorant, *Christum ac-*
cepisse panem & quum benedixisset fregisse ac
dedit discipulis, quæ omnia de pane dñi rā-
 tione intelligenda sunt. Quod enim accepit
 Christus, illud fregit, ac dedit discipulis. Ac

16 DE SACRAM. MANDUCAT.

1. Cor. II.

Act. 2.

Matth. 16.

cepit autem Christus panem: Quare Christum fregisse ac dedisse panem discipulis, omnino necessarium est, nisi ipsa Evangelistarum verba, ipsamque orationis seriem laeetes ac pervertas. Adde hæc verba Pauli: Quotiescumque ederitis panem hunc: item: Quisquis ederit panem hunc: & Sic de pane illo edat: & panis quem frangimus: &c. ne mihi proferenda sit eorum sententia qui nomine Fractionis panis apud Locum, sacram Cœnam Domini intelligunt. Rursus poculum ipsum Christus ipse appellat *gemen*, siue *fructum vitis*: quo nomine terrenum vinum significat, ac propterea illi opponitur novum fructum vitis, cuius in regno Dei futuri sumus participes. Ex quibus omnibus manifestum est, veram ac naturalem substantiam Panis & Vini in hoc Sacramento constitui. & in expresso Dei verbo asseri, ut qui de eo dubitavit, ille merito, de verbo Dei dubitare videatur. Quod autem addimus, panem & vinum tribi earum rerum nomina quarum signa sunt, perspicuum est ex his verbis: Hoc est corpus meum. hoc est sanguis meus. Corpus etiam mysticum & eius communionem significari, Paulus docet his verbis: *Quoniam unus panis, & unum corpus multi sumus.* Itaque efficitur, panem & vinum quæ nobis in S. Cœna Domini proponuntur, esse Signa & Sigilla certissima eorum quæ significant, & quorum propterea nomen habent: itemque esse monumenta quibus Christus,

his, adeoque Mors ipsius nobis in memoriam
reducatur, id quod patet ex his verbis. Hoc fa-
cite in mei recordationem: item: Quotiescunque
averitis panem hunc, & poculum hoc biberitis,
meum Domini annuntiatum usque quo venerit.
Denique verum Christi Corpus spiritualiter
& fide manducatis, idque virtute & efficacia Spi-
ritus sancti in superiori nostra disputatione de
Sacramenti manducatione Corporis Christi, su-
per exposuimus: quæ nihil attinet hic repetere.

His igitur omnibus expositis, nobis redit su-
perior illa nostra sententia, nempe Panem &
vinum, quæ nobis in S. Cæna Domini proponun-
tur, suam substantiam retinere: & nihilominus
per signa & sigilla certissima, adeoque monimen-
ta verum omnium quæ significant & quæ sunt spi-
ritualiter & fide recipienda. Id quod erat de-
monstrandum.

Conclusio.

CAPUT III.

Vne ex ratione nostræ methodi
adversus dogmata Transsubsta-
ntiationis & Consubstantiationis
nobis est ἀναγκαστικὸς & ἀπο-
κριντικὸς disputandū. Verum enim-
verò quia Consubstantiatores commentum il-
lud Pontificium de Transsubstantiatione repu-
diant, & tunc demum se inclinant ad Pontifi-
cium, quoniam in hoc Mysterio agunt de reali In-
existentia Corporis Christi: idcirco, primum

48 DE SACRAM. MANDUCAT.

omnium Pontificiorum Transsubstantiatio nobis euertenda est. Hic autē Lectores velim admonitos, mihi hoc loco nō esse propositū ostendere, sanctissima, illa Christi verba quibus ipse sacrū Cœnæ mysteriū instituit, ad Pontificios, supm illud externum & reale (vt illi quidem affirmant) Missæ sacrificium celebrantes, minime pertinere. Hic enim agitur de Sacra D. Cœna expressis Christi verbis instituta, non de humanis commentis, quibus maximo totius orbis Christiani malo, ipsum Cœnæ Dominicæ Sacramentum in Missam Pontificiam, hoc est, in nudos inanēque ritus, ac ceremonias theatricas, & quod longè grauius est, in idololatriam conuersum est: qua de re alibi in Tractatu de Vnico Sacrificio Christi disseruimus. Sed quia propositæ quæstionis habenda est ratio, sequēs disputatio in Pontificiam Transsubstantiationem feretur, vt eam Ecclesiæ Romanæ sententiam euertamus, quam antea in primo Cap. recensuimus de conuersione substantiæ panis & vini, in verum Corpus & Sanguinem Iesu Christi, remanentibus panis & vini accidentibus: & reliqua eiusmodi quæ suprà à nobis commemorata sunt.

Aduersus Transsubstantiationem.

ARG. I.

OMne dogma quo negatur id quod expressis Apostolorum & Euangelistarum verbis affirmatur

firmatur ex Ecclesia Christiana finibus exterminandum est.

Dogma de Trāssubstantiatione est eiusmodi, vt eo negetur id quod expressis Apostolorum & Evangelistarum verbis affirmatur.

Quare dogma de Trāssubstantiatione ex Ecclesia Christiana finibus exterminandum est.

Maior est in promptu. Minorē propositionem sic probamus. Trāssubstantiatores negant in S. Coena Domini, post consecrationem, panis substantiam remanere, ac proinde negant esse panem: quum tamen Apostoli & Evangelistæ verbis expressis panem esse dicant. Vt patet ex Cap. superiori proximo, & ex locis Scripturæ quibus nostra demonstratio nititur, vbi nominatim post benedictionem vocatur panis. Panis quem frangimus, inquit Paulus. Quotiescunque ederitis panem hunc, &c. & Christum. Non bibam de hoc fructu vitis. (inquit.) Respondent, Christi Corpus vocari panem, propterea quod panis conuersus est in Corpus Christi: vt homo vocatur terra & cinis quia de terra factus est, & terra conuersa est in hominem. Contra, sequeretur, Christi Corpus fieri de substantia panis, quæ sit ipsius Corporis materia: adeo vt ipsum Christi Corpus, ante illam Trāssubstantiationem, non extiterit: nec enim Homo fuit priusquā de terra formaretur: quod est absurdissimum. Nam vnus eiusdemque corporis vna est eademque materia,

1. Cor. 10,
1. Cor. 11,
Matth. 26,

8. 113

20 DE SACRAM. MANDUCAT.

& una est forma. Quare sanctissimum Christi Corpus non potest constare duplici materia eaque differente toto genere: homo verò dicitur terra, tum quia eius corpus è terra desumptum est, tum quia tandem in terram reuertitur. At Christi Corpus neque de panis substantia desumptum est, neque in panis substantiam reuertitur.

Est autem ridiculū quod addunt, hominem vocari terram propter conversionem terre in hominem. Primum enim non queritur inter nos, an terra vocetur homo: sed, cur homo vocetur terra: cuius rei quū expressis verbis Scriptura rationem reddat: iniquissimum est & audacissimum aliam comminisci. Sic enim ipse Dominus, *Donec reuerſaris in terram, ex ea enim sumptus es: quia pulvis es & in puluerem reuerſeris.* Et apud Ecclesiasten: *Reuertatur pulvis in terram suam vnde erat.* Et apud Iobum: *Homo reuertetur in puluerem.* & alibi: *Sicut è luto formasti me & in puluerem reduces me.* Ex quo illud Abrahami: *Quum sim pulvis & cinis.* Deinde: quidquid isti dicant de conversione terre in hominem: semper, velint nolint, eo reuoluentur, terram esse materiam hominis. Verumenimvero panem esse materiam Corporis Christi, quamuis sint audacissimi assertores, tamen, ni fallor, asserere non audebunt. Denique quum loquimur de prima hominis cōformatione: hoc non dicitur Theologicè, terram fuisse

Gen. 3.

Eccl. 12.

Iob. 34.
Id. 10.

Gen. 18.

fuisse conuersam in hominem: ne videamur ex-
iguare creationem hominis cum iis quę de re-
liquis rebus creatis dicuntur: vt, *Germinet terra*
herbam viuentem: Item: *producat terra animal*
viuentis secundam speciem suam. &c. Quare ieiun-
ium illud de hominis creatione loquendi ge-
nus, ferendum non est in Theologia.

Gen. i.

Captant etiam aliud diuerticulum ex eo
quod dicitur virga Aaronis absorpsisse virgas
Magorum Pharaonis, cum tamen virga tum
esset in serpentem conuersa. Sed ratio est in
promptu, nempe quia (inquit August.) In id
etiam reuerſa est: Hoc est, quia statim virga illa
in pristinam ac naturalem formam erat reditu-
ra, eamque formam tum habebat, quum Mo-
ses hanc historiam conscripsit, temporum pre-
teritorum narrator, vt de Ioanne dixit Augu-
stinus in re non prorsus dissimili. Quinetiam
verbum Absorbendi satis indicat tunc tempo-
ris fuisse serpentem: nec enim proprium est
virgę vt aliquid absorbeat. Virgas autem Ma-
gorum dicit Moses fuisse absorptas, vt distin-
guat miraculum Dei à magicis prestigiis. Ergo
nilil huic historię cum Cœna Domini com-
mune est. Etenim Serpens ille non præexiste-
bat, sed per conuersionem cœpit esse serpens,
quum antea non esset. Deinde in illa virgę cō-
uersione exterior oculorum sensus affectus est,
& tandem visus est ille serpens, quandiu dura-
uit illa conuersio, & donec virga in pristinam

Sup. Exod.
quæst. 11.

August de
Cōf. Euāg.
lib. 2. cap.
17.

22 DE SACRAM. MANDUCAT.

formam redierit. At in Cœna Domini, nihil tale apparet, nec sensus vlllo modo afficiuntur cōmentitia illa conuersione, sed potius dicant planè contrarium. Præterea ne ipsi quidē Pontificij volūt, panem factum esse Corpus Christi, (ne panis materia formam Corporis Christi assumpsisse videatur) nec rursus de Corpore Christi panem fieri: quod tamen necessario sequeretur ex illa comparatione virgæ Mosæ. Denique conuersio virgæ in serpentem expressis ac dilucidis Scripturæ verbis affirmatur: at de conuersione panis in Corpus Christi nihil extat in Scriptura. Sic enim Moyses. *Et fuit, inquit) in serpentem: se. conuersa.* At nihil tale dicitur de pane,

I I.

SI panis substantia conuertitur in Corpus Christi: Ergo Cœna Domini non est Sacramentum. *Aduocat.*

Consequentia patet. Nam ea est natura Sacramentorum (ita dictante Scriptura & Verbis omnibus assentientibus) vt sit *analogia* inter Signum & Signatum, qua sublata, Sacramentum etiam tollitur. Si Sacramenta (inquit Augustinus) quādam similitudinem earum rerum quarum Sacramenta sunt non haberent, omnino Sacramenta nō essent. Atqui *analogia* huius Sacramēti sita est in ea facultate nutriendi quam panis habet: vt ita doceamur, animos nostros

nostros alii ac foneri Corpore & Sanguine Iesu Christi in vitam eternam, quemadmodum panis & vino corpus nostrum alitur ac fouetur in hac vita. Iam si tollitur substantia panis, obsecro, vbi nam erit illa nutriendi facultas? nec enim panis albedo, rotunditas, & reliqua huiusmodi accidentia nutriunt. Nam quod illi respondent ex Thoma, quantitatem supplere maiorem panis, testem citant, cui alio teste opus est. Quare, id diuinitus fieri, ex Dei verbo docendum est. Quod si Transubstantiatio (licet enim mihi hoc dicere) suos liberos, hoc est, multiplicem illam Monachorum progeniem, qui tam praefractè veritati resistunt, solis accidentibus aleret, profectò iam pridem eorum contendendi studium refrixisset. Item: quandoquidem panis in S. Domini Cœna est etiam signum mystici Corporis, siue sanctissima illius unionis quâ omnia Ecclesiæ mēbra sub Christo Capite arctissimè inter se cōiunguntur, nō minus quàm ex multis granis frumenti vnus panis conficitur: Si tollatur panis substantia, simul esse desinit hæc *ἀναλογία*, ac proinde colligitur Sacramentum: contra hæc expressa verba Pauli, *Panis quem frangimus, nonne communio Corporis Christi est? Quemadmodum vnus panis, vnum corpus multi sumus: nam omnes vnum panem participamus.* Hæc Paulus, contra Transubstantiationem pro nobis disserens.

At enim inquirunt, ante Transubstantiatio-

1. Cor. 10.

24 DE SACRAM. MANDUCAT.

panem fuit panis, ac propterea fuit etiam illa *analogia*: nam accidentia panem qui fuit, representant. Ego verò sic insto. Ergo aut panis fuit Sacramentum ante Transsubstantiationem (& sic Transsubstantiatio evanescit) aut sequitur, id quod esse desit, esse Sacramentum: quod inconstantissimè dicitur & ἀντιφατικῶς. Nam id quod non est simpliciter, quomodo erit Sacramentum? Item: si istis credimus, iam pro uno, habemus duo sacramenta. Quandoquidem accidentia representant panem qui fuit & non est amplius: panis autem, si esset, representaret alimentum spirituale. Quod quidem generis accidentalis ἀναλογίαι: fateor mihi imprimis novum videri. Atque omnino contendant licet Monachi nervos omnes sophisticos: affirmo illos effugere non posse, quin, posita Transsubstantiatione, tollatur Sacramentum: faciant, fingant, inueniant omnia diuerticula: semper veritas fortior eminebit. Nam quod nonnulli dicunt, aquam Baptismi non abluere sordes corporis, vanum est effugium. Satis enim constat, aquam habere illam facultatem, licet actu non abluat sordes corporis. Nec enim in eis finē adhibetur: alioqui non iā esset Sacramentum.

III.

SI Baptismi Sacramentum effectum suum plenè habet in fidelibus, remanente Aqua substantia, nec ulla idonea (sicuti suo loco ostendemus) ratio

ratio offerri potest, quamobrem non idem de Sacramento Cene Domini statuendum sit: quum vtrique proponatur, & exhibeatur ætissima cum Christo coniunctio: certè, vt S. Cœna Domini effectum suum plenè habeat, nihil opus est panis vniue Transsubstantiatione.

Verum est Antecedens.

Verum ergo & Consequens.

Connexi veritas petitur ex summa similitudine quæ inter Baptismum & sacram Cœnam Domini intercedit, quam quidem ego sic demonstro.

Primum, vtrumque est Noui Testamenti Sacramentum à Christo institutum. Deinde, sic comparentur ea quæ de Baptismo, cum iis quæ de Cœna Domini dicuntur, inde patebit tanta vtriusque Sacramenti conuenientia, vt ne hæc quidem sine illis intelligi possint. Audiamus enim ea quæ dicuntur de Baptismo: Docete omnes gentes Baptizantes eos, &c. Qui crediderit & Baptizatus fuerit seruabitur. Baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum. Nisi quis genitus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei. An ignoratis, nos quotquot Baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem ipsius esse Baptizatos, &c. Nam si cum eo plantati coaluimus conformatione mortis eius, nimirum etiam resurrectionis (conformatione) coalescemus. Quicunque in Christo Baptizati estis Christum indui-

Matth. 28.

Marc. 16.

Act. 2.

Ioan. 3.

Rom. 6.

Gal. 3.

1. Pet. 3.

Tit. 3.

26 DE SACRAM. MANDUCAT.

stis. Nos Baptismus seruat, non abiectio sordium carnis, sed bona conscientia interrogatio erga Deū per resurrectionem Iesu Christi, secundum prænotionem Dei Patris in sanctificatione Spiritus, ad Obedientiam & asperersionem sanguinis Iesu Christi. Seruauit nos per Lauacrum regenerationis, & renouationem Spiritus sancti. &c. Vicissim audiamus ea quæ de Cœna D. dicuntur.

Ioan. 6.

Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum. Nisi ederitis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinē, non habetis vitam in vobis. Panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. Qui edit meam carnem & bibit meum sanguinem in me manet & ego in eo.

1. Cor. 11.

Matth. 16.

Qui edit carnem meam & bibit meum sanguinē, habet vitam æternam. Probet se ipsum homo & sic de pane illo edat, &c. Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur, hoc est sanguis meus qui pro multis funditur in remissionem peccatorum, &c.

Ex his omnibus summa Baptismi & Cœna Domini similitudo & conuenientia facile elucescit, quandoquidem utrobique agitur de Remissione peccatorum, de Salute & vita æterna, de Coniunctione quæ nobis cum morte Christi adeoque cum ipso Christo arctissima intercedit. Vulgatum est autem illud: De similibus similia: de iisdem eadem esse statuenda.

Ad Antecedens quod attinet: illi ipsi fatentur, Aquæ substantiam remanere: cur ergo non idem censeant de Cœna Domini? Num est maius ali-

aliquid aut mirabilius, nutriti in vitā æternam quā in vitam æternam regenerari? minime certe; nec minus hoc nouum Nicodemo, Ioan. 3. quā illud Capernaitis durum visum est.

At, inquit, non sunt eadē verba in Baptismo, quā in Cœna Domini. Nec enim Christus ostendens Aquam, dixit, Hoc est sanguis meus. Quod quidem diuerticulum ego sic refello. Primum, quum sic ratiocinatur: in Institutione Baptismi, non ita dixit Christus: Hoc est Sanguis meus. Ergo in Baptismo non est Transsubstantiatio vt in Cœna Domini: hoc, inquam, mera est petitio principij. Hoc enim est inter nos controuersum, an illa Christi verba, *Hoc est corpus meum*, Transsubstantiationem inferant. Deinde licet totidem verbis eadem sententia non exprimat, tamen affirmo, ea quæ de Baptismo dicuntur æquipollere ei formulæ verborum qua Sacra Domini Cœna instituta est, & perinde esse ac si Christus aquam ostendens diceret: Hoc est sanguis meus pro vobis effusus in ablutionem ac remissionem peccatorū &c. Itaque si res est eadem: non est subsistendum in variis loquendi generibus. Quid enim hæc si- bi volunt, *Lauacrum regenerationis: aspersio sanguinis Iesu Christi: Baptizari in remissionem peccatorum*, & quæ sunt huiusmodi. Quis enim nescit non Aquæ substantiam, sed Christi sanguinem esse lauacrum regenerationis? itēque non Aquæ substantia sed Christi sanguine

Tit. 3.
1. Pet. 3.

28. DE SACRAM. MANDUCAT.

ROM. 6.

Remissionem peccatorum nobis comparari? Quid porro sibi vult illud Apostoli, *Eos qui baptizantur, in mortem Christi baptizari* nonne his verbis significatur sanguis Christi? Itaque tum verbum *Baptizandi* (quod significat mergendo ablueri) tum ipsius rei circumstantia satis complectitur nomen Sanguinis, licet non expressum sit in ipsa Baptismi institutione. Tertiò si propter hanc loquendi formulam, *Hoc est corpus meum*, (qua nomen rei signatur tribuitur signo) usque adeò Cœna Domini Baptismo antecellit, ut illic fiat Transsubstantiatio, hic verò non fiat: Ergo Sacramenta Veteris Testamenti sunt longè præstantiora Baptismi Sacramento. Nam in veteris Testamenti Sacramentis similis loquendi formula vsuatur: ut, *Hoc est Transitus sine, Pascha: Hoc est fœdus meum*: de Circuncisione: Item: *Petrus erat Christus*, & aliquot consimilia (in quibus neque fuit Transsubstantiatio, nec aliquid propositum, quod esset maius iis quæ nobis in Baptismo proponuntur.) Atqui hoc consequens ipsi met valde repudiant, quippe qui nobis obiciant, vetera nos Sacramenta cum Noui Testamenti Sacramentis exæquare.

IIII.

SI his Christi verbis, *Hoc est corpus meum*, Transsubstantiatio efficitur: Ergo explicari non potest, quid significetur pronomine, *Hoc*. Absurdum

judum est consequens: Absurdum igitur & An-
nunciandum.

Consequentia ita probatur. Quoniam, Hoc, sit
demonstrativum (ut id à Grammaticis repeta-
mus) aliquid demonstret necesse est. Quare aut
demonstrat Corpus Christi, aut ipsam panis
substantiam cum eius accidentibus, aut sola pa-
nis accidentia. Si demonstrat Corpus Christi:
Ergo id non fit vi Transsubstantiationis, quam
illi volunt effici ex horum verborum prolatio-
ne. Sic enim Thomas: Consecratio, inquit, per-
ficitur in ultimo instanti prolationis verbo-
rum. Itaque sequeretur, esse Corpus Christi an-
te consecrationem, quod illi vehementer ne-
gant. Hoc adde plana hæc & perspicua Evan-
gelistarum verba: Acccepit panem, fregit, dedit-
que discipulis suis. Quod si reserant demonstra-
tivum, Hoc, ad ipsam panis substantiam, & om-
nia ad ipsum panem, quippe Signum & Si-
gillum Corporis Christi certissimū (ut necesse
est) pertinet ergo Transsubstantiatio; sequitur
enim, veram panem fuisse Apostolis demon-
stratam. Absit enim ut unquam ausint dicere,
aliquid fuisse falsò demonstratum à Christo.
Denique si dicant, sola panis accidentia fuisse
demonstrata, sua retexunt omnia: quandoqui-
dem negant, accidentia esse Corpus Christi,
quod tamē Christus ipse affirmaret. Hic, quem
tandem exitum reperiant: nemo potuit hæte-
nus explicare. Nam quòd ridiculè quidam

comminiscitur Vagum aliquod Individuum,
 id profecto est eiusmodi, vt febricitantis cu-
 iusdam Monachi delirium esse videatur: imò
 ne intelligi quidem possit istud *avvapativon* nō
 differendi sed somniandi genus. Nullum est e-
 nim Individuum, quod non sit *ἁπλοῦς* proin-
 de certum, non autem vagum, indeterminatum
 aut indefinitum: præsertim quum precedat de-
 monstrativum, *Ἦδε*, certum aliquid designans.
 Alij malunt demonstrari Individuum vagè de-
 terminatum. Ita vt in principio illius enuntiatio-
 nis, Hoc est corpus meum, sit panis, & in fi-
 ne sit Corpus Christi. Atqui non animaduer-
 tunt, dum volūt superiori contradictioni me-
 dendi, & pro vna, tres nobis respondere contradi-
 ctiones. Nam vagè determinatum, inconstan-
 tissimè dicitur. Rursus, si demonstratur Indivi-
 duum quod sit panis: in principio enuntiatio-
 nis & corpus in fine: ergo duo Individua sunt
 vnum Individuum: hoc est, vnū & plura, quem
 fontem esse omnium Contradictionum Phi-
 losophi docent. Denique sequeretur, ex hac
 vaga interpretatione, verbum, *Ἔσθ*, significare
 fieri: & esse & fieri dicitur *ἁρτισμα*. Discat
 igitur rectè *ἱππολύτου*, & patrem Orationis ali-
 quid significare, non duo simul, eadēq; con-
 traria. Sed qui veritati resistunt, ita errent ac
 vagentur necesse est. Quin etiam si is esset sen-
 sus verborum Christi quem illi volunt, perin-
 de ac si diceret, Hoc quod neltur sub accidenti-
 bus

huius panis, est corpus meum, certè Transsubstantiatio iam præcessisset illa Christi verba: quemadmodum diximus. Denique quum oculis corporis accidentia demonstrantur potiùs quàm ipsa substantia, quæ nostris oculis nisi accidentium beneficio demonstrari non potest (soli enim mentis oculi substantiam, detractis accidentibus, contemplantur: ac proinde dicebat Augustinus, interiores oculos esse iudices exteriorum oculorum.) omnino Demonstratiuum Hoc substantiam suis accidentibus vestitam significat, aut est demonstratiuum non demonstrans. Itaque si demonstraretur Corpus Christi, quandoquidem est exterior & aspectabilis demonstratio, certè demonstraretur corpus cum suis accidentibus, atque ita Corpus Christi videretur in Cæna Domini, & esset omnibus aspectabile: quod longè secus est. Epist. iiii.

S*i in Cæna Domini substantia panis non remanet, sed sola panis accidentia supersunt. Ergo accidentia nutriunt. Itémque: ex accidentibus generantur vermes & cineres: quod vel opinari, stultissimum est.*

Consequentia patet ex ipso sensu & ex ipsa experientia. Nam qui sacra illa Signa participant, in seipsis sentiunt vim ac facultatem panis & vini: adeò vt absurdum sit affirmare, panis viniq; substantiam esse defuisse, remanen-

32 DE SACRAM. MANDUCAT.

tibus solis accidentibus. Rursus memorie proditum est, reliquias Eucharistiae comburi solitas. Denique non negant Pontificij quin identidem apud ipsos hostiae (vt vocant) diutius aservata tinctis ac vermibus absumantur, ex qua re inter ipsos Transsubstantiatores non parva exorta est disputatio, dum quærent, vnde cum illi vermes existant, & quid tum fiat de Christi Corpore: Theologicè, scilicet, de Cæna Domini differentes. Nam qui ad Thomam magnum illum Transsubstantiatorem refugunt, qui viro, naturamque Substantiæ, Quantitati tribuit, illi profectò sua somnia alienis somniis cumulant. Commentum enim illud Thomæ nec ullam habet in Scriptura fundamentum, & ipsas rerum naturas à Deo constitutas evertit.

VI.

SI in Cæna Domini sola panis ac vini accidentia supersunt: Ergo rursus illa accidentia in substantiam Transsubstantiantur, ita vt Pontificij pro vna iam duas habeant Transsubstantiationes. Consequentia patet, Certum est enim (nisi rursus velint ipsos etiam homines in lapides & truncos à vray Dieu transsubstantiare) in Cæna Domini panis vinique saporem & gustum remanere. Ex quo efficitur, subesse panis ac vini substantiam, quandoquidem sapor sine substantiâ materiata esse non potest, neque hactenus auditum est vllius accidentis saporem esse.

Nam

Nam tamen si Sapor est accidens, non est tamen
accidentis Sapor. Et Sapor panis sine pane, ne
cogitari quidem potest. Ad hæc perspicuum
 est, accidentia illa, ut loquuntur, & quæ Ponti-
 ficij sola superesse existimant: non esse quasdam
 Mathematicas delineationes, sed (quidquid Pō-
 tificij somnient) esse corpora Physica materiam
 & transdu corporis naturalis habentia, cuius-
 modi est longitudo, latitudo & profunditas:
 quæ omnia ipsis sensibus percipiuntur, & quæ
 vel ipsi Pontificij negant ad Christi Corpus
 pertinere. Quamobrem si quis existimat, acci-
 dentia materia constare, (ut omnino hîc dicen-
 dum esset, æquis enim colorem, longitudinem
 latitudinem & profunditatem vel vidit vel at-
 tractavit unquam sine materia?) ille profectò
 accidens in substantiam commutavit. Quid,
 quod, post Thomam, non dubitent affirmare,
Quantitatem panis in panis materiam, divina
virtute converti? Ita scilicet Monachi, vni
 Transubstantiationi mutanti alteram Trans-
 substantiationem suffulciunt: atque etiam ex-
 pectò dum plures comminiscantur: iam enim
 illis duabus magnam video ruinam impedere.

Math. 26. 1. Cor. 10. &c.

Si in Cæna Domini sola panis accidentia rema-
 nent: ergo stare non potest quod dicitur in Scri-
 ptura de sacri Panis fræctione. Ad 1. cor.

Consequentia patet. Ecquid enim frange-
 C j.

Ioan. 19.
Exod. 12.

reitur? Num Christi Corpus Absit. Os non con-
fringetis ex eo. Inquit. Et nominatim Euange-
listæ. *Acceptit panem, inquit, fregit deditque*
discipulis. & Paulus: *Panis quem frangimus.*
Num igitur accidentia franguntur? Atqui nos
agimus nō de Mathematica sed de vera & sen-
sibili fractione rei corporalis: adeo ut, nisi sub-
strata sit materia ac substantia, fractio locum
habere non possit. Iam in Coena D. videtur res
corporalis frangi.

Respondet Thomas (magnus ille Transsub-
stantiationis patronus, qui quātum in ipso fuit,
non dubitavit ipsa naturæ fundamenta conuel-
lere, ut suæ Transsubstantiationi blandiretur.)
Quantitatem dimensionum frangi. Quod ego
sic refello. Fractio de qua agitur aut est vera, &
realis, aut mathematica. Si mathematica, ruit
igitur huius Sacramenti veritas: quod absit.
Item: ergo quibusdam præstigiis, eorum qui in-
tersunt oculi deluduntur, apparet enim vera &
realis fractio. Item: Ergo abrogatur fides verbo
Dei: quod absit. Nam Paulus: *Panis quem fran-*
gimus, inquit, nonne communio est Corporis Chri-
sti? Item: Nisi sit vera fractio, quomodo signifi-
cabit summos illos dolores quos Christus in
cruce pro nobis passus est? Sic enim Paulus ver-
ba Christi commemorans, *Hoc est corpus meum*
quod pro vobis frangitur, inquit, alludens ad ve-
ram panis fractionem. Itaque, si fractio panis,
est pars Sacramenti, (quippe: cum significet
maxi-

maximos Christi cruciatus) veram esse & realem fractionem, necesse est. Quomodo enim res falsa rei verissimæ Sacrum signum sanctumque pignus esse potest? Rursus, si fractio vera & realis est (sicuti est omnino) non igitur sola quantitas dimensiva frangitur: quia in vera fractione, non sola quantitas sed ipsum quantum frangitur: hoc est, ipsa substantia quæ quantitatem habet. Etenim videmus totam & Individuum frangi: ne Monachi recurrât ad illas quantitatis diuisiones quæ fiunt tantum opera mentis & discursu. Atque hæc de Thomæ somnio nobis dicta sint. En quò tandem euadant etiam præclara hominum ingenia, quum humana commenta purissimo Dei verbo anteponunt.

V I I I.

Si in Cena Domini sola panis vini que accidentia remanent (vt Pontificij volunt) ergo accidentia subsistunt sine subiecto. Ad vñatou. Respon- det Thomas, quem plerique ex recentioribus scholasticis sequuntur (Franciscanis quantumvis licet propter inveteratum inter illas sectas odium, inuidioribus & obstrepentibus) solam quantitatem dimensionem subsistere sine subiecto, & in ipsa quantitate reliqua accidentia fundari. Quod quidem non iam somnium sed delirium ita redarguo. Quantitas non potest esse dimensiva, nisi sit alicuius quanti dimensiva: hoc est, non potest dici quantitas dimetiens,

*Thomas 2.
futatis.*

36 DE SACRAM. MANDUCAT.

nisi aliquod quantum dimetiatur. Hæc enim sunt ex tertio genere Relatorum *ἡ μέτρον πρὸς τὸ μετρητὸν*. Iam hîc non agitur de quantitate illa mathematica quæ fit *ἡ ἀσπείρους*, sed de quanto physico indiuiduo quod videtur, correctatur, mouetur & quod est longum, latum & profundum, idque actu, non autē nuda quadam cōsideratione *ἐν τῷ κατ' ὄν*. Itaque quantitas illa dimetiens necessariò includit substantiam materiata[m] quam dimetiatur: alioqui vanum est nomen quantitatis dimensionis, perinde ut si quis dicat mensuram sine aliquo mensurato: quod nihil est aliud, quàm inanes voces fundere: summum, non in Theologicis modò, verum etiam in omnibus disputationibus vitium. Deinde Thomas petit principium. Nam qui dicit Quantitatem dimensionem subsistere sine Subiecto, ille dicit, Accidens sine subiecto subsistere. Quantitatem enim esse accidens, spero non negaturos. Denique nihil absurdius dici potuit, quàm, reliqua accidentia fundari in quantitate dimensionis. Nam tametsi is est ordo naturæ ut quantitas proximè ad substantiam accedat, tamen qualitas & reliqua accidentia non possunt in quantitate dimensionis fundari, sed fundantur in substantia quæ quanta est: quemadmodum licet qualitas ordine præcedat actionem, tamē actio non fundatur in qualitate, sed in substantia quæ qualis est. Etenim, quæ fieri potest ut reliqua accidentia in quantitate

itate subsistant quum ipsa quantitas sine sub-
stantie fundamento subsistere non possit? Nec
sum nescius, quum hoc loco omnes rationes &
Thomam & reliquos Trāsubstantiatores de-
bent, tandem eos Omnipotentiam Dei suis
commentis prættere (quam responsionem
postea suo loco refellemus.) Sed illud demiror:
cur non igitur idem de aliis accidentibus di-
cant, ac videri velint studiosi ordinis naturæ in
summa illa rerum omnium perturbatione
quam inuehant. Enimverò, siquidem velit,
non minus potest Deus facere ut qualitas sub-
sistat per se, quàm ipsa quantitas. Itaque dum
amplificare volunt Omnipotentiam Dei, eam
restringunt.

Sunt qui respondeant: Accidentia posse sine
subiecto subsistere, eo quòd lux, inquit, quæ
est accidens, ante Solis creationem extiterit,
quæ postea in Sole tanquam in subiecto subsi-
stat: quos ita refello. Primum, perperam fa-
ciunt, qui ex iis quæ in prima Mundi confor-
matione facta sunt, velint ipsam rerum natu-
ram à Deo constitutam evertere. Satis enim
constat, hanc esse rerum naturam, ut accidentia
nisi in subiecto esse non possint. Deinde qui
putant primigeniam illam lucem fuisse acci-
dens, à præstantissimis Theologis & Philoso-
phis dissentiunt: nec satis convenit, creationem
mundi ab accidentis creatione cœpisse. Vi-
deant Lectores quàm variè tum ab Augustino

38. DE SACRAM. MANDUCAT.

Vide Aug.
li. de Gen.
ad lit. im-
perf. cap. 3.
& de Gen.
ad lit. lib.
1. c. 3. & li.
4. c. 22. &
cōtra Faust.
manich. li.
23. & c.

tum ab aliis Doctoribus de primæ illius lucis
creatione disputatum sit. Denique distinguen-
dum est inter Lucem & Lumen: quod poste-
rius ut plerique omnes fatentur esse accidens,
ita lucē, eam præsertim quam Moyses dicit in-
itio creatam esse, inter substantias doctissimi
Theologi numerant. Certè Augustinus dicit
lucem esse corporalem, & in libris qui spectri-
buntur extat alicubi hæc sententia: Lucem es-
se substantiam non qualitatem: ne mihi dicen-
dum sit quæ nobis obiiciuntur non extare apud
Mosen (licet non desint qui ita censeant) nem-
pe lucem illam in principio creatam (quam illi
dicunt esse accidens, & nonnulli ex Veteribus
putant fuisse iam tunc corpus aliquod lucidum
distinguens inter matrem & vespertinam) illam, in-
quam, lucem fuisse deinde in Sole tanquam in
subiecto collocatam. Sic enim Moyses: *Exstant,*
inquit *Deus, Luminaria in expansione celi, &c.*
Et fecit duo magna luminaria, &c. Ex quibus ap-
paret solem cum sua luce simul fuisse creatum,
ut diem à nocte separaret: nam luminare sine
luce ne intelligi quidem potest. Quanquam
autem Basilii alicubi lucem cum qualitate
per quandam similitudinem comparavit: tamē
aut primum diem factum fuisse cui nox vicissim
succederet: quā lux illa primigenia suum splen-
dorem diffunderet, sequē rursus contrahere-
ret. Et alibi, *Lux*, inquit, *est substantia dissoluti-
ua tenebrarum.* Quid quod Scorus ita exponit
verba

Gen. 1.

Hexa. h5.
2. in 5. c.
Eia.

verba Moſis? Creata eſt Lux, Gen. i. Lux eſt corpus luminofum, neque enim accidens creatum eſt abſque ſubiecto. Hac Scotus à Monachis Pontificiſis imprimis celebratus. Sed de hac re haſtenus: nos enim de ipſa rerum natura à Deo conſtituta, cõformataque diſſerimus: non de iis quæ perfectam abſolutamque naturæ conſtitutionem præceſſerunt, & quorum plena cognitio longè profectò ſuperat humanam intelligentiam. Quanquam autem res in hoc Myſterio ſignificatæ rebus omnibus creatis longè antecellunt: tamen externa ſigna petita ſunt ex rebus ordinariis ad captum humanum accommodatis.

In. 2. Diſt. 13.

Denique, dici non poteſt ſine contradic-
tione accidentia panis ſine panẽ ſuperſeſſe. Quo-
modo enim ſunt Accidentia panis, ſi panis non
eſt? Fuit, inquit. Dic ergo, Accidentia quæ fue-
runt panis & quæ non ſunt Accidentia panis:
neque ita ſam nullius rei ſunt accidentia; ac pro-
inde ne accidentia quidem: quia non eſt Acci-
dens quod non eſt alicuius rei Accidens. Non
enim Accidens eſt Ens ſimpliciter, ſed *quod eſt*,
ut Philoſophi docent. Itaque, dicere, Accidens
eſſe nullius rei quæ actu ſit, hoc profectò eſt,
non loqui, ſed balbutire.

non loqui, ſed balbutire.

*Si poſita Tranſſubſtantiatione, ſubſtantia panis
neque poſſit in nihilum redigi, neque reſolui in*

40 DE SACRAM. MANDUCAT.

materiam primam, neque conuerſi in ſubſtantiam corporis Chriſti: Ergo dogma de Tranſſubſtantiatione merum eſt ſomnium. Antecedens verum eſt, Verum igitur & conſequens. Subſtantiam intelligimus non tantum formam eſſentialem, ut panis deſinitur ἐν τοῦ καὶ ὄλης: ſed ſubſtantiam materiam conſtantem. Agimus enim de pane Individuo, ut eſt ὁ δέσμι. Connexum eſt perſpicuum.

Antecedentis partes ita ſigillatim probamus. Primum, ſubſtantia Panis non poteſt in nihilum redigi: nec ordine naturæ, ex cuius legibus nihil in nihilum reuertitur: nec vi verborum Chriſti: quia nihil tale extat in hiſ Chriſti verbis: Hoc eſt corpus meum: & ſanè quàm mirum foret iſtud ratiocinandi genus, ſi ex verbo, Eſt, concluderetur, aliquid non eſſe? Item hæc verba: *Accepit panem: dedit que &c. Panis quem frangimus: Sic de pane illo edat: Quemadmodum vnus panis, vnum corpus multi ſumus, nam omnes ex vno pane participamus. & conſimilia ſatis refellunt iſtam (ut illi vocant) ſubſtantia panis annihilationem. Ad hæc, verbo Dei omnia ex nihilo fuiſſe creata, itémque eſſe, ſubſiſtere & cōſeruari paſſim legimus, potiùs quàm ipſas rerum creaturarum eſſentias verbo Dei in nihilum redigi. Rurſus ſi ex hiſ verbis, Hoc eſt corpus meum, ſubſtantia panis in nihilum redigitur: cur etiam ipſa accidentia non ſimul euaneſcent? Nam illa imprimis demonſtrantur, ut antè diximus. Item: agnoſcerent Pronomine*

Hoc

Matth. 16.
1. Cor. 10.
1. Cor. 11.

Hoc demonstrari substantiam panis, quod illi vehementer negant: alioqui, quomodo & quibus tandem verbis ipsa panis substantia peribit? Etenim nisi demonstraretur panis substantia, nulla igitur in his Christi verbis facta est mentio substantiæ panis. Quæ fit igitur ut vi verborum Christi id in nihilum redigatur de quo Christus nihil dixerit? Quod si Christus locutus est de substantia panis: ergo hic erit sensus verborum Christi (siquidem sensus dicendus est) Hoc, quod nihil est, est corpus meum. Absurdum & impium. Denique hoc repugnat ipsi vocabulo Transsubstantiationis, quò conuersio substantiæ significatur: alioqui (nobis enim in loqui liceat) dicenda esset potiùs Desubstantiatio. Conuersio verò non delet substantiam siue materiam, sed mutat formam. Quid pluribus opus est? nobis etiam tacentibus, Monachorum illæ copiæ λευκομέλαιναι quæ sub signis Thomæ militant, magno vocis & manuum pedumque strepitu hanc de substantiæ panis annihilatione sententiam explodunt. Sic enim Thomas: Multum inquit, de natura corporis primò creata iam in nihilum rediisset ex frequentatione huiusmodi mysterij: nec est decens ut in sacramento salutis diuina virtute aliquid in nihilum redigatur. Hæc Thomas.

In li. 4. sct.
Dist. 1. Cc.

Secundò, substantia panis non resoluitur in primam materiam: quia substantia panis non est sine sua forma essentiali: formam autem in

42 DE SACRAM. MANDUCAT.

primam materiam resolui posse, ne fando quidem auditum est. Cæterum si prima materia est potentia (vt Philosophi tradant) hoc erit valde præposterum, ab Actu regredi ad Potentiam: cum potius à Potentia ad Actum progrediendum sit. Atque omnino commentum istud de prima materia planè redolet antiquum illud Chaos, quum nondum mundus suis partibus distinctus, collucret: vt ita nobis melius significet quātam rerum omnium perturbationem Transsubstantiatio in orbem terrarum inuenerit. Sed de prima materia hætenus, quā à Deo creatam scimus, sed post mundi conformationem sine forma existere, nemo Christianus credit, & nullus Philosophus existimat. Atque id sensit vel ipse Thomas qui commentum istud etiam refutauit.

Tertiò Substantia panis non conuertitur in substantiam Corporis Christi (quemadmodum Thomas opinatus est) sequentibus rationibus.

Si vlla fieret conuersio, id fieret vi verborum Christi: At hîc nullum est Christi verbum quod conuersionem significet: Nam verbum, *Est*, non significat conuersionem. Nec enim ita dixit Christus: *substantia panis fiat substantia corporis mei, vel, sit substantia corporis mei*, quod tamen dictum oportuit vt hæc de conuersione sententia locum habeat. Quòd si vlla esset conuersio, certè illa præcederet verbum, *Est*, vt ita Christus

Christos de re iam ante facta loqui videatur. Etenim non potest esse corpus ante conuersionem, nec in ipsa conuersione, sed tantum post conuersionem. Atqui negant omnes Pontificij esse Corpus Christi antequam verba illa pronuntiata sint. Nulla est igitur conuersio. Nam qui solo vocabulo *Benedicendi* contenti sunt: egregie à gregalibus suis Pontificus refelluntur. Nec enim *Benedixit* idem est ac *Panem in suum Corpus transsubstantiauit*.

Respondent. Christum etiam non dixisse, *Hoc fiat signum vel sigillum corporis mei*. Certe: nec enim opus fuit: quandoquidem ipsum loquendi genus satis id significat. Hoc enim est peroulgatum in Scriptura, præsertim quum de Sacramentis agitur, vt nomen rei significante signo tribuatur (qua de re infra suo loco plura dicenda sunt) sed nusquam reperias hoc loquendi genere Transsubstantiationem significari. Imò nihil tale in rerum natura, nec supra rerum naturam vnquam extitit, quale isti Transsubstantiatores, Chimæricis illis somniis excogitarunt.

Item: si panis conuertitur in Corpus Christi: ergo materia ipsius panis est simul cum materia & essentiali forma Corporis Christi: atque ita quoties fit Transsubstantiatio, toties aliquid accedit substantiæ corporis Christi. *ad vlt. rov.* Consequentia patet ex iis quæ paulò ante diximus, vel ipsis omnibus Thomistis as-

44 DE SACRAM. MANDUCAT.

sentientibus. Nam substantia panis non redigitur in nihilum, nec etiam in primam materiam resoluitur: nec rursus manet sub suis accidentibus (vt illi volunt) & tamē est aliquid, ac proinde est alicubi. Itaque si conuertitur in Corpus Christi, certē non alibi quā in Christi corpore quaerenda est.

Item: si panis conuertitur in Corpus Christi: sequeretur, formam essentialem panis in formam Corporis Christi transire, assumptis ipsius Corporis accidentibus, idque ex natura conuersionis, quę postulat vt manente materia, vna forma recedat & alia assumatur, nec tantum interior forma, sed etiam exterior. Iam quia hoc est de natura corporis vt videri & cōtrectari possit: certē non iam panis sed ipsum Christi Corpus videretur. At contra fit. Videtur enim panis, & Corpus Christi non videtur. Quinetiam nolunt materiam remanere, quod tamen est de ratione conuersionis.

Respondent: substantiam panis in substantiam Corporis tantum conuerti, nec tamen adesse accidentia Corporis, sed Panis accidentia superesse. Audio scilicet conuersionem sine conuersione. Itēque audio petitionem principij. Nec enim somnium tēque quaterque repetitum, aliud est quā somnium: quandoquidem suum commentum recitare, non est suum commentum confirmare. Credo igitur te ita credere: sed ego quero rationem cur ita credas,

credas. Christus, inquisita dicit. Itane verò. ubi obsecro? quando? quibus verbis? ubi nam gentium sit mentio istius separationis accidentium à substantia? Quum Christus diceret: Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur, num loquebatur de sola vel panis vel corporis substantia sine illis accidentibus? Et corpus quod traditum est, nullane habebat accidentia? potuine sine quantitate & eiusmodi Accidentibus crucifigi? aut, habebatne accidentia Panis? Quid igitur verbis Christi cum isto somnib commone esse potest?

• Sunt qui dicant, corpus Christi esse prædictum suis accidentibus in Eucharistia (quam tamen in isto dogmate dicant substantiam panis converti in substantiam corporis.) Quid? Si color est, cur non videtur? Estne prædictum colorem Eucharistia ea conditioe, ut in Eucharistia videri non possit? Restat igitur ut teneantur ipsorum oculi qui interfunt ne videre possint. Et hoc fortassis est unum ex miraculis Transsubstantiationis, ut qui oculos habent, non videant. Deinde contrectant ne superficies Corporis Christi, an superficies panis? Iam si propriam habet quantitatem, habet igitur proprias dimensiones. Quod si est in loco Accidentium panis sub quibus continetur (ut isti volunt) quomodo parvus locus continet magnam dimensionem corporis? Eritne Continens minus Contento? Si non circumscribitur, nec

46. DE SACRAM. MANDUCA.

definitur loco panis, & tamen est in illo loco: est igitur in loco & extra locum simul: Corpus autem in loco esse & esse infinitum, dicitur inconstantissime. Nec est quod nobis obtrudant suas illas distinctiones. Non esse per modum Quantitatis. Nihil enim actu existit sine modo existentie, alioquin existeret non existens. Porro qui fieri potest ut quantitas Corporis quæ maior est, contineatur sub quantitate panis quæ est longè minor? Si corpus Christi habet proprias dimensiones, habet igitur propriam longitudinem, latitudinem &c. ac proinde potius contineret quantitatē panis, quā ab illa contineretur. Rursus, quomodo stabit iste concursus Accidentium? Num Accidentia corporis subternuntur Accidentibus panis, aut contra? quomodo convenient inter se Accidentia individua rerum plusquam toto genere differentia? Item si corpus habet proprias dimensiones: illis igitur circumscribitur & definit esse in loco: imo quum est in vna, non est in alia Eucharistia. (ut loquuntur,) nam si sunt dimensiones actu, ergo actu dimetiuntur atque ita circumscribuntur, aut dimetiuntur, non dimetientes. Articuli. Ad hæc, quomodo erunt dimensiones propriæ, si corpus Christi est totum in qualibet parte Eucharistie, ut isti somniant? Denique, si retinent dimensiones corporis, ut sit verum corpus: cur igitur non retinent substantiam panis, ut panis accidentia sint vera accidentia-

cidentia. Minus enim potest subsistere accidens sine substantia, quam substantia sine accidente. Nam accidens est Ens *αὐτὸν*: & est de ratione Accidentis ut sit in substantia. Sed pergamus conuersionem istam refellere.

Item: si panis conuertitur in Corpus Christi, idque in instari & sine motu locali ut Thomistæ volunt: Ergo substantia Corporis Christi non est sub panis accidentibus. Consequenter patet: quia Corpus Christi est in cælo, Pontificiis assentientibus. Ipsa autem accidentia panis sunt in terra. Siquid autem conuerteretur in aliud quod iam actu existeret (id quod a nobis per concessionem dictum sit) necessario traheretur ad id in quod conuerteretur, & ibidem esset cum eo: ac proinde substantia panis in cælum euolaret in Corpus Christi conuersa. Ibi enim est Corpus Christi. Alioqui potius Corpus Christi diceretur conuerti in panem: siquidem Panem sequatur & in Panis loco resideat. Itaque quum volunt puncto temporis panem conuerti in Corpus Christi, & ibidem esse ubi erat panis: profecto, quicquid tandem excusent, non possunt effugere quin inferant Corpus Christi simul per illam conuersionem generari. Quod absit. Consequenter patet, quia id in quod aliquid conuertitur, per huius conuersionem esse incipit. licet enim species præexistat, tamen singulare *τὸ σῆμα* non præexistit. Et hoc dicitur *ἀντιστοιχείαν* unum

48. DE SACRAM. MANDUCAT.

singulare conuerti in aliud singulare. præexistens. Sequeretur enim idem simul iam esse & fieri. Quidam ex Recentioribus iisdem rudioribus Monachis proferunt ^{vsu} ~~vsu~~ de nutrimento: cuius forma (inquiunt) conuertitur in substantiam viventis secundum formam quæ est ~~modi~~ & res singularis præexistens. Sed longè falluntur. Etenim licet homo sit viuens secundum suam formam (quam si amitteret non iam esset homo) tamen nutrimentum non conuertitur in formam hominis, nec simpliciter in formam carnis, & sanguinis (forma enim neque fit, neque generatur, ut Philosophi tradunt) sed conuertitur in carnem, in sanguinem & cetera eiusmodi. Idque per additionem & assimilationem. Nec enim præexisteat ille sanguis vel illa caro quæ sit per nutrimenti conuersionem, licet nutrimentum communem sanguinis vel carnis formam subeat & assumat. Sed hæc physiceis adeoque Medicis discutienda relinquamus. Ad Theologos autem quod attinet, affirmamus istam assimilationem, quum agimus de Sanctissimo & immortali Corpore Christi, esse, non iam commentum, sed portentum. Ceterum agimus de toto composito, non de partibus ex quibus totum componitur, quæritur enim inter nos, non in particula panis, in particula Corporis Christi conuertatur, sed an panis conuertatur in ipsum Corpus Christi: quod fieri non posse firmissimis argumentis conten-

contendimus. Quorsum igitur hæc *vs. 45.* de nutrimento carni vel sanguini assimilato? Denique quum per assimilationem fit conuersio, tum id quod conuertitur transit in locum communis formæ quam subit, videlicet, sanguinis, carnis &c. Itaque ex hac *vs. 46.* sequeretur, panis conuersionem fieri in cælo, ubi est Corpus Christi, non in terra.

Alio modo respondet Thomas: nempe hæc conuersionem fieri diuina virtute, quod quidem nihil aliud est quàm principium petere, & id quod est in quæstione positum afferre loco *vs. 47.* Adde quòd diuina virtus non facit vt conuersio non sit conuersio, quemadmodum intra copiosius explicabimus, quum excutiemus istud respondendi genus. Hinc fit vt galeata illa Monachorum acies quæ Ioannem Duns Scotum ducem sequitur, magno animo contendat, in suis disputationibus, præsentiam Corporis Christi in Eucharistia non fieri per conuersionem substantiæ panis: quandoquidem sola conuersio non infert Præsentiam: nec enim sequitur, inquit: Panis conuertitur in Corpus Christi: Ergo Corpus Christi est præsens in Eucharistia, quia Corpus Christi præexistit & est in cælo: præsentia autem corporis hic, vel ibi, est posterior ipsius corporis essentia. Hic verò quid faciunt conuersionis patroni? nempe exponunt (aut peruertunt potius) vocabulum Conuersionis: atque ita scilicet

50 DE SACRAM. MANDUCAT.

cer rem explicant : vt Conuersio sit substantialis successio qua Corpus Christi succedit substantiæ panis in instanti, hoc est, vno verbo, vt conuersio non sit conuersio. Quare hoc modo palmodiam canunt & rereunt sua illa omnia superiora de conuersione quæ sit in instanti, itemque de substantia panis quam negabant tum in nihilum redigi, tum in primam materiam resolui. Nam quoniam sit in instanti conuersio, si est substantialis successio Corporis Christi, quod est in Cælo, in locum substantiæ panis qui est in terra? Item si conuersio, est substantialis successio, ergo ipsa substantia panis succedit in locum substantiæ corporis Christi: cuius enim est conuersio, eius est substantialis successio ex istorum definitione. Item, si in instanti & sine motu locali, idem corpus est simul in cælo & in terra: Ergo ἡ ἀνάστασις Patitur ipsius corporis vbiuitas quam Transubstantiatores repudiant. Item, si succeditur substantiæ panis, illa igitur recessit, aut non ei succeditur: & si non redigatur in nihilum, quoniam tandem euadit. Item: si substantia panis longè abest a corpore, & nihil ei cum ipso Christi Corpore commune est, cur dicitur conuerti in ipsum Corpus: ipsum, inquit, Corpus, quod ne attingit quidem, a quo abest quàm longissime: atque vbinam terrarum sit, nondum potuerunt magni isti somniatores somnare. Denique, si corpus Christi quod est in cælo, succe-

52 DE SACRAM. MANDUCAT.

tor, quid intelligis nomine Corporis? quid aliud
 quod corpus *magis dicitur*, solique delineatio-
 ne adumbratum? Minime vero: quandoquid-
 dem de ipso essentiali Christo Corpore loqui-
 ris. Ergo loqueris de eo corpore quod carnem
 ossa & sanguinem habet: idque non a virtute Con-
 comitantia, sed ipsius naturae virtute. Quod si
 habet sanguinem ex Concomitantia, habet igitur
 & ossa & carnem eodem modo. Ecquod igitur
 est illud corpus cui tribuitur ista Concomi-
 tantia? Nam facile probabo, totum ipsum Cor-
 pus esse Concomitantiam: siquidem tibi fides
 habeatur. Rursus: si Corpus Christi constat car-
 ne, ossibus & sanguine, quia est verum & natu-
 rale corpus: Ergo si panis Transsubstantiatur
 in verum & naturale Corpus Christi, certe Trans-
 substantiatur in carnem, ossa & sanguinem.
Quod si excipias non converti in sanguinem
Transsubstantiationis, sed tantum per Concomi-
tantiam adesse sanguinem: idem ego dicam
de carne & ossibus, adeoque de iis omnibus quibus
corpus constat: ista inductione colligam
nihil eorum ex quibus constat Corpus Christi
vi Transsubstantiationis adesse in Eucharistia
ac proinde nullam esse Transsubstantiationem.
Etenim cedo mihi rationem quamobrem, vi
Transsubstantiationis, panis potius convertat
tur in carnem & ossa quam in sanguinem: item
que si sanguis per Concomitantiam adfit, cur
non quia caro & ossa aderunt per concomitan-
 tiam

nam. Quare (ne quid diffimulem) video ego
 nullam Transubstantiationem graviter la-
 borare ex hac Concomitantia. Nam quia præ-
 cise verba Christi vrget, ego quoque præcise
 verba Christi vrgeo, ad hunc modum: Hoc est
sanguis meus, qui pro multis funditur, inquit
 Christus, Ergo loquitur de Sanguine quatenus
 funditur: non quatenus est in corpore. Quorsum
 igitur tua illa Concomitantia qua vis sanguinẽ
 esse in Eucharistia, vi conuersionis, & esse in
 Christi Corpore, vi Concomitantia. At si
sanguis funditur, non est igitur in corpore. hæc
 enim dicuntur *ἀντιστοιχείας*, sanguinẽ fundi, &
 sanguinem esse in corpore. Quare si tua Trans-
 substantiatio locum habet vi verborum Chri-
 sti, nullus superest Concomitantia locus. Tu
 verò qui præcise vrget verba Christi, ubi tan-
 dem istam Concomitantiam reperisti? Vbi in-
 de illa Christus enquam locutus est? Aliter igitur
 verba Christi quàm de corporis & sangui-
 nis Transubstantiatione intelligenda sunt: &
 ad hanc rem liberè agnoscendam, non scien-
 tiâ, profectò, sed cōscientiâ opus est. Cæterum
 alibi diximus cur Christus nō tantum de man-
 ducando Corpore: sed etiam de bibendo suo
 sanguine verba fecerit: nempe ut hos magis
magisque adducat ad meditationem suæ mor-
 tis: deinde ut ita doceat plenū nos in ipso spi-
 rituale nutrimentum habere. Corpori enim vi
 plane nutritor, non solum cibo opus est, sed
 etiam potu.

SI panis transsubstantiatur in Corpus Christi,
 Ergo anima Christi ab eius Corpore separatur.
 Adversus. Consequentia patet. Nam corpora-
 lis substantia panis non potest conuertere in sub-
 stantiam spiritualement animę, reclamante rerum
 natura. Ex quo fit ut corpus quod existit in
 Eucharistia vi Transsubstantiationis (ut volunt)
 sit corpus sine anima.

Respondent ut supra, animam adesse per
Concomitantiam: quam quidē (ut video) suis
comentis individuum comitem esse volunt.
 Quinetiam Diuinitatem Christi etiam adesse
 per Concomitantiam Transsubstantiatores au-
 tumant, quod quā parūm opus hoc dicatur,
 satis cuique perspicuum esse potest. Nam qui
 dicit, Deitatem comitari humanam naturam,
 ille nescit quæ sit vis in Captaōne & vnionis Hy-
 postaticæ. Porro nos istam Concomitantiam
 proximè refutauimus, hac imprimis ratione,
 quod de illa nihil extet in verbo Dei: adeo ut
 qui Transsubstantiationi Concomitantiam suf-
 fulciunt, somnium velint alio somnio confir-
 mare: nouis illis & sesquipedalibus vocabulis
 hominibus illudentes. Quare oppono illis hoc
Theorema.

Nullum dogma Theologicum, assumit ali-
 quid cuius nihil extat in verbo Dei.
 Itaque ex verbo Dei statuendū est, Chri-
 stum habere animam & corpus, quia est verus

homo

homo: ac propterea animam Christi non concomitari ipsius corpus quasi sit aliquid externum & aduentitiū, sed esse in ipso corpore non beneficio concomitantia sed veritate naturæ. Quod vt etiāū dilucidius fiat, ita differamus.

Anima in vno eodēque corpore non potest esse variis modis, iisdēque repugnantibus. Quare quum anima Christi in eius Corpore quod in cælo existit non sit per Concomitantiam (nemo enim vnquam ita loquutus est, ac ne ipsi quidem Pontificij) si per Concomitantiam sit in Corpore Christi in Eucharistia: Ergo, Aut non est idem corpus (quod Transsubstantiatores non ausint dicere) aut incurrunt in superius incommōdum: nempe animam in eodē corpore esse modis repugnantibus. Id quod tolleret veritatem humanæ naturæ Iesu Christi. Quod absit.

Item quæro: An corpus quod Christus dedit discipulis, fuerit viuū corpus an mortuum. Si mortuum: ergo corpus Christi simul eodēque tempore fuit mortuum & non mortuum. *Admiror.* Si viuum: Ergo ἡ ἀνάγκη, dedit corpus & animam simul. Ex quo efficitur: vt si panis conuertitur in illud ipsum corpus quod Christus discipulis dedit: necessariò in corpus & animam conuertatur: & si in corpus, longè magis in animam, eò quòd animati corporis anima est forma. Quòd si panis potest conueri in substantiam animati corporis: Ex-

go potest etiam conuertere in animam, quia anima est de substantia animati corporis, & potior pars eius. Iam quod in aliud conuertitur, in illius formam potissimum conuertitur. At non potest conuertere in animam (ut ante dictum est & Pontificij assentiuntur) non igitur potest conuertere in corporis animati substantiam. Quod si conuertitur in corpus, non autem in animam, unum igitur ab altero separatur. Itē: panis non conuertitur in illud corpus quod Christus discipulis dedit. Vtrunque absurdissimum.

XII.

Si panis transsubstantiatur in Corpus Christi. Ergo quum Christus dedit suum Corpus discipulis, ipsum Corpus (quod tunc erat passibile & mortale) fuit visibile simul & inuisibile. Ad uerum. Consequētia patet. Nam Christus ipse porrigens suum corpus proculdubio erat visibilis, & corpus quod dabat, ex istorum sententia, erat inuisibile: ut ne nūc quidem Corpus Christi in Eucharistia visibile est. Itē: idem corpus erat simul realiter & actu ministrans & ministratum, loquens & non loquens, agens & patiens, gestans & gestatum, porrigens & porrectum, & eiusmodi sexcenta incommoda absurdissima: hoc est, totidem fructus Transsubstantiationis.

XIII.

Si panis Transsubstantiatur in Corpus Christi, Sex uerbis ipsius Christi, præcisè ita ut sonant intel-

intellectis, ut isti volūt. Ergo non illud ipsum Corpus est in Eucharistia quod Apostolis porrectum est. Consequentia patet. Nam discipulis datum est mortale corpus: ex his verbis: *Quod pro vobis traditur. Item: Sanguis qui funditur.* At hodie affirmant Pontificij, panem transsubstantiari in illud ipsum Corpus quod in cœlo est, & quod cōstat esse gloriosum, impassibile & immortale.

XIIII.

Si panis Transsubstantiatur in Corpus Christi vi verborum quæ Christus pronuntiauit. Ergo quum Pontificij addunt hanc conditionem: *Si sacerdos habeat intentionem consecrandi, ipsi sibi repugnant.* Consequentia patet. Sic enim vis ipsa verborum Christi pendet à sacerdote consecrante, penes quem est, etiam pronuntiatu Christi verbis, vel consecrare vel non consecrare.

XV.

Si ad Transsubstantiationem efficiendam necessariò requiritur intentio sacerdotis (ut volunt.) Ergo ruit aliud eorum commentum, quo dicunt Missam esse opus operatum. Consequentia patet, tum ex vi vocabuli (dicitur enim opus, non operantis sed operatum, adeò ut ex hoc loquendi genere spectanda sit res quæ fit, non autem persona quæ rem facit) tum ex eo quòd Transsubstantiatio est pars præcipua, adeoque

XVI.

SI ad Transsubstantiationem efficiendam neces-
sario requiritur intentio sacerdotis: Ergo dog-
ma de Transsubstantiatione est inutile. Confe-
quentia patet. Nam nisi quis credat, Panem es-
se transsubstantiatum: tradunt Pontificij eius-
modi hominem accipere non posse Corpus
Christi. Atqui fieri non potest ut quis credat
panem esse transsubstantiatum in corpus, si
istud pendeat ex intentione sacerdotis. Ecquis
enim vnquam possit ad interiores hominis co-
gitationes peruadere? Quòd si de sacerdotis
intentione dubitatur (vti omnino necesse est)
certè, vbi est dubitatio ibi non est fides. Quin-
etiam his temporibus, & in tãta istorum sacer-
dotum (quos vocant) ignorantia: nescio an non
iam dubitari, sed certò affirmari debeat, illos
homines nullam eiusmodi habere intentio-
nem: quum ipsi, quid sit vel Transsubstantia-
tio, vel Consecratio, vel consecrandi intentio,
tam apertè nesciant, vt omnes sciant, eos id
nescire.

XVII.

SI sacerdotis Pontificij ad efficiendam Transsub-
stantiationem Pontificiam intentio requiritur:
nec illa intentio requiritur in Baptismo vt suum
effectum habeat (dicunt enim Pontificij, hominem
qui baptizat non iudicari, sed Spiritum Domini
subministrare gratiam Baptismi, licet paganus sit
qui baptizet.) Ergo Baptismus est longè prastan-
tior

Lombard.
lib. 4. sent.
Dist. 15.

ter Eucharistia, & verba illa quibus Baptismus perficitur, sunt efficaciora verbis illis quæ ad cōficiendam Eucharistiam recitantur (quod vtrunque ipsi Pontificij negant.) Atque, id si ita est: Ergo nulla est Transsubstantiatio in Eucharistia: quandoquidem nulla est Transsubstantiatio in Baptismo: idque vi Comparationis. Consequenter patet. Nam ex Pontificiorum doctrina verba in Baptismo adhibita, per se efficacia sunt: at verba illa quibus dicunt Eucharistiam confici, non sunt per se efficacia, sed pendunt ab intentione sacerdotis: & quod per se est efficax, est eo præstantius cui, ut sit efficax, alieno opus est auxilio.

XVII.

Si Sacerdotis Pontificij intentio requiritur ad Transsubstantiationem, ergo Pontificij non sibi constant quum affirmant Corpus Christi ab improbis etiam & impenitentibus manducari. Nā si consecrantis intentio requiritur, quanto magis accipientis. Præterea, num recta intentio sine fide, aut vera fides sine pœnitentia esse potest? Pleraque proferri possunt in hanc sententiam. Sed nimis multa de Monachalibus commentis inter se cōfligentibus.

Haftenus in solos Pontificios nostram Disputationem conuertimus, suam Transsubstantiationem in hoc mysterium perperam invehentes. Nunc nobis refellendum est commentum de reali Inexistentia Corporis Chri-

sti: quodquidem cum orali manducatione Transsubstantiatoribus & Consubstantiatoribus commune est. In hoc tamen, differunt quòd illi putant, verum & naturale Corpus Christi realiter existere & contineri sub nudis accidentibus panis quibus velatur. At Consobstantiatores affirmant illud ipsum Corpus realiter inexistere In, Cum, Sub veto pane in hunc usum consecrato. Quamobrem in utroque simul sequens *ἐλεγκτικὴ* Disputatio nobis instituenda est,

A R G. I.

Si *realis Inexistentia Corporis Christi In, Cum, Sub pane, vel nudis eius accidentibus non eo spectat ut Corpus Christi & eius Sanguinem spiritualiter, ore animi & vera fide ad vitam eternam manducemus, reicienda est. Si eo spectat, perperam & inutiliter ad illud assequendum adhibetur: ac proinde sic etiam erit reicienda.*

Priorem partem nostræ argumentationis illi ipsi non negant: negarent enim Sacramentum, quod, nisi sine *ἰνενκα* intellecto, intelligi non potest. Est enim sacrum Institutum. De posteriori omnis est controuersia. Huic igitur fidem ita faciamus. Quoties ad finem aliquem assequendum media habemus, certa & nullis incommodis conflictata: stultissimum est, ut illam ipsum finem assequamur, ea conquirere media, quæ neque certa sunt, & infinitis incommodis conflictantur. Quis est autem
finis,

fuit, quod sacrum hoc mysterium spectat. *Finis*
Nitum ut spiritualiter atque animo ipso verè
percipiamus Corpus & Sanguinem Christi,
ad hoc Christum ipsum, ut cum illo arctissi-
 me coniuncti vitam quæ in ipso est hauriamus,
 facti ipsius Christi & beneficiorum eius parti-
 cipes, quemadmodum alibi suo loco fusiùs à
 nobis explicatum est. Hoc autem quum non
alia ratione quàm vera fide & virtute Spiritus
sacri fieri possit: affirmamus, ad Corpus Chri-
sti spiritualiter percipiendum, nihil opus esse
vel panis cōuersione in Corpus, vel locali mo-
tu & descensu Corporis Christi sub accidentia
panis, vel reali illa Corporis inexistencia, quan-
 doquidem fides verbo Dei & sacris illis sym-
 bolis ac sigillis, nempe Pane ac Vinò, magis ac
 magis edocta confirmatæque, Corpus Christi
 in cœlis existens, operante Spiritu Sancto, ve-
 re percipit: ut in superiori Disputatione pro-
 bauimus. Hæc media certa sunt & extra inco-
 modorum omnium aleam constituta: quippe
 cum ipso Dei verbo, & cum ἀναλογίᾳ fidei
 consentanea. Sic enim Paulus: *Coloss. 3.*
Si resurrexistis cum Christo, superna querite ubi Christus est ad
dexteram Dei sedens. Nostrium πολιτεύμα est in
cœlis, unde etiam Seruatorem expectamus Domi-
num Iesum Christum. Et multa alia in hanc sen-
 tentiam: quæ nos iubent Christum in cœlis con-
 templari. Adde vim fidei quæ non subsistit in
rebus terrenis, sed cœlestia consecratur, per

Coloss. 3.

Phil. 3.

62 DE SACRAM. MANDUCAT.

Eph. 3.

quam etiam Christus habitat in cordibus nostris, inquit Apostolus. Denique expendamus quanta sit vis Spiritus sancti res quantumvis licet locorum interuallo distitas arctissime coniungentis: hæc, inquam, omnia considerentur, & nihil reperietur alienum, nihil dispans, nihil quod ullis incommodis labefactari possit. Ex altera parte, si, ut animus noster Corpus Christi percipiat, introducenda esse vel Transubstantiatio vel Inexistentia Corporis, Deus bone, quot incommoda occurrunt, tum iam commemorata, tum amplius à nobis commemoranda: è quibus nullis hactenus distinctionum adminiculis, nulla arte, nullis vocabulis quantumvis licet nouis, horribilibus, inexplicabilibus, Monachi Transubstantiationis aluntur; & quotquot sunt Inexistentie Corporis patroni, sese vniquam expedire poterunt. Itaque spero ex hac disputatione fore cuius perspicuum, dogmata illa esse quandam hancdem incommodorum, quæ nulla vniquam industria dissolui possint. Tenet igitur nostra consequentia, perperam & inutiliter excogitata fuisse, ut verè ac vera fide corpus Christi māducemus ad vitā eternam, ac proinde reiicienda.

OB. Testatur Christus suam charitatem erga nos (inquiūt) quum nobis dat suum Corpus orali-ter manducandum, ut ait Chrysostomus. Hoc enim amātium maximè est, ex his verbis seruum Iob. Quis daret nobis ut eius carnis implere-

Hom. 45.
in Ioan.
Iob. 31.

pleremur?

Respondeo: Chrysostomi hanc esse sententiam: quod Christus ineffabilem suum erga nos amorem testatur quum sese nobis offert spiritualiter manducandum: hoc est, sese nobiscum spirituali & arctissimo vinculo coniungendum offert. Hæc enim sunt verba Chrysostomi: Quum suum in nos amorem indicare vellet Christus, per suum Corpus se nobis commisit, & in vnum nobiscum redegit, ut Corpus cum Capite vniretur. Hoc enim amantium maximè est &c. Hic sanguis quamprimum irrigat animam, eamque vi quadam magnam imbuit. Ab hac mensa prodiit fons qui fluuios spirituales diffundit &c. Multi sunt huius fontis rui quos Paracletus diffundit, & Filius est arbiter, neque bidente aut ligone viam facit, sed animos nostros aperit. Hæc Chrysostomus nobis perperam obiectus. Locum autem Iobi licet variè exponant interpretes: constat tamen genus illud loquendi esse metaphoricum: alioqui si verba illa propriè intelligas, nemo sanus existimauerit, aliquem re ipsa comedere, esse aliquem vehementer amare. Iam ex metaphorica locutione colligere veram & oralem Corporis Christi manducationem, nimis absurdum est.

ARG. II.

Si Corpus Christi est cibus spiritualis, ac proinde Animi, non corporis ore manducari debet: certè

64. DE SACRAM. MANDUCAT.

dogma istud de Inexistentia Corporis Christi, stare non potest. Verum est Antecedens. Verum igitur & Consequens.

Connexi veritas per se lucet. Etenim eo possimum spectat Inexistentia Corporis, ut ipsum Corpus Christi realiter præsens noster imponatur. Quare si verum & naturale Christi Corpus ore corporis sumi neque potest, neque debet: quorsum igitur Inexistentia Corporis Antecedens sic probamus. Primum quæro tum ex Pontificiis tum ex Consobstantiatoribus, an Corpus Christi sit cibus spiritualis, an verò corporalis. Item: an hæc verba, *Manducare Corpus Christi*, sint crassè ita ut sonant, & de corporali mādicatione intelligenda, an verò per similitudinem accipienda de spiritali manducatione. Si respondeant idem quod Berengarius, indignus Andegauensis Ecclesie Diaconus, dictante Nicolao, longè indignissimo Ecclesie Romanæ Episcopo, professus est: nempe verum Corpus Domini nostri Iesu Christi sensualiter non solum sacramentum, sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri (hortesco referens.) Si, inquam, manducationem Corporis Christi ita crassè intelligant: aliquid igitur causæ dicant, quamobrem non sint ad Capernaitas ablegandi: nisi fortè censendi sint ipsis Capernaitis crassiores, crassam eiusmodi manducationem Corporis Christi perhorres-

Can. Ego
Berengarius de Cō-
sec. Dist. 2.

horrescentibus. Itaque illis oppono luculentissima hæc Christi verba: *Verba qua loquor vobis spiritus sunt & vita sunt*: ne plura mihi dicenda sint de Corpore Christi, quod etiam mortale & passibile, neque frangi potuit, nec atteri, iuxta Prophetam (ita commemorante Ioanne) nedum glorificatum frangi vel atteri possit. Ioan. 19.

Posteaquam illi multum sudarunt in verbis Berengatij aliqua interpretatione, vel certe interpretationis specie molliendis, tandem censent, Corpus Christi esse cibum spiritualem, hoc est, invisibilem, & nihilominus manducari iplo ore corporis, eo quod invisibiliter manducatur. Atque ita fallunt *ἡ δὲ τὸ σῶμα τῆς λείψανος*: quibus Spirituale nihil aliud videtur quam invisibile. Quare sic instamus: Cibum Spiritualem opponi Corporali: non tanquam invisibilem visibili: sed quia cibus spiritualis, animo: cibus autem corporalis, corpus nutrit: quod si quis negat, negat igitur cibum esse alimentum. Alioqui multa sunt invisibilia quæ corpus nutriunt. Nam & panis & reliquorum ciborum facultates ipsæ quibus præditi sunt, oculis nostris propriè non patent, & nihilominus ore corporis sumuntur, & ipsum corpus afficiunt atque nutriunt: Quare detracto illius fallaciæ integumento: quæro ex illis, an Corpus Christi sit eiusmodi cibus qui corpus nutrit, necne. Absit autem ut dicant esse cibum,

66 DE SACRAM. MANDUCAT.

quo corpus nostrum sustentetur in hac vita? Itaque efficio, Corpus Christi non esse cibum corporalem, sed spiritualem: ac proinde non corporis, sed ore animi manducandum esse. Ut enim cibus corporalis, Corporaliter: ita cibus spiritualis, Spiritualiter manducatur. Nec sine ratione aliquando quærebat Augustinus, qui fieri possit, ut cibus corporeus ad animam incorpoream pertineat. At enim, inquis, manducatur corporaliter, ut spiritualiter manducetur. Obsecro te, quonam tandem modo? Nonne sentis te ipsam rerum naturam atque ordinem pervertere? Quàm enim crassè hoc & absurdè dicitur: Corpus Christi oti nostro imponi, ut ea quasi ianua patefacta, in animum nostrum ingrediatur? Atqui fides est ianua quæ Christus in animum nostrum ingreditur, quia *per fidem*, inquit Paulus, *Christus habitat in cordibus nostris.* Quòd si existimas eam esse vim fidei, ut Christi Corpus in ore nostro prehendant, ut inde traducat ad animum, quanto magis ex ipsa fidei natura admonitus, debes existimare, fidem percipere Corpus Christi in cælo existens. Quid? eritne difficilius fidei, contemplari Corpus Christi in cælo, quàm in pane vel in ore? Atqui, fides, naturâ & vi suâ, sursum respicit. Quò sit ut fidelium *πολιτεια* sit in cælo, inquit Apostolus: ut alibi dictum est. Eò spectat quod ait Apostolus de animæ *anchora tuta & firma, quæ ingreditur usque in ea quæ sunt*

De Ser. D.
In mont. l.
2. c. 22.

Eph. 3.

Phil. 3.

Heb. 6.
A

sunt intra velum, quò præcursor pro nobis ingressus est Christus. Ex quo fit vt Chrysostomus dicit: fidem esse scalam à terra in cœlum.

In illud
Psalm. 115.
Credidi,
&c.

OB.

Ergone, inquis, potest fides in cœlum ascendere, & Corpus Christi non poterit esse præsens in terris? Respondeo: fidem non ascendere locali motu (quemadmodum hæc obiectio innuere videtur) quia hoc non est de eius natura. Quemadmodum igitur res etiam præteritas & futuras fides præsens quæ nunc est in animo verè amplectitur: nec eam vlla temporum spatia impediunt: ita illa ipsa fides hominis Christiani in terris existentis, amplectitur Corpus Christi in cælo existens, nullis locorum intervallis exclusa. Vt ergo Corpus Christi non potest non esse verum corpus; ita fides nō potest non esse fides. Verum age: postquam diu multumque laborasti vt explicares, scilicet, quomodo verū Christi Corpus possit ore corporis manducari: vnde ad animum ipsum trāseat: nunc si placet nobis expone, quonam modo verum & essentielle Christi Corpus, in animo nostro esse possit: Num modo aliquo naturaliter minime. Sic enim dicitur animus esse in corpore potius quàm corpus in animo. Num in pane vel sub panis accidentibus? Ne id quidē: quia illa non perveniunt ad animum. Num vestra illa Inexistentiā? quo modo id tādē? Vos enim Corpus esse dicitis vel inexistere, In, Cū, Sub panē: vel, sub Accidentibus panis: non au-

68 DE SACRAM. MANDUCAT.

tem, In, Cū, Sub animo, vel sub animi Accidentibus. Præterea, præsentia Christi in animis nostris fit per fidē, inquit Paulus: & hæc præsentia dicitur præsentia gratiæ, quæ profectò longè differt ab inexistētia corporis, Theologiis omnibus assentientibus. Si Christi Corpus est in animis nostris, præsentia spiritali: quid igitur opus est, verum Corpus esse realiter in ore nostro, vt animos nostros nutriat in vitam æternam?

Aqua Baptismi (inquiunt) suscipitur corpore ad spiritualem salutem animæ. Certè: nimirum quia est signum & sigillum Sanguinis Christi, quo nos Spiritus S. abluit ad remissionem peccatorum assequendam. Sed non propterea ipse Christi sanguis tingit corpus. nisi fortè Monachi nouam in Baptismo Transubstantiationē comminiscantur.

Denique (vt omnibus perspicuum sit, quàm incerti in hoc capite Doctrinæ vagentur Pontificij) variis modis suam de Spirituali Manducatione sententiam exponunt. Quidam enim tradunt, Corpus Christi manducari Spiritu-
liter, hoc est, Inuisibiliter. Atq; ita vulgus Ecclesiæ Pontificiæ manducationem Spiritualem intelligit, nempe, se Spiritualliter & per fidem manducare Corpus Christi, quando credit, se verū & naturale Christi Corpus ore ipso manducare sub panis accidentibus inuisibiliter de-
litescens. Alij, post Lombardum existimant,
spiri-

spiritualem manducationem esse efficientiam
 carnis Christi & remissionem peccatorum. Hi
 quia beneficia Christi ab ipso Christo separāt,
 in superiore Tractatu à nobis refutati sunt. Re-
 centiores Monachi quum utrobique angustias
 viderent, hoc loquendi genere vtuntur, vt di-
 cam, *Christum etiam cum animis nostris vniri se-
 cundum se, per Indistantiam & praesentiam loca-
 lem, quatenus in Sacramēto realiter praesens per-
 cipitur*, quo nihil stultius dici potuit: hoc est
 enim dicere, Christū ipsum esse in animis no-
 stris, quia est sub accidentibus panis: item: esse
 animis nostris praesentem, quia est praesens sub
 illis accidentibus: denique vniri cum animis
 nostris, quia vnitur & (vt illi loqui solent) *intime
 coniungitur* cum accidentibus panis. Obse-
 cro, quid est hominibus illudere, si hoc non est?
 Certē, nisi noua quadam Transsubstantiatione
 efficiant, vt panis accidentia ad animam usque
 penetrent, sequitur ex hac lepida distinctione,
 Christum ipsum esse in animis nostris, quate-
 nus est extra animas nostros. Quid ergo tan-
 diu tergiversantur? cur tot Mazandros, tot di-
 uerticula, flexionesque conquirunt? Dicant se-
 mel aperte quod sentiant, nempe nullam esse
 Corporis Christi Spirituale manducationē: no-
 tum delectant, siquidem possint praelaram illam
 Concionem Christi apud Ioannem de Carne Ioan. 6
 sua manducanda vt vitam habeamus: mandu-
 canda, inquam, eo modo quem explicat, hisce

70 DE SACRAM. MANDUCAT.

In Ioan.
Tract. 26.

suis verbis: *verba quæ loquor vobis Spiritus sunt
 & vita sunt.* hoc est, Interprete Augustino, spi-
 ritualiter intelligenda sunt: & paulò antè: Par-
 ticipatione filij, inquit, per vnitatem Corpo-
 ris eius & Sanguinis (quod illa Manducatio po-
 tatió quæ significat) nos efficimur meliores. Vi-
 uimus ergo nos propter ipsum, manducantes
 eum, id est, ipsum accipientes, æternam vitam,
 quam non habebamus ex nobis. Hæc Augusti-
 nus. Sed quia superiore nostra disputatione
 hunc errorem profligatum esse confidimus: rem
 actam non agemus: sed nobis satis erit Mona-
 chos istos ad incommodum adigere hoc modo:
 Si Christus secundum se intime coniungi-
 tur cum Accidentibus Panis & vini, & non in-
 time coniungitur cum animis nostris (quod
 utrumque isti dicunt) Ergo Oralis manducatio
 est præstantior spirituali manducatione. *Ad uer-
 b.* Nam hæc, est finis ad quem illa spectat. Ne-
 que vitam habemus ex Orali manducatione
 per se, sed ex spirituali, adeò ut ei qui oraliter
 & non spiritualiter manducat, oralis mandu-
 catio exitium afferat: quæ omnia illi ipsi Mo-
 nachi fatentur. *Item:* Ergo maior est Christi
 coniunctio cum panis & vini accidentibus, quam
 cum animis nostris, id quod ex ipso loquendi
 genere perspicuum est. Etenim coniunctio in-
 tima maior est alia coniunctione: & vi Conse-
 quentis, melius cum illis Accidentibus quam
 cum animis nostris agitur: & eorum conditio
 melior

melior est nostrâ. Absurdum, impitum : & (vt aliquando Augustinus locutus est) luctuosè ridiculum. Quid ? debent-ne ista Accidentia in æternum viuere ? Erunt-ne recensenda inter mēbra Christi quæ cum suo Capite intimè & inuicissimè coniunguntur ? Q præfactos homines quibus ne ipsa quidem Absurditas videtur absurda, dummodo aliquo verborum strepitu possint oblatrare veritati.

ARG. III.

*S*i Corporis Inexistentia in Pane vel sub Panis Accidentibus locum habet : tollenda erit hæc formula in hoc Mystério à priscis vsque seculis usurpata; nempe : **S. V. R. S. V. M. C. O. R. D. A.** quam etiam ipsi Pontificij retinent, & quæ fundamentum habet in Scriptura, vt alibi diximus.

Consequentia patet. Sic enim Veteres ad-monebantur in celebrando Ccenæ Domini mysterio, sursum euehēdos esse animos, vt Christi Corpore in cœlis existente fruerentur. Quod si isti audiendi sunt, immutāda erit formula : & quum admonebūt, deprimere Deorsum corda, tum plebs respondebit, se habere animos non in cælo ad Dominum, sed in pane, vel sub Accidentibus panis in terra.

Ephes. 2.
Coloss. 3.

ARG. II.

*O*mne dogma quo Idololatria inuehitur ex-terminandum est.

E iiij.

72 DE SACRAM. MANDUCAT.

Dogmate De Inexistentia Corporis Christi Idololatria inuehitur.

Est igitur exterminandum.

1. Ioan. 5.

2. Reg. 18.

1. Cor. 8.

2. Cor. 6.

Maiores est perspicua. Quam enim ea sit naturae nostrae corruptio ut quam facillime in idololatriam prolabamur: ad hoc grauissimum Peccatum aditus omnes obstruendi sunt. Nec enim Ioannes loquebatur Idololatriis, sed fidelibus, quum admoneret ab Idolis cauendum esse. Nec parui faciendum est exemplum regis Ezechiae, qui serpentem aeneum contriuit, eo quod populus illo ad Idololatriam abuteretur. Ne mihi vrgendum sit illud praecceptum Apostoli, quo fideles iubeat ab iis omnibus abstinere, quae ad Idololatriam accedere videbantur, &c.

Ad Minorem propositionem quod attinet utinam verò non tot extarent, illius probationes. Rem quidem simulant verbis: ac varias distinctiones adhibent quibus crimen *idololatriae* nempe *ἀπολατρίας* abs se scilicet amoueant. Verum enim verò (ut vulgò dici solet) Aqua haeret. Ecquis enim ex multis hominum millibus distinctiones illas vnquam trouit? imò verò quousquisque est ex illis ipsis Monachis, qui sibi videntur reliquorum omnium acutissimi, quem istae distinctiones non adeò irretitum teneant, ut nunquam sese inde potuerit expedire? Atque interim dum in vmbra & in tuis scholis multa garriunt de Accidentibus sine

subie-

Subiecto, de quantitate dimensiuā, de conco-
mitantia, de Transsubstantiatione, de reali In-
existentia, de visibili & inuisibili & plerisque
alijs consimilibus inuentis: ecce tibi magna
hominum multitudo, qui, defixis in pane & vi-
no oculis, Christum ipsum sibi videntur ado-
rare: parum solliciti de commentitijs illis Di-
stinctionibus.

ARG. V.

*Si Corpus Christi est simul in pluribus locis: (id
quod necessariò consequitur ex ista reali
Inexistentia Corporis) aut est in omnibus illis
locis eodem modo, aut non. Sinon est eodem modo:
sequitur contradictio. Sic enim vnus eiusdemque
Corporis presentia presentie repugnaret: & ali-
ter esset in locis quàm in loco: pluralitas autem
nihil aliud est quàm vnitates aggregatæ. Sin autē
Corpus Christi est in omnibus locis eodem modo,
& verum est quod isti dicunt de Inexistentia Cor-
poris: ergo Corpus Christi nusquam est visibile,
suisque dimensionibus circumscriptum & prædi-
tum sua forma, hoc est, vno verbo: Ergo nusquam
est verum corpus (quod absit.) Consequentia
paret: quia illi ipsi dicunt, in hoc mysterio Cor-
pus Christi nō esse visibile, nec circumscriptum
suis dimensionibus, nec sua forma præditum:
& certè si tale esset, dignosceretur ipsas sensi-
bus corporis. Nam visibile esse, & videri non
posse, dicitur. ἀνίσταται. At inquiunt, Christi*

Corpus fuit aliquando inuisibile Luc. 4. & 24. & Ioan. 8. Respondeo Si Christus discedens defuit ab eis videri è quorum conspectu se subduxit (vt dicitur in locis citatis) non propterea Corpus Christi fuit inuisibile, & istæ *res æreæ* (ne quid dissimulem) sunt valde pueriles: agitur enim de Christi Corpore: quod isti volunt, nō, discedere à nobis, sed ad nos accedere, ea tamē lege ne à nobis videri possit.

V I.

SI vera Corporis Inexistentia in Pane vel sub Panis accidentibus locum habet: Ergo Christi Corpus non est verum corpus. Quod absit. Ex qua efficitur, Transsubstantiationem & realem istam Corporis Christi Inexistentiam sine dogmate Viquitatis stare non posse.

Consequentia patet: quia hoc est de essentia veri & verè humani corporis vt suas habeat dimensiones. Quare (vt de Pontificiis agamus) si Corpus Christi est sub quantitate dimensionum panis (in qua ridiculè volunt reliqua accidentia fundari:) Non habet igitur suam quantitatem dimensionum, aut falsum est quod dicunt, Corpus Christi velari panis accidentibus. Alioquin sequeretur, vnum idēque corpus habere varias quantitates dimensionum, adeoque inter se contrarias. Ecquid enim ei quantitati quæ dimittitur rotunditatem panis, cum quantitate humani corporis dimensionum commune esse potest?

testi? Sublatis autem humani corporis dimensionibus, num stabit humani corporis veritas? Quinetiam quis non videt (nisi ipse sibi oculos confixerit) inde sequi, Corpus Christi esse vbi-
que diffusum : à qua tamen sententia Monachi se plurimum abhorrere profitentur. Quia verò Tractatum de Veritate Humanæ naturæ Iesu Christi iam edidimus aduersus commentitiam Corporis Christi Omnipræsentiam : idcirco nō ingrediemur in pleniorē huiusce rei tractationem. Nunc tantū docebimus, periniquè facere istos Monachos, qui libellis identidem editis, dogma illud Vbiquitatis insectantur: si-
ne quo ipsorum Transsubstantiatio stare non potest. Quoties enim in suis illis libellis asserūt veritatem Humanæ naturæ Christi, toties suam Transsubstantiationem iugulant.

Sed operæpretium est audire quibus diuer-
ticolis Pontificij effugere conentur. Corpus Christi non est vbi-que (inquiunt) præsentia Ma-
iestatis (quod est Vbiquitariorum commentum) sed est in cœlo & in sanctissimo Sacramento. Itane tandem? Atqui, si vobis fides habeatur, non potest esse in vestro illo Sacramento, nisi sit vbi-que. Quod quidē ita doceo. Quum Mo-
nachi Pontificij, suam, hoc est, Romanam Ec-
clesiam nobis venditāt : eam pleno ore Catho-
licam pronuntiant, quippe quam affirmant per
vniuersum terrarum orbem diffusam esse : at-
que hic nobis Orientalem simul & Occidenta-

lem Indiam commemorant. Rursus, obstinatissime contédunt, sine Missæ sacrificio, ac proinde sine Transsubstâtiatione, Ecclesiam Catholicam non esse. Quare, si passim per vniuersum terrarum orbem Eucharistia consecratur (vt illi quidem gloriari solent) Quid igitur vetat, quin Christi Corpus vbiq; sit? Verum, inquit, illi qui tuentur dogma Vbiquitatis, affirmant Christi Corpus esse vbiq; vi Vnionis hypostaticæ, & Omnipræsentiam Maiestatis. Nos vero non item: qui de cælo tantum loquimur & de Sacramento. Audio: & id quidem est non negare Omnipræsentiam corporis, sed potius disputare de Modo ipsius Omnipræsentie. Quod vt dilucidius fiat, rem ita paucis explicabo. Qui tuentur Vbiquitatem Corporis Christi, nusquam tamen alibi Corpus ipsam Christi querendum esse tradunt quàm in cælo & in Sacramento (quod tamen isti Transsubstantiatores tanquam sibi proprium vendicant) sed quum animaduertent (quippe Monachis Transsubstantiatoribus perspicaciores) fieri non posse, vt verum & naturale Christi Corpus sit simul in cælo & in terra essentialiter præsens, nisi statuatur eius Omnipræsentia; ideo eò deueniunt, vt diceret, Corpus Christi esse Omnipræsens. Quia de re, vt antè dixi, à nobis alibi disputatum est. Nunc tantum affirmo, Transsubstantiatores ita verbis negare Omnipræsentiam Corporis Christi, vt eam re ipsa nec opinantes

nantes constituent. Id quod manifestum fiet
sequentibus rationibus.

1 Si Sacramētum in quo per Transsubstan-
tiationem verum Christi Corpus est realiter
præsens, est in vniuerso terrarum orbe (quod
vtrunque affirmant Pōtificij, vt paulò antè di-
ximus) Corpus igitur Christi vbique est. Nec
enim solum illud tempus spectandum est quo
Missam Pontificij celebrant: quandoquidem
nullum est sanum in quo Eucharistia pixide
inclusa non asseruetur, quam illi tradunt esse
verum & naturale Christi Corpus. Ex quo e-
tiamnum efficitur, falsum esse quod paulò antè
dicebant se credere; nempe Corpus Christi es-
se tantum in cœlo & in sanctissimo Sacramen-
to. Nam Eucharistiam asseruatam, esse Sacra-
mentum, extra vsum & ipsam actionem Sacra-
menti, si ausint dicere, redarguentur perspicuis
hisce verbis. *Accepit panem, benedixit, fregit,
deditque discipulis, & ait, Hoc est corpus meum.*
Item: *Hoc facite:* Ergo Sacramentum est, quan-
do datur.

2 Si Corpus Christi vno eodémque tem-
pore est in omnibus illis locis in quibus Ponti-
ficij Eucharistiam consecrant (quæ loca illi di-
cunt esse innumerabilia: atq; vtinam certè non
tam longè errores Ecclesiæ Romanæ grassa-
rentur) certè Corpus Christi ibi nō est circun-
scriptum suis dimensionibus. Quinetiam pleri-
quæ ex scholasticis Pontificiis authoritatē Tho-

ma sequuti, negant Corpus Christi esse in Eucharistia vel circumscriptione, vel definitione. Itaque relinquitur ut Corpus Christi ubique sit. Consequentia est in promptu ex hoc Theoremate longè certissimo. Quicquid nullis locorum spatiis & finibus circumscribitur & definitur id ubique est. Quare si Corpus Christi in Eucharistia nullis locorum spatiis & finibus circumscribitur & definitur: Certè Corpus Christi ubique est. Si circumscribitur: Ergo tot sunt corpora quot Eucharistiæ. Vtrunque *ad absurdum*.

3 Quia infinitas ex parte esse non potest. Ergo nec ubiquitas. At ex istorum sententia sequitur, ratione sacramenti, Corpus Christi ubique esse: planè igitur ubique est.

4 Si quis velit remouere ab aliquo Omnipresentiam siue Ubiquitatem, necessariò proferet circumscriptionem & definitionem quibus ubiquitas tollitur: Ergo circumscriptione & definitione sublati, statuitur Ubiquitas. Iam utrique negat, Corpus Christi esse in Sacramento Circumscriptione: ne sint plura corpora itemque Definitione, ne corpus ipsum videatur conuertere in essentiam ac naturam spiritualem.

5 Si stare possit hoc Enuntiatum: Aliquid nec esse circumscriptum nec definitum, quod tamen ubique non sit: Ergo simili ratione stabit hoc enuntiatum: Aliquid non esse finitum quod tamen infinitum non sit: *Ad uerbum* vi ipsius vocabuli.

Porò

Porro quid sibi vult quod Pontificij dicunt Corpus Christi Contineri sub Accidentibus panis realiter? cur igitur non circumscribitur localiter? Nam corpus actu existens realiter continetur loco. Quid? si continetur loco nonne & finitur? si finitur, num potest esse simul in pluribus hostiis? (vt illi vocant.) Si in hac continetur, an simul continetur in alia? Tot sint igitur corpora necesse est, quot sunt hostiæ. *Ad ὑπατόν.* Nam qui refugijunt ad exemplum animæ, quam illi dicunt Contineri sub qualibet parte corporis, neq; tamen ibi circumscribi aut definiri (ne plura mihi hac de re dicenda sint,) illi profectò euagantur extra cancellos Disputationis: quibus (vt ad ipsa vocabula alludamus) nolunt contineri, nec circumscribi. Quod quidem, non pugnare est, sed fugere. Loquimur ergo de Corpore: quod si continetur loco, certè finitur loco & circumscribitur. Anima verò aliter est in corpore quàm corpus in loco. Nec anima rectè dicitur contineri in vna quaque parte corporis. Nam vbi cōtinetur, ibi propriè definitur. Quare si continetur & definitur in capite, non est igitur in pede. Sed dicitur anima contineri in corpore, quia quandiu est in corpore, non est extra corpus. Cæterum quomodo dicatur anima, non contineri, (vt isti loquuntur) sed esse in singulis partibus corporis & quæ variè hac de re disputantur, non est huius loci commo-
 notare.

80 DE SACRAM. MANDUCAT.

Sexta ratio (ne mihi plures recensenda sint) Eò quòd Transsubstantiatores non solum affirmant Corpus Christi esse sub quantitate dimensionum panis, sed esse totum sub qualibet eius parte. Est igitur ὅλον, ὅλον. At quicquid est ὅλον ὅλον, nō iam est corpus, & si nullis est locorum spatiis & finibus circumscriptum, terminatum & definitum: id ubique est. Quid plura? Enimvero non possum satis mirari nouam istam Monachorum subtilitatem, qui posteaquam sua nobis somnia recitauerunt de quantitate dimensionum Panis, sub qua scilicet Corpus Christi latet non circumscriptum suis dimensionibus: tum sibi videntur pulchrè euasisse dogma Ubiquitatis: modò solum Sacramentū excipiant, affirmētque alibi, nempe in cœlo, Corpus Christi esse suis dimensionibus circumscriptum. Qui mihi idem facere videntur, vt si quis hominem domi occidisset, ac propterea affirmaret eum foris viuere, eò quòd non foris sed domi occisus esset. Amabo te, Monache Transsubstantiator, postquam in tuo Sacramento veritatem corporis peremisti, atque id quod impedit ne corpus sit finitum ac proinde verum corpus sustulisti, videlicet proprias & essentielles ipsius corporis condiciones & proprietates quibus finitur: cur nobis profers veritatē Corporis Christi in cœlo existentis? Cur non etiam cum Ubiquitariis affirmas Omnipresentiam corporis? Potestne idem corpus simul esse finitum

& infinitum, circumscriptum & incircun-
 scriptum: hoc est vno verbo esse simul corpus &
 corpus? Sed æquū est vt ex Transubstātia
 tantæ radice eiusmodi furculi prodeāt. Quam-
 obrem quoties Monachi Omnipræsentia dog-
 ma libellis infectātur, probantq;, Christi Cor-
 pus esse verū corpus, toties ipsi suæ sententiæ
 sententiam remittunt. Et quū aduersus Omnipræ-
 sentiam disputantes solam Eucharistiam exci-
 piunt, tam illi tam ridiculè principium petūt,
 vt si hoc respondendi genus semel admittatur,
 nihil vnquam falsum esse demonstrari possit.
 His & plerisque aliis argumentis facillè expu-
 gnatur commentum Pseudecclesiæ Romanæ
 de Inexistētia, siue præsentia corporis per
 Transubstantiationem, in qua defendenda,
 quum Monachi iampridem experiri vellent
 quæ usque possent suis argutis progredi, relicta
 veritatis via, quæ plana & recta est, tot spinosis
 diuericulis suum istud dogma intricarunt, vt
 nondum inter eos planè constet, quid sit Trās-
 substantiatio. Et proculdubio si quis attentè
 rem considerārit, comperiet Transubstantia-
 tionem esse *πολυπράγματον* quidem, sed nudum
 inane vocabulum, inexplicabile, multiplici-
 bus variorum errorū nodis intortum: denique
 multis *επιφύλακται* laqueis inuolutū, quod ni-
 hil solidum, nihil certum habeat: atque (vt ad
 istud dogma alludamus) nihil sit aliud quàm
 fictum aliquod accidens sine subiecto.

82 DE SACRAM. MANDUCAT.

*Adversus
Inexisten-
tiam Corpo-
ris Christi,
In, Cū, Sub
panis.*

Ex superioribus plerisque argumentis, even-
tatur etiam opinio de Reali Inexistentia
Corporis Christi In, Cum, Sub Panis, siquē
de Orali Manducatione veri Corporis Christi.
Sed hæc præterea ab iis qui hoc dogma tene-
re considerari velimus.

Quæro an agnoscant, Corpus Christi esse
verum Corpus, nec-ne? Absit ut negent. Verū
igitur Corpus Christi, nonne est circumscriptū
ac præditum veris suis dimensionibus? Etenim
Corpus non circumscriptum non est Corpus:
quia si est Corpus, est igitur quantum: si quan-
tum est, habet igitur suas dimensiones; si habet
suas dimensiones, circumscriptum est igitur &
locale: nisi vocabulorum sensum, ipsaque etiā
vocabula nobis fortè eripiāt. Estne igitur Cor-
pus Christi circumscriptum In, Cum, Sub pane
vel sub eius Accidentibus & in ore? Si non est
circumscriptum & tanten ibi realiter existit: er-
go non est verum Corpus: quia realis existen-
tia Corporis non est sine suis dimensionibus,
nec sine suis conditionibus siue proprietatibus
essentia, quibus Corpus est Corpus: alio quin
esset existentia Corporis non existentis. Iam si
verum Christi Corpus non potest existere nisi
circumscriptum: non igitur realiter existit vel
in Pane vel in Ore, quia nunc realiter existit in
cælo: essent enim multa Corpora cum vñ sit
Corpus. Si dicunt esse in cælo circumscriptum,
& in pane vel sub specie panis in circumscriptū;

Ergo

Dico non essentialiter & realiter utrobique existit: alioqui idem corpus haberet simul diversas essentialiter existentias, id quod *arripas* diceretur. Itaque si Corpus Christi circumscriptum est in cœlo, & non in Sacramento: certe aut non utrobique essentialiter & realiter existit, (quod tamen volunt) aut non utrobique est idem Corpus: atque ita Corpus Christi divisum esset à se ipso. *ad verbor.* Item, quū Eucharistia in manu Sacerdotis (ut loquuntur) nec dum tamen est in ore: quomodo non tatenus Corpus Christi in Eucharistia circumscriptum? Quomodo etiam idem corpus actu existens ex parte tantum circumscribi potest?

Amplius quæro, Siue Corpus Christi in pane vel sub Specie panis Localiter? Si est: nõ igitur est simul Localiter in cœlo: quia localitas infert circumscriptionem & dimensiones Corporis, atque *ἡ ἀνάγκη* totidem essent corpora Christi: quod absurdum. Si non est localiter in pane vel sub specie panis: quare igitur dicunt existere essentialiter in pane vel sub illa specie panis? Nam qui dicit existentiam Corporis siue Localitate, ille dicit Corpus simul existere & non existere: quia localitas est de ratione essentialis præsentis & existentis Corporis actu existentis: quoniam, uti diximus, Corpus non existit sine suis dimensionibus & propriis conditionibus: locus autē metitur & ambit superficiem ipsius Corporis.

84 DE SACRAM. MANDYCET.

Ad hæc. quid significant hæc loquendi genera: In, Cum, Sub Pane vel sub specie Panis, & in Ore? nonne inferunt Localitatem. Idempe est quom dicis In Pane vel sub specie panis, ac si diceres extra panem vel extra speciem panis: In ore: ac si diceres extra os: Minime. Significatur ergo locus. Etenim qui dicit in Ore, dicit, Vbi: ac proinde dicit locum: quia nos de corpore loquimur. Corpus autem non esse circumscriptum: & esse in pane circumscripto, vel sub specie panis circumscripta: quid est aliud quam Corpus Christi in Spiritum conuertet? Et, (vt nominatim Pontificios compellamus) hoc loquendi genus est *deus a tot*, *Contineri sub accidentibus* sed ita dicendum est: Contineri in accidentibus, ex significatione illius verbi. Atque ita necessariò inferitur circumscriptio, quom de corpore agitur: aut, continere, & non continere, idem est. Quod si Corpus Christi in vna Eucharistia aut sub accidentibus vnius panis continetur, certè non est in aliis Eucharistiis, nec sub aliis panis accidentibus: alioqui, Contentum, erit extra suum Continens, & Continens continebit non continendo. Porro, mirum est, Substantiã esse in Accidentibus, quom potius Accidentia sint in Substantia. Denique ex hoc Pontificiorum loquendi genere, sequitur, plura numero differentia, & locis distinctissima continere vnum & idẽ numero, Quod fieri nequit. Consequentia patet, quia acciden-

tia v-

namus Eucharistiæ non sunt Accidentia al-
terius. Corpus Christi, inquis, est in loco non
localiter. Iam ergo, ut dixi, non est Corpus, sed
spiritus: quod ipse Christus suis verbis negavit.
Et certè nonnulli ex Ubiquitariis id non dissi-
mulant, quum ut probent aliquid posse esse in
loco, nec tamen esse ibi localiter, proferunt præ-
sentiam Dei cum sanctis hominibus. Nam illi
sunt localiter in loco. Deus autem non est lo-
caliter, inquit. Nimirum isti homines suos
mores tutantur, quibus religio non est Corpus
Christi non modo in naturam spiritualem, ve-
rumetiam in Deitatem transformare. Ecquid
enim aliud sibi vult præclara scilicet *ἐνσυναγωγία*
quam afferunt de præsentia Dei, quum nos lo-
quamur de Reali præsentia veri Corporis Iesu
Christi? Quales, obsecro, istos homines esse di-
cas? Theologos-ne, qui præcipuum Religionis
Christianæ fundamentum conuellunt: an disse-
rendi peritos: qui *μεταβάλλοντες εἰς ἄλλο λόγο*, &
suas *ἐνσυναγωγίας* mendicantur ab aliis rebus, quæ
longissimè & plusquam toto genere differunt?

Item, si realiter Corpus existit cum Pane vel
sub panis specie, & Oraliter manducatur, ergo
Realiter contrectatur. Id si ita est, Corpus igitur
habet suas dimensiones, & localitatem, sine
quibus cōtrectatio ne cogitari quidem potest.

Item, si Corpus Christi realiter existeret
præsens cum pane vel sub specie Panis. Ergo
videretur, & ipso corporis sensu deprehende-

retur: at videtur panis, & sentitur panis, siue (ut alij volunt) panis species.

Non physica ratione hæc intelligo, inquit. Atqui, quum Christus vellent probare veram existentiam & essentialem præsentiam sui corporis: *Videte, inquit, manus meas & pedes meos: nam ipse sum: contrectate me & videte: Spiritus carnem & ossa non habet, prout me conspiciatis habere.* Hæc Christus veram sui Corporis & essentialem præsentiam explicans Physicis rationibus. Negatis igitur iis quæ sunt *modi* & essentialia Corporis, negatur ipsius Corporis veritas.

Quinetiam in his Christi verbis, *Hoc est Corpus meum*: H O C, demonstrat-ne ipsum essentialiale & naturale Corpus Christi, nec-ne Sion demonstrat: facessat igitur Realis præsentia & Inexistentia Corporis Christi, In pane, siue, Sub panis specie. Si demonstrat, obsecro te, quis hoc patienter audiat, essentialiale Corpus Christi nobis demonstrari ea conditione, ne à nobis videri possit? Ecquod esset istud demonstrandi genus? Sunt qui dicant, Corpus Christi demonstrari non oculis Corporis, sed oculis mentis. At enim nemo nescit demonstrationem quæ sit hisce verbis, *Hoc est*, esse ad præsentiam referendam: adeò ut quæ sit ratio demonstrationis, ea quoque sit ratio præsentia. Itaque si ut agnoscunt, Corpus Christi demonstratur, non oculis Corporis, sed oculis mentis: certe præsen-

presentia Corporis Christi in hoc mysterio nō
 est Corporalis sed Spiritualis. Iam verò satis
 constat Corpus Christi in cœlo realiter existēs
 posse demonstrari mentis oculis: imò quæ sunt
 celestia, ea propriè in Theologia dicuntur men-
 tis oculis demonstrari. *Non contemplamur, in-*
quit Paulus, quæ cernuntur, sed quæ non cernunt-
ur. Nam quæ cernuntur temporaria sunt: at quæ
non cernuntur æterna. Quorsum igitur vrgent
 in opere Corporis Christi Realem in Pane
 vel in specie Panis & in Ore præsentiam, si solis
 oculis mentis, etiam ex ipsorum sententia, Cor-
 pus Christi demonstratur: versent se in omnes
 partes licet, nōquam efficiēt quia realis & es-
 sentialis Corporis præsentia demonstrata, non
 sibi visibiliter, vbi demonstratur. Quare si In
 pane vel sub Specie panis demonstratur Cor-
 pus. Ergo in pane vel sub specie panis est visi-
 biliter præsens. Non est autem visibiliter præ-
 sens in pane vel sub specie panis, vt perspicuum
 est: non est igitur in pane vel sub specie panis
 realiter præsens Corpus Christi. Nam ὁπατὸν &
 ὁδὸν de corpore dicuntur, καὶ αὐτὸ & pro-
 pterea necessario.

Rursus sequeretur ex eorum sententia, idem
 Corpus esse simul Actu visibile in cœlo, & in-
 visibile in terra, adeoque in locis innumerabi-
 libus: atque ita tollitur veritas & Idemitas Cor-
 poris Christi, & constituitur eius Vbiquitas:
 quod verumque isti, saltem verbis, negant. De-

utque hoc loquendi genus In, Cum, Sub pane, quandoquidem agitur de duobus Corporibus, nempe de Corpore Christi & de Pane, infert non coniunctionem Corporum, sed confusionem: quod absit.

Multa possunt proferri in hanc sententiam: sed nobis satis fuit, quasi digitum ad argumentorum fontes intendisse.

Quare hæc sit summa nostræ disputationis aduersus Transubstantiationem & Realem illā Inexistentiā Corporis & Sanguinis Iesæ Christi. Népe, istos Errores perpetuis Contradictionibus conflictari, rerū naturam euertere, vim ipsorum vocabulorum eripere, denique lucem veritatis tetra quadam & obscura distinctionum caligine obscurare. Quæ quidem omnia antè à nobis, discussa, nunc, ut sub vnum aspectum proponantur, paucis ita repetemus.

1. Evertunt naturā Corporis Christi, quod volunt quotidie centies millies fieri, & simul esse in pluribus adeoque innumerabilibus locis: idemque simul circumscriptum esse & incircumscriptum: Visibile & Inuisibile: Ita esse quantum ut quantum non sit: ita habere proprias dimensiones, ut loco non commensuretur, sed sit totum in tota Eucharistia & in singulis eius partibus: ita præditū esse suis qualitatibus sensibilibus, ut illæ sensus mouere non possint.

2. Evertunt naturam panis cuius substantiam

non planè tollunt ex hoc Sacramento : nec v-
liam reponant vnquam dispicere potuerunt:
unde solliciti quomodo aliquid ita sit, vt nus-
quam sit.

3. Evertunt naturam accidentium, quum
velint sine subiecto consistere: quippe obli-
ti non esse accidens nisi sit alicuius substantiæ
accidens: aded vt nullum accidēs actu esse pos-
sit nisi simul sit in Substantia actu existente. Nā
quod nonnulli Monachi ineptissimè putant,
sufficere, vt Accidens insit subiecto aptitudine,
non etiam actu: pugnat cum Philosophorum
omnium doctrina, & est extra propositū, quan-
doquidem loquimur de Accidentibus Actu ex-
istentibus.

4. Evertunt naturam loci, quum volunt
Corpus Christi esse in loco Accidentium in ter-
ra & in loco proprio in cælo. Ita vt proprius
locus in cælo ambiat quidem, & comprehen-
dat superficiem Corporis proprio loco com-
memorati in terris secus. Item vnum idemque
locatum esse simul in centenis locorum milli-
bus, ita vt plura locata sint in vno loco, & idem
locatum sit in pluribus locis simul: quum ta-
men locus ita definiatur, vt sit vltima & immo-
bilis superficies Continentis, (inquiunt Philo-
sophi.)

5. Evertunt naturam præsentia Corporis,
que non potest esse nisi corpus localiter cir-
cumscribatur.

ita & singulare indiuiduum suis accidentibus
 unitum, sed aliquid quod sit vagum, aut si va-
 gum non sit, sit vagè determinatū. Quod Chi-
 mæricum somnium quàm à rei præsentis de-
 monstratione abhorreat, nemo est qui nesciat
 præter istos Monachos male feriatos, & ma-
 gno omnium malo, per vniuersum terrarū or-
 bem vagè determinatos: Item: verbum, *Conti-
 neri*, in alienū planè sensum detorquent: quum
 volunt Corpus Christi Contineri sub acciden-
 tibus panis, atque ita, verbo, *Contineri*, nouam
 & contrariam significationem affingunt. Nam
 (ut taceamus de Corpore Christi in cœlum
 recepto) si Corpus Christi continetur in vna
 Eucharistia, non erit in alia.

Sunt alia consimilia sexcenta, sed præcipuos
 errores summatim commemoravi ad quos a-
 lij facile reuocentur. Sed iam opere præteritum est
 audire æquæ: nam tot letalibus Transsubstan-
 tiationis & realis Inexistentiæ vulneribus Ad-
 uersarij remedia compararint.

Iam paucis ea videntur esse refellenda, qui-
 bus vtrique Aduersarij sibi videtur superiora
 nostra argumenta potissimum declinare.

Duo sunt imprimis quæ vtrique solent ad
 nostras Obiectiones respondere. Vnum est,
 Omnipotentia Dei. Alterum, vt Pontificij lo-
 quuntur, Miraculum: aut, vt alij malunt dicere,
 Supernaturalis & Sacramentalis ratio. Quæ
 duo sigillatim excutiemus, vt omnibus sit per-

Respon-
 siones Aduer-
 sariorum
 excutien-
 tur.

92 DE SACRAM. MANDUCAT.

spicuum fatifne tutò in illis responsionibus de-
litescant: Satisne verum sit quòd illi toties in-
culcant: Varios Respectus tollere incommoda
à nobis obiecta.

Vt igitur primum agamus de Omnipoten-
tia Dei, quam suis commentis vtrique prae-
runt: quanquam ea de re iam egimus quum af-
fereremus veritatem humanæ Naturæ Christi
aduersus Vbiquitarios: tamen, prout res hæc
videtur postulare, quædam inde repetemus, &
huic Aduersariorum Responsioni nunc oppo-
nemus tria Theoremata Theologica omni
exceptione maiora.

Primum est: Non licere Theologicè argu-
mentari ab Omnipotentia Dei, nisi præcedat
Dei voluntas expresso ipsius verbo clarè pate-
facta.

Matth. 12.

Sic enim Christus Sadducæis: *Erratis, in-
quit, nescientes scripturas, neque potestatem Dei:*
potestatem ipsam cum Scripturis coniungens.
Hoc quàm verum sit, vel ex eo apparet, quòd
nullum dogma, quantumuis absurdum, vnquā
reiiceretur, si hoc Connexum valeret: Deus est
omnipotens, ergo, hoc vel illud verum est. Ac
proinde Marcion, Eutyches & innumerabiles
alii veteres hæretici essent ab inferis excitandi,
quibus liceret Omnipotentiam Dei proferre
ad suorum errorum confirmationem.

Dicent fortassis se fretos esse verbo Dei:
quandoquidem Christus dixit, *Hoc est Corpus*
meum

Sed paulò post, quum nobis ad ipsorum
 conditiones respondendum erit, facile demō-
 stramus, his Christi verbis nihil esse cum
 ista Inexistentia & Orali manducatione
 commune. Nos autem in nostro Theoremate
 nominatim hanc conditionem apposuimus:
 Ut voluntas Dei sit nobis clare patefacta Ver-
 bo ipsius. Etenim multa sunt figurata in Sacris
 literis, quæ si accipias vt verba sonant, tantum
 patet vt clare intelligas voluntatem Dei, vt ab
 ipotius quàm longissimè resiliat. Fac enim
 (ac multis aliis consimilibus recensendis sum
 longior) Anthropomorphitas, vt Deo tribuāt
 humanam formā, ea commemorare quæ pal-
 lam in Scriptura extant de facie, de auribus, de
 manu Dei, & quæ sunt eiusmodi: tū ita ratio-
 cinari. Deus vult habere humanam figuram,
 quia scriptum est, Deum videre, Deum audire
 &c. Deus autem est Omnipotens: Verum est
 igitur Deum esse præditū humana figura. Quis,
 obsecro, libenter audiret istos hæreticos, tum
 Verbo Dei, tum Omnipotentia ipsius ita abu-
 tentes? Hoc enim valde repugnat diuinæ O-
 mnipotentia, nedum possit ab ea confirmari.
 Quare ipsum Dei verbum sibi facem præfert,
 adeo vt, collatis Scripturæ locis, facile sit dispi-
 ceri, an locutio sit figurata, nec-ne, & quem-
 admodum intelligenda sit.

Secundum Theorema. Non licere Theolo-
 gis argumentari ab Omnipotentia Dei ad id

94 DE SACRAM. MANDUCAT.

confirmandum cuius contrarium extat in verbo Dei. Nam hoc esset potentiam Dei ipsi Deo opponere: quem sibi ipsi non posse repugnare satis est manifestum. Sic enim Paulus: *Ille stans manet, inquit, se ipsum negare non potest, & alibi: Christus non est ita & non.*

1. Tim. 2.
1. Cor. 1.

Thomas
cont. Gen-
til. l. 1. & 2.
Scot. & re-
liqui.

Confess. l.
12. c. 25. De
Trini. l. 15.
De Ciuit.
Dei. l. 5. c.
10. De tēp.
serm. 119.

Ep. 37.

Tertium Theorema. Non licere Theologi-
cè argumentari ab Omnipotentia Dei ad id
confirmandum quod contradictionem conti-
net. Quod esse verissimum, vel ipsi Scholastici
satis agnoscunt, quum affirmant Deum non
posse facere vt Contradictio sit vera: hoc enim
esset Impotentia non Omnipotentia. Id quod
à Veteribus depromptum est: In sinu Dei non
est Contradictio, inquit Augustinus: Item:
Deus dicitur Omnipotēs, faciendo quod vult,
non patiēdo quod nō vult: quod si eracide-
ret, nequaquam esset Omnipotens: vnde pro-
pterea quædam non potest, quia est Omnip-
otens. Item: Quanta non potest Deus: Non po-
test mori, non potest peccare, non potest men-
tiri, non potest falli, Tanta non potest, quæ si
posset, non esset Omnipotens. Et Ambrosius:
Impossibile est Deum mentiri, inquit Aposto-
lus: Impossibile istud non Infirmitatis est, sed
virtutis. Hanc Veterum doctrinam, quæ cla-
rissimè lucet, in Scriptura Scholastici haud in-
scitè sanè, ita dilatant & explicant (quemadmo-
dum ante tres annos aduersus Monachos Bur-
degalenses Gallicè disseruimus, id quod nostris
verbis

his quàm breuissimè fieri poterit, refete-

Primò, Deus (inquiunt illi, & verissimè) non potest facere, id quod factum est, factum non esse. Nam si factum est, verum est igitur factum esse: ac proinde falsum est, factum non esse. Et nullum, si factum non est: verum est igitur factum non esse: ac proinde falsum est, factum esse. Atqui, non didicimus, sed à natura ipsa habuimus & expressimus, Idem de eodem si- mul non posse esse verum & falsum: quia Ens & Verum conuertuntur, vt tradūt Philosophi, & Theologi agnoscunt: nimirum naturæ vo- cem, vel potius, Dei vocem resonantem in na- turalibus principiis, audiētes, quemadmodum tibi diximus. Constat autem, Deum non posse id quod falsum est, quia falsitas, non est po- testatis, sed impotentia & infirmitatis. Rectè enim Chrysostomus cēset, nihil esse infirmius mendacio. Itaque quum Deus sit simul Omni- potens & veracissimus: adeoque ipsa omni- potentia & ipsa veritas, certè omnipotentia cum veritate pugnare non potest. Quum enim ve- ritas sit potestatis, ipsa sibi omnipotentia re- pugnet. Statuendum est igitur, Deum non posse facere, vt id quod factum est non sit fa- ctum, hoc est dicere, fieri non posse, vt Deus non sit Omnipotens & veracissimus, quia fieri non potest, vt non sit Deus, qui nō esset Deus, non esset omnipotens & veracissimus.

Scholasti-
corum sen-
sentia de
Omnipoten-
tia Dei.
Thom. in
1. Sent. D.
42. 43. &c.

In Ioanna.
hom. 18.

96 DE SACRAM. MANDUCAT.

Secundò, Deus (inquiunt) non potest facere, vt si Definitum est, nō sit quoque ipsius Definitio. Exempli gratia: potest quidem Deus facere, vt qui homo est, non iam sit homo: sed non potest facere, vt simul homo sit & non sit ac proinde non potest facere, vt homo sit, & non sit Animal rationis particeps. Cū enim definitio & definitum conuertantur, sequetur hominem simul esse, & non esse. Nam qui definitionem rei alicuius dicit, ille dicit rem ipsam: quia dicit id quod res ipsa est. Si quis autem rem dicat, rem esse sine sua essentia, ille dicit rem simul esse & non esse.

Thom. vbi
sup.
Aug. de
Ser. D. in
mon. l. 2.
c. 37.

Tertiò, Deus (inquiunt) non potest facere vt opposita quæ se mutuò tollunt ac perimunt, sint simul in eodem subiecto. Exempli causa hæc propositio vera est: Corpus Christi fuit mortale, nimirum antequam pro nobis moreretur: ac proinde falsum est: Corpus Christi tunc fuisse immortale, quia non potuisset mori Christus: ac Christus pro nobis mortuus est. Contrà, posteaquam Christus resurrexit, iam hæc propositio vera est: Corpus Christi est immortale: ac proinde falsum est, Corpus Christi esse mortale: non amplius moritur, inquit Paulus: mors illi ultra non dominabitur. De his igitur & consimilibus verè dicunt Scholastici, Deum non posse: quandoquidem continent contradictionem, ac proinde falsitatem. Falsitas autem non est potestatis, sed infirmitatis.

Aug. in
S. Mich.

Rom. 6.

De Trinitate
lib. 15.
cap. 14.
Sent. excerpt.
284.

Ita-

loque, inquit Augustinus, Illa Deus potenter
non potest, nec est infirmitas ista, sed firmitas.
Et alibi: Deus sic est Omnipotens, vt nūquam
sue rationis instituta conuallat.

Nunc vt superiora illa ad præsentem quæ-
stionem accommodemus, ita statuendum est:
Perpetam Adversarios respondere, Deum fa-
cere vt Corpus Christi sit Realiter præsens, si-
ne existens, In pane vel Sub accidentibus pa-
nis, & in Ore: idque sine Circumscriptione, sine
localitate, denique sine propriis dimensi-
onibus ipsum Corpus actu dimetientibus, quia
Deus est Omnipotens. Sic enim potius ratio-
cinandum est: Deus est Omnipotens: ergo non
facit vt Corpus Christi sit Realiter præsens si-
mul in pluribus locis, & sit præsens Realiter si-
ne localitate & sine suis veris ac propriis Di-
mensionibus. Ratio est: quia Deus faceret, Cō-
tradictoria esse simul vera. Item: faceret, defini-
tum existere sine sua Definitione (Corpus e-
nim sine suis dimensionibus: &, Realis præsen-
tia Corporis, sine Circumscriptione, & Locale
sine localitate, definiri & intelligi non possunt)
ideo vt qui dicat Corpus sine Dimensionibus,
& realem præsentiam Corporis sine localitate,
ille dicat Corpus non esse Corpus: & realem
præsentiam corporis non esse realem Corpo-
ris præsentiam. Denique: Deus est Omnipotens
ergo nō facit vt idem Corpus sit simul circun-
scriptum & incircumscriptum: in vno loco, & in

pluribus simul : quia hæc duo opposita se mutuo perimunt : & sequeretur cōtradictio, quam Deus potenter non potest, inquit Augustinus. Atque hæc de tertio Theoremate à nobis dicta sint.

Ex his igitur tribus Theorematibus superiorem illam de Omnipotentia Dei Respon- sionem ita redarguamus. Ab omnipotentia Dei non licet argumentari vel pro Transsubstan- tiatione vel pro Reali Inexistentia Corporis, quippe quum non tantum destituta sint volun- tate Dei, ipsius verbo clarè patefacta : sed etiam planè aduersentur expressis Scripturæ testimo- niis : (tollitur enim veritas Corporis Christi, quæ perspicuè affirmatur in Scriptura : tollitur etiam substantia panis & vini in mysterio Ce- næ Domini, quæ tamē manifestis Apostolorum verbis asseritur) & apertam Contradictionem contineant, ut proximè declarauimus. Denique si valet hoc argumentum ductum ab Omnipotentia Dei, cur igitur isti tantopere succedent dogmati Vbiquitatis : quod qui defendunt, so- lent illam ipsam Omnipotentiam prætexere. Ita- que aut illis cum dogmate Vbiquitatis in gra- tiam redeundum : aut huic argumento renun- tiandum est.

At enim, inquiunt, esset quidem Contradictio si de rebus tantum naturalibus ageremus : Nos autem de iis rebus loquimur, quæ non sunt na- tura legibus metienda. Quam respon- sionem
ego

ego sic refello. Quamuis huius sanctissimi My-
sterij natura longè superet ordinem rerum na-
turalium, nec sint res Diuinæ ad naturæ calcu-
los reducendæ: nihil tamen ad intelligendum
hoc Mysterium proponendum est, quo rerum
de quibus agimus naturæ euertantur (vt iam sæ-
pe diximus) quia in omni Contradictione est
falsitas: hoc autem Mysterium est verissimum.
Atque vt id facilius intelligatur, profero sequens
Theorema de Contradictione, quod spero pijs
& orthodoxis omnibus probatum iri: & peto
Christianis lectoribus vt ad id serio & dili-
genter animos attendant.

An natura per Contradictionem euertatur,
indicandum est ex ipsius naturæ legibus. Ex quo
efficitur, hac distinctione, Supra naturam, non
tolli Contradictionem.

Huius Theorematis ratio in promptu est.
Vt enim primarium hoc *axioma*, De quolibet
veram esse affirmationem aut negationem, in-
stitutum est in natura à Deo Opt. Max. creata: ita
illius Axiomatis ope, si quid proferatur quod
euertat naturam, id statim pronuntiabimus es-
se falsum: quandoquidem certum est, naturam
à vero Deo constitutam veram esse. Iam, vt ve-
ritas naturæ dignoscatur, nonne ad ipsius na-
turæ fontes accedendum est, & ex iis diiudican-
dum, quid sit, vel secundum, vel cōtra naturam?
Exempli gratia: Tradunt Scholastici (vt antè
audiuimus) esse Contradictionem, si quis dicat,

100 DE SACRAM. MANDUCAT.

Definitum esse, & simul, non esse ipsius Definitionem (vt, Aliquid esse hominem, quod non sit rationis particeps) ac proinde alterum esse falsum: Nec vnquam vtrunque verum esse posse simul, ne diuina quidem Omnipotentia, qua non esse abutendum ad Contradictiones asserendas, *ἀπολογία* Veteres & Recentiores Theologi, ipsique etiam Scholastici confitentur. Vt autem cognoscam, an definitio tollatur; nec-ne id certè mihi promendum erit ex ipsius naturæ sinu. Itaque quum Aduersarij dicunt, verum Christi Corpus existere præsens Actui pluribus in locis simul: eos reiicimus, & deprehendimus *ἐν ἀντιφάσει*, propositis iis, quæ sunt de ratione veri Corporis Actui existentis: itemque iis quæ sunt de natura & ratione veræ præsentia Corporis actu existentis. Nec Vos inuabit, si dixeritis, me ad naturam adhærescere, sue naturam inculcare, me ex naturæ legibus Diuina Mysteria metiri: Illa, inquam, omnia nihil sunt. Mysterium quidem adoro, & nihilominus vestram Contradictionem redarguo: nec eâ possum, vel dignoscere, vel refutare, nisi ex ipsius naturæ legibus. Alioqui, nulla vnquam esset Contradictio: semper enim exciperem, naturam non euertere, quia natura audienda non est. Quod si, supra naturam, idem vobis est ac, contra Naturam, audere igitur dicere, Deum posse facere, vt Cōtradictio vera sit: quod omnes Theologi detestantur. Quid quod ipsi Pontificij in
fuit

Synod. Lateran. 3.
Sess. 8.

sola Synodis censuerunt, Scripturam sacram veritati naturæ non repugnare? eo quod (inquiunt) verum vero non contradicit. Hæc enim sunt verba Synodi Lateranensis. Sætem igitur, vos Monachi Contradictionis patroni, vestram Synodum audite, ne posthac veritatem Scripturæ opponatis naturæ veritati. Nam si de corpore contra naturam corporis, & de accidentibus contra ipsorum accidentium naturam, semper differere constituisstis: tollite igitur ipsa etiam vocabula, & iam sine vocabulis, solo strepitu differite.

Singularis est hæc Conuersio (hoc enim etiam prætexitis) Atqui istam singularitatem vos ipsi confingitis, quum ne verbum quidem exeat in Scriptura de Conuersione panis in Corpus Christi. Quod si singulares istæ responsiones sufficiant, nihil vnquam erit, quo mendacia redarguantur. Præterea, constat quidem apertissimis & expressissimis Scripturæ locis, Incarnationem Verbi esse singularem: nihilominus tamen permansit & permanet in Christo ~~Scav-~~
~~Spere~~ Diuinæ & humanæ naturæ veritas. Nihil ergo fit singulariter à Deo quod naturam ab ipso creatam euertat. Quæ quum ita sint, concludamus, Aduersarios iniquissimè & ~~ira-~~
~~pedo~~ abuti Omnipotētia Diuina, quum eam trahunt ad subleuandos suos errores, & ad liberandam suam illam, vel Transsubstantiationem, vel Realem Inexistentiam multiplicibus

disparum laqueis irretitam.

Sic igitur argumentum ductum ab Omnipotentia retorqueamus. Deus est Omnipotens: ergo potest facere ut nos in terris existentes participemus verum Corpus Christi in coelis existens: quod isti fieri non posse existimant, nisi Corpus ipsum in terris realiter præsens existat: simul Omnipotentia Dei vrgentes & de Omnipotentia Dei dubitantes.

*Refutatio
responsionis
de mira-
culo.*

Altera Responsio est Miraculum (ut Pontificij loquuntur) editum ab Omnipotentia Dei, quod quia pendet ab eorum superiori responsione, illa iam refutata, hæc quoque sua sponte corruat necesse est. Hæc tamen addemus.

Primò, eam esse miraculorum naturam, ut externos sensus afficiant, atque ita commoveant homines, eosque rapiant in admirationem operum Dei: ex quo fides & obedientia erga Deum gignantur. Id quod probari potest Inductione, si quis ea miracula sigillatim expendat quæ sacris literis prodita sunt.

Secundò, satis constat, postquam Evangelij prædicatio radices egit, eiusmodi miracula in Ecclesia cessasse, quemadmodum Veteres agnoverunt, & ipsa experientia conuincit: hoc autem sacrum Cœnæ Domini Mysterium debet in Ecclesia usurpari quandiu in terris versatur.

Tertiò, Miracula non sunt constituenda in rerum essentiis euertendis (id quod fieret, si istis

istis credamus) quandoquidem miracula sunt quidem Supra & Præter, sed non Contra rerū naturam & essentiam, adeo ut illam destruant. Sic enim Augustinus, Deus inquit, adest naturæ, ut natura miraculis non desit. Et alibi: Creator omnium naturarum nihil contra naturam facit. Item: Naturarum Conditor Deus nihil in miraculis contra naturam facit: Nec quod nouum est consuetudini, repugnans est rationi. Hactenus Augustinus. Id etiam Thomas agnouit hisce verbis: Licet (inquit) Deus aliquando præter ordinem rebus inditum aliquid operetur: nihil tamen facit contra naturā. Hæc Thomas monachorum pater & magnus Trās- substantiationis patronus.

*De cur. pro
mor. ger. c.
16. Conty.
Faust. Ma-
nich. l. 26. c.
3. Sent. ex c.
223. Conty.
Gentil. l. 3.
c. 100. & in
4. Sent. dist.
11. & c.*

Quarto, in iis quæ contradictionem continent, Miraculum esse non potest: quia Miraculum est potestatis: & contradictio est impotentiz & infirmitatis, ut ante diximus: & id Scholastici agnouerunt.

Atque ut id magis pateat, agamus paucis de miraculis in Scriptura commemoratis, quoad Institutū nostri ratio patietur: atque, ut propius ad rem accedamus, recenseamus aliquot con- uersiones miraculose factas.

Virga Moïsis fuit miraculose cōuersa in serpentem: Sed non propterea natura serpentis fuit euerfa, imò contra: alioqui non fuisset conuersio, sed euerfio.

Exod. 7.

Aquam miraculose in vinum conuersam le-

Ioan. 2.

De Cōsen.
Eoag. lib.
3. c. 25.

gimus: sed nihil ibi factum est contra naturam & essentiā vini. Quod si esset, non diceret Scriptura, aquam conuersam in vinum, sed in aliquid aliud. Nam vinum sine sua natura & essentia ne cogitari quidem potest. Scitè enim & Theologicè Augustinus: Verum de vero facit, qui de vera aqua verum vinum fecit, inquit. Quinetiam, licet illarū conuersiones factæ sint, non naturali, sed supernaturali modo, tamen non sublata fuit ipsius Conuersionis natura. Nam manente materiā, forma noua assumptā est, & per illas cōuersiones fuit aliquid factum quod non erat antea. Nec enim serpens ille, nec illud vinum præexistebat ante Conuersionem. Atque hæc de Conuersione dicta sint. Iam alia etiamnum diuina miracula consideremus.

Exod. 14.
Ios. 3.

Magnum miraculum extitit in aquis maris & in aquis Iordanis summa Dei virtute diuisis; sed manserunt nihilominus veræ aquæ, tamen earum impetus repressus est: & (vt philosophi loquuntur) inhibitus est secundus actus, manente actu primo.

Dan. 3.

Ignis fornacis Babylonice miraculosè non comburebat tres illos Dei seruos in fornacem coniectos: Erat tamen verus ignis, quanquam vis comburēdi cohibebatur, trium illorum respectu tantum: quandoquidem Babylonij ad fornacem accedentes à flammis absumpti sunt. Quod si verus ignis non fuisset, nullum, certe fuisset miraculum.

Chri-

Christus ita Lazarum à mortuis excitauit, vt Ioan. 11.
 anima Lazari reuocata corpus informarit, &
 Lazarus resurrexit verus homo, iis præditus
 quæ sunt *ἐκ τῆς* humanæ naturæ.

Christus cæcorum oculos aperuit, mutorū Ioan. 9.
Matth. 18.
&c.
 linguā soluit, claudos sanauit & eiusmodi ple-
 raque: nec tamen naturā euertit, sed potius re-
 stituit, atque illis hominibus indidit naturalem
 videndi, loquendi & ingrediendi facultatem.

Christus miraculosè super aquas ambula- Matth. 14.
 uit, & nihilominus mansit verus homo, & ipsæ
 aquæ fuerunt veræ aquæ. Non miror (inquit
 Augustinus) quod solidam carnem super
 liquentis elementi terga suspendis: quid enim
 mirum, si Creatori suo natura famulatur? hæc
 ille: Nimirum quum satis animaduverteret, dis-
 cernenda esse verà miracula, à falsis illis mira-
 culis quæ spectra & illusiones vocantur: fallo-
 bantur enim discipuli, quum se non Christum
 super aquas ambulante, sed spectrum ali- De verb.
D. Ser. 14.
 quod videre existimarent. Marc. 6.

Ex iis igitur omnibus elucescit, distinguendū
 esse inter modū quo Deus operatur, & id quod
 Deus operatur. In miraculis modus quo Deus
 operatur est supra naturā: sed rerū ipsarū nature
 nō propterea perimuntur. Quare si miraculosè
 Deus conuerteret panē in corpus aliquod hu-
 manū: certè, licet modus esset supra naturam,
 tamen ipsa conuersio, esset verā conuersio, ac
 proinde corpus ipsum fieret per illam conuer-

sionem (hoc enim est de ratione Conuersionis) & esset actu visibile contrectabile & præditum illis omnibus quæ sunt de natura veri Corporis verè & actu existentis. Quia verò illa opinio de Christi Corpore sine contradictione dici non possunt (quia Christi Corpus, etiam post eius resurrectionem, est verum & verè humanum corpus) idcirco, panis in Christi Corpus conuerti non potest, ac ne per miraculum quidem: nisi fortè Monachi duo miracula *miracula* constituent: vnum, ut panis conuertatur in Corpus Christi: Alterum, ut neque propterea vera sit Conuersio, neque verum sit corpus. Hæc profectò non sunt diuina miracula: sed monstra quædam & prodigia Monachorum.

Quintò, quum sacra Domini Cœna sit Sacramentum ordinarium Ecclesiæ, hoc dicitur *miraculum*: Miraculum fieri in ordinario Ecclesiæ Sacramento: quia omne Miraculum est extraordinarium, aut non est Miraculum. Neque hîc dicant, fieri Miraculum spiritualiter: primum, eò quòd id repugnat naturæ Miraculi, ut iam dictum est: Deinde, quia id non conuenit eorum sententiæ: Nam quæ dicuntur fieri spiritualiter, illa Miracula fiunt in animis nostris: at nihil tale nobis proponunt, sed potius affirmant Miraculum fieri in reali Corporis præsentia, vel in Pane, vel sub accidentibus Pa-

nis

in Ore. Os autem Corporis nostri, non est animus noster. In hac etiam sententia Augustinum fuisse, nempe, non esse miraculum in Ordinario Ecclesie Sacramento, constat ex his illius verbis. Panis inquit, ad hoc factus, in accipiendo Sacramento consumitur. Sed quia hæc hominibus nota sunt quia per homines fiunt, honorem tanquam religiosa possunt habere, stuporem, tanquam mira non possunt. Hæc Augustinus. Cæterum quum Panis & vinum sint res externæ & aspectabiles: non convenienter dicitur, Miraculum spirituale de rebus externis fieri. Quod si mihi non assentiantur, euoluant igitur sacras paginas; & siquidem possint, tale aliquod Miraculum inde nobis depromant ad suæ sententiæ confirmationem.

Sed iam excutiendæ sunt latebræ in quas Adversarij solent se identidem abdere, quum superioribus incommodis vrgentur. Varij, inquit, respectus non tollunt veritatem essentia. Itaque Corpus Christi non est in Pane vel sub Panis accidentibus modo Physico & naturali: sed modo Sacramentali & supernaturali. Itane censetis? Atenim loquimur de vera presentia veri Corporis, vere & Actu existentis, quæ sibi perpetuò constans, vestros illos varios ac diversos respectus nihil moratur. Itaque Corpus Christi, de quo disserimus, est, τὸ ὄντως, Individuum & singulare realiter existens, quippe verum & naturale Corpus: nec gloria tollit

*De Trin. l.
3. c. 10.*

*De variis
respectibus
quos Ad-
versarij
prætexunt.*

eius veritatem, quia non esset gloriosum Corpus, nisi esset verum Corpus: Ac proinde nulli unquam vestri respectus efficient, ut hoc ipsum Corpus, sit Actu simul in Cœlo & in terris in locis innumerabilibus Realiter existens: sit Actu circumscriptum simul & incircumscriptum: denique, sit Actu alicubi præsens, neque ibi sit localiter. Cōcludamus igitur, Corpus Christi non posse esse nisi verū Corpus: & si qui respectus adhibeātur qui pugnent cū veritate ipsius Corporis, toties clarissimis Scripturæ testimoniis comprobata, eos esse, nō respectus differentium, sed somnia delirantium. Etenim ut eorum verba in ipsos retorquamus: varij hominum respectus non tollunt veritatem essentialis: sed potius ab ipsa rei veritate tolluntur.

Sed iam quānam sint isti varij respectus, audiendum est. Realis præsentia Corporis Christi in pane vel sub specie Panis (inquiunt) nec est Corporalis, nec Spiritualis: sed tertia quædam, nempe Sacramentalis. Verumenimvero, quandoquidem Corpus Christi est substantia, & omnis substantia vel est corporalis, vel spiritualis: certè si Sacramentalis ista præsentia, nec est Corporalis, nec Spiritualis: non est igitur Realis & essentialis Corporis Christi præsentia. Iam non potest esse utraq; realis simul: quia nec Corpus potest esse Spiritus: nec Spiritus potest esse Corpus: & qui ista toto genere differentia confundunt & exæquant, illi in maxima

gerum

terum omnium ignoratione versantur. Atque omnino detracto istius distinctionis integumento, facile est videre, Sacramentalem præsentiam illis nihil aliud esse, quàm Realem præsentiam in Pane vel sub specie Panis, atque ita non distinguunt, sed repetunt suam sententiam aliis verbis, suo more *ad idem*. Hoc enim inter nos est controuersum. Sit-ne verum Christi Corpus Realiter præsens sub panis Accidentibus, siue In, Cum, Sub pane, ut alij volunt. Et quum nos vrgemus ea quæ necessarîo consequuntur Realem, siue, essentialem præsentiam Corporis, ex ipsius corporis veritate: tum illi sic egregiè distinguunt: Corpus Christi, nec Corporaliter nec Spiritualiter esse præsens, sed Sacramentaliter: hoc est, ut illi quidem intelligunt, Corpus Christi esse sub accidentibus panis, vel in, cum, sub pane: præclarum, scilicet, distinguendi genus. Peto à Christianis lectoribus ut seriò aduertant ad eiusmodi Distinctiones, in quibus Petitio Principij solet sub Verborum inuolucris delitescere: adeò ut ex usu loquendi istorum hominum, Distinguere, nihil aliud sit, quàm suam sententiam aliis verbis repetere.

Nonnulli sic excipiunt: Manducationem Signi non esse tam pignus sumptionis Spiritualis Corporis Christi, quàm rei tertiæ, nempe futuræ vitæ. Quid? unde manat ad nos vita illa æterna, nisi ab ipso Christo pro nobis tradito? Eruntne effectum, sine sua causa? potius igitur

110 DE SACRAM. MANDUCAT.

Joan. 6.

Christum audiamus de hoc mysterio ita differentem. *Qui manducat meam carnem habet vitam eternam: Item, Nisi ederitis carnem filij hominis, non habetis vitam in vobis.*

Nam quod alij dicunt Oralem Manducationem Corporis Christi esse Signum manducationis Spiritualis: itemque, Corpus esse Corporis, & Sanguinem esse Sanguinis Sacramentum, non eget refutatione. Inuehit enim manifestam Signi & rei Signatae confusionem: siquidem una eademque res sit sui ipsius Signum: essetque in infinitum progressus. Dicendum est igitur (ita iubente Sacramenti ratione & natura) Oralem manducationem Panis, esse Signum Spiritualis manducationis Corporis Christi. Quorsum enim Panis, si Corpus est Signum Corporis?

Ceterum Oralem manducationem Aduersarij dicunt non esse naturalem, sed supernaturalem & incomprehensibilem, adeoque non plane cognoscendam ante diem nouissimum: quæ omnia dicuntur incōstantissime. Ecquis enim nescit oralem manducationem esse naturalem? quid hic, obsecro, adeo est incōprehensibile, ut ad eius cognitionem dies nouissimus sit expectandus, nimirum quum non amplius Sacramentis opus erit? Itaque si Corpus Christi manducandum est à nobis modo supernaturali & incomprehensibili, non est igitur oraliter manducandum. Sed forte istis idem est supernatu-

pernaturale & *ὑπερφυσικὸν* atque *ἀνθρωπικὸν* & id quod rei naturam tollit. Nam ista profectò O-
ralis Manducatio veri Corporis Christi, veram eius essentiam & ipsius Sacramenti naturam e-
uertit. Sed maneat Corporis Christi naturæ ve-
ritas, veraque Sacramenti doctrina; & omnia
humana commenta evanesçant.

Sed enim quia Consubstantiatores planè ad-
hærescunt istis Distinctionibus, *Supernaturali-*
ter & *Sacramentaliter*, atque ita se putant supe-
riora incommoda à nobis proposita effugere,
aliquid præterea de hisce Distinctionibus di-
tendum est.

Supernaturale dici non potest, id quod na-
turam evertit. Nam aliud est *ὑπερφυσικόν*, aliud
ἀνθρωπικόν. Quinam enim superatur natura, si
natura non est? iam autem suprà admonuimus,
Miracula quæ sunt suprà & præter naturam, e-
locere, non in evertendis, sed in illustrandis ac
decorandis substantiis, quæ certè non illustran-
tur, neque decorantur, si esse desinant. Quòd si
quis dicat, verum corpus esse supernaturaliter
non verum corpus, ille proculdubio dicet na-
turam supernaturaliter non esse naturam. Op-
ponam⁹ igitur isti errori crassissimo hoc Theo-
rema.

Omnis distinctio quæ rei de qua agitur na-
turam evertit, non est vera distinctio. Nam hac
distinctio Naturaliter, Supernaturaliter &
cōsimilibus (siquidem sunt veræ distinctiones)
res non tolluntur, sed rerum modi determi-

112 DE SACRAM. MANDUCAT.

nantur. Modus autem rei non potest esse, nisi res ipsa maneat: alioquin erit modus non deteminanda rei, sed exterminanda. Enimvero non possum satis mirari præposteram istorum hominum diligentiam, qui tantopere laborant, ut nobis explicent, scilicet, quonam modo verum Corpus Christi, non sit amplius verum Corpus. Nam si aliquo tandem modo sit, ut Corpus Christi definitionem veri Corporis, ac propterea naturam veri corporis abiiciat: nonne inde sequitur Corpus Christi, non esse verum Corpus? Est-ne aliquid verum, quod omnino non sit verum? Ecquis vnquam Christianus dubitauit, sanctissimum Christi Corpus, fuisse, esse; & perpetuo fore verum Corpus? Id Scriptura iubet nos credere: Id vetera Symbola tradiderunt: Id Ecclesia Dei constantissime retinet. I nunc, & te quantumuis licet excrucia, in conquirendis modis quibus Corpus Christi non sit verum Corpus. Nam si aliquo modo Corpus Christi non habet suas proprietates & dimensiones, estque incircumscriptum: ergo aliquo modo non est verum corpus. Si supernaturaliter Corpus Christi non habet suas dimensiones & conditiones: ergo supernaturaliter non est verum Corpus. Si sacramentaliter non habet suas dimensiones & proprietates: ergo sacramentaliter non est verum Corpus. Atqui nec Sacramentaliter nec Supernaturaliter, nec villo modo fieri potest, ut Corpus Christi, non sit verum

veram corpus. Ergo inepta & ridicula est ista distinctio, iam non distinguens sed ipsam rei naturam euertens.

Atque hoc etiam vocabulum *Sacramentaliter* discutiamus. Isti homines hanc sententiam perpetuo habent in ore, Sacramentum constare duabus rebus, nimirum Re cœlesti & terrena: hoc est, ut Theologi dicunt, Signo & re significata. Iam si ita est, necesse est igitur utrumque maneat, videlicet Signum & Res. Atqui Corpus tollitur, si Realiter præsens est in cœlo circumscriptum, & Realiter simul est præsens in circumscriptum in Pane & in ore; ut iam diximus. Quinam ergo potest id fieri Sacramentaliter, siue ratione Sacramentali, ut isti loquuntur? Quid quod Transsubstantiationem reiciunt (& merito reiciunt) hac imprimis ratione, quia quum Panis sit Signum Corporis Christi, necesse est remanere veram Panis substantiam, ne fides abrogetur veritati Sacramenti. Obsecro vos, si veram signi naturam in Sacramento constanter retinetis, cur naturam Rei significatæ nobis eripitis? Si Panis est verus Panis, cur Corpus Christi non erit verum corpus? Atqui infinitis partibus Res significata prestat signo: debemus igitur longè magis Corporis Christi, quàm Panis veritatem retinere. Quare Corpus Christi non potest Realiter existere præsens in pane & in ore, quia non potest esse non verum Corpus, Quid? nonne

114 DE SACRAM. MANDUCAT.

illi ipsi inculcant, Sacramentum constare duabus rebus, nempe, signo & re significata? Stigatur Corpus Christi est Sacramentaliter præsens, ergo idem de pane dicendum erit. Atqui, Sacramentum non facit ut panis sit præsens, sed quum sit realiter præsens sit signum Corporis Christi, ex ipsius Christi Instituto. Porro, quia, Sacramentaliter, significat modum & rationem Sacramenti: ecquis est hic modus? Si dicat eum esse modum Sacramenti, ut Res sit realiter & essentialiter præsens cum Signo: Principium petunt, ut diximus. Hoc enim inter nos controversum est. Nam perinde est ac si dicant: In Sacra Cœna Corpus Christi esse realiter præsens in pane & in ore, quia hæc est ratio Sacramenti: quod quid est aliud, quam rationem sine ratione afferre?

Verum enim verò illi totum expresso Dei verbo, tum certissimis rationibus inde petitis, nituntur, qui docent, eam esse rationem Sacramentorum: ut signa nobis exterius exhibeantur. Res autem significata nobis sint interius, hoc est, ab ipso animo vera fide per efficaciam Spiritus S. recipienda. Et quum Fides nullis locorum intervallis possit intercludi: eam in hoc sanctissimo mysterio verè amplecti Corpus Christi realiter in cœlo præsens, adeoque totum Christum, ut vivifica eius virtus ad nos dimanet. Hæc est vera ratio Sacramentalis, quia rerum essentiam conservat, & est ipsius naturæ
Sacrâ-

Sacramenti eōuenientissima. Sic enim August. Tunc vita unicuiq; erit Corpus & sanguis Christi, si quod in Sacramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spiritualiter manducetur.

Denique hoc dicitur inconstantissimè. Corpus esse realiter præsens in pane & in ore. Nam hic *Reale*, idem est quod *Essentiale*. Ex quo fit ut ex eorum sententia, verum & essentiale Corpus sit realiter & essentialiter præsens in pane & in ore. At enim essentia præsens Corporis, sine dimensionibus & conditionibus essentialibus suis, ne cogitari quidem potest. Loquimur enim de Corpore actu existente. Quare sequeretur ex istorum sententia, Corpus Christi esse verum, sine veritate Corporis: & esse Corpus essentiale, sine Corporis essentia: Mirus est profecto eiusmodi, non Distinctionis, sed confusionis & perturbationis rerū omnium modus.

Atque hæc de Aduersariorum Responsionibus ad superiores nostras Obiectiones.

CAPVT IIII.

QUONIAM sententiæ nostræ veritatem certissimis Scripturæ firmitatis comprobauimus: & Aduersariorum sententiam firmissimis rationibus & incommodis αὐτοῖς refutauimus, eorūque responsiones ad obiectiones nostras diluimus: reliquum est ea discutere argumenta, quibus

116 DE SACRAM. MANDUCAT.

illi conatur sua dogmata hominibus commenda-
re. Sic enim Philosophi laudat καλῶς δεικνύ-
ται, ut δεικνύται ἐν τοιαύτῃ consequatur, & discussis
falsarum obiectionum nebulis, purissima lux
veritatis oculis nostris affulgeat.

OBIECTIO I.

Caro mea verè est cibus: & Sanguis meus ve-
rè est potus, Ioan. 6. Ergo Corpus & Sanguis Chri-
sti Realiter præsens existit sub Accidentibus Pa-
nis & vini: vel (ut alij dicunt) In, Cum, Sub pa-
ne & vino: & ore Corporis manducatur & bibi-
tur. Consequentia patet ex ipsis verbis, adeoque
ex vocabulo, Verè, ἀληθῶς, quo Christus usus est.

RESPONSIO.

Ut antecedens est verissimum, ita Conse-
quens est falsissimum. Primus error ὁ ἐν ἡμέ-
μας τῆς λέξεως. Nam Christus affirmat Carnem
suam esse cibum, nempe spiritualement & ad ani-
mos nutriendos accommodatum: quemadmo-
dum ille ipse ibidem exponit, inquiens: Verba
quæ loquor vobis spiritus sunt, & vita sunt. Ob-
servanda est igitur ἀναλογία inter vitam & ci-
bum illum quo vita sustentatur. Ut enim lo-
quitur Christus de vita spiritali in sanctissi-
ma illa concione: ita proculdubio loquitur de
cibo & alimento spiritali. Sic enim Christus:
hic est panis qui de cælo descendit, ut qui eo vesi-
tur non moriatur. Si quis ederit ex hoc pane vi-
vet

net in aeternum. Caro mea est quam dabo pro mun-
 di vita, & quæcunque eo spectant. Vrgitur a-
 nimæ vita verè vita est: ita cibus quo vita ani-
 mæ fouetur verè cibus est. Itaque in his lo-
 quendi generibus, hæ particula Verè & Verū
 αληθινῶς καὶ ὁ αληθινός intelligendæ sunt pro
 ratione subiecti. At illi verba Christi perinde
 accipiunt, vt si de Corporali cibo loqueretur.
 Quorum enim colligunt ore corporali man-
 ducandum esse Corpus Christi, eo quod Chri-
 stus dixerit Carnem suam verè esse cibum, nisi
 de Corporali cibo intelligant. Summi errore tu-
 pra, nullam vel præsentiam, vel coniunctionem
 esse posse existimabat, nisi corporalem. At no-
 minatim Christus affirmavit Spiritum esse qui
 vivificat. Itemque, sua hæc verba esse Spiritum:
 hoc est, non de Corporali, sed de Spirituali ci-
 bo esse accipiendæ: qui quidem cibus spiritua-
 lis ore animi, hoc est, verâ Fide manducatur at-
 que percipitur. Hinc illa præclara ex eadem
 Christi concione. Qui credit in me habet vitam
 æternam. Ego sum panis vitæ. &c. hoc est opus Dei
 ut credatis in eum qui misit me. Qui venit ad me
 nequaquam esuriet, & qui credit in me non sitiet
 unquam, &c. vidistis me nec creditis, &c. vt o-
 mnes qui videt filium & credit in eum, habeat
 vitam æternam. Sunt quidam ex vobis qui non
 credunt, &c. Scitè enim Augustinus, qui hæc
 Christi verba expenderet, In omnibus, inquit,
 sanctis Scripturis, secundum sanæ fidei regu-

Cont. ad-
 vers. Ileg.
 & pro l. 1.
 c. 9.

118 DE SACRAM. MANDUCAT.

lam figuratè dictum vel factum si quid exponitur, de quibullibet rebus & verbis quæ sacris paginis continetur, expositio illa ducatur, non aspernanter, sed sapienter audiamus. Hac ille.

Abducamus igitur ad incommodum.

Vocabula Cibi, & Manducandi, aut accipienda sunt in propria significatione, aut metaphorice usurpantur. Si in propria significatione; Ergo caro Christi est cibus Corporalis corpus ipsum nutriens in hac vita, quemadmodum & reliqui cibi. Ad uia Gr & plus quam Capernaiticum. Si metaphorice usurpantur: ergo non inde potest inferri oralis perceptio veræ & naturalis Corporis Christi. Error est, ueliam, ex ead. 2. 206. Nam oralem perceptionem illi metaphorice non dicunt, sed proprie: atque ita oralis perceptio est pars naturalis & corporalis manducationis qua corpus ipsum nutritur. Et enim nec manducatio sine cibo, nec cibus sine nutrimento intelligi debet: alioquin erit cibus non cibus. Quamquam igitur Caro Christi non est figurata aut metaphorica, tamen figuratis verbis exprimitur arctissima & spiritalis coniunctio, quæ cum vera Christi Carne, adeoque cum ipso Christo nobis intercedit. In his igitur enuntiatis Subiectum proprie intelligitur. Prædicatum autem concipitur verbis figuratis ad faciliorem rerum Spiritualium intelligentiam.

Secun-

Secundus error, quòd plus assumant in Consequente, quàm in Antecedente proposuerint. Nihil enim Christus dixit de Transsubstantiatione, nihil de panis accidentibus sine subiecto & sine substantia panis (vt Monachi quidem dicunt) remanentibus : nihil de reali inexistencia in pane, imò ne de ipso quidem pane naturali quicquam hìc locutus est Christus. Quare verba Christi sic in illos ipsos retorquamus.

Si manifestum est Christum apud Ioannem loqui de spiritali cibo quo fouemur in vita spiritali & æternam (nisi fortè isti cum suis commentis ad Capernaitas discedant). Ergo caro Christi est verè cibus spiritalis : Et, vi Consequentis, non est manducanda ore corporis. Vt enim cibus, qui verè est cibus corporalis, non animi, sed corporis ore manducandus est : ita cibus, qui verè est cibus spiritalis, non corporis, sed animi ore manducandus & percipiendus est. Iam, vt animo percipiamus Corpus Christi, nihil opus est, vel Transsubstantiatione, vel consubstantiatione, vel orali manducatione veri Corporis Christi : sed vera fide opus est, quæ nos cum Christi Corpore in celo existente, spiritaliter & efficacissime, operante Spiritu S. coniungat. Etenim verbo illo manducandi metaphoricè & spiritaliter usurpato arctissimam cum ipso Christo *beatissimam* (non autem cum solis eius beneficiis, quo in

errore isti etiam Monachi versantur) confusionem significari copiose diximus in superiori Tractatu de Spirituali mädicatione Corporis Christi. Loquor autem de vera illa fide quæ Christum cum suis beneficiis verè apprehendit, ne fortè Aduersarij existiment me de sua illa fide loqui quæ vel ad accidentia panis vel ad ipsum panem adhærescit. Sic enim nobis definiunt fidem in hoc sacramento necessariam: nempe vt credamus, verum Corpus Christi inuisibiliter esse vel sub accidentibus panis vel in ipso pane. At Christus in hoc mysterio iubet nos in seipsum credere & ad seipsum venire, qui carnem suam dedit pro mundi vita, vt ea ratione vitam eternam habeamus, quemadmodum Christus ipse in præclara illa concione apud Ioannem testatus est.

At enim, Inquiunt, multa percipiuntur corpore, quæ ad animum ipsum perueniunt, vt aqua Baptismi & exterior verbi prædicatio. De aqua Baptismi iam suprà respondimus. Et certè agnoscimus cum Petro, Ablutionem exteriorem quæ fit in Baptismo, non abluere animam neque nos seruare. Abluuntur enim animæ nostræ sanguine Iesu Christi (inquit Ioannes) quo nos Spiritus S. aspergit, inquit idem Petrus. Quemadmodum igitur in Baptismo, nec ipse Christi sanguis, neque Spiritus S. tingit sanguine Christi exterius corpus vt animam abluat: Ita ipsum Christi Corpus non est oraliter

1. Petr. 3.

1. Ioan. 1.

1. Pet. 1.

licet manducandum ut animam nutriat. Quod ad eternam verbi Prædicationem attinet, gravissimos illi errores admittunt cum in Philosophia, tum in Theologia. Nam res ipsæ quæ sensus nostros externos afficiunt, non perveniunt ad mentem nostram, sed earum tantum *quædam* *partes*. Sonum autem qui aures ferit, aut corpora quæ oculis videntur, esse realiter in mente, nemo inquam cogitavit, imò ne cogitari quidem possit: esset enim hoc insanire, non cogitare. Præterea, quando Evangelio prædicato credimus, fides interius creatur in animis nostris, & infunditur à Spiritu S. ut Theologi docent: sensum abest ut fides & ea quæ creduntur sint In Cum, Sub sono illò, qui ab auribus nostris excipitur.

OBJECTIO II.

Accepit Iesus panem & benedixit ac fregit
 & dedit discipulis suis & ait, Accipite &
 comedite, hoc est Corpus meum: & accipiens cali-
 cem gratias egit & dedit illis dicens, Bibite ex hoc
 omnes. Hoc est enim Sanguis meus novi Testamen-
 ti qui pro multis effunditur in remissionem pec-
 cati.

Ergo verum & naturale Christi Corpus & Sanguis est Verè & realiter præfens, vel sub nudis accidentibus panis & vini sine subiecto remanentibus (vt Pontificij volunt) vel In, Cum, Sub pane & vino, (vt mafunt alij) & oraliter

112 DE SACRAM. MANDUCAT.

percipitur, (vt utrique affirmant.) Consequen-
tia patet, ex ipsis Christi verbis ita constanter
 ab Evangelistis recitatis. Adde alias circūstan-
 tias; nempe quod Christus loquutus fuerit a-
 micissimis, in loco priuato; in Testamēto con-
 dendo, in discessu. Ex quibus efficitur, Christū
 aperte & sine tropo Apostolis fuisse locutum:
 & q̄ p̄t̄ esse retinendum, ne Corpus figura-
 tum esse videatur.

R E S P O N S I O.

Q Vandoquidem Sacrae Coenae Domini ni-
 hil est cum Missa Pontificiorum commu-
 ne (vt alibi à nobis demonstratum est) possemus
 eos ab ipso limine arcere, sacrosancta Domini
 verba perperam vsurpantes, & tanquam in a-
 lienam possessionem irruentes. Illa enim ad
Coenam Domini, non ad commentitiā Mis-
sa Sacrificium pertinent, vt videre licet ex illis
 ipsis locis quos citant. Nam quum Christus di-
 xerit, accipite, manducate: Sacrificuli in sua Mis-
 sa nihil aliis porrigunt, ac soli manducant. Et
 quum Christus dixerit, Bibite ex hoc omnes: Illi
 Laicos (quos vocant) ne extra Missam quidem,
 ad calicem accedere patiuntur. Quare hæc
 sunt Monachorum verba: videre, adorare, pe-
 ctus tundite, & peracta Missa premium nume-
 rare. Quæ quàm longè distent à verbis Christi,
 si quis non videt, ille non lucē solis clarissimam,
 sed suam ipse cæcitatem accuset. Verumenim-
 uero,

però, quoniam istis multa condonanda sunt, si quis velit cum eis disputare: agè, ne rem ita ad ritum refecimus: sed argumentum nobis propositum excutiamus, & doceamus, his sanctissimis Christi verbis, neque Pontificiorum, neque Consubstantiatorum dogmata subleuari vllq modo posse.

Antecedens admittimus: & ipsa Christi verba magna cum reuerentia audimus, eaque esse verissima certissime credimus. Consequens autem eodem continet errores quos in superiori Obiectione redarguimus.

Primus error: quod alienam significationem assignunt verbis Christi. Nullum est enim verbum à Christo in hoc sacro mysterio institutum, quod conversionem significet, vel Transubstantiationem, vel Consubstantiationem. Nam *Accipere, Benedicere, siue gratias agere, frangere, dare*, non significat convertere, aut Consubstantiare per realem Inexistentiam. Rursus in hoc complexo, *Hoc est Corpus meum*, verbum *Est*, non significat convertere vel existere realiter In, Cum, Sub re aliqua. Hoc enim verbum hactenus substantiuum dictum est, nunquam autem Transubstantiuum vel Consubstantiuum. Quinetiam si rem propius inspicias, facile comperies *Esse, & Transubstantiari vel Consubstantiari* opponi: adeò vt constanter affirmare possim, Si est, ergo non transubstantiatur, siue in aliam substantiam conuer-

tur, nec Conſubſtantiatur. Nam quod conuer-
titur eſt in fieri (vt ſchola loquitur) *et tō y lradz*,
ac proinde nondū eſt hæc vel illa ſubſtantia.
Et (quemadmodū iam antè diximus in cap.
ſuperiori proximo, quū excuterēmus De-
monſtratiūm H o c) quī Chriſtus non dixe-
rit, Hoc fiat corpus meum, vel, Hoc ſit Corpus
meum, ſed ita potius, *Hoc eſt Corpus meum*, cer-
re ſi vlla eſſet conuerſio eam necelle eſſet præ-
ceſſiſſe: Idque vī ipſius verbi *Eſt*, quod illi no-
bis obiiiciunt. Neque fieri poteſt, vt vlla ſe ſo-
phiſtica ſolertia inde vnquam expediāt. Quod
ſi eſſet realis Inexiſtentia quā alij inuehūnt,
Chriſtus non diceret, Hoc eſt Corpus meum
Sed In, Cum, Sub hoc, eſt Corpus meum.

2. Secundus error: quod Conſequens ſit lon-
gè latius Antecedente. Ecquid enim eſt in
Chriſti verbis quod vel ſuſpicari poſſis, perti-
nere ad Chriſti Corpus verè exiſtens ſine pro-
prietatibus naturalibus & *ous a lixas*, verè & a-
ctu exiſtentibus (vt vtrique volunt) & viciffim
ad panis accidentia ſine proprio ſubiecto (vī
Pontificij ſomniant) & reliqua eiufmodi, quæ
dogmata Tranſubſtantiatiōis & realis Ine-
xiſtentiæ conſequuntur?

3. Tertius error: quia in tota Scriptura nullum
vnquam extat ſimile loquendi genus, ex quo
Tranſubſtantiatio vel realis Inexiſtentia con-
ſequatur. Ferant *ius doct*, ſi poſſunt. Nobis au-
tem Chriſtianis cum Scriptura loquendum eſt,
neque

neque vagandum per alienas absurdasque interpretationes. Solutio quaestionis (Inquit Augustinus) aliquo exemplo similis locutionis firmata est. Sed enim (inquiunt Monachi) nulum extat in scriptura simile loquendi genus huic. *Et hi tres vnum sunt.* Item: *Ego & pater vnum sumus.* & nihilominus mysterium Trinitatis est verissimum. Respondeo. Trinitatis quidem mysterium esse singulare, esse verissimum atque adorandum. Sed non propterea novam & alienam significationem affingi verbo substantivo in superioribus illis locis. Imò nisi credant Monachi, Verbum illud manere Verè substantivum: deficient igitur ad Arrianos *Quod non negantes*. Popolsci (inquit Augustinus aduersus Arrianos) proferrent ubi legerint, vnum sunt, dictum esse de aliquibus rebus quae non essent vnius eiusdem substantiae; neque protulerunt. Hæc ille. Quare sanctissimis illis verbis nihil est cum Transsubstantiatione commune.

Quartus error: quod istud Consequens Pontificiorum manifestè repugnet expressis verbis Apostoli, quibus nominatim facit mentionem panis (ut alibi diximus) *Panis, inquit, quem frangimus, nonne communio Corporis Christi est?* Itè: *Sic de Pane illo edat. &c.* Quare oppono falsissimo illi Consequenti hoc verissimum Theorema.

Quicquid repugnat expresso verbo Dei, falsum est.

In Gen.
quaest. 117.
In ps. 105.
& sup.
Num. 9. 25

Contr.
Max. Arr.
lib. 3. c. 12.

4.

Et quia falsa ex veris colligi non possunt (ita dictante Analytica disciplina) certe, Consequens illud quod est falsissimum, non potest colligi ex Christi verbis quæ sunt verissima.

S. Quintus error: Quod à seipsis utrique dissentiant. Nam hæc verba de calice, *Hoc est sanguis meus.* quomodo ipsi sine tropo intelligant? Etenim demonstratiuum, *Hic*, (sic enim conuertunt) necessario ad calicem refertur, ut sit sensus: *Hic calix est sanguis meus: quod nisi figuratè accipias, ecce tibi novæ ipsius calicis Transsubstantiatio vel Consubstantiatio.* Rursus, apud Paulum hæc verba (ut illi ipsi interpretantur) *Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine*, nemo unquam nisi figuratè rectè intelliget. Idem dico de his verbis Pauli: *Panis est communio corporis: Calix est communio sanguinis.* Atque, ut, si fieri possit, secum ipsi Pontificij consentiant, quandoquidè volunt accidentia panis & vini esse Signa: si accidentia illa vocantur vel panis, vel corpus (ut quum illi dicunt, Corpus Christi frangi, quod plerique ad accidentia referunt) quomodo id fiet sine tropo?

S. Quare adigamus ad incommodum superius Consequens, hoc modo.

Si ex hoc loquendi genere *Hoc est corpus meum*, Transsubstantiatio sequitur: Ergo itidem sequetur ex his verbis *Hoc est fœdus meum*, de Circumcisione. *ὡς ὕατον*. Et quod per incommodè accidit Transsubstantiariis, hoc loquendi ge-

genus valde conuenit cum his Pauli verbis: *Hic calix est nouum Testamentum in sanguine meo.* Idem ex his verbis, *Hoc est transitus Domini de Agno paschali & consimilia non pauca, de quibus alio loco differemus. Deniq; retorqueamus superiorem obiectionē cum suis circumstantiis.*

Si verba Christi constanter ab Apostolis & Euangelistis commemorata sunt (vt illi agnoscunt & meritò) Ergo hæc Lucæ & Pauli verba, *Hic calix est nouum Testamentum in sanguine meo,* eundē planē sensum habent cum his Matthæi verbis: *Hoc est sanguis meus novi Testamenti.* & vicissim verba Matthæi cum illis Pauli & Lucæ verbis: & vi consequentis: quemadmodum in his nulla esse potest Transsubstantiatio vel Consubstantiatio, ita in Matthæi Euangelistæ verbis nulla esse poterit.

Item: Si Christus locutus cum amicissimis, in loco priuato, in discessu, in Testamento condendo, & aliquid præcipiendo, apertè loquutus est, & sine tropo (vt isti dicunt in suis coniecturis) Ergo Christus de Transsubstantiatione loquutus non est, neque de Reali Inexistentia siue Consubstantiatione.

Consequentia patet: quia illa duo commenta *peruoluta & inuoluta* adeò difficilia sunt & obscura, vt ne illis quidem sint cognita qui ea progenuerunt. Contrà, si Christi verba facilia sunt: ergo sunt intelligenda modo Sacramen-

128 DE SACRAM. MANDUCAT.

tali, quo nomen rei significata signo tribuitur; Consequentia patet: Quia illud sacramentale loquendi genus est facile, & in omnibus Sacramentis observari solitum. Quod si in hoc Sacramento & in his Christi verbis est aliquid singulare, quod in reliquis Sacramentis observatum non sit, (ut isti volunt) profecto verba Christi non erunt perspicua. Nam vulgatum est: Quod præter morem & ordinem accidit, id nobis per se obscurius videri.

Item, Si Christus aperte locutus est: ergo locutus est figurate. Tropum enim siue figuram intelligimus, non aliquid falsum aut commentitium (sicut nonnulli nobis perperam obiectant) sed loquendi genus quo res de qua agitur & facilius & significantius exprimitur, ex ipsius rei natura. Nam alioqui si sermonem Christi, ut verba sonant intelligas, nihil difficilius excogitari possit. Testes sunt Capernaiz his verbis, *Durus est hic sermo: quis potest eum audire*: Quinetiam Pontificij, ut scilicet possint hæc verba Christi exponere, necessario ad Miraculum: & Consubstantiationes ad rationem supernaturalem, incognitam & incomprehensibilem, tanquam ad sacram anchoram refugium, & verique obiciunt Omnipotentiam Dei, quæ in rebus facilibus & perspicuis vigeri non solet. Arque etiam illi ipsi, ut perspicua reddant hæc Christi verba de Calice, *Hic est sanguis meus* dicunt nomine Calicis, contentum in calice significari.

quodam locutionem esse figuratam, factum est manifestum. Item: si in discessu, Christus sponte locutus est (ut affirmant) ergo verba Christi ad ista commenta referri non possunt. Nam si ea locum habent, Christos igitur non discessit; quippe sub Accidentibus panis percipitur, vel in Pontificio altari, vel in pyxide, vel realiter In, Cum, Sub pane delitescens. Sed iam nobis ad Christi verba proprius accedendum est.

Primum omnium profiteamur, nos sacrosanctis illa verba ex animo reuereri: nec vllis modis de eorum veritate dubitare. Nam credimus in S. Domini Cœna, Christum nobis suum Corpus & Sanguinem, seque aded ipsum (ne quis nobis falso obijciat, quod nos verè Moysi obijcimus: nos loco Rei, vsum, beneficium & fructum reponere) Christum, inquam, ipsum sese vnà cum suis donis ac meritis donare, vera fide per efficacitatem Spiritus Sancti recipiendum in vitam æternam. Neque tamen propterea possumus istam interpretationem admittere, qua isti volunt, Christi verum & essenziale Corpus verè & realiter existere In, Cum, Sub Pane vel Sub Accidentibus Panis.

Controuersia igitur imprimis est de modo, tum Exhibitionis, tum Receptionis. Illi dicunt, essenziale Christi Corpus Realiter præsens in terris & existens, In, Cum, Sub pane vel sub panis accidentibus exhiberi nobis & à nobis su-

130 DE SACRAM. MANDUCAT.

in ipso Ore corporis nostri. Nos autem affirmamus Corpus Christi verum & essenziale in celo existens nobis in terris existentibus vere exhiberi & à nobis Recipi fide per operationem in animis nostris Spiritum Sanctum; quando quidem ea vis est Spiritus Sancti, & ea Fidei natura, vt nullis possint locorum intervalis impediri.

Vigilatur, evertamus superius Aduersariorum connexum, & Consequens de Reali illa Inexistencia Corporis Christi, duo nobis videntur esse prestanda. Primum, refellenda est eorum interpretatio: Deinde nostra firmissimis rationibus confirmanda.

*Refellitur
Aduersariorum interpretatio.*

Illorum interpretationem stare non posse, vt probemus, proferimus hoc Theorema Theologicum ab omnibus *ἡμετέροις* receptum: quippe quod nitatur *ἡ συνωνυμία* Scripturæ: quia est *διόριστος*: ac proinde sibi perpetuò constans & consentanea.

Omnis Interpretatio quæ pugnat cum apertis Scripturæ locis & cum ipsa Fidei Analogia: ac proinde conflictatur grauissimis incommo- dis est reijcienda. Est enim *ἀδωλός*.

Illorum interpretationē esse eiusmodi iam ante à nobis demonstratum est, in cap. superiori proximo, quum eorum errores incommo- dis argueremus: quorum summa hinc paucis videtur esse repetenda.

Ex istorum interpretationibus sequens-
tur

CORPORIS CHRISTI. 131

Christi Corpus non esse verum ac naturale Corpus: quippe quod simul esset in cælo, & in terrarum loco, & in locis simul; contra naturam veri corporis.

Sequeretur, non tantum non esse Corpus, sed esse totum aliquod & simplicissimum in infinitis locis simul. Nam constaret, Christi Corpus ubicunque est, ibi esse totum, alioqui esset diuisum, aut plura essent corpora.

Sequeretur, Corpus Christi esse variatum & multiplex: adeoque sibi ipsi contrarium. Esset enim simul in cælo Circumscriptum, & visibile: Et in Pane vel sub Panis accidentibus Inuisibile & Incircumscriptum. Nam inane est quod illi excipiunt, modum & rationem istius Inexistentiæ esse cœlestem & spirituales. Etenim, præterquam quod illud *arrivauit* dicitur: Verum Corpus existere spiritualiter: ut si quis dicat, Spiritum esse præsentem Corporaliter: certe nec Panis ipse, nec eius Accidentia possunt esse subiectum Spiritualis illius, præsentia Christi, de qua Christus dixit, *vobiscum sum usque ad consummationem seculi.* Matth. 28.
Ephes. 3.

Paulus dicit Christum esse in nobis. Nusquam autem legas, vel Christum, vel Christi Corpus esse in Pane, vel cum Pane, vel sub ipsius Accidentibus: sed in nobis & nobiscum. Enimvero ex est rerum spiritualium natura, ut sint obiecta fidei nostræ, non oculorum: quorsum igitur

132 DE SACRAM. MANDUCAT.

tur Realis illa præsentia corporis, si Corpus Christi non videtur, & si sensus externos non moueat? Denique, quoties isti dicunt, Corpus Christi esse realiter præsens, sine præsentia Corporali, & sine proprio existendi modo: toties dicunt Præsentiam non præsentiam Corporis non corporis: id quod constare potest ex ipsorum vocabulorum definitione.

3. Sequeretur, Sanguinem Christi esse separandum ab eius Corpore (vt iam alibi diximus) quod absit. Consequentia patet: sic enim Christus: *Hoc est sanguis meus qui pro multis effunditur in Remissionem peccatorum.* Si ergo ille ipse Sanguis qui fusus est, Realiter est præsens: certè est à Corpore separatus: aliter enim fundi non potuit: alioqui erit Sanguis fusus & non fusus simul.

Crassa est, inquit, hæc cogitatio. Respondeo hunc esse fructum crassæ illius interpretationis, quam proponunt: sic autem absurda absurdus ex legibus rectè differendi conuincenda esse. Absit autem vt vel Corpus Christi exanguis, vel Sanguinem Christi sine ipsius corpore constituamus. Christus enim totus est, totusq; in æternum viuens.

4. Sequeretur, Memoriam esse rei Præsentis: Irremque rei præsentis aduentum expectari. Sic enim Matthæus, *Hoc facite in mei memoriam.* Ex Paulus. *Mortem Domini annuntiatis donec veniat.* Atenim, inquit, finis non tollit rei

Matth. 26.
1. Cor. 11.

re substantiam. Sit ita sanè sed nihilominus rei
 memoria cum eiusdem rei præsentia stare non
 potest: ne præsens tempus cum præterito con-
 fundatur. Rursus, Agit Paulus de aduentu no-
 vissimo, inquit: quod & nos agnoscimus; nec
 ullum alium humanæ Christi naturæ aduentum
 expectamus: quippe ab Angelis edocti, Chri-
 stum aspectabiliter venturum de cælo, quem-
 admodum aspectabiliter ad cælum ascendit: I-
 tem, Christum ipsum audientes: *Siquis vobis*
dixerit: ecce hic Christus aut hic: ne credite. Si di-
xerint vobis: ecce in deserto est: ne egredimini: ecce
in conclauihus: ne credite. Sicut enim fulgur exit
ab Oriente: & apparet usque in Occidentem: ita
etiam erit aduentus Filij hominis: Denique à Pe-
 tro admoniti, fore, ut cælum capiat Christum
 usque ad tempus novissimæ instaurationis: de
 quo postremo loco à nobis alibi aduersus V-
 biqutarios disputatum est. Nam quod nonnul-
 li ex Pontificiis malut interpretari *si & adu* Ex-
 cipere, ne Corpus Christi in cælo tantum esse
 videatur, plusquam puerile est: loquitur enim
 Petrus de loco cælesti in quem Christus rece-
 pitus est: non quod hic, vel ibi, in cælo Chri-
 stum alligatum esse velimus, vel certum in cæ-
 lis locum ei assignemus (de quibus rebus præ-
 stat tacere cum Scriptura, quam curiosius dis-
 quire) sed quia cælum ipsum, tanquam locus
 nobis assignetur, ubi realiter existet & conti-
 nebitur humana Christi Natura, usque ad tem-

Aa. 1.

Matth. 24.

Aa. 4.

pora restitutionis omnium: quæ Petri verba isti prætermittunt. Præterea miror cur isti notint Christi Corpus in cælo contineri, quum non dubitent affirmare, illud ipsum Corpus sub accidentibus Panis contineri. Quid? continebitur sub Panis specie, & non continebitur in cælo? En quò prorumpat Monachorum impudentia.

5 Sequeretur, Apostolos manducasse Corpus passibile & mortale, si *6* præter-geas; (Sic enim Christus, *Corpus quod pro vobis traditur: Sanguis qui pro vobis funditur.* Et Paulus, *Corpus quod pro vobis frangitur,* inquit) Nos verò Corpus Christi glorificatum, Immortale & Impassibile manducare. Ex quo efficeretur, Cœnam Domini quam celebramus esse valde dissimilem ab ea domini Cœna quam Apostoli participarunt, contra hæc expressa Christi verba, *Hoc facite*, inquit. Nam quod illi respondent, curiosum esse querere, mortalene Corpus, an immortale Christus dederit, vanum est diuericulum, neq; hoc modo obiecta incommoda dissoluntur.

Coloss. 3.
Phil. 3.

Matth. 6.
& 15. 18.

6 Denique sequeretur, nō audiendos Scripturæ locos quibus iubemur Christum in cœlo contemplari & vis ipsa Fidei iaceret, quandoquidem nō iam sursum eueheretur fides: sed in terram sub panem aut sub Accidentia panis deprimeretur. Quid, quòd Deum ipsum Omnipræsentem & Infinitum, & qui cœlum & terram continet, nō sub terrenis elementis sed

*Exponitur
vera interpretatio
verborum
Christi.*

ipsius Sacramenti naturam. Iam ergo nobis verba
verborum Christi interpretatio inuestiganda
est. dilucidum nos aile ouplirely 33 aid xli on
officium autem subleuamus hoc Theore-
ma Theologicum pendens à superiore quod
iam à nobis positum est.

Omnis interpretatio Scripturæ ex locis con-
similibus eiusdem Scripturæ petenda est.

Huic Theoremati plerique omnes assentiun-
turque Veteres tum Recentiores Theologi
quippe, quam eius veritas niteret ipsius Scri-
pturæ, quemadmodum ante dixi-
mus. Et hoc igitur Theoremate nostram dis-
putationem ita dirigamus. Affirmamus nusquā
in Scriptura reperiri simile loquendi genus,
quod sit de duabus simul naturis & essentis
vel de alterius natura nudis ac essentibus pro-
prie de se ipsis intelligendum. Ferant illi
cuius possint. Nam quod nonnulli autumant
Eucharistionem verborum Christi esse singu-
larem si sequi non possint potius intelligi quam
ipsi exponant: merā est petitio principij, cum si
locus dedit, nihil iam ab explicatione & commen-
tatione interpretationibus tutum esse poterit. Et
totū suprà repudiavimus respoñsionem de sin-
gulari conversione ab iis propositam quorum
profecio est verbum hoc doctrinæ capite sunt
singulares res illas ad iudicium iudicij ad
consequens agitur Christi verba que Impri-
muntur.

nis, argentur ab Aduersariis. HOC EST
 PANIS MEUM. De Pronomine, *Hoc*,
 iam supra egimus aduersus Pontificias. Quia
 vero Consubstantiatores variant in expositio-
 ne huiusce Pronominis, ea de re aliquid nobis
 dicendum est. Nonnulli nobis assentiuntur,
 Pronomen *hoc*, esse de pane intelligendum: ve-
 rum affirmant, non idem esse, *Hoc est corpus*
meum, ut si diceretur, hic panis est Corpus meum.
 Nam, inquit, Panis sua essentia non est Cor-
 pus Christi. Sed hæc ratio valde friget, & nihil
 aliud quam principium petit, quasi verò neces-
 sitas, quoties usurpatur verbum *Est*, toties rei
 essentiam significari: quum potius identidem
 in Scriptura Signis accominodetur. Porro, si
Hoc de Pane intelligunt, perinde est igitur *hoc*,
 inquit, hic Panis, vel ex ipsis Grammaticæ legi-
 bus, quibus illi nobis obijciunt. Nam demon-
 stratiua particula, resoluenda est in id quod de-
 monstratur, alioqui nunquam possis recte ip-
 sulum. Constat autem ex ipsa narratione E-
 uangelica, Panem fuisse acceptum, fractum
 & datum discipulis, quum Christus illis diceret
Hoc est corpus meum: ex quo efficitur, Pa-
 nem ipsis fuisse demonstratum. Quod si dicas,
 Christi Corpus fuisse demonstratum: Ita igi-
 tur erunt resoluenda Verba Christi: Corpus
 meum, est Corpus meum. Ex quo Enuntiatio
 videant illi nunquid possint colligere ad sen-
 tentiam suam confirmandam. Alij igitur ex
 inuol

Consubstantiatoribus malunt pronomine Hoc
 utrunque fuisse demonstratum: vnum ad sen-
 sum, alterum ad intellectum. Verumenimvero
 id repugnat ipsis Evangelistarum verbis, in
 quibus nulla Corporis mentio, nec demonstra-
 tio antecessit. Esset autem per absurdum dice-
 re, Christum effecisse suum Corpus & ^{non per se} nihil
 dicendo, & nihil demonstrando: deinde
 si duo hæc simul demonstrarentur, quando-
 quidem sunt pluresquam toto genere differen-
 tia, nempe Panis & Corpus Christi: ceptum non
 Hoc sed Hæc dicendum foret, nomine impleti-
 dinis: alioquin ^{id est} aut esset Impanatio &
 vniū Hypostatica Panis & Corporis Christi
 aut esset aliquod totum, quod neque panis es-
 set, neque corpus, sed aliquid ex pane & cor-
 pore compositum, tanquam ex partibus. Deni-
 que ex istorum sententia, ita verba Christi
 soluenda essent: Panis & Corpus meum, est
 Corpus meum: quod nescio an quicquam dici
 possit obscurius. Quamobrem, ita suadente, at-
 que adeo cogente rei veritate, statuendum est:
 Non aliter resolu posse verba Christi, quam
 si ita dicere: Hic Panis est Corpus meum: quæ
 quidem enuntiatio, non est loci Brunniam.
 Nec enim ita Christus enuntiat. Corpus meum
 est in hoc Pane, aut Cum hoc Pane, aut sub
 hoc Pane, aut sub Iuius Panis accidentibus. Eo
 enim redeunt omnes istorum interpretatio-
 nes. Atqui hæc vocabula, Panis, & Corpus, non
 locum

locum sed substantiam significant propriè, & *τὸ πρῶτον*. Ex quò efficitur, primam Substantiam de prima Substantia prædicari: Vtrumque enim erat *τὸ αὐτὸ* singulare certum, definitum, extra mentem existens; non autem aliquod indiuiduum vagum aut vagè determinatum, vt Pontificij somniant. Subiiciamus igitur hoc secundum Theorema Theologicum ab omnibus iis probatum, qui ratione & rationatione præditi sunt.

Quotiescunque prima substantia de alia prima substantia prædicatur in Scriptura, eiusmodi enuntiatio est figurata. (Primam autem substantiam dicimus *τὸ αὐτὸ* & Indiuiduum singulare reuera & actu extra mentem existens.)

Huiusmodi Theorematis veritas latissimè patet, & est omnibus perspicua qui vel scitulum fuerint ipsis *τὸ πρῶτον αὐτὸ αὐτὸ* primordiis instituti. Nam ne ipsa quidem secunda Substantia, quæ est *καὶ ὅλως*, potest, nisi figuratè de alia secunda substantia prædicari, si genere differant. Quantò id igitur magis dicendum est in hoc Enuntiato, vbi tam Subiectum quàm prædicatum est *τὸ αὐτὸ* Indiuiduum extra mentem reuera existens: & vnum ab altero longissimè & plusquam toto genere differt, nempe Panis & Corpus Christi? Sed enim quia in cāpo Theologico versamur: probemus Theorema nostrum Inductione, commemorandis Scripturæ locis huc spectantibus.

140 DE SACRAM. MANDVCAT.

1. Cor. 10.

Petra erat Christus.

Ioan. 1.

Ecce Agnus ille Dei (quum Christum Ioannes demonstraret: perinde enim est ac si Ioannes diceret: hic est Agnus Dei.)

Matth. 11.

Ioannes est Elias.

Apoc. 12.

Ego sum stella.

Ioan. 15.

Ego sum vitis vera.

1. Cor. 3.

Vos estis templum Dei.

Iud. 1.

Isti sunt stelle erratice. Et consimilia per multa. Ex quibus nostri Theorematis veritas elucescit: tum ex scientia peritè differendū tum ex vsu loquēdi Scripturaz, à qua, ceu vera atque vnica Cynosura, si desilectamus, fieri non potest quin incurramus in grauissimos errores: quēadmodū istis contigit, qui per Individua vagi vagari, quā in Scriptura pedem figere maluerunt. Ecquis enim patienter audiat, vel panem, vel panis accidentia esse verè ipsum Corpus Christi?

Adversariorum similitudines reselluntur.

Nam quòd quidam obicere solent hac loquendi genera: hoc est Alsaticum, hoc est Rhenanum (nempe vinum) Itēque, hoc est Ignis, de candente ferro: vel vt alij (quib. magis aurū placet) proferunt, Hoc est aurum, demonstrato marsupio: illa ne responsione quidem digna sunt: quippe quum nihil illis sit cum sanctissimis Christi verbis commune. Hac enim loquendi genera designant rerum crassarum terrenarūque coniunctionem, earūque existentiam in subiectis conuenientibus, & dicitur

ndr,

hic, quæ quidem coniunctio non efficitur ex illis verbis: sed verba significant coniunctionem illam iam antea factam. Nec enim vinum est in poculo, eò quod dicitur, hoc esse vinum: sed illud dicitur quod iam erat. At in verbis Christi, vos contenditis Corpus Christi esse in Pane vel sub specie panis, vi verborum Christi. Atenim si vestra similitudo valeat, sequeretur Corpus Christi fuisse in Pane vel sub Accidentibus panis ante ipsa verba: ac proinde non vi verborum Christi. Cæterum, hoc simile non convenit cum eo quod dicitis, hanc Corporis Christi inexistenciam esse supernaturalem & incomprehensibilem. Quid quod etiamnum aliter vos ipsi sententiam vestram evertitis? Nā ex illis ipsis vestris similitudinibus efficio, Enūtiatam de quo disputamus, figuratum esse: quia superiora illa loquendi genera per Metonymiam usurpantur. Rursus in Metonymia duo requiruntur, nempe Cōtinens & contentum: quæ duo vera sint necesse est (non autem nuda accidentia sine subiecto, quas Metonymias Monachis relinquimus ipsi rerum naturæ incognitas) atque, vobis ita concludentibus, sequeretur: Corpus Christi reuera contineri & definiri In Pane, vel sub accidentibus Panis, ac proinde non esse alibi: vt iam docuimus, ex propria significatione verbi *Contineri* quum de corpore dicitur. Denique ista similia non respondent sententiæ Consubstātiatorum. Nulla

142 DE SACRAM. MANDUCAT.

est enim Metonymia quæ vnquā efficere possit hoc loquendi genus: hoc est vinum, id est, vinum est In, Cum, & Sub hoc poculo.

Quod autem nonnulli malant esse Synecdochen, ineptissimum est. Nam vinum non est pars poculi, nec poculum pars Vini: nec sunt simul tanquam partes totum aliquod constituentes. Item Cœna D. nō est Totum aliquod compositum ex pane & Corpore Christi tanquam ex partib. totum *ὅλον* constituentibus. De ferro candente, simile ineptum est. Nam ille ignis in ferro, non est substantia, sed Accedens in subiecto. Accedit enim & recedit citra subiecti interitum. Deinde longè verius dicitur, hoc est ferrum, quàm, hoc est ignis: ne mihi dicendum sit, ea ratione ferrum ignitum vocari Ignem, quia sensus exteriores ita afficiuntur ab Accidente Ignis & eius operatione: quæ omnia ab istis allata quàm aliena sint à τῷ πρῶτῳ & ab hoc argumento, facillè intelligi potest.

Luc. 5.

Sic etiam instant: quemadmodum in hoc verbo *Remittuntur tibi peccata*, Remissio peccatorum non figuratur, sed includitur realiter & exhibetur: ita his verbis, *Hoc est Corpus meum* realiter includitur Corpus Christi.

1. Ioan. 1.

Respondeo, peccatorum remissionem non includi tribus illis vocabulis (non enim vocabulis peccata remittuntur, sed gratia Dei per Iesum Christum, qui factus est propitiatio pro peccatis nostris, vt ait Apostolus) nec exhiberi auribus,

tribus, sed animo credentis, qui non vocabu-
la, sed rem vocabulis significatam vera fide ap-
prehendens, obtinet Remissionem peccato-
rum. Quid enim si quis tibi domum aut fun-
dum donauerit, censésne domum ipsam aut
fundum includi realiter in vocabulo Donandis?
Quid quod illi ipsi mutant sententiam? Nam si
huic obiectioni credas, non iam dicendum e-
rit, Corpus Christi esse In, Cum, Sub pane, vel
sub Accidentibus Panis, sed esse In, Cum, &
Sub his verbis *Hoc est corpus meum*: Et quia
verba non ore percipiuntur, sed auribus, eua-
ngelium igitur Oralis illa Manducatio, & iam di-
tenda erit Auralis. Quamobrem, ita retorquea-
mus hanc obiectionem: Quemadmodum hæc
verba, *Christi remittantur tibi peccata*. Paralyti-
cus auribus quidem percepit, rem autem illis
verbis significatam, nempe Remissionem pec-
catorum, animo & vera fide amplexus est (ha-
boit enim remissionem peccatorum, non quia
Christum loquentem audiuit, sed quia in Chri-
sto loquentem credidit) Ita in Cæna Domi-
ni, sacra Symbola Corporis & Sanguinis Chri-
sti ore quidem sumimus, sed rem sacris illis
Symbolis significatam, hoc est, Corpus & San-
guinem Domini, non ore corporis, sed ore a-
nimi, nempe vera fide manducamus & bibi-
mus in vitam æternam. Atque omnino propo-
sita illa similitudo aliena est: Nam Remissio
non est aliquid corporeum, nos verò de præ-

Luc. 9.

An Tropi
admittan-
tur in præ-
ceptis.

sentia corporis disputamus. Sed aliud etiamnum obijciunt: In præceptis tropos non esse admittendos. Respondeo: primum, hæc verba Christi *Hoc est Corpus meum* (a quibus, existentium sententia, manat vis realis præsentia Corporis Christi) non esse præceptiva, sed Enuntiatiua: nec aliquis unquam dixerit, ex his solis verbis *Accipite, Comedite*, posse colligi realem illam præsentiam. Atque hæc nostra responsio posset sufficere: Verumenimvero propius id dispiciamus quod obijciunt. In præceptis, inquit, Tropos Scriptura non admittit. Itane vero? Quid igitur hæc sibi vo-
lunt?

Matth. 16.
Deut. 10.
Jerem. 4.
Ose. 10.
Ez. 58.
Joel. 2.
1. Cor. 5.
Matth. 11.
Id. 5. 16.
&c.

Cauete à fermento Phariseorum, inquit Christus: *Circumcidite præputium Cordis vestri*, inquit Moses. *Seminate vobis in Iustitia. Soluite nodos iniquitatis. Scindite corda, non vestimenta*, inquit Prophetæ. *Expurgate vetus fermentum ut sitis noua conspersio*, inquit Paulus. *Assumite meum iugum super vos*, inquit ille ipse Christus. Adde quæ dicuntur de oculo eruendo, de abscindenda dextera, de tollenda cruce, & sexcenta id genus. Sit igitur prior hic error superioris obiectionis. Quod ex præceptis, quod nos & copia & pondere præceptorum obtrahimus. Alter error, quod Sacramenta confundunt cum nudis præceptis. Etenim Sacramenta, atque imprimis Noui Testamenti, sunt amplissima testimonia & sigilla promissionum gratia Dei

Remis-

Remissionis peccatorum & vitæ æternæ. Quare subiiciamus hoc Tertiū Theorema Theologicum cum duobus superioribus conueniēs.

Nullum Sacramentum sine tropo plenè explicari & intelligi potest.

Atque id nobis probandum est, primū, ratione, deinde Scripturæ locis. Ratio petitur ex natura & λόγος Sacramenti, quod vulgò definitur esse rei sacræ visibile signum. Itaque, si verba in Sacramentis vsurpata nudè & simpliciter tantum intelligantur, non erunt Sacramenta: quia res externæ per se considerabuntur duntaxat, ac proinde nō erunt Signa. Nam signum est οὐτὶς ὁρῶν τι. vt & Sigillum. Est igitur referēdum ad aliud, nempe ad Signatum, quæ quidem ratio sine vocabulis figuratis rectè intelligi non potest. Itaque qui dicit Sacramenta sine Tropo esse intelligenda, ille dicit Sacramentum nō esse Sacramentum, quia tollit signum, sine quo Sacramentum non est. Iam satis constat Tropos non esse in Rebus sed in Vocabulis. Ex quibus elucescit nostri Theorematis veritas.

Sed iam percurramus ipsa Sacramenta, & Scripturam de Sacramentis agētem audiamus.

In Circuncisione, si Veteres verbum *Circuncidendi* purè & simpliciter intellexissent, non fuisset Sacramentum. Sed admonebantur illo exteriore signo, cor esse circuncidēdum: quod sine tropo intelligi non potest. Huc spectant

De
&
Iti

146 DE SACRAM. MANDUCAT.

Ezech. 44.
Act. 7.
Rom. 2.
&c.

quæ sæpe occurrunt in Scriptura De corde circuncidendo: De præputio cordis: De incircuncisis corde & auribus: Et hæc præclara apud Apostolum: *Ea quæ est, inquit, circuncisio in propatulo in carne, non est Circuncisio, sed Circuncisio cordis.* Et quæ afferri possunt in illam sententiam. Atque hæc de Circuncisione, quam sine tropo Veteres non intellexerunt:

1. Cor. 5.

Idem dico de Agno Paschali, Paulo ipso locupletissimo Interprete, hisce verbis: *Pascha nostrum pro nobis sacrificatum est, nempe Christus: itaque festum celebremus, non fermento veteri, nec fermento malitia, sed non fermentis*

Ioan. 19.

panibus sinceritatis & veritatis. Similiter Ioannes id quod de illo Agno scriptum erat, *et non confingetis ex eo,* ad Christum retulit. Ex quo

Heb. 11.

fit, ut apud Apostolum, Moses dicatur fide celebrasse Pascha, ne qui primogenitos perimebat, attingeret Israelitas. Fides igitur Moysi & piorum Veterum non substitit in Sacrificio & Manducatione visibili Agni Paschalis: sed tantum fide spectabant, eum venturum quem Ioannes præsentem demonstravit, affirmavitque

Ioan. 1.

esse Agnum illum Dei, qui peccata Mundi sua explavit. Quinetiam Dominus ipse sic locutus est de sanguine illius Agni: *Erit vobis, inquit, Signum* (ut postea explicat.)

Exod. 12.

In aliis Sacramētis Veteris Testamenti non ero longior: hoc enim nobis debet sufficere quod ait Paulus: *Patres nostros eandem escam*

1. Cor. 10.

man-

manducasse, & eundem potum spirituales bibisse. Eandem, inquam, nobiscum, ita exponentibus plerisque omnibus Veteribus: non (ut quidam exponunt) inter se tantum. Id quod manifeste patet, tum ex mente Apostoli & serie contextus, tum ex nomine Christi, & ex verbo *Baptizandi* illic usurpatis: ac propterea Paulus vocat escam illam & potum illum spirituales. Quemadmodum enim in Cœna Domini, propositis sacris symbolis, videlicet Pane & Vino, docemur Christum esse perfectissimum animarum nostrarum alimentum: ita illa ipsa doctrina proponebatur Israelitis in Manna & in Aqua quæ ex Petra profluxit. Falluntur ergo qui aduersus nos sic disputant. Si omnes Israelitæ cibum spirituales, hoc est, Christum manducauerunt, inde sequi improbos etiam Christum manducare, in Cœna D. quod tamen nos vehementer negamus. Nam illis imposuit falsa interpretatio vocabuli *spiritualis*, quod intelligunt de ipso Christo, quum tamen Paulus ita appelleret Manna & Aquam rupis: nimirum quatenus erant venturi Christi Sacramenta, non autem corporalia tantum alimenta. Huc adde quæ Apostolus ad Hebræos copiosissime describit de Veterum Sacramentorum & ceremoniarum vera significatione. Nec enim, dubium cuiquam esse potest, quin fideles Israelitæ vetera Sacramenta celebrantes, animos atque rebus signisque visibilibus ad res ipsas signifi-

Heb. 8. 9.
10. &c.

148 DE SACRAM. MANDUCAT.

catas traduxerint. Atque hæc de Sacramentis veteris Testamenti.

Gal. 3.
Rom. 6.

1. Pet. 3.

Ioan. 1.

Iam ut de noui Testamenti Sacramentis agamus, Baptismum non intelligimus sine Tropo: quippe Paulum audientes affirmantem, *Quotquot baptizati sunt, eos Christum induisset in mortem Christi fuisse baptizatos: per baptismum cum Christo consepultos esse, &c.* Quinetiam Petrus ait nos seruari per Baptismum, non quo sordes carnis abluuntur, sed quo Christum pro nobis a mortuis excitatum certa conscientia amplectimur. Id quod Christus Regenerationis vocabulo satis expressit. Quæ quidem omnia superiora loquendi genera sine Tropo intelligi non possunt.

Superest S. Cœnæ Domini Sacramentum, cuius verba, ex his quæ antè diximus, affirms, rectè intelligi sine tropo non posse. Est enim Sacramentum: nec vlla ratio afferri possit cui violetur ipsa ratio & natura Sacramenti: nec obseruandus sit ille loquendi vsus quem videmus in reliquis Sacramentis obseruari. Nam quod isti solent pro *Es dicit* id ipsum de quo agimus, & quod inter nos controuersum est afferre, iam antea inanem illam Principij petitionem eiecimus. Quid? qui aiunt non licere hoc Sacramentum Cœnæ Domini ex aliorum Sacramentorum natura & ex vsu loquendi Scripturæ potius exponere, quàm ex humanis somniis & commentis: tertè verissime in illos quadrat

quadrat quod aliquis dixit, hanc esse non scientiam, sed litigiosam ignorantiam. Audiamus ergo Paulum ita vtrunque Sacramentum sanctissime & verissime coniungentem. In vno spiritu nos omnes in unum corpus baptizati sumus, siue Iudai, siue Graci, siue serui, siue liberi: & omnes in vnum spiritum potati sumus. Quare si dari ratio non potest, cur in rebus simillimis, & quarum idem est obiectum, idem fundamentum, idem finis, tanta dissimilitudo constituitur: cur Tropum illi admittunt in Baptismo, si Cœnam Domini sine vllō tropo intelligendam esse contendunt? Quod si Tropum nō admittunt in Baptismo (nam ex iis nonnullos huc propemodum accedere video) censentne verum Christi Sanguinem aut Spiritum S. animas nostras Christi sanguine abluentem, esse in Aqua, cum Aqua, vel sub Aqua? si id existimant: cur ergo tantopere in Cœna Domini urgent τὸ πρὸν, quandoquidem nusquam extat hoc loquendi genus de Aqua, Hoc est sanguis Christi: vel, Hoc est Spiritus S. Rursus quomodo Spiritus S. est præsens In, Cum, Sub aqua in Baptismo? num præsentiâ essentiae qua ubique est, quia est Deus? sed quid hoc ad peculiare Mysterium? Num præsentiâ gratiae? At Paulus id non patitur *Servauit nos*, inquit, *per lauacrū* Tit. 3. *Regenerationis: & Renouationis Spiritus S. quē effudit in nos copiosè per Iesum Christum Seruatorem nostrum, &c.* In nos, inquit, nō in Aquam,

150 DE SACRAM. MANDUCAT.

quippe quum aqua non sit Subiectum ^{sententiae} praesentiae gratiae Spiritus S. Nec enim aqua regeneratur, sed homines. Ergo quemadmodum Aqua ablutio est exterior, ita ablutio sanguinis Christi per Spiritum S. est interior. Rectè enim Ioannes: *Lauit nos à peccatis nostris per sanguinem suum.* Qui verò tantam dissimilitudinem inter Baptismum & Cœnam Domini constituunt, proferant igitur aliquam causam, cur minus sit spiritualiter Renasci, quàm spiritualiter Nutrirì: ne mihi sit confirmandum, quod passim extat in Scriptura: arctissimam Coniunctionem cum Christo, adeoque vitam æternam: non minùs Baptismi, quàm Cœnae Domini finem & vsum esse.

Verum age progrediamur etiam ulterius, & Sacramentum Cœnae Domini sine Tropo & figurata locutione explicari & intelligi nò posse, probemus ex circumstantiis ipsis locorù Scripturae, in quibus de hoc Mysterio agitur, quas circumstantias nos ita sigillatim recensemus.

I Quum Christus (licet expressè non faciat mentionem Cœnae D.) rem ipsam quae nobis in S. Cœna proponitur nobis explicaret, & Capernaiz sanctissimam illam concionem de Manducanda Carne & de Bibendo Sanguine Christi perhorrescerent, quippe ipsa vocabula simpliciter, propriè & sine tropo intelligentes: tum Christus, *Spiritus est qui vivificat, Caro non prodest quicquam: verba quae loquor vobis Spiritus*

Apoc. 1.

Rom. 6.
Ephes. 5.
Coloss. 2.
Galat. 3.
Tit. 3. &c.

Ioan. 6.

ta sunt & vita sunt. Quæ quocunque tandem modo exponantur, certè nos abducunt à simplici propriâq; verborum significatione, quod quidem sine Tropo fieri non potest.

2. Quum Matthæus commemorat sancti huiusce Mysterij institutionem, ait Christum ita de Poculo dixisse: *Bibite ex hoc omnes, hoc est enim sanguis meus Novi Testamenti*, quod pro multis effunditur in Remissionem peccatorum. Lucas autem & Paulus ita recitant verba Christi: *Hic calix est Nouum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effunditur*. Atqui illi omnes rem vnam eandemque dixerunt: quum dicente Spiritu S. nobis illa scriptis tradiderint. Ex quo efficitur, hæc duo ἡ Καινὴ Διαθήκη & ἀποι-pollere, *Hoc est sanguis meus Novi Testamenti*: Et, *Hoc est Nouum Testamentum in sanguine meo*: quod sine Tropo fieri, quis vnquam dixerit? Quod si vinum non possit dici Nouum Testamentum, nisi Tropus admittatur: & Pannis nulla alia ratione dicitur Corpus, quàm ea qua vinum dicitur sanguis, efficitur, in Christi verbis tropum necessariò subesse.

Sed antequam pergo reliqua commemorare, nobis refellenda est nonnullorum interpretatio, qua Pauli & Lucæ alioqui clarissimis verbis libenter velint tenebras offundere. In sanguine meo, hoc est inquit, Cum sanguine meo. Nam quod Matthæus & Marcus Græca Phrasi dixerunt, *Hic est sanguis meus Novi Te-*

Matth. 26.

Luc. 22.

1. Cor. 11.

*Nova interpretatio
horum verborum, In
sanguine
meo, refel-
litur.*

152 DE SACRAM. MANDUCAT.

stamenti, Lucas & Paulus Hebraica phrasi dixerunt, *Hoc poculum Nouum Testamentum est in sanguine meo*, hoc est, Cum sanguine meo: Hæc illi. Verumenimverò in his verbis: *Hoc est sanguis meus Noui Testamenti*, cur dicant Phrasin esse Græcam non video, quum apertè illa phrasim extet apud Moſen his verbis *Ecce sanguis fæderis*: quæ verba sic Apostolus interpretatus est *ἡ τοῦ ὁμοῦ καὶ ἡ ὁμοῦ*. Ad phrasin autem hebraicam quòd attinet, fateor literam Beth apud Hebræos, vulgò exprimi his particulis *In*, &, *Cum*: sed ita, vt simplex coniunctio non sit intelligenda, sed potiùs significetur causa, ratio, modus, instrumentum atque omnino *causa* rei alicuius. Sic enim intelligendi sunt sequentes loci: *Non seruatur Rex in multo exercitu. Omnia possum in Christo qui me corroborat*: & sexcenti loci consimiles. Atq; vt ad Pauli & Lucæ verba de quib. disputatur, propius accedamus: sic alibi Apostolus *Iustificati in sanguine ipsius seruabimur ab ira per ipsum. Propter qui facti estis in sanguine Christi*. Quod alibi idem Apostolus dicit *per sanguinem ὁμοῦ καὶ ὁμοῦ*, quemadmodum etiam exponenda sunt illa apud Apostolū *Qui cõculcarit sanguinem in quo fuerat sanctificatus*, id est, per quem, vt ille ipse exponit postea: *vt sanctificaret populum per proprium sanguinem ὁμοῦ καὶ ὁμοῦ*. Sic etiam intelligenda sunt quæ sequuntur. *Seruaberis in sanguine fæderis, siue, Testamenti: Lauit nos à peccatis*

Exod. 24.
Heb. 9.

Psal. 33.
Phil. 4.
Ephes. 1.
Ephes. 1.

Coloss. 1.

Heb. 10.
Heb. 13.

Zach. 9.
Apoc. 1. &
1 & 7.

peccatis nostris in sanguine suo. Redemisti nos
 Deus sanguine tuo. Lauerunt stolas suas ac de-
 albarunt in sanguine Agni, & consimilia per-
 multa. Ex quibus facile intelligitur apud Pau-
 lum & Lucam *In sanguine*, non exponendum
 esse, Cum sanguine, quasi quædam Inexisten-
 ti significetur, vel Concomitantia realis. Se-
 mel enim passus est Christus, & semel eius san-
 guis fusus est. Et fœdus ipsum perpetuò durat;
 sancitum autem est fœdus Christi sanguine,
 quatenus ille sanguis fusus est: nec propterea
 necesse est fusionē ipsam semper esse cum fœ-
 dere: Itaque *In sanguine* id est, per sanguinem:
 ut sit sensus: Hoc poculum est nouum illud fœ-
 dus quod paciscor meo sanguine. Christus e-
 nim est Mediator Noui fœderis siue Testamē-
 ti: quia seipsum Deo obtulit pro nobis. Et ut
 Apostolus ait, ob id Mediator Noui Testamenti
 est, ut morte intercedente ad redemptionem ear-
 um prauaricationum qua fuerant sub priore
 Testamento, vocati promissionem accipiant ater-
 na hereditatis. Itē, Quamto magis sanguis Chri-
 sti qui per Spiritum æternum seipsum obtulit in-
 culpatum Deo, purgabit conscientiam vestram à
 mortuis operibus ad seruiendum Deo vivo? At-
 que hæc de vera huius phrasidis interpretatione.
 Porro, ne illa quidem interpretatio quam as-
 serunt vlllo modo sententiam ipsorum adiu-
 uat. Nā non vrgemus tantum hanc particulam,
 In: (quam isti perperam conuertunt in præpo-

Heb. 9.

Ibi.

154 DE SACRAM. MANDUCAT.

Gen. 17.

sitionem Cum) sed totum hoc complexum,
*Hic calix est Nouum Testamentum in sanguine
 meo*. Semper enim quæro, quânam Calix sit
 Nouum Testamentum: an propriè & τὸ πρῶτον,
 an verò figuratè. Esse propriè, non existimo
 dicturos: quia omnes omnium linguarum phra-
 ses eos deficerent. Quare reliquum est, vt sit fi-
 guratum loquendi genus. Ecquis enim dicat,
 Sanguinem, & fœdus quod sanguine sancitum
 est, esse vnum idemque realiter? ac non id po-
 tiùs adhibito Tropo intelligendum esse? Et
 quia nos ad Hebræos reuocant, velim attentè
 expendant quod Moses de Circûcisione com-
 memorat his verbis: *Confirmabo, inquit Domi-
 nus, Fœdus meum inter me & te, & inter semen
 tuum post te, vt sim tibi Deus & semini tuo &c.*
 Er paulò post: *hoc est fœdus meum quod obser-
 uabitis: Circumcidetur ex vobis omnis masculus
 &c.* Item: *Erit fœdus meum cum carne vestra.*
 Tum subiicit: *Et erit, inquit, in signum fœderis
 inter me & vos.* Ecce tibi tria imprimis confi-
 derâda. Vnum, quodnam sit illud fœdus: nem-
 pe, vt sim tibi Deus & semini tuo. Secundum: i-
 psam Circumcisionē vocari fœdus: *fœdus meum
 in carne vestra*, inquit. Tertium: cur Circunci-
 sio vocetur fœdus: nempe, quia est signum fœ-
 deris: *In signum fœderis*: inquit. Non signum il-
 lud inane quale isti nobis obiiciunt (in suum
 commentum, non in nostram sententiam di-
 sputantes) sed quale describit Paulus, vt sit si-
 gnum

signum & sigillum certissimum. Sic enim Paulus. *Accepit signum Circumcisionis: sigillum Iustitiae fidei.* Atque hæc de phrasi Hebraica: cuius opem frustra implorarunt, ut nostrum illud argumentum fortissimum ex Pauli & Lucæ verbis deductum, noua quadam interpretatione declinarent. Denique (quia Testamenti vocem nonnulli vrgent) S. Domini Cœna non continet tantum ipsum fœdus quod Christi sanguine sancitum est: sed continet etiam signa & sigilla ipsius fœderis: ac proinde nihil mirum est si Christus figuratis verbis, non solum in Testamento, sed etiam in Sacramento condendo, Sacramentaliter loquutus est. Sed iam pergamus alias Circumstantias recensere, ex quibus manifestum fiat, verba Christi de quibus iam disputamus, esse figuratè intelligenda.

3. Paulus ita recitat verba Christi, *Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur.* Nimirum ad fractionem Panis respiciēs qua summi cruciatus dolorēsque Christi exprimuntur. Constat autem, Corpus Christi fractum non fuisse, nec frangi potuisse. Ita enim scriptum erat: *Nō confringetur vllum os ipsius:* ut ait Ioannes post Moysen. Quare hoc verbum *Frangitur* à Paulo vitupatum, figuratè intelligendum est. Nam quod nonnulli ex Pontificiis respondent, Corpus Christi non potuisse Frangi, prout in cruce pendebat, sed Corpus Christi sub specie & accidentibus Panis verè contineri, ut aliqua ra-

Rom. 4.

1. Cor. 11.

Ioan. 19.
Exod. 11.

tione nempe accidentium, verè affirmari possit quòd frangatur, inquit: Hoc, inquam, nostram sententiam confirmat. Quomodo enim fractio Panis, vel, ut illi ridiculè dicunt, Accidentium panis, potest dici fractio Corporis Christi, nisi figuratè? Id quod illi etiam dicunt, his vocabulis: *Aliqua ratione affirmari posse.* Porro isti homines maximoperè resiliunt à mente Pauli, qui loquitur de Corpore Christi, quatenus crucifixum fuit pro nobis: *Quod pro vobis frangitur*, inquit. Quæ verba respondent hisce verbis Evangelistarum: *Quod pro vobis traditur: quod pro vobis datur*, quæ ad ipsam Christi mortem referèda sunt. Iam cum Christus S. Cœnam instituens, Panem fregit, non tunc passus est pro nobis: quod miror ab istis Pontificiis non animaduersum, qui toties suum Missæ Sacrificium, Incruentum appellant, ipsūque volunt, scilicet, ad S. Cœnam referre. Maneat igitur quod diximus, verbum *Frangitur* apud Paulum ita fuisse vsurpatū, ut fractio panis, sit Signum dolorum Christi quos ipse in cruce pro nobis perpeffus est: Ac propterea, ita dictante rerum consequentia, Panis est signum ipsius Corporis Christi.

4. Idem Apostolus de sacro hoc mysterio loquēs. *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne est communio Sanguinis Christi: Et, Panis quem frangimus nonne est communio Corporis Christi?* Quæ verba sine tropo intelligi qui possunt?

5. Nos multi sumus unus panis & unum Ibidem.
 corpus, quoniam omnes eundem panem partici-

6. Idem Apostolus de eo qui indignè ad 1. Cor. II.
 tantum mysterium accedit. *Iudicium sibi man-*
ducet & bibit. Quæ omnia ut rectè & ἀναλόγως
 exponantur, tropus est necessario adhibendus.

7. Hoc orationis complexum: *Manducate,*
Hoc est Corpus meum, nisi tropus adhibeatur,
 intelligi non potest. Nam ad oralem mandu-
 cationem restringi non potest vocabulū *Man-*
ducandi: quandoquidem Māducāre, est cibum
 ori impositum cōterere & in ventriculum de-
 mittere. Quod absit ut de Corpore Christi di-
 catur. Imò ipsi Monachi illud referunt ad acci-
 dentia panis, quorum ratione Corpus Christi
 dicatur atteri dentibus. Quod quidem sine tro-
 po non potest intelligi.

Nec verò audienda est hæc illorum distin-
 ctio: Manducationem Corporis Christi esse
 mysticam quidem; sed non figuratam: sic enim
 incurrunt in *ἐκ τῆς οὐσίας*. Nos enim de vo-
 cabulis & ἡρώδης *καὶ ἡρώδης* disputamus: illi de re ipsa
 loquuntur. Iam figurata locutio non tollit rei
 veritatem; sed eam facilius explicat, & semper
 est figura à re ipsa distinguenda. Itaque licet
 Corporis Christi Manducatio figuratè dica-
 tur, tamen res hoc loquendi genere significatā;
 clarissima, non autem figurata aut tropicā;
 videlicet, arctissima cum ipso Christo coniunct-

158 DE SACRAM. MANDUCAT.

ctio, ut alibi diximus. Quare isti perperam faciunt, qui Mysticum opponant Figurato, quum potius diuina mysteria soleant ut plurimum figuratis verbis adumbrari, quippe. quæ verbis satis propriis exprimi non possint.

Pudeat autem Pontificios qui quum de Spirituali manducatione loquuntur, quæ sit in Cœna Domini per fidem, animo credentis, eam vocant Metaphoricam & merè spirituale sumptionem Corporis Christi & sanguinis ipsius: non secundum se, sed secundum eorum effectum: putà secundum donum gratiæ. Hæc illi copiose à nobis in superiori Tractatu refutati. Verū enim uero vnde illa sumptio Corporis Christi, quæ sit in Cœna Domini per fidem & animo credentis, nisi quia Christus dat & præbet menti suum Corpus? Si dat, æquibus verbis? nonne his verbis. *Hoc est corpus meum*, de quibus disputamus? eritne figurata locutio respectu animi, & non erit respectu Corporis? vnde tantum discrimen? ubi tanti discriminis ratio? En hominum somnia! Quod si palam quod sentiunt proferant: certè negabūt, Christi Corpus percipi vera fide & animo credentis: atque ita impiè contradicent Christo apud Ioannem concionanti, & ipsam Orthodoxam Antiquitatem repudiabunt: sed rem hanc consecimus in Tractatu de Spirituali manducatione.

Quæ quum ita sint, iam eorum quæ diximus summa faciēda est: &, iactis superiorum Theorematum

tematum fundamentis, Conclusio nostra ad hunc modum extruenda. Quandoquidem Scriptura loci sunt ex ipsa Scriptura, & locis consimilibus exponendi (rectè enim Clemens Alexandr. quæ demonstrantur, confirmanda sunt ex similibus scripturis, inquit) nec possunt Singularia Individua de aliis Singularibus Individuis nisi figuratè prædicari: & ea est Sacramentorum natura, ut sine tropo planè explicari & intelligi non possint: Quinetiam manifestum est, ex ipsis Circumstantiis, Sacramentum Cœne Domini adhibito tropo esse intelligendum: Consequitur, hæc Christi verba: *hoc est corpus meum: & hoc est sanguis meus*: non simpliciter, resonant, sed figuratè, exponenda esse: Siue Tropus in vtro ex his vocabulis, siue in toto Complexo constituitur.

Padog. I.
7.

Expositio
verborum
Christi.

Quisnam igitur, inquires, tropus hîc erit adnoscendus? Nempe idem qui in omnibus Sacramentis: videlicet, ut nomen rei significatæ ipsi Signo tribuatur, vel Signum à re signata denominetur: idque potissimum duabus de causis. Primum, propter convenientiam & similitudinem Signi & Signati. Deinde, ut hac ratione fides nostra magis magisque confirmetur: certòque statuamus ex verbo Dei, nos esse per fidem rei significatæ participes. Nec enim Sacramenta sunt Signa nuda (cuiusmodi sunt inanes statuae) sed sunt etiam Sigilla veritatem ipsam in animis nostris obsignantia: ut

160 DE SACRAM. MANDUCAT.

patet ex Paulo, qui Circuncisionem vocauit
 Rom. 4. *σημαῖον & σφραγίδ' α,* vt alibi diximus. Quemad-
 modum igitur certus sum ac sentio me in S.
 Domini Coena Signa externa Corporis & San-
 guinis Domini ore corporeo accipere: ita cer-
 to credo, me spiritualiter & vera fide, efficaci-
 tate Spiritus S. veritatem illis Symbolis signifi-
 catam, & ipsi fidei exhibitam percipere. Atque
 hoc ita esse, Paulus vno verbo declarauit, cum
 1. Cor. 10. diceret. *Calicem cui benedicimus esse communio-
 nem Sanguinis Christi.* Atenim Christus dixe-
 rat, Calicem esse Sanguinem, quum tamē Pau-
 lus dicat, Calicem esse communionem sangui-
 nis. Ex quo perspicuum est: Calicem vocari
 sanguinem: eo quod fideles, hoc Sacramento
 piē celebrando, sunt *κοινωνοὶ* & verē participēs
 Corporis & Sanguinis Christi, eo modo quo
 diximus.

Hunc Tropum, quem ego Tropum Sacra-
 mentalē appellare soleo, in omnibus Sacra-
 mentis esse considerandum, subiectis aliquot
 testimoniis ita confirmamus.

Gen. 17. Circuncisio signum & sigillum foederis, vo-
 versu 10. catur foedus.

Exod. 14. Agnus, Signum & *παράδειγμα* transitus Do-
 mini, quum primogenitos Aegyptiorum per-
 cuteret, vocatur Transitus, Pascha.

1. Cor. 10. Petra, signum Christi, vocatur Christus.

Psal. 24. & 47. & 78. Arca, signum Domini, vocatur Dominus,
 Psal. 95. Rex gloriæ, fortitudo Dei, Deus.

Heb. 3. & 4. Terra

Terra Chanaan, signum quietis, vocatur
 quies Domini.

Columba, signum Spiritus S. vocatur Spiritus
 Sanctus.

Ioan. 1.

Ex quibus & consimilibus locis recte & cō-
 venienter dicimus, Panem, Signum, Sigillum
 & unguentum Corporis Christi, vocari Christi
 Corpus, his verbis, *Hoc est Corpus meum*.

Sed quia nobis occurritur à nonnullis, qui
 locos à nobis inductos aliter exponunt: paucis
 eorum interpretatio refellenda est. Circuncisi-
 o, inquit, nō significat fœdus, sed est ipsum
 fœdus, quia Circūcisio non est sine verbo pro-
 missionis. Atqui id non est nobiscum, sed cum
 Paulo litigare. Sic enim ille de Abrahamo. *Ac-
 cepit Signum Circūcisionis*. Et expressis verbis
 Dominus, quum Circūcisionem institueret
*Circūcidetis carnem preputij vestri. & hoc erit
 in signum fœderis inter me & vos: & paulo anteq̃
 Hoc est fœdus meum quod observabitis: Circūci-
 detur inter vos omnis masculus*. Ex quibus ma-
 nifestum est, Circūcisionem esse Signum fœd-
 eris, & propterea vocari fœdus. Ipsum autem
 fœdus Dominus commemoraverat his verbis
Et sim Deus tuus & seminis tui post te. Quare li-
 cet in Actione & celebratione Sacramenti,
 verbum cum Signo coniungatur, tamen, quod
 ad naturam attinet, semper Signum ipsum à re
 significata distinguitur. Sic Paulus distingue-
 bat Circūcisionem carnis, quam dicit esse in

*Loc. Scri-
 pturae non
 dicantur à
 falsa Ad-
 versariis
 interpreta-
 tione.*

*De Circū-
 cisione.*
 Rom. 4.

Gen. 17.

Rom. 2.
 Coloss. 2.

162 DE SACRAM. MANDUCAT.

propatulo, à cordis Circuncisione, quam alibi vocat Circuncisionem non manu factam & ei

Gen. 17.

Exod. 31.

Ezech. 40.

Leuit. 24.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

De Agni

Paschali.

Et, ne longius abeamus, id satis est perspicuum ex Domini verbis Circuncisionem instituentis: *fœdus meum erit in carne vestra*. Nā verbum fœderis esse in carne, putb istos non dicturos: Sic etiam Sabbathū erat signum fœderis Dei: ut erat apud Moſen & apud Prophetam: *Sabbatha mea dedi eis, ut essent signum inter me & inter eos, & scirent quod ego sum dominus sanctificans eos*: ac proinde Sabbathā vocantur sancta.

Sic porro pergunt: Agnus Paschalis nec erat, nec significabat transitū Domini, sed Christum verum Dei Agnū. Nec Moſes dicit quod Agnus sit Pascha; hoc est transitus: Hæc illi: Quod attinet ad Moſen; hæc sunt eius verba: *Comedetis eum festinantes: Transitus Domini est. Nam transibō per terram Aegypti nocte illa, & percutiam omne primogenitum in terra Aegypti &c.* Et sanguis ille erit vobis in signum in domibus in quibus eritis: cumque sanguinem illum videro præteribo vos, nec erit in vobis plaga interfectionis. Ex quibus perspicuum est Agnum vocari transitum à Moſe. Nam quod illi conantur verba Moſis ita eludere quasi dixerit, *Esse*, hoc est, iam iam imminere Transitum Domini vel Angeli percutientis; plusquam ridiculum est: Primum enim non convenit cum phraſi Hebraica, quæ sic sonat ad verbum, *Transitus hoc*

Domini

Domino: & sic resoluenda est: Hoc, est Transitus Domini: ex illius linguae proprietate. Deinde, esset inutilis repetitio in sequente versu, ubi Transitus Domini iam factus instans describitur. Denique satis constat Agnum illum vocatum fuisse Pascha sine Pascha, adeo ut dubitari de nostra interpretatione non possit. Tollite vobis Agnum & mactate Pascha. Sacrificabis Pascha Domino Deo tuo. Quum filij vestri vobis dixerint: Quisnam est hic culus vester? Respondetis mactatio Pascha Domini, qui praeteriit domos filiorum Israel in Aegypto cum caderet Aegyptios, & domos nostras liberavit. Haec Moses ipse nobis rationem reddens quamobrem Agnus ille vocatus fuerit Transitus Domini. Nam dara opera reperit verbum Hebraicum Pasach, quod transire significat: ita ut qui de hac re dubitat, ille nunquam Mosen legisse videatur. At enim, inquis, Agnus significabat Christum. Bene naras: sed vnde tandem sic ratiocinaris: Agnum non significasse transitum, eo quod Christum significauerit? Ego vero sic potius colligo: Agnum, eo quod transitum significauerit, Christum significasse. Quum enim Israelitarum fores Agni illius mactati sanguine oblinerentur, ne Angelus transiens eos percuteret, ea res typus fuit illius Redemptionis perfectissime, quam Christus, Agno illo adumbratus, effuso sanctissimo suo sanguine perfecit. Itaque sic Paulus: Pascha nostrum immolatum est, nempe Christus:

Deut. 16.

1. Cor. 5.

quandoquidem idem Agnus fuit, & Signum
 transitus Domini, & typus Christi venturi, nec
 ta inter se sunt opponenda, quippe quæ arctis-
 simo vinculo coniungantur. Nam propter ven-
 tū Christum, p̄i veteres liberari sunt. Sic
 enim Apostolus, *Per fidē peregit Pascha, & ef-
 fusionem illam sanguinis, ne qui perimebat primo-
 genita, ipsos tangeret.* Nonnulli ex Pontificiis
 hoc diuerticulum commenti sunt, Agnum il-
 lum fuisse vocatum Pascha tanquam nomine
 proprio, quemadmodum Scipio vocatus est
 Africanus, idque sine figura, inquit. Ridicu-
 lum; quasi verò Agnus quidam fuerit vnicus
 & singularis, qui ab exitu Ægypti vsq; ad tem-
 pora Christi durauerit: ac non potius singuli
 Agni in familiis Israelitarum mactati, ita vo-
 cati fuerit, & sacra illius Actionis tempore. Ita-
 que semper deueniendum est ad rationem i-
 psam propter quā Agnus ille vocatus sit Trā-
 situs, Constat autem ex Mose, Israelitas myste-
 rium hoc celebrantes, commemorasse benefi-
 cium Domini, qui illos ab Angelo percuriente
 liberauerit. Manet igitur superius illud no-
 strum argumentum.

Heb. 11.

Deut. 16.

De Petra.

Cont. d-
 dimant. c.
 11.

Deinde sic obiciunt, Paulus non locutus est
 de Petra solida & manente, sed de Petra qua
 sequebatur, quæ erat Christus. Erat enim Pe-
 tra spiritalis, spiritualem aquam exhibēs: ne-
 que significabat Petram spiritualem. Hæc illi
 qui simul periniquè succensent, Augustino
 quod

quod Pauli locum illum de Petra Christum significante intellexerit. Nos autem nonā istam interpretationem ita relinimus. Primum, pervertunt ipsum ordinem Enuntiationis. Quum enim Paulus dixerit, *Petra erat Christus*: isti hie enuntiāt, Christus erat Petra, quod non est Apostolum interpretari, sed eius Enuntiationem proptere commutare. Secundo, in hac ipsa illorum Enuntiatione, *Christus erat Petra*, tropus necessario constituendus est. Nec enim Christus *ὄρωρ*, nomine propriē intellecto, Petra est: nec etiam dici potest, Petra spiritualis, nisi figuratē & per similitudinem Petre corpore: Ita, quum maxime volunt figuratas locutiones declinare, ad figuratas locutiones reuoluuntur. Porro, ex loci circūstantia satis est perspicuum, Paulum loqui de Petra illa unde manarunt aquę in deserto. Ibi enim paucis percurrit illam de exitu Israelitarum ex Agypto historiam, facitque mentionem nubis & maris: tum subiicit per multa quę in deserto Israelitis contigerūt. Itaque licet ita legeremus, Christus erat Petra, tamen propter circūstantiam loci dicendum esset, Petram illam deserti dedisse occasionem Apostolo, ut diceret, Christum esse Petram: ac proinde velis nolis, hoc ubi semper redeūdum est, Petra illa Christum fuisse adumbratum. Exempli causa: Christus est Agnus Dei, qui tollit peccata mundi, inquit Iohannes: Inde ego efficio, Agnum illum legalem,

1. Cor. 10.

Ioh. 1.

1. Cor. 5.

mactatum pro peccato, fuisse typum Christi:
 Itemque, apud Paulum Christus dicitur Pascha
 nostrum: atque inde colligitur, Agnum Pascha-
 lem typum Christi fuisse: Imperitè igitur isti &
 ὁμοίως tollunt typum, ut constituent remi-
 ssam. Tertiò quum eadem sit ratio Potus &
 Cibi in illo Pauli contextu, & nomine Cibi
 spiritualis, Manna intelligatur, quod signum
 fuisse Christi, omnes Theologi fatentur, certè
 illud ipsum de Petra deserti fatendū est. Quar-
 tò, quum ibidem ait Apostolus, Israelitas fuis-
 se baptizatos in nube & mari: sequeretur ex i-
 storum interpretatione, Paulum non fuisse lo-
 cutum de vera nube illa & de vero mari, quod
 tamen secus est, ut contextus ipse satis arguit.
 At enim, inquit, Petra illa deserti erat immo-
 bilis, & Paulus loquitur de illa Petra quæ se-
 quebatur Israelitas. Quid? quasi verò nomine
 Petre non intelligat etiam Paulus aquas illas
 quæ ex Petra profluxerūt. Nam bibere Petram
 ne fando quidem auditum est: & Paulus dicit,
Bibebant ex Petra, ut riuos manantes à Petra
 significet. Dicitur autem Petra secuta Israeli-
 tas, eo quòd riuus qui inde manabat per deser-
 ta illa loca defluens, Israelitas aliquandiu secu-
 tus est: id quod tum ipsa ratio dicat, tum facile
 colligi potest ex Psal. 78. & ita doctissimi qui-
 que Theologi censuerunt. Certè Christū fuisse
 Israelitarū ducem sæpe legimus: sed Christum
 secutum fuisse Israelitas durum est, nequid dis-
 simu-

simile loquendi genus: ac malo ego Christum audire, toties præcipientem, ut se sequamur. Præterea non sentiunt Aduersarij, se hoc modo retexere nouā illam interpretationē quam auulerunt de Israelitis eandem escam spiritua- lem edentibus & eundem potum spiritualem bibentibus: Inter se, inquebant, non nobiscum hic verò volunt nomine Petre ipsummet Christum fuisse nominatum. Quicquid igitur obiciant Aduersarij, manet firmum argumen- tum quod ex superioribus locis Scripturæ de- promptum, ad confirmandam veram verbo- rum Christi expositionem. Nostra autem hæc interpretatio & sententia comprehendit potest tribus sequentibus Enuntiatis.

I. Corpus Christi verè pro nobis traditum, & Sanguis Christi pro nobis verè effusus est, ut Deo per Christum reconciliati, vitam æter- nam adipiscamur. Facebant igitur omnes Aduersariorum obiectiones de Symbolico, figu- rato, tropico Christi corpore vel Sanguine quod ipsum est commentum, non nostra sententia.

II. Corpus illud pro nobis traditum & San- guis ille pro nobis effusus, nobis in S. Cœna verè & spiritualiter exhibentur, à nobis fide sincera, & efficacitate Spiritus S. percipienda. Cuius rei peto à lectoribus ut pleniorē ex- planationem legant in Tractatu de Spirituali manducatione Corporis Christi, ne nobis mo-

dum illius imaginariū, ſue ſuam de Imaginatione calumniam Aduerſarij opponant.

3. In S. Domini Cœna Panis & Vinum ſunt Signa, Antitypa, Figura, Symbola, & nihilominus Sigilla vera & certiffima veri Corporis & Sanguinis Ieſu Chriſti, à nobis ſpiritualiter per fidem, operante Spiritu S. percipiendi. Poſthac igitur obiectiones de Nudis Signis: aduerſus nos perperam propoſita, conticeſcant.

Idem paucis comprehendamus Conſubſtantiatorum refutationem propoſito ipſorum Syllogiſmo, quo vno illi ſuam ſententiam complectuntur.

Aduerſariorum Syllogiſmus excutitur.

Verba Cœnæ: Accipite & Manducate, de Corporali actu & manducatione loquuntur.

At de eo quod accipi & manducari iubet Chriſtus, ipſe Chriſtus dixit, Hoc eſt corpus meum.

Ergo verum Chriſti corpus Realiter adeſt & manducatur in Pane.

Equidem multa in hoc Syllogiſmo deſidero, ex quibus quædam annotabo.

Primus error eſt: quod habeat 4. terminos, eoſque nullo inter ſe vinculo coherentes. Nam primus hic eſto terminus, *Verba Cœnæ, Accipite & manducate.* Secundus Terminus (qui debuit eſſe Maius extremum in Complexione repetendum) hic eſt, *De Corporali actu & Manducatione loquuntur.* Tertius terminus: *Id quod Chriſtus*

Christus dixit, nempe, *Hoc est Corpus meum.* Quartus terminus, *Realiter adest & manducatur in Pane.* Quare seruata Maiore Propositione, quæ debuit continere *Totum*, sic dicendum fuit ex Arte differendi, vt saltem quædam facies Syllogismi nobis appareret.

Verba Cœnæ, Accipite & Manducate, de corporali actu & manducatione loquuntur.

At ea quæ Christus dixit, *Hoc est Corpus meum*, sunt verba Cœnæ Accipite & manducate.

Ergo, Ea quæ Christus dixit (*hoc est Corpus meum*) de corporali actu & manducatione loquuntur. Ecce tibi quoniam euadat hic Syllogismus, in quo nec pes nec manus officiū facit.

Secundus error est: Petitio Principij in Maiore propositione, siquidem vocabula Accipiendi & Manducandi velint restringere ad Corporalem Manducationem. Nos enim duplicem Manducationem constituimus: vnā Signi, alteram Signati, hanc spiritualement, illam Corporalem. Itaque suam repetunt, non autem confirmant sententiam.

Tertius error: quodd hæc verba quæ appositæ sunt: *Realiter adest in Pane*: nusquam extant in Præmissis, adeo vt iam non sit Complexio, sed cadaver Complexionis, quum Complexionis anima à præmissis pendeat.

Quartus error: q. ex istorum Syllogismo horrenda incommoda consequuntur, atq; hoc

170 DE SACRAM. MANDUCAT.

imprimis: Corpus Christi esse Corporali actu manducandum: aded. ut huius Syllogismi architectis sit iam cum Capernaitis in gratiam redeundum.

Quintus error, quod hoc Syllogismo retexant suas illas superiores distinctiones, de Cœlesti, Sacramentali & Supernaturali modo, quo Christi Corpus volunt realiter esse, & à nobis manducari oraliter In, Cum, Sub Pane. Nam, quid sit actus corporalis manducandi, satis omnes norunt: sed corporalem illum actum fieri modo cœlesti & supernaturali, an ab aliis intelligi possit, nescio: certè fateor à me intelligi non posse. Etenim actum corporalem manducandi, & oralem manducationem esse naturalem, hucusque intellexi. Quinetiam & hoc me ignorare fateor, quid fiat, ut illi qui Corpus Christi quaerunt in Pane, Cum Pane, Sub Pane, vel sub specie panis, ac proinde subsistunt in terris, nobis modum cœlestem, supernaturalem & mysticum toties inculcent.

Adigamus igitur istos ad incōmodum. Nam istius Syllogismi vestigiis, ita concludere liceret: De eo de quo Christus dixit Accipite & Manducate, de eo sic narrat Matthæus *Fregit, inquit, deditque discipulis*: Ergo Corpus Christi fractum est, idque vera & Corporali fractione. Nam de ea Matthæus loquutus est. Ad *uñct.* Corrigatur denique Syllogismus superior hoc modo, ut dicamus: Quemadmodum S. Domini Cœna

Cena constat duabus rebus, nempe Signo & Signato, ita duplicem esse Perceptionem & Manducationem: vnam Signi, alteram Signati. Signum accipi & Manducari Corporaliter: Signatum verò, nempe Corpus & Sanguinem Christi, accipi & manducari spiritualiter, nempe per fidem, efficaciam Spiritus S. vt iam sæpius diximus.

OBIECTIO III.

Qui manducauerit Panem hunc & biberit hoc poculum indigne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini. Item, iudicium sibi manducat & bibit non discernens Corpus Domini. Ergo in S. Cena Corpus Christi essentiale existit realiter præsens in, Cum, Sub Pane, vel Sub speciebus panis, & Orallyter Manducatur: idque non solum à pijs, verum etiam ab impijs. Ratio est, quia finis non est de substantia Sacramenti, sed ad salutarem eius vsum duntaxat refertur: salua rei substantia. Ac propterea Irenæus dixit, Eucharistiam constare duabus rebus Terrena & Cælesti. Res autem Cælestis, est ipsum Corpus Christi. Quare ad integritatem Sacramenti, fructus Sacramenti non requiritur. Nam vt luminis criplesca est in corpore signati, etiam si cæcus adsit, sed criplesca est in ocula videntis: ita Corpus Christi est in Pane, vel sub Accidentibus Panis: sed criplesca est in credente & penitente. Quinetiam nonnulli vtuntur hoc Syllogismo: Quisquis manducat Panem

1. Cor. xii

172 DE SACRAM. MANDUCAT.

Cena dominica, is manducat Corpus Christi. Impi manducant panem Cena Dominica. Ergo Impi quoque manducant Corpus Christi. Et sic non Respuendo sed Recipiendo, Christi Corpus manducant.

RESPONSIO.

Primum, nihil hic habent Pontificij quod non modò nō subleuet, verum etiam non plane evertat Transsubstantiationem: quandoquidem Paulus nominatim affirmat, Panem esse, & panem manducari. Quater enim Panem hic nominavit. Quare omisso nūc Transsubstantiationis commento, aduersus illam Realem Inexistentiam, quam vtrique vrgent, sermonem omnem conuertemus.

Errores superiores Obiectionis.

Nego superius Consequens: neque possum animaduertere, vnde nam sibi fidem faciat hæc conclusio. Nam ego contra sic concludo: Ergo qui indigne manducat hunc panem, non manducat Corpus Christi. Ratio est, quia indigne manducans panem hunc, reus est Corporis & Sanguinis Domini: ac propterea iudicium sibi manducat & bibit: inquit Paulus. At is qui manducat Corpus, siue, Carnem Christi, *habet vitam æternam*, inquit ipse Christus. Hæc autem vehementer repugnant, *iudicium sibi manducare: & habere vitam æternam*. Miror autem homines eò audaciter prorumpere, vt non dubitent negare Contradictorie id quod Christi

stus

Ioan. 6.

sua affirmat: & nihilominus inculcare rō pōtē.
 Hæc sunt enim verba Christi: *Si quis ederit ex
 hoc pane viuet in æternum* (quum de suo Cor-
 pore loqueretur.) Isti autem sic dicunt: Qui-
 dam qui ederit ex hoc pane non viuet in æter-
 num. Atenim, inquis, vrgeo verba Pauli: *Reus
 erit Corporis Domini*: Audio: sed quum Pauli
 verba verbis Christi contradictorie opponis,
 hoc iam non vrgerē est, sed pervertere. Ego
 vero non minus illa ipsa Pauli verba vrgeo.
 Sed tu addis, *Reus erit Corporis*, videlicet,
 manducati. At ego dico, Corporis, non man-
 ducati, sed spreti atque reiecti. Quum enim fa-
 cer ille Panis sit Signum & Sigillum Corporis
 Christi: quod quidem Corpus tibi præbetur
 spiritualiter & vera fide manducandum: Si Pa-
 nem hunc sine vera Fide (que pœnitentiam hæ-
 bet indiuiduam comitem) manducaſti: certē in-
 dige hunc panem manducaſti ac proinde reus
 est quod Christi Corpus tibi oblatum spiritua-
 liter non manducaueris. Itaque affirmamus, ni-
 hil extare in Scriptura vnde possint suam illam
 conclusionem tueri, quum nos simus freti
 multis Scripturæ locis ex quibus nostra hæc
 conclusio confirmetur: præsertim his luculen-
 tissimis Christi verbis iam antè commemora-
 tis. *Qui edit meā carnem, & bibit meum sangui-*
nem, habet vitam æternam. Et, Nisi ederitis car-
nem filij hominis, & biberitis eius sanguinē, non
habebitis vitam in vobis. Quod si isti recte con-

Ioan. 6.

Matth. 27.

necterent hoc modo: Reus est Corporis, ergo manducauit Corpus: certe necesse esset, hanc Vniuersalem propositionem esse veram. Quicumque reus est Corporis Christi, manducauit Corpus Christi: quod falsissimum est. Nam Iudei qui Christum crucifixerunt, Rei sunt Corporis & Sanguinis Domini (sic enim illi, *Sanguis eius super nos & super liberos nostros*) nec tamen Christi Corpus manducarunt. At nos, ipso Christo auctore, ita rectissime connectimus: Manducauit Corpus Christi: ergo, habet vitam æternam. Contra: Non habet vitam: ergo, non manducauit carnem Christi, nec bibit eius sanguinem. Itaque Caro Christi & eius Sanguis essentialiter ore Corporis non manducatur & bibitur: nec Realiter existit In & Sub specie Panis & vini.

Secundus error *est* *in* *proprio* a superiore manans, Nam illi perinde ratiocinantur, vel si indignè manducans Panem hunc, non possit esse reus Corporis Domini, nisi ipsum Corpus realiter existens In, Cum, Sub Pane, vel sub Panis Accidentibus oraliter manducauerit: quum tamen sit reus Corporis eo quod abutatur sacro illo Signo Corporis. Nam si olim reus erat læsæ Maiestatis, qui statuam Imperatoris confrégerat, aut ei illuserat: quanto maior est eorum culpa, qui sacro hoc Pane abutuntur, & sanctissimum hoc Mysterium, quantum in ipsis est prophanant. Quod si quis diploma sui

Princi-

Principis acceptum manu, in terram per contemptum abiecerit, nonne is diceretur Principē ipsum contumelia affecisse?

Tertius error: quod recedunt à verbis Apostoli. Sic enim Paulus: *QUI MANDUCAVERIT PANEM HUNC*, inquit: Isti autem, Qui manducaverit Corpus Christi, inquirunt: Quod quidem est sua verba pro Apostoli verbis substituere. Paulus autem significat iniuriam nō Signo, sed rei ipsi Significata fieri.

At enim, inquirunt, subiicit Paulus: *Eum qui indignè manducat hunc Panem, iudicium sibi manducare, non diiudicantem Corpus Domini*. Corpus igitur ipsum etiam ab impiis indignè summentibus manducatur. Imò verò quis non videret Paulum opponere Iudiciū, hoc est, Condemnationem Manducationi Corporis Christi quasi dicat: Qui indignè Panem hunc manducat, ne existimet se Corpus Christi manducare (sic enim salutem & vitam manducaret) sed sciat se sibi iudicium manducare. Atque, ut ad verbum *Diiudicandi* accedamus, longè melius atque verius ita connectetur. Non diiudicavit corpus Domini, ergo non manducavit: quàm si dicas: Non diiudicavit, ergo manducavit. Cedo enim quid est *Agere*, diiudicare, aut, discernere Corpus Domini? Nimirum habere rationem tanti Mysterij quo Christus vult nos facere sui Corporis per fidem participes: & aliter de sacro hoc epulo iudicare quàm de iis cibis

qui ad nutriendum corpus adhibentur. Ecquod autem est instrumentum diiudicandi? nonne est ipsa fides? Itaque relinquitur, vt qui veram fidem non habent, illi non diiudicent Corpus Domini. Iam autem consecimus in superiori tractatu de Manducatione Spirituali, Christi Corpus manducari vera fide: ex quo efficitur, illam ipsam fidem esse instrumentum & diiudicandi, & manducandi Christi Corporis: adeo vt hæc sint consecratoria: Non diiudicauit Corpus, ergo non manducauit Corpus. Nam si diiudicauit, fidem veram habuit: si fidem veram habuit, ergo manducauit: alioqui diceres eum simul habere veram fidem, & non habere. Dico autem veram Fidem, quæ Pœnitentiam coniunctam habet. Quum enim Christus de hoc mysterio differens dixisset *quosdam esse inter eos qui non crederent*: paulò post facit mentionem Iudæ proditoris, qui quidem licet fidem proferebatur, tamen non credebat: quandoquidem veram fidem non habebat huic mysterio conuenientem. Quamobrem (vt ipsa Pauli verba in Aduersarios regeramus) si in sancto Cœnæ Domini Mysterio Corpus Christi diiudicandum est (vt monet Paulus) ergo qui putant Corpus Domini non minus manducari ore Corporis, quam sacrum illum Panem qui nobis porrigitur: Corpus Domini non diiudicant, quia non discernunt inter cibum Corporalem & Spiritualem, Naturalem & Supernaturalem.

inter

inter Signum & Signatum: hoc est, inter panem Signum Corporis, & ipsum verum Christi Corpus.

Quartus error *αἰσιν τὰ ἰδὲν*. Nam quod Paulus metaphorice dixit, isti usurpant in propria significatione. Satis enim constat, Iudicium non posse oraliter manducari: quandoquidem non est corpus: & si quidem propriè loquimur, solæ res corporeæ oraliter manducantur. Deinde, nisi impropriè loquimur, idem non potest esse simul cibus & potus. Atqui de Iudicio utronque Paulus affirmavit his verbis: *Iudicium sibi manducat & bibit*. hoc est, reus est mortis, quia vitam sibi oblatam fide nō recepit, quum non diiudicaret Corpus D.

Quamobrem colligamus incommoda longè gravissima quæ sequerentur, si Indignè manducantes panem, ut loquitur Paulus, manducarent Corpus Christi: ut ita superior Obiectio tam de mādicatione Indignè sumentium, quàm de Orali mādicatione, atque de Reali illa In-

existentia Corporis Christi sua sponte corruat. Primum sequeretur, stare non posse illa Christi verba apud Ioannem (sicut antè diximus) *Qui manducat meā Carnem & bibit meum Sanguinem habet vitam æternam*. Item: *In me manet, & ego in eo*. *Ego sum Panis vita*, hic est panis qui descendit de cælo, ut qui ex eo manducaverit non moriatur. Qui me manducaverit, vivet propter me: & quæcunque ibi & in locis cō-

*Falsa interpretatio
Adversarij incū-
modis ob-
ruitur.*

Ioan. 6.

178 DE SACRAM. MANDUCAT:

similibus dicuntur in eandem sententiam.

Obiiciunt, Christum apud Ioannem non agere de Cœna Domini: sed tantum de illa Manducatione Corporis Christi quæ fit spiritualiter, etiam extra Sacramentum. Quid si generaliter Christus loquutus est, quamobrem excipies, Cœnæ Domini Sacramentum, ubi sanctissima illa Christi concio de manducanda carne ipsius quam Ioannes commemorat, nobis proptemodum ante oculos proponitur? Quamvis enim tum Christus de signis ipsis loquutus non fuerit, tamen cum piis Maioribus agnoscimus, Christum illic de Re Sacramenti disseruisse. Quæro enim, an Corpus Christi de quo ipse dixit *Quod pro vobis datur, Sanguis qui pro vobis funditur in remissionem peccatorum*, sit illa ipsa caro, & sit ille ipse Sanguis, de quibus apud Ioannem dixit: *Panis quem ego dabo pro mundi vita: Caro mea est, verè cibus, & sanguis meus verè est potus, &c.* Est-ne, inquam, idem Corpus nec-ne. Si negant esse, repugnant ipsius Christi verbis. Et absit ut Corpus Christi quod vnum est, sit multiplex, & diversum. Si idem est Corpus: ergo qui in Cœna Domini manducant Corpus, habent vitam æternam: & vi Consequentis, indignè manducantes panem, sine impij accedentes ad mensam Domini, Corpus Christi non manducant. Enimvero hoc sine ingenti blasphemia dici non potest: Corpus Christi non posse extra Sacramentum man-

Chrysostr.
hom. 83. In
Matth.
Cypr. de
Cœna Do-
mini, Au-
gustin. in
Tracta. 26.
& 27. In
Ioan. cōtr.
aduersar.
leg. lib. 1.
c. ult.

manducari, nisi à Credentibus & Pœnitentibus, & in Sacramento posse tam à piis & pœnitentibus quàm ab impœnitentibus & impiis manducari. Quod est dicere: Corpus Christi extra Sacramentum, esse tantum viuificum, sed in Sacramento non item. Quid? num Sacra Domini Cœna ed instituta est, vt Corpus Christi fiat minus viuificum quàm sit extra Sacramentum Cœnæ Domini? Absit. Si dicant esse quidem idem Corpus, sed extra Sacramentum Spiritualiter tantum accipi & manducari: at in Sacramento Oraliter esse māducandum: Principium petunt. Hoc enim illud est de quo queritur. Quod si Christus apud Ioannem de Orali Manducatione locutus non est (istis assentientibus) & tamen locutus est de ea Manducatione, qua fit vt in Christo maneamus, & Christus in nobis maneat, & habeamus vitam æternam: quorsum igitur hæc commentitia Oralis manducatio veri & naturalis Corporis Christi?

Si improbi & impœnitentes (hoc est indignè manducantes hunc panem, vt loquitur Paulus) possent manducare Corpus Christi, sequeretur Spiritum Christi & vim eius viuificam ab ipso Christi Corpore, adeoque ab ipso Christo diuelli posse & *ὁ ὅς* (quem Ioannes vitam esse dixit) ab illo ipso Corpore separari. *ἀδυνάτου* & blasphemum. Consequētia patet. Nam qui indignè ad sacram mensam

180 DE SACRAM. MANDUCAT.

Ioan. 6.

Ioan. 14.

1. Ioan. 5.

accidunt, iudicium sibi manducant, inquit Paulus. Sic autem Christus: Ego sum panis ille vivifans. Et Caro mea est quam ego dabo pro mundi vita: & alibi: Ego sum via, veritas & vita. Qui habet filium habet vitam. Sic igitur concludamus: Si Corpus Christi manducatur ab Impiis, ergo Impij & Impoenitentes habent vitam: at non habent: ergo vita à Christi Corpore separatur: quia Corpus Christi habentes (ut volūt) vitam non habent. Absurdum & Impium.

3. Si indignè manducantes panem hunc Corpus Christi manducarent, sequeretur: Manducare, non iam esse Manducare, sed Reicere: *ad vultu* propter oppositionē. Nam hæc duo singul coniunguntur. Accipite & Manducate, inquit Christus, Et ipsa manducatio, est precepto. Sicut igitur si quis Panem reiiciat, ille Panem Manducare non dicetur: Ita qui Corpus Christi reiiciunt, illi dici non possunt Corpus Christi Manducare: Nam si Manducarent, Reciperent: si Reciperent, simul etiam cum eo eius beneficia reciperent, ex his Pauli verbis: Qui proprio filio non pepercit sed pro nobis tradidit eum, *QVOMODO CVM EO OMNIA NOBIS NON DONABIT?* Quare si cum Corpore Christi omnia Christi beneficia tibi donantur, & illa accipis: habes igitur Remissionem peccatorum: Sanctificationem & vitam æternam: id quod de Improbis illis dici non potest.

Rom. 8.

Nam

Nam quod illi respondent, Improbos illos sentire efficaciter Spiritum Christi ad iudiciū, valde est *ἀνόμων*, Si enim vsquam alibi, certe in hoc sanctissimo mysterio Spiritus Christi est Spiritus vitæ, non autem mortis. Deinde, fieri posse vt Spiritus Christi ore corporis, non autem ore animi percipiatur, nisi nouam Theologiam introduxerint, difficillimè nobis explicabunt. Nam quomodo Paulus de Spiritu Christi loqueretur? *Misit inquit, Deus Spiritum Filij sui in corda vestra.* En tibi, quo modo Spiritus Christi recipiatur, nempe Corde & Animo.

Galat. 4.

Sed enim sic instant: vt Sol ceram liquefaciat, & lutum indurât, ita Corpus Christi pro ratione vel fidei vel incredulitatis vitam vel iudicium operatur. Porro Christus non est tantum Seruator, sed etiam Iudex, vt scriptum est, *Pater omne iudicium dedit filio, &c.* Quod ad similitudinem attinet, in multis fallit, tã ex parte agentis, quam ex parte subiecti patientis. Nam Radius, siue, calor Solis hic comparatur cum Christo. At enim Sol & liquefacit & indurât, propter vnam eandemque Solis proprietatē, nempe calorem, adeo vt ita dicamus: Sol liquefacit Ceram, nempe calefaciens: itemque Sol indurât lutum, itidem calefaciens. Itaque dicendum esset ex hac similitudine: Christus viuificat credētes, quia est Panis vitæ: itemque Christus iudicat incredulos & impenitentes, quia est Panis vitæ: quæ posterior ratio planè inepta

Similitudo
ceræ excu-
titur.

Ioan. 9.

182 DE SACRAM. MANDUCAT.

est. Deinde Sol agit diuersè in eorū & in lutum, atque idem efficiens diuersa effecta profert, nempe propter diuersorum subiectonū naturam, quam ipse Sol non ingenerat: sed quæ est in ipso patiente subiecto, & ex eius natura. At quod attinet ad credentes, longè aliud nobis statuendum est. Quum enim omnes homines naturā sint tanquam lutum: certè, Credentes hoc habent à Spiritu Christi, vt credant & fiant tanquam cera, siue vt Propheta loquitur, eorum cor lapideum in cor carnis conuertatur. Quod si istis eorūque similitudini fidem habeas, sequeretur, homines sua vi & natura credere, non autem beneficio Christi, quum tanten Fides sit donum Dei, & Apostolus dicat, nos credere potentissima & efficacissima Spiritus S. virtute. Sic igitur longè melius quædrabit similitudo. Quemadmodum cera, accedente calore Solis, liquefit & eodem calore solis recedente, induratur: Ita accedente & recepto Christo viuifico, homines vitam habent eandemque Christo viuifico recedente, hoc est, non recepto ab hominibus, propter incredulitatem & impœnitentiam: illi homines increduli & impœniteres iudicantur & moriuntur. Iam ad illud quod obiciunt de Christo, non tantum Seruatore, sed etiam Iudice, facilis est responsio. Non enim in S. Cœna Christus nobis proponitur tanquam iudex, sed tanquam Seruator, vt apparet ex his verbis *Corpus quod*

pro

Ezech. 36.

Ezech. 36.

Ezech. 36.

Ephes. 1.

pro vobis traditur, Sanguis qui effundetur in Remissionem peccatorum. Item, Caro mea est quam ego dabo pro mundi vita. Atqui Iudicare & Remittere peccata hic opponuntur. Perperam etiam alii argumentantur ab auctoritate Christi, ad perceptionem Corporis Christi, quæ necesse est inferat vitam & salutem. Itaque Paulus dum digne manducante panem hunc, non dixit, Corpus Christi manducet, sed iudicium sibi manducet & bibat.

Aliud etiam num simile nobis opponunt in hoc eodem. Sicut audientium infidelium aures non percipiunt tantum sonum verbi prædicati, sed etiam rem verbo prædicato allatam, idem videlicet verbum quod piorum aures percipiunt non ab illa potentia separatum, ita etiam in piji in Cœna vescunt, Corpus Christi ore suo accipiunt, quod piji ore suo accipiunt. Nam idem Evangelium est odor vitæ & mortis inquit Paulus. Hæc illi. Respondet in hoc simili multa esse vitiosa. ut enim prætermittamus, non satis rectè similitudinem duci à Qualitate ad Substantiam (quod efficit, ut in multis claudicat) certè manifesta est fallacia in verbo percipiendi. Nam in Evangelio prædicato, non verba ipsa aut vocabula proponuntur & offeruntur ad salutem, sed Christus ipse cum suis beneficiis. Fateor igitur, improbos & incredulos posse quidem percipere Evangelium, hoc est, verba ipsa intelligere, & assequi sensum eo-

*Similitudo
verbi præ-
dicati ex ca-
titur.*

2. Cor. 2.

184 DE SACRAM. MANDUCAT.

rum qua dicuntur. Sed non propterea recipiunt
Christum ipsum, vel Euangelium: quoniam id
sine fide fieri non potest: imò potius sua incor-
dolitate Christum & Euangelium reiciunt.
Aliud est igitur recipere Christum: aliud per-
cipere sensum vocabulorum quibus Christus
præbetur & exhibetur, alioqui sequeretur eun-
dem esse simul Infidelem & Credentem: ad
v. 6. Itaque Ioannes de iis qui Christum reici-
ciebant, ait oculos eorum fuisse excacatos, & cor-
da obdurata ne viderent oculis, & corde intelli-
gerent: & Paulus: Si rectum est Euangelium no-
strum, ijs qui pereunt rectum est, in quibus Deus
huius seculi excacavit mentes, id est, infidelibus,
ne irradiet eos lumen Euangelij. Quamvis igitur
infideles, siue ij qui pereunt, audire possint
que intelligere & percipere quid sit Euan-
gelium, ea fide quam historicam solemus appel-
lare: tamen non recipiunt lucem Euangelij,
quia non habent veram fidem qua Christus
ipse recipitur: alioqui non essent cæci, sed lumen
Euangelij eos irradiaret, quod utrunque fal-
sum est ex Apostoli verbis. Iam autem supra
admonuimus, ex hac ipsa similitudine labes-
cari Adversariorum sententiam de Reali In-
existentia & Orali mādicatione. Nā, vt credi-
mus, Christū tradidisse suū Corpus pro nobis,
quis diceret necesse esse vt ipsū Christi Cor-
pus realiter existat In, Cū, Sub Sono vocabulo-
rū, aut ipsis vocabulis quæ auribus percipiuntur.

Ad

Ioan. 12.

2. Cor. 4.

Ad odorem quod attinet: hæc sunt Pauli verba: *Christi bonus odor sumus Deo in ijs qui feruntur & in ijs qui pereunt: hic quidem odor mortis ad mortem illis: verò odor vitæ ad vitam: quibus verbis absit ut Paulus dixerit, eos qui Evangelium fide percipiunt, odorem mortis percipere: sed ait se esse odorem mortis ijs qui pereunt: quandoquidem Evangelium ab ipso Paulo annuntiatum vera fide non amplectuntur.* Aliud est igitur Ministerium Pauli, aliud ipse Christus ad vitam & salutem ab ipso Paulo prædicatus. Hæc enim pars est Ministerij: Denuntiare Dei iudicium ijs qui non credunt, sed præfractò Evangelium reiiciunt: quibus Paulus fit odor mortis per accidens, ut loquuntur. Nam causa mortis non in Paulo prædicante fuit, sed in ipsis infidelibus.

Locus Pauli de odore vitæ & mortis.

Deniq; superiores Similitudines repugnant Aduersariorum sententiæ, & evertunt istam realem Inexistentiâ Corporis. Nec enim Corpus Solidè realiter existit In, Cū, Sub luto, vel eius accidentibus, ut lotū indoret: nec ipsū corpus ex quo manat odor, est in ipsis narib⁹: adeò ut hoc vno ipsorū argumēto facilè corruat istorū sententiæ.

Retorquentur superiores similitudines.

Sic etiam num instant, Si soli vera fide prædicti manducāt Corpus Christi, ergo Corpus & Sanguis Christi sunt in S. Cœna vi fidei hominū, non autē vi verborū Christi: atq; ita penes homines esset efficere, ut Corpus Christi sit præsens vel non præsens. At enim incredulitas no-

Obiectio: quod incredulitas hominum non euacuat fidem Dei. Rom. 3.

ita fidem Dei non euacuat, inquit Paulus.

Respondetur: errorem esse ~~esse~~ nec satis accurate illos differere, qui instrumentum opponant cause: quum tamen illa duo coniunctissima esse oporteat: ut enim Christus pro sua misericordia det nobis suum Corpus & sanguinem: ita fides verbo ipsius instructa confirmataque, est Ratio, medium & instrumentum quo sanguinem Christi recipimus. Atque, ut de Pauli loco respondemus, non bene connectitur: Si incredulitas fidem Dei non euacuat, ergo fides non est instrumentum Corporis Christi recipiendi: quemadmodum non sequitur: Si quorundam cecitas lumen Solis non obscurat: propterea Solis lumen oculis non videri. Porro ipsa etiam fides qua Corpus Christi percipimus nobis datur & ingeneratur in animis nostris per Spiritum Sanctum. Alioquin ex istorum argumento sequeretur, improbos & Impoenitentes Cœnam D. celebrantes, percipere Corpus Christi ad salutem: nec eis obesse suam incredulitatem. Ad id vero & a mente Pauli alienissimum, qui docet, fideles & electos, non autem infideles & reprobos, fieri promissionum Dei per Christum participes.

Hoc etiam obiiciunt, ut Oralem Manducationem Corporis Christi nobis, scilicet, probent: Si fide tantum māducatur Corpus Christi, & Fides extra Sacramentum haberi potest quorsum igitur Sacramētum: aut quid amplius in ipso

in ipso Sacramento percipitur? Respondeo: Sacramentum eò fuisse institutum, vt maior sit fides ab ipsis signis exterioribus edocta & confirmata: Et quamuis res eadem proponatur: tamen in prædicatione verbi, tum in ipso Sacramento (cuius pars maxima est ipsa verbi prædicatione) tamen est differentia secundum plus & minus. Vt enim qui habent perspicaciores oculos, rem eandem, quæ simul videnda multis proponitur longè facilius ac melius possunt inuenire. Ita quò fides est instructior, eò melius & efficacius Christum ipsum apprehendit: quæ re pluribus egimus in tractatu de Manducatione Spiritualis. Sed nos ita vicissim ab illis queramus. Si illa Oralis manducatio veri Corporis Christi (quam inculcant) communis est tam pijs quàm impijs indignè ad Sacram Mentem accedentibus (vt illi ipsi volunt) Ecquid igitur amplius percipiunt pii quàm impij?

Verum enim vero sic rursus obiiciunt: Finis Sacramenti non est de ipsius Sacramenti Substantia. Ergo Corpus Christi realiter In, Cum, Sub Pane, vel eius Accidentibus præsens, sumitur ab impijs etiam & impenitentibus, licet tunc tantum rati mysterij non percipiant. Hæc illi. Quod quàm verum sit, iam nobis dispiciendū est.

Si nomine Substantiæ intelligunt Materiam ex qua Cœna Domini tanquam ex Partibus Integrantibus componatur, ferendi non sunt. Nam S. Cœna non est aliquod *συνδεσμός*, siue

Aduers.
hæref. l. 4.
c. 34.

Totum *συνολον*, *υλικον* & Materiale: sed est Di-
uinum Institutum & res mystica. Nec eos inha-
re potest Irenæus, quum ait, Eucharistiam con-
stare duabus rebus, terrena & cœlesti. Non e-
nim verbo illo **CONSTAT** voluit intelli-
gere, Partes eiusmodi Integrantes ex quibus
Totum aliquod *υφιστάμενον* conficiatur. Nam
hoc esset *ἀσυχολον*, & pugnaret cum ipsius Ire-
næi verbis, qui loquitur de re terrena & cœle-
sti: quæ res non possunt constituere vnum *συνό-
λον*, aut aliquod *συνδεσιν* tanquam partes Inte-
grantes, quum inter se plus quam toto genere
differant. Sed loquitur Irenæus de iis rebus quæ
nobis in hoc mysterio & sanctissimo Instituto
proponuntur. Quod quidem Institutum a To-
to Materiali & Integrali longissime differt.
Quamquam autem nolo hic copiose differere
de Sacramentis (hæc enim res, nec est nostri in-
stituti, & longiorem orationem adeoque Tra-
ctatum desiderat) tamen ut ad hanc respon-
deamus obiectionem, necesse est aliquid dice-
re de Sacramenti Definitione. Sacramentum
(quo nomine hic non solum signum intelligo,
sed sacrum ipsum mysterium & Institutum Do-
mini) non est aliquod simplex Subiectum: ac
proinde definiendum est *ἐκ πολλαδίων*, ut Phi-
losophi loquuntur. Nam quamuis constet dua-
bus rebus, videlicet Signo & re Signata, non
tamen existimandum est Sacramentum esse *συν-
δεσιν*, & tertiam quandam substantiam ex dua-
bus

De sacra-
menti defi-
nitione.

bus substantiis compositam: ut Melicratum vel hydromeli ex melle & aqua compositum, quod nec mel est nec aqua, sed aliquid tertium. Ex quo fit, ut si quis ita Sacramentum definiat, ut tantum Compositio vel Coniunctio Signi cum re Significata, ille certe non rem mysticam, sed rem planè physicam definire videatur. Atqui constat, Sacramentum esse diuinum Institutum, ac propterea non posse accuratè definiri prætermisso fine *uere*: alioqui non intelligeretur quid sit Sacramentum: atque ita esset definitio non definiens. Ratio est, ipsa Instituti natura, quæ tria potissimum requirit, ut rectè intelligatur, quid sit Institutum: nempe ut cognoscamus, Quis instituerit: Quid illo Instituto contineatur: & Quem in finem sit institutum. Itaque proponimus hoc Theorema non in Theologia tantum, sed etiam in plerisque aliis disciplinis verissimum.

Nullum Institutum rectè definiri potest, absque mentione finis illius propter quem institutum est. Etenim, Institutum, est Medium tendens ad finem aliquem. Medium autem, nisi fine ad quem tendit intellecto, intelligi non potest. Iam, ut ad quæstionem nobis propositam accedamus: queritur inter nos, an finis quod Sacramentum Coenæ Domini spectat, sit de ipsius Sacramenti Substantia: hoc est dicere, An finis *uere* & propter quem institutum est ipsum Sacramentum, veniat in illius genuinam

definitionem. Quia verò nomen Sacramenti generalius est, & ab ipsis etiam Theologis (a quibus nomen hoc impositum est Cœnæ Domini) variè accipitur & definitur, præstat vltimè illa ipsa vocabula quæ extant in Scriptura, vt res hæc facilius intelligatur. Vocatur igitur à Paulo *Κύημα θανάτου*. Iam quæro, an Cœna Dominica definiri possit absque mentione finis, propter quem est Cœna Dominica? Equidem affirmo non posse: dicitur enim Cœna Dominica, hoc est, ab ipso Domino instituta: ac proinde nisi intelligatur quamobrem instituta sit, affirmo, inquam, quid sit Cœna Dominica à nemine vnquam rectè intelligi posse: idque ex Theoremate superiori. Itaque sic Paulus Corinthios ab usu legitimo Cœnæ Dominicæ aberrantes gravissimè redarguens, *Non est hoc* (inquit) *Cœnam Dominicam manducare*: ad tum eos ad ipsam Institutionem tanti mysterij reuocauit. Perspicuum est autem ex ipsa Institutione Domini quoniam spectet, & qui sit eius finis: nempe vt memoriam Passionis Christi celebrantes & annuntiantes mortem Domini donec veniat, simus Corporis pro nobis traditi, & sanguinis pro nobis fusi, adeoque ipsius Christi participes, & vitam æternam habeamus: ex hac sanctissima Christi concione apud Ioannem: *Panis quem ego dabo Caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita*. Arque hæc quæ dicimus ipsi Aduersarij agnoscunt in Baptismo, quom dicunt;

1° Cor. 11.

Ioan. 6.

dicunt Baptismum non significare, sed realiter
 esse peccatorum nostrorum sepulturam. Item;
 Baptismum non significare, sed esse lauacrum
 Regenerationis: Ita enim illi inquirunt; aduer-
 sus nostram sententiam disputantes. Sic igitur
 ex corda ore concludamus. Si Baptismus est
 realiter peccatorum nostrorum sepultura per
 mortem Christi: & est Realiter lauacrum Re-
 generationis: profecto finis Baptismi est de i-
 psius Baptismi substantia. Nam & peccatorum
 sepultura, & regeneratio est finis Baptismi
 & quia ratio dissimilitudinis reddi non
 potest, sequitur, Cœnam Dominicam esse e-
 pulum nostræ Viuificationis in Christo. Quæ
 quum ita sint, manifestum est, nec Baptismum,
 nec Cœnam Dominicam absque fine
 vel intelligi posse, vel definiti: vnde consecra-
 rium est, stare non posse quod Aduersarij no-
 bis obiiciunt, Finem Sacramenti non esse de
 ipsius Sacramenti substantia.

Ergo ne inquires, desinet esse Cœna Domi-
 ni, si impius & impœnitens ad sacram mensam
 accesserit? Respondeo, quod ad Institutum i-
 psum attinet, esse Cœnam Dominicam, modo
 ex eius verbo ritè celebretur: sed non esse Cœ-
 nam Dominicam illi indignè manducati: quin
 potius esse Dominicæ Cœnæ profanationem.
 Hinc apparet quæ sit sententia Augustini to-
 tius Sacramentum à Re Sacramenti distinguen-
 ti (hoc enim nobis liceat ipsius Augustini cau-

fa dicere, quem isti, nihil tale promeritum, ve-
 xare solent suis scriptis, quod Rem Sacramen-
 ti, aliam faciat ab ipso Sacramento.) Etenim ibi
 nomine Sacramenti externa symbola (quæ vul-
 gò à Theologis vocantur Sacramenta, hoc est,
 sacra signa) vel exteriorem actionem Cœnæ
 Dominicæ intelligit: quæ quum distinguit à Re
 Sacramenti, peritè & doctè, hoc est Augusti-
 nianè, loquitur. Ac ne erres, quum dixit Augu-
 stinus, & quum ipsi quoque dicimus, in Ecena
 Domini Corpus & Sanguinem Christi esse
 rem Sacramenti: intelligimus, Corpus & San-
 guinem Christi adeoque Christum ipsum vi-
 uificum: ac proinde spiritualement nostri viuifica-
 tionem in Christo, esse Rem Sacramenti. Illi
 hætenus desinunt Rem Sacramenti, ut sit tan-
 tum Realis Coniunctio Corporis Christi cum
 Pane, & Sanguinis cum Vino. Quod si ita est, &
 nos igitur miseros, si propter Panem & Vi-
 num, ac non potius propter nos sacrum hoc
 Mysterium institutum est! Verum enim vero
 nusquam Christum ita concionantem legimus:
 Ego sum in Pane & Panis est in me: Aut sum
 sub Accidentibus Panis, & Accidentia Panis
 sunt in me: sed ita potius: *Qui edit meam Carnem
 & bibit meum Sanguinem (inquit) in me manet,
 & ego in eo.* Hæc est igitur, hæc, inquam, con-
 iunctio intelligenda, hæc urgenda est potius
 quàm externis signis adhærescendum: acque
 his sanctissimis Christi verbis, quibus hanc
 quæ-

questionem *ἡ δὲ ἑκείνη* decidit, & quæ ne inter-
 rorum quidem potestates unquam nobis eri-
 pient, constantissime credendum est, SPI-
 RITVS EST QVI VIVIFICAT;
 &c. Sed ut ad rem Sacramenti redeam, non-
 ne Sacramentum Ccenæ Dominicæ constare
 dicis Signo & re Signata? Ecquod igitur est
 Signum? Panis, inquis. Ceddo igitur mihi A-
 nalogiam, quæ est inter Signum & Rem Si-
 gnatam. Etenim ex Sacramenti Ecclesiastici
 natura, Analogia illa necessaria est: quæ si non
 sit: non est igitur Signum, ac proinde non
 est Sacramentum. Est autem ridiculum quod
 nonnulli dicunt, Analogiam in eo esse: quod;
 quemadmodum Corpus Datur, ita Accipia-
 tur. Nos enim non de Dandi & Accipiendi
 Actione & ritu loquimur, sed de ea Re quæ
 datur. Quauis enim Dare & Accipere, sint
 Relata: non tamen omnis relatio est *ἀναλογία*
 Sacramentalis. Error est, *ἡ δὲ ἑκείνη*. Iam
 quia Sacramentalis Analogia debet esse inter
 signum & rem significatam, sequeretur ex isto-
 rum sententia: Dare esse signum, & Accipere,
 esse rem significatam. At enim id quod datur,
 accipitur, vi Relationis. Puerile est igitur istud
 subterfugium. Caterum satis patet, Nutrire, ef-
 fe Analogiam in Cœna Domini inter Signum
 & Signatum. Quemadmodum enim Corpora
 nostra Pane & Vino nutriuntur: ita Christus
 suo Corpore & Sanguine animos nostros alit

in vitam æternam. Ergo Corpus Christi est res significata siue Res Sacramenti: nō (vt isti quidem existimant) quatenus est Realiter præsens & existens in pane vel cum Pane vel sub Pane, siue sub Accidētibus Panis: sed quatenus Christi Corpore Animi nostri nutriuntur: quandoquidem Analogia huius Sacramenti non est constituenda in Reali præsentia, sed in ipso alimento, vt dictum est. Nam Panis non nutritur quatenus est hūc vel illic præsens, nec quatenus cernitur, atrectatur, ori imponitur: sed quatenus operante facultate naturali concoquitur, & re ipsa cum corporibus vnitur. Sic igitur dicamus ex ipsius Analogiæ regula: Si Corpus Christi esset Realiter præsens cum pane (vt volunt) & Ori corporis imponderetur: certè non propterea esset Res Sacramenti, quia vt Christi Corpore Animus noster nutriatur, illud ore animi, hoc est, fide manducari necesse est, & ipsi Christum, operante Spiritu Sancto, vnum nobiscum fieri, sine tamen naturarum vel confusione vel transfusione. Ex quibus omnibus efficitur, impios indignè panem manducantes, vt loquitur Paulus, & exteriori Actioni Contra Dominicæ communicantes, non accipere Rē Sacramenti: quia ipsorum animi non viuificantur Christi Corpore & Sanguine, nec illi accipiunt Corpus & Sanguinem Christi: quia si acciperent, proculdubio viuificarentur. Nec consentaneum est, Corpus Christi ex parte rem esse

se Sacramenti, & ex parte non esse. Quum verò illi negare non possint, quamvis Sacer ille panis non ideo sumatur, ut corpus alat: eum tamen esse signum, quatenus alit, alioqui non futurum Signum: deesset enim Analogia: quid enim causa, cur idem de Re signata non dicamus? nempe Corpus Christi esse Rem signatam propriè, quatenus ex illo Christus animos nostros vivificat. Alioqui plus tribuis Pani quàm Christi Corpori. Nam panis semper est alimentum Corporale: Corpus autem Christi non semper est alimentum spirituale, si tibi credimus. Est quidem alimentum, (inquiunt nonnulli ex iis qui Omnipræsentiam & Oram manducationem tuentur) quia potest nutrire, & proculdubio nutrirer animos, si fide manducaretur, spirituali manducatione, quæ alia est ab orali Manducatione Corporis Christi. Itane censes? Atqui Panis non est signum, quia potest nutrire tantum, sed quia nutrit etià actu: nec enim hîc consideranda est nuda quædam potentia ab actu separata. Idem suprà diximus de aqua Baptismi: nempe, licet propriè non dicatur abluere sordes corporis, quasi in eum finem instituta, eius tamen facultatem esse considerandam: non nudam potentiam, sed eam vim quam exerit. Ex quo Petrus: *Baptismus nos servat, non abiectio sordium carnis*: inquit. Itaq; ut facultas abluendi sentitur in aqua

1. Petri.

Baptismi: ita facultas nutriendi sentitur in pane & Vino quæ nobis in S. Cæna porriguntur. Ergo (ita dictante analogia Signi & Signati) si percipitur Corpus Christi, vis illius viuificæ sentiatur necesse est. Nec Oralis Manducatio Panis, signum est Oralis Manducationis Corporis Christi (hoc enim si quis dicat, ille febri- li quodam somnio delirare videatur) sed est Signum spiritualis illius Manducationis quæ fit ore animi, hoc est, fide. Atque hoc loco vide- quam parum tibi constes. Quum enim de rea- li proprietatum communicatione disputas: ais Corpus Christi esse viuificum, quod illa pro- prietas sit ei Realiter communicata vi Vnionis hypostaticæ, quæ de re alibi à nobis disputatæ est. Nunc autem quid tibi vis, qui existimes Corpus Christi ita ab impiis manducari, ut eo- rum respectu non sit Actu viuificum? Certè ex- tua illa priori sententia, sic in te ipsum ratioci- nabor. Aut nō est Corpus Christi, aut est Cor- pus Actu Viuificum. Et, si manducatur Corpus Christi, manducatur ergo Corpus viuificum, quia unio Hypostatica est Actu. At impij non viuificantur: Impij igitur non manducant Cor- pus Christi. Quod si qui Corpus Christi acci- piunt, vitam spiritualementem Accipiunt. At Impij vitam spiritualementem non accipiunt: Non igitur accipiunt Corpus Christi. Imò verò: (inquis, principium petens) accipiunt Corpus Christi, sed Oraliter tantum, non autem spiritualiter.

Ergo

Ergo si tibi credimus, Impij accipiunt oraliter spiritalem vitam, quam esse spiritualiter accipiendam hactenus Theologi censuerunt: quippe *πρὸς τὴν αἰσθητικὴν καὶ τοῦ σώματος*: inter quos, eisdemq; præstantissimos, Augustinum numeramus, qui quum acutè & peritè Sacramentum à re Sacramenti distingueret (id quod & alij præstantissimi quique Veteres fecerunt) tunc sibi ab horrendis illis incòmodis, in quæ necesse est incurrant ij, qui quum sibi præclarè signum cum Signato coniungere videantur, nunque commiscere & confundunt, tum in alijs rebus, tum in eo potissimum, quòd Orale Manducationem non soli Signo, sed etiam Rei significatz tribuunt. Quia verò qui Augustinum reprehendunt, eum libenter velint Irenæi flagellis castigare, idcirco hæc Irenæi verba August. sententiæ opponunt. Quemadmodum, inquit, qui est à terra panis percipiens vocationem Dei iam nō communis panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus constas Terrena & Cœlesti: Sic & Corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Hæc Irenæus, quæ, scilicet, isti opponunt Augustini sententia de Sacramento & Re Sacramenti: quum tamen Irenæus vocabulum Sacramenti usurparet quidem. At, inquit, Sacramentum Corporis Christi, & Eucharistia sunt Synonyma. Respondeo pro Augustino (nā tam-

*Irenæus cū
Augustino
cōciliatur.
Contra
Har. lib. 4.
c. 34.*

et si nondum de Veterum sententia differimus,
tamen superior obiectio me adhortatur ut hic
aliquid dicam de Irenæi & Augustini sententiis.
Respondéo, inquam, illa duo vocabula variè ve-
surpari, ac proinde ex locorum circumstantiis
esse de Maiorum nostrorum sententia iudican-
dum. Augustino, Sacramentum est sacræ Rei
Signum: quæ definitio totius Antiquitatis cal-
culo comprobata apud Scholasticos etiam ob-
tinuit. Eucharistia apud Irenæum exterius quor-
dam Signum & Sacramentum significat, sed
ita ut si in Ietiam coniungat Rem Sacramenti,
eorum videlicet respectu qui vera fide spiri-
tualiter Eucharistiam percipiunt, hoc est, com-
municat Cœnæ Domini, & Mortis ipsius me-
moriæ cum gratiarum actione celebrant.
Quin etiam Rem Cœlestem ita exponit, ut non
sit Realis quædam ipsius Rei Cœlestis cōiun-
ctio cum Signo, vel in Signo, vel sub Signo, sed
potius effectum & fructus sanctissimi huius
Instituti: ac proinde nō dubitat affirmare, cor-
pora nostra non iam esse corruptibilia, quippe
quæ spem Resurrectionis habeant. Quæ verba
si Augustini Censores attenderent, nunquam
profecto Irenæum opponerēt Augustino: nec
enim dubium est, quin deprompta sint ex hoc
Ioannis loco: *Qui edit meam carnem & bibit
meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego
excitabo illum in novissimo die.* Atque hæc de
verbis & sententiâ Irenæi, cui præclare cum
Augu-

Augustino conuenit. Quum igitur Augustini reprehensores duos illos viros præstantissimos inter se committere voluerint, neque id poterint, iam illos ambos hac in re coniunctissimos, istis reprehensoribus opponamus: in hunc modum.

Quicumque Eucharistiam percipiunt, illi integrum Sacramentum Corporis & Sanguinis Domini, eaque omnia quæ sunt de huius Sacramenti substantia (vt isti loquuntur) & (vt loquitur Augustinus) Sacramentum, & Rem Sacramenti percipiunt.

Illi demum, quorum corpora iam non sunt corruptibilia, quippe spem Resurrectionis habentia, Eucharistiam percipiunt: (iuxta sententiam Irenæi, qui his verbis eos qui percipiunt Eucharistiam, descripsit.)

Quare: Illi demum quorum corpora iam non sunt corruptibilia, quippe spem Resurrectionis habentia, Integrum Sacramentum Corporis & Sanguinis Domini, eaque omnia quæ sunt de huius Sacramenti substantia (vt isti loquuntur) & (vt loquitur Augustinus) Sacramentum & Rem Sacramenti recipiunt. Et vi huius conclusionis, Impij & impœnitentes qui ad mensam Domini indignè accedunt & indignè manducant panem hunc (vt loquitur Paulus) non manducant Corpus Christi, nec bibunt eius Sanguinem: hoc est: Rem quidem Eucharistiæ terrenam, sed non cœlestem (quæmadmodum

1. Cor. 10.

loquitur Irenæus) & (vt Augustinus loquitur) Sacramentum quidem, sed non Rem Sacramenti recipiunt. Ex quibus efficitur, finem, fructum, effectumque Sacramenti esse de huius Sacramenti substantia, sicuti demonstratum est. Hoc autem etiamnum facile perspicitur ex alia similitudine, quæ est in hoc mysterio inter Signum & Rem significatam: nempe quatenus Corpus Christi, Mysticum & arctissima piorum coniunctio similitudine Panis exprimitur: ita docente Apostolo, his verbis, *Panis quem frangimus nonne communio Corporis Christi est? quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus. Nã omnes vnus Panis sumus participes*. Hæc Paulus: quæ nonnulli in alienum sensum ita detorquent, vt dicant, Paulum hic non agere de Spirituali communione siue *κοινωνία* quæ fit per Fidem & quæ est piorum propria: sed tantum de externa communione quæ fit in fractione, benedictione & sumptione Panis: cuius sententiæ rationem hanc afferunt, quod Paulus dicat, Omnes ex eodem pane participare: satis autem constet, impios & impenitentes non esse participes spiritualis cum Christo vnionis. Addunt & hanc rationem, quod quum Paulus sic ait: *Non potestis Mensa Domini participes esse & Mensa Dæmoniorum*: nullam faciat mentionem fidei vel incredulitatis. Virgitur qui docthyris vescabantur, vnum corpus omnes erant: sic qui Panem sacratum in Mensa Domini man-

ni manducabant, vnum corpus cum illis erant
quibuscum vefcebantur: ita tamen vt nomen
Corporis in hoc Pauli loco ad cœtum exter-
num Ecclesiæ referatur. Hæc illi, de quorum
interpretatione nunc nobis agendum est: eaq;
primum refellenda, tum ad illas Objectiones
respondendum, quas illi nostræ, hoc est, ab or-
thodoxis Theologis constanter receptæ inter-
pretationi opponunt.

Istam igitur Aduersariorū interpretationem
repudio tribus rationibus longè grauissimis,
quas ego sigillatim recensco. Nimirum quia
non est ἀνάλογος fidei: Deinde quia non est ἀ-
νάλογος contextui. Denique quia est ἀνάλογος.

*Refellitur
Aduersari-
orum in-
terpresen-
tia.*

Non esse ἀνάλογος fidei, inde apparet, quia
nobis eripit doctrinam vt verissimam ita pio-
rum omnium cum Veterum tum Recentio-
rum consensu receptam De Corpore Christi
Mystico: etiam externis Cœnz Domini sym-
bolis adumbratam. Quemadmodum enim ex
multis granis, vnus idemque Panis conficitur:
& vinum ex multis uuis exprimitur: ita ex pio-
rum sanctissimo consensu, & spiritali eadē-
que arctissima coniunctione constat Ecclesia
quæ est Corpus Christi Mysticum, quod qui-
dem nos in symbolo credere profiteamur, vi-
delicet, Ecclesiam Catholicā, Sanctorum com-
munionem. Hanc doctrinam certis Scripturæ
testimoniis, ac præsertim hoc ipso loco Pauli
de quo disputamus confirmatam, à primis ys-

202 DE SACRAM. MANDUCAT.

*Vide Aug.
gust. de cō-
sensu E-
uang. lib. 3.
ca. 25. Itaq.
ep. 54. de
Cypr. de
Cena Do-
mini, c. 1.*

que Ecclesie Christianae temporibus, omnes Orthodoxi constantissime retinuerunt. Quæramus igitur ex istis: velintne Spiritualem Ecclesiam, hoc est Sanctorum communionem pertinere ad finem nobis in Cœna Domini propositum, & eam in hoc sacro mysterio significari: nec ne? Sic aiunt: res confecta est: quandoquidem, ex Sacramentorum natura, necesse est externa Symbola gerere similitudinem eorum quæ significantur: facile ut iam appareat qui sit horum verborum sensus apud Paulum, *quoniam vnus panis, vnum Corpus multi sumus*: atque intelligamus panem habere similitudinem Corporis mystici. Sin autem superiorem Doctrinam negent de Spirituali Sanctorum communione nobis significata in Cœna Domini: sic instamus. Si Spirituality nostra cum Christo coniunctio significatur in Cœna Domini (ut antè à nobis confirmatum est, & illi ipsi non negant esse finem, fructum, effectumque huius Sacramenti) certè spiritualis etiam Sanctorum, hoc est, ipsius Ecclesie communio significatur in Sacramento Cœnæ Domini, quod à nobis fusiùs explicatum in Tractatu de Spirituali Manducatione Christi Corporis, peto à lectoribus ne grauentur legere. Coniungimur enim Christo tanquam Capiti, ac proinde (rerum natura ita postulante) non potes coniungi cum Capite, ut ex eo vitam haurias, quin simul sis membrum totius Corporis. *Sicut Corpus vnum est,*

inquit Paulus, & membra habet multa: omnia vero membra Corporis unius, multa quum sint, unum sunt Corpus: ita & Christus. Etenim per unum spiritum nos omnes in unum Corpus baptizati sumus, siue Iudaei, siue Graeci, siue serui, siue liberi. Et omnes in unum spiritum potati sumus. Hæc Paulus, Sacramenta Ecclesie Christianæ referens ad ipsius Ecclesie Spiritualem Coniunctionem. Vnde Augustinus: Fiât Corpus Christi, inquit, si volunt vivere de Corpore Christi. Sed nihil attinet plura commemorare. Satis enim perspicuum est, Communionem Sanctorum nobis in Cæna Domini proponi: adeo ut hoc mysterium Veteres vulgò Communionem appellarint. Inde quoque natum est Excommunicationis vocabulū, quum improbi, qui nullis monitis nullaque Ecclesiastica reprehensione ad Pœnitentiam adduci possunt, ita eiiciuntur ex communiōe visibili Ecclesie, ut intelligant, quandiu obstinati manserint, se in Sanctorum communiōe non esse. Ex quibus omnibus efficio, istorum interpretationem quam redarguo, non esse ἀνάλογον fidei.

Secundò, affirmamus illam ipsam interpretationem non esse ἀνάλογον contextui. Primum autem omnium proferamus ἀνάλογον loci de quo disputamus. Paulus obiurgat eos, Corinthios qui Idolorhitis vesciebantur, adeoque in ipso Idoleio cum Idololatris acumbebant, id,

Sent. ex-
corp. 338.
C. de cons.
Evāg. lib.
3. c. 25.

1. Cor. 10.
& 8.

scilicet, inter Adiaphora numerantes. Affirmat autem Apostolus hanc esse partem cultus Idolorum, ac propterea qui solennibus eiusmodi Idololatrarum conuiuiis intererant, eos esse Daemoniorum participes. Hoc ut probet, vi-
tur duobus potissimum argumentis: prius à Cœna Dominica, posterius à legalibus Sacri-
ficiis, præsertim *ὡς αἰνῶσι*, desumptum est hoc modo. Quemadmodum in Cœna Domi-
nica externa Symbola quæ participamus sunt nobis tanquã pignora certissima nostræ Con-
iunctionis cum Christo, & eius Communionis qua Ecclesiæ membra inter se arctissimè con-
iunguntur. Itémque, quemadmodum Israelitæ, peracto Sacrificio, solebant epulum ex lege ce-
lebrantes, eo ipso testabantur se illius Sacrifi-
cij esse participes: Similiter illa conuiuia quæ inter se agitant idololatræ in quibus vescuntur
eis quæ suis idolis sacrificarunt, reddunt eos
Daemoniorum participes. Hæc est sententia
huius loci, ut cuius seriem contextus conside-
ranti perspicuum esse potest. Nunc videamus
quàm longè hinc resiliat superior interpreta-
tio de externo & visibili cœtu Ecclesiæ.

I. Primum, Apostolus, non simpliciter di-
xit, Corpus: sed quum antea dixisset *Panem*
quem frangimus esse communionē Corporis Chri-
sti, tum subiicit, nos esse vnum Corpus: ele-
gantissimè transitum faciens à Corpore & San-
guine Domini ad ipsius Corpus mysticum: ut
patet

pater ex serie contextus. Item: hoc non est Apostolicum loquendi genus, ut Corpus *omne* significet exteriorem congregationem: nec vquam, vel Paulum, vel alios Apostolos ita loquentes reperiās: nec ita Scriptura loquitur, quod maximi est momenti ad falsas interpretationes redarguendas.

2. Item particula, *omni*, quæ rationem affert: non potest illorum interpretationi conuenire. Nec enim panis quem frangimus idcirco est communio Corporis Christi, quia multi in vnum locum conuenimus, vel quia sumus in cœtu Ecclesiastico: sed potius idcirco sacri illi conventus habentur, ut panem Dominicum frangentes, ipsius Domini Corpus participemus.

3. Rursus: hæc simul sunt expendenda: vnus panis, vnum Corpus multi sumus. Nam vnio Corporis debet respondere vnioni Panis. Satis autem constat, multitudinem granorum simul collectorum non esse panem, sed acervum. Vt autem ex multis granis vnus conficiatur panis, longè aliud requiri, quàm simplicem granorum collectionem. Ex quo fit vt, similitudine, exterior fidelium congregatio non constituat vnum illud Corpus de quo sic Paulus: *vnus panis, vnum Corpus multi sumus*: sed spiritualis & arctissima animorū potiùs quàm corporum coniunctio requiratur.

4. Ad hæc istorum interpretatio, & sen-

tentia pugnat cum ea ratione quam Paulus ducit ab Israelitis victimas edentibus, quos ait altaris, hoc est, ipsius Sacrificij esse participes: nempe ex præscripto Legis. Nam sacrum illud continuum Sacrificij Eucharistici, quod temporibus legis celebrabatur, non desinebatur exteriori conuiuarum cœtu: sed testabatur, conuiuas illos esse participes eius Sacrificij, quod ipsorum nomine peractum fuerat.

§. 5. Amplius: Isti interpretationi repugnat ipsius Pauli propositum, cui duo illa argumenta, tum ex Cœna Domini, tum ex conuiuiis legalibus Eucharisticis petita, subseruiunt: nempe, eos qui Idolothytis vesciebantur & intererant solennibus Idololatrarum epulis, idolorum cultui dicatis, esse, non Idolorum, quæ nihil sunt, sed dæmoniorum participes. Num enim illa dæmoniorum participatio ad exteriorem cœtum restringebatur? nonne potius Idololatra reuera erant Dæmoniorum participes, cum ipsis Dæmoniis animo coniuncti? Quis igitur non videt, non tantum de rebus externis, sed simul de rerum ipsarum effectis hîc agi? Adde quæ alibi dicit Paulus: *Quod consortium iniustitie cum iniustitia? quæ communio luci cum tenebris: quæ concordia Christo cum Belial, quæ pars fideli cum infideli? quæ consensio templo Dei cum simulachris? Nam vos Templum Dei estis: quapropter separamini & impurum ne attingite.* Hæc Paulus.

1. Cor. 6.

6. Præterea, si Paulus de Cœna Domini differens non intelligat veram & Spiritualem cum Christo coniunctionem: itémque arctissimam illam fidei & charitatis communionem qua fideles inter se deuinciuntur: quò tandem obsecro euadet Pauli ratiocinatio? ubi erit vel *αὐτοψία* vel *συνάφεια* ipsius Ratiocinationis? Suis-ne aptè duteretur argumentum ab exteriori Christianorum congregatione ad illam coniunctionem, qua Ethnici, suis Sacrificiis & conuiujs celebrandis, cum Dæmoniis, non tam corpore, quàm animo, copulabantur?

7. Denique, oppositio Mensæ Domini & Mensæ Dæmoniorum satis id euincit quod dicimus. Nam si Mensæ Dæmoniorum participes, erant quoque Dæmoniorum suo exitio participes: certè illi demum dicendi sunt Mensam Domini participare, qui verè & ad salutem Christum ipsum participant. Etenim qui iudicium sibi manducant & bibunt, quomodo rectè opponèntur illis qui sunt participes Dæmoniorum? Quemadmodum igitur fieri non potest, ut quis simul sit particeps Christi & Dæmoniorum: ita fieri nequit, ut idem sit simul Mensæ Domini & Mensæ Dæmoniorum participes. Itaque statuendum est, Pauli verba de communionem Corporis Christi in hoc loco de quo disputamus, esse de Spirituali veritate & fructu & fine huius Sacramenti: adeoque de vera membrorum Corporis inter se & cum suo

Capite coniunctione intelligenda: non autem restringenda ad eorum exteriorem congregationem qui Cœnam Dominicam celebrant, quemadmodum isti volunt, quorum interpretationem ostendimus non esse ipsi Apostolico contextui ἀνάλογον.

1. Restat ut probemus hanc interpretationem esse ἀόυσαν, hoc modo. Sequeretur, si istis interpretibus credas, contextum Pauli ita esse intelligendum: *unum Corpus multi sumus*, hoc est, nos qui multi sumus simul congregati (nam de multis illis loquitur, qui vnâ Dominicam Cœnâ celebrabāt) sumus multi simul congregati: quam ἀδολογίαν ἀπαγέσις ab Apostolica, id est, ab accuratissima ratiocinatione. Ecquid enim aliud erit in Attributo quàm in Subiecto, si vocabulum Corporis significat tantum exteriorem Christianorum congregationem: necesse est igitur hæc verba Pauli, *unum Corpus*, esse significantiora quàm ut ad exteriorem illum cœtum restringantur.

2. Item si valeret illa interpretatio de nuda exteriore congregatione. Ergo horum verborum Pauli, *vnus panis, unum corpus multi sumus*: nam omnes vnus panis sumus participes, hic erit sensus: Nos qui celebramus Cœnam Domini constituimus vnum cœtum externum: eo quod omnes sumus participes vnus panis, hoc est, eo quod omnes celebramus Cœnam Domini, quod est ἀόυσαν. Sic enim potius dicen-

dicendum esset. Nos in vnum cōuenire vt sanctissimum hoc mysterium celebremus, nō tam corpore, quā animo coniuncti. Multa alia consimilia occurrent lectoribus, quoties attentē superiorem illam interpretationem cum Apostoli contextu conferre volent. Quare superest vt vno verbo eorum Obiectiones diluamus.

Paulus, inquit, affirmat, omnes ex eodem pane participare. At Impij indignē accedentes non sunt participes Spiritualis vnionis cum Christo.

Respondeo: primū Paulum nō dicere simpliciter Omnes: sed Nos omnes, *οἱ πάντες μὲν ἡμεῖς*, quod de piis cum vera fide & pœnitentia ad Mensam Domini accedentibus intelligendum est: id quod Articulus *ei*, maximē indicat.

Atque hoc loquendi genus tam sæpē usurpatum in Sacris literis, miror ab illis non animaduersum. Sic enim alibi Paulus. *Nos omnes per vnum spiritum in vnum Corpus baptizati sumus: Et omnes vna potatione potati sumus in vnum spiritum:* Item: *Sublimis Hierusalem libera est, quæ est mater omnium nostrum.* Item: *donec euadamus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum.* Item: *Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam cum eo omnia nobis donabit? quis intentabit crimen aduersus Electos*

1. Cor. 12.

Galat. 4.

Ephes. 4.

Rom. 8.

210 DE SACRAM. MANDUCAT.

Ioan. 2.

Dei? Et reliqua plus quàm aurea, non ad im-
pœnitentes & hypocritas, sed ad sanctos & e-
lectos pertinētia. Ex quo fit vt Ioannes sic di-
cat de illis qui descuerant à vera Religione. *E
nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis: Nam si
fuisent ex nobis, permansissent vtique nobiscum:
& consimilia pleraque.* Ex quibus facile intelli-
gitur, Paulum ita loqui generaliter, vt ipsius o-
ratio ad pios sit, non autem ad reprobos, refe-
renda. Itaque se ipse socium adiungit, his ver-
bis: *Panis quem frangimus. Vnus panis, vnum
corpus multi sumus. Vnius panis sumus partici-
pes, &c.*

Siquis autem à nobis rationem quærat, quā-
obrem ea quæ sunt Electorum propria, passim
in Scripturis tribuantur generaliter illis omni-
bus qui Christianam Religionem profitentur:
neque tamen ad hypocritas & reprobos perti-
neant: sic habeat. Prædicationem Euangelij, Sa-
cramenta, eaque ad eò omnia quæ ad pietatis
studium referuntur, propter Electos esse insti-
tuta, ex quibus propriè constat Ecclesia Dei:
Sed enim quia non nostrum est diiudicare E-
lectos à Reprobis, & charitas iubet nos bene
de illis omnibus sperare qui Religionē Chri-
stianam profitentur: eò fit vt Scriptura de na-
tura, vsu, fine, effectis que tum Euangelicæ præ-
dicationis tum Sacramentorum, sæpenumero
generaliter loquatur: perinde ac si illi omnes
quibus Euangelium prædicatur & sacra myste-
ria

in administrantur, fructum tantarum rerum perciperent. Sic Christus Prophetam citans: *Erunt omnes edocti à Deo.* Et alibi: *Si sublatum fuero è terra omnes traham ad meipsum.* Et Apostolus: *Gratias agimus Deo semper de omnibus vobis, &c. ut qui sciamus, fratres dilecti, vos esse à Deo electos.* Item, *Te ipsum servabis & eos qui te audierint.* Et alij plerique loci cõsimiles, in quibus loquendi modus generalis, non comprehendit hypocritas & reprobos, sed ad pios homines & sanctos restringendus est: ut & hæc generalis Pauli sententia. *Conclusit Deus omnes in contumacia, ut omnium miseretur.* Sed de huius loci Apostolici interpretatione satis iam multa. Reliquas huius tertie Obiectionis partes paucis iam absolvamus.

Ioan. 6.

Esa. 54.

Ioan. 12.

1. Thess. 1.

1. Tim. 4.

Rom. 11.

Simile quod proferunt de lumine cuius *ὁπ-
-ύων* dicunt esse in *ὁσφάει*, etiam si cæcus ad-
sit: præter quàm quòd continet multa dissimil-
lima (quæ nunc non discutio, nec enim opus
est) facile in eos retorqueri potest hoc modo.
Quemadmodum cæcus nullo modo participat
lumen, sed illi demum participant qui præditi
sunt videndi facultate: ita Impij & increduli in-
digne accedentes ad Mensam Domini nõ par-
ticipant Corpus Christi, cuius illi demum fiunt
participes qui, ut oculis, ita vera fide ipsum
percipiunt. Fides autem Corpus Christi in cæ-
lo existens, ita contemplatur, ut purissimis e-
ius radiis illustrata, vim illius & *ὁπ-
-ύων* per-

*Excutitur
similitudo
luminis.*

212 DE SACRAM. MANDUCAT.

sentiat, nosque cum illo arctissimè coniungat.
Sed de his hæcenus.

Supereſt vt Syllogiſmũ ab Aduerſariis pro-
poſitum excutiamus.

Quisquis manducat panem Cœnæ Domi-
nicæ, is manducat Corpus Chriſti.

Impij manducant panem Cœnæ Dominicæ.

Ergo,

Impij quoque manducant Corpus Chriſti.

Maiores propoſitiõ continet duplicem peti-
tionem principij. Primum enim quæritur inter
nos an impij ſacrum panem Cœnæ Dominicæ
manducantes, manducant etiam Corpus Chri-
ſti: hoc vt iſti probent, ſcilicet, affirmant gene-
raliter omnes manducantes ſacrum illum Pa-
nem, Corpus etiam Chriſti manducare: quod
quidem non probandi ſed petendi principij
genus, nõ à Theologis modò, verum etiam ab
omnium diſciplinarũ tractatoribus iam pridem
exploſum eſt. Aliter etiam num Principium pe-
tunt. Nam ſi roges illos, cur, omnes ſacrum il-
lum panem manducantes, manducant quoque
Corpus Chriſti: Reſpondebunt, quia Chriſtus
dixit: *Hoc eſt corpus meum*: quorum verborum
interpretatio quum inter nos controuerſa ſit,
illi ex ſua, non ex verborum Chriſti ſententiis,
perpetuò argumentantur. Iam autem ſæpè à
nobis explicatum eſt quibus modis, tum ſacer
ille panis, tum ipſam Chriſti Corpus comeda-
tur: videlicet, Panis Corporali, & Corpus
Chriſti

Christi Spirituali modo: quod quidem nihil opus est hic repetere. Minor propositio debuit esse restrictior. Sed de hoc Syllogismo principium petente hactenus. Iam enim alie Aduersariorum Obiectiones expendendæ sunt.

OBIECTIO IIII.

Heb. 7. & 8.

Nouum Testamentum est præstantius Vetere, inquit Apostolus, Ergo Noui Testamenti Sacramenta oportet esse præstantiora Sacramentis veteris Testamenti. Itaque quum veteris Testamenti Sacramenta Res ipsas tantum significarent, efficitur Noui Testamenti Sacramentis, Res præsentem, hoc est, Corpus Christi realiter exhiberi. Alioqui maior esset gloria veteris Testamenti: & nostra Sacramenta essent Imperfectiora, ad uia-

RESPONSIO.

Istius Consequentis errores ita recensco: Primus error, est quum ait, Sacramenta veteris Testamenti, tantum significasse: quod perinde est ac si dicat fuisse tantum Signa nuda: ac proinde veteres Israëlitas non fuisse participes veritatis significatæ. Quod si verum esset, actum est igitur de Veterum illorum salute. Nam extra Christum & ipsius nonnulla nulla est salus. Neque Maiores nostri potuere salutem vnquam adipisci alia ratione, quam Christi beneficio. Et licet Christus nondum ipso facto Carnis extantis participatus fuerit, tamen ius inritio-

214 DE SACRAM. MANDUCAT.

nis in ipsam carnem iam obtinebant vera fide, cui futura, sunt presentia: & quæ, ut nullis locorum spatiis, ita nullis potest temporum intervallis impediri. Ex quo fit, ut dicatur Christus *Agnus occisus ab origine mundi*. Audiamus igitur quid Scriptura statuatur de piis maioribus: Licet hoc argumentum iam tractauerimus in superiori Tractatu.

Apocal. 13. *Abraham vidit diem meum, & gavisus est.*

Ioan. 8. *Abraham credidit Deo, & ei imputatum est ad iustitiam. Et accepit Signum Circumcisionis, signaculum Iustitiæ fidei, ut sit pater omnium credentium.*

Rom. 4. *Si estis Christi, estis igitur semen Abraha, & heredes secundum promissionem.*

Galat. 3. *Qui ex fide sunt benedicuntur cum illo fidele Abraham. Vnde Esaias de Christo venturo verba faciens. Correctio nostra pacis super eum, & timore eius sanati sumus, Dominus reiecit in eis iniquitates nostras.* Licet enim hoc beneficium de quo locutus est Propheta ad Gentes etiam porrigatur, tamen observandum est, Ecclesiam

Ibid. *Israelis loqui, aut Prophetam ipsius Ecclesiæ, pompe: ita ut & Christus ipse & beneficium Christi tum ad Israelitas pertinuerit. Item Paulus: Dico Iesum Christum fuisse Ministrum Circumcisionis ad confirmandas promissiones patrū. Constat autem Sacramenta veteris Testamenti fuisse ipsarū promissionū pignora, ac proinde non nuda signa, ut isti volūt. Quis enim eorum*

Esa. 53. *Rom. 15. & 9.*

rum fuisset usus? quis fructus? atque hoc illud est, quod disertis verbis testatur Apostolus: *Patres nostri eandem escam spirituales manducauerunt, & omnes eundem potum spirituales biberunt. Bibebant enim ex sequente petra spiritali, Petra autem erat Christus.* quem locum suprâ iam vindicauimus à falsa quorundam interpretatione, qui eâdem escam inter ipsos Israelitas, non eandem nobiscum escam exponunt. Atque id eò magis mirandum est, quòd illi ipsi, nomine Petre non signum Christi, sed Christum ipsum intelligant quem & nos participamus. Adde particulam γδ ab Apostolo usurpatam. Bibebant, enim, ex sequente spiritali Petra, inquit. Itaque quum nominatim Christi mentionem faciat, qui est animarum nostrarum alimentum: sequitur, vt quū Veteres fuerint, Apostolo teste, ipsius Christi participes, eandem illi nobiscum escam participauerint. Quid quòd Paulus statim subiicit? *Ne tentemus Christum, sicut quidam eorum tentarunt.* Si ergo infideles Israelitæ & increduli Christum verè tentarunt: cur non vicissim Israelitæ fideles Christum verè & vera fide participarunt? Huc spectat quod ait Apostolus de Mose, *Maiores arbitratus diuitias probrū Christi, quàm Aegyptiorum thesauros: Intuebatur enim in præmij largitionem.* Atqui id Mosen per fidem fecisse ibidem Apostolus affirmat.

1. Cor. 10.

Ibid.

Heb. 14

Eadem est gratia, inquis, sed discrimen est

O iiij.

216 DE SACRAM. MANDUCAT.

Ioan. 6.

in Re Signata. Quamobrem obsecro? tunc gratiam Christi sine Christo ipso, & Alimentum sine cibo consideras? aut (quod vos aliquando, vel potius nimium sæpe nobis obiicitis) Signum à Re Signata planè diuellis? Longè aliter Christus nos docuit, quum nos iubet suam carnem manducare, ut in se maneamus & habeamus vitam æternam. Ex tuis igitur verbis ita concludo: Si in utroque Testamento eadem est Christi gratia: & in Nouo Testamento Christi gratia illis demum confertur qui Christum ipsum vera fide recipiunt: Ergo idem de veteri Testamento statuendum est. Sed cur non eos refellimus ex ipsa differendi scientia? Nam si vetera Sacramenta Christum significabant tantum: Et nostra Sacramenta Christum exhibent (quemadmodum illi tradunt) differentia non est in Re, sed in Rei modo. Nam si Christus significatus, Re differt à Christo exhibito, sequitur, aut duos esse Christos, aut Christum à se ipso differre, quod utrunque absit. Christus enim est tum exhibitionis, tum significationis fundamentum. Quamobrem quum hoc sit Sacramentorum proprium, ut doctrinam ipsam obsignent: efficitur, non aliam esse constituendam differentiam inter Sacramenta utriusque Testamenti, quàm quæ in utriusque Sacramenti doctrina constitui solet. Quemadmodum igitur in doctrina veteris Testamenti proponebatur Christus Redemptor & Seruator totius Ec-

ius Ecclesia, nondum tunc mundo exhibitus, sed tandem suo tempore exhibendus: ita in Sacramento veteris Testamenti proponebatur Christus suo tempore exhibendus, quum in nostris Sacramento proponatur tandem suo tempore exhibitus. Quia verò (ut alicubi copiosius diximus) hæc est vis fidei, ut res futuras, absentes & remotissimas, faciat præsentēs (Est enim fides, inquit Apostolus, eorum quæ sperantur *ὁρατός*, & eorum quæ non videntur *ἀόρατος*) idcirco pij Maiores nostri, quorum fidem tantopere commendat Apostolus, sub veteri Testamento Christum suo tempore tandem exhibendum, tanquam præsentem, verâ fide amplexi sunt: atque his fidei oculis Abrahamus vidit diem Christi, & gaudens est, inquit ipse Christus. Denique quum ipse Abrahamus fuerit iustificatus ex fide, ut paulò antè ex Paulo diximus: certè, aut Iustificatio fidei est sine Christo, (quod est *ἰσχυρὸς λόγος*;) aut Abrahamus vera fide iustificatus, vera itidem fide, non significationem Christi, sed Christum ipsum amplexus est. (quod est *ὁρῶν ὁ λόγος*.) Sed iam alios errores superioris Obiectionis recensemus.

Heb. 11.

Ioan. 8.

Rom. 4.

Secundus error hic est, quòd non satis rectè citant locum Apostoli, ac proinde non rectè ex eo concludunt. Nec enim Apostolus Sacramenta cum Sacramento: sed Testamentum cum Testamento comparat. Quanquam autem

Veteris & Noui Testamenti eadem est Substantia, tamen, Apostolus affirmat, Nouum Testamentum esse præstantius: nimirum quia in Nouo Testamento impletæ sunt promissiones factæ in vetere Testamento Patribus, de Christo: ac proinde nostra conditio præstantior est: quandoquidem Veteres in Christum credebant, tandem aliquando in carne manifestandum: at nos in Christum credimus, iam in carne manifestatum, & nunc cœlesti gloria præfulgentem: adeo ut cuius illi tantum radios sentiebant, nos eius luce clarissima perfundamur. Itaque discrimen non est in Rei substantia, sed in ratione exhibitionis, quam esse hodie clariorem & præstantiorem, absit ut negemus. Perperam igitur opponunt Aduersarij Substantiam Exhibitioni: quum potius Exhibitio Christi Veteribus facta, cum ipsius Christi exhibitione, qua nos hodie fruimur, comparanda fuerit. Ex quo fit, ut incommodum non bene assignent hoc modo. Alioquin, inquiunt, maior erit gloria Veteris quam Noui Testamenti. Primum enim, dicendum potius fuit, eandem statui gloriam vtriusque Testamenti. Deinde, ne hoc quidem consequitur ex varia ratione Exhibitionis, ut dictum est. Possumus igitur huc usurpare Philosophicum istud loquendi genus: *μὴ ἀπὸ τοῦ συμβαίνει τοῦ ἑνός.*

Tertius error est in Connexi falsitate. Si Sacramenta Noui Testamenti Christum præsentem ex-

tem exhibent, inquit, Ergo Corpus Christi realiter existit præsens In, Cum, Sub Pane, aut Panis accidentibus, & oraliter manducatur, Non sequitur. Nec enim Christus exhibetur corporali modo præsens, sed Spirituali: illa autem realis Inexistentia quam inculcant, pertinet ad Corporalem modum Exhibitionis, ut iam antè sæpius à nobis dictum est: quandoquidem realis præsencia & existentia Corporis, non potest esse nisi Corporalis: alioqui (quicquid tandem prætexant) constitueretur Corpus non Corpus: Corporale & non Corporale: & præsencia non præsencia. Quamvis autem Corpus Christi in cælo existat, nobis tamen exhibetur, non Corporali, sed Spirituali præsencia: nec respectu nostrorum Corporum quæ in terris versantur (nec enim de crasso corporum contactu agitur) sed fidei nostræ respectu, quæ virtute Spiritus S. subiecta, supra res istas fluxas & mortales, Corpus Christi in Cælo realiter existens contemplatur & percipit: id quod copiosius exposuimus in superiore Tractatu de Manducatione Spirituali Corporis Christi.

Quid autem hîc obiiciant operæpretium est considerare. Paulus affirmat, inquit, hæc illis accidisse in figura: Ergo quantum distat umbra à Corpore, tantum Sacramenta Veteris & Novi Testamenti inter se differunt. Respondeo: primùm Pauli verba nō esse ad Sacramen-

1. Cor. 10.

Ib.

ta Veterum restringenda: sed esse imprimis accommodanda historiæ quam commemorat. Sic enim Paulus: *hæc autem typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas, sicut illi concupierunt.* Vbi velim attentè vocabulum *Nostri* expendi. Et paulò post hæc omnia typicè eueniebant eis. Deinde, vitiosè ita concluditur: Si typi fuerant, ergo Veteres non habuerunt ipsarum Rerum veritatem. Quis enim dubitat, etiam Noui Testamenti Sacramenta vocari Antitypa, quemadmodum Petrus de Baptismo loquutus est? Absit igitur ut Typi Veterum fuerint nudi typi sine veritate. Nam eiusmodi Typos Deus veracissimus adeoque ipsa veritas non proponit.

Aug. Cōtr.
Iulian. l. 6.
c. 1.

Coloss. 2.

At enim, inquit, Veteres Doctores tradiderunt, Sacramenta Veterum in populo Israelitico fuisse signa Sacramentorum Ecclesiæ Christianæ. Respondeo: hanc esse Veterum sententiam: Sacramenta Legalia ad Christum ipsum spectasse: ac proinde, nostra Sacramenta in locum Veterum Sacramentorum successisse ad eundem Christum spectantia. Itaque, quum Augustinus diceret, Circumcisionem in figura Baptismi præcessisse, ut id explicaret, protulit quod ait Apostolus, nos in Christo esse circumcisos Circumcisione non manu facta, in explicatione corporis carnis, in Circumcisione Christi, conspectos ei per Baptismum: &c. Nec enim Veteres Doctores Paulo contradixerunt,

serunt, nec cōtradicare potuerunt id affirman-
 ti quod nos affirmamus. *Pascba nostrum immo-* 1. Cor. 5.
latum est, nempe Christus: itaque festum agite-
mus, non fermento veteri, nec fermento malitie
& nequitie, sed non fermentatis panibus sinceri-
tatis & veritatis. Item, *Patres nostri eandem* 1. Cor. 10.
escam spirituales edebunt & eundem potum bi-
berunt: Petra autem erat Christus. Item, *Quæ*
sunt umbra rerum futurarum: at Corpus Christi.
 In quo loco Paulus comparat legales ceremo- Coloss. 1.
 nias cum ipso Christo, non cum nostris Sacra-
 mentis, ut nonnulli ex Aduersariis dictitant. Sic
 igitur malè concludunt. Si Agnus verè come-
 debatur, Ergo in Eucharistia Corpus Christi
 verè & oraliter comeditur. Num figuratè co-
 medebatur Manna? Ergo nec Christi Corpus,
 inquit. Nec enim, ut iam dixi, Veterum Sa-
 cramenta fuerūt Signa nostrorum futurorum,
 sed fuerunt Signa Christi venturi. Et quum
 Christus de Manna & de sua Carne differeret
 apud Ioannem, non Manna cum Eucharistia,
 sed cum illa ipsa Carne comparauit. Neque id
 Ioan. 6.
 ferripotest, Sacramentum esse, non Rei, sed Sa-
 cramenti Sacramentum: ne progressus fiat in
 infinitum: & (ut aliquando veteribus hæreticis
 obiciebat Irenæus) semper typi typorum & i-
 mages imaginum adinueniantur. At Signum
 non refertur ad Signum, sed ad Rem signifi-
 catam, ut cuius perspicuum est: & rectè Augu-
 stinus censuit, signa esse rerum. Quod si Vete-

Adu. hæ-
 ref. l. 4. c.
 35.

Contr.
 Max. Arr.
 lib. 3. c. 22.

222 DE SACRAM. MANDUCAT.

rum Sacramenta fuerint nostrorum Signa, certe non in gratiam Ecclesiae veteris, sed nostrae causa; vetera illa Sacramenta instituta sunt, quod falsum est.

Adiiciunt, Corpus Christi non figuratè manducari; eò quòd Agnus & Manna non figuratè sed realiter & oraliter edebantur. Quid? Nonne Panis ille sacer etiam realiter & oraliter manducatur? Quòd si Corpus Christi ita editur vt Agnus & Manna edebantur: certè Corporaliter editur: *ad úvay*. Item: Sic liceret ex hoc argumento concludere: Si Agnus realiter non figuratè mactabatur, & coquebatur (hoc enim pars erat Sacramenti, vt & immolatio) antequam eo vescerentur Israelitae: ergo (absque verbo blasphemia) idem de Corpore Christi dicendum est: Absurdissimum & quod pie aures refugiant. Quòd si in hoc Connexo, Manducare Christi Corpus, verbum, Manducandi, non accipitur figuratè sed proprie, ergo Christi Corpus manducatur; vt reliqui cibi ad corpus hoc sustentandum: hæc enim est propria significatio verbi Manducandi. Et quia in vera & propria Manducatione cibus non tantum ori admouetur, sed etiam teritur dentibus, & in ventriculum demittitur: non iam Oralis Manducatio tantum constituenda fuerit, sed etiam Dentalis & Gutturalis: Non enim Christus dixit, Accipite & ori Imponite. Sed, *Accipite & Manducate*, Inquit. Ergo, nisi figuratè verbum illud;

illud, Manducandi, accipias, tibi ad Capernaï-
 tas discedendum est. Quibus absurdissimis
 commentis opponimus hanc clarissimam &
 expressissimam Christi sententiam de Mandu-
 canda sua Carne: *Verba quæ loquor vobis Spiri-*
tus sunt & vita sunt. Sic igitur potius conne-
 ctendum est: Si signum oraliter manducatur,
 Ergo Res Significata non oraliter manduca-
 tur, quia discrimen adhibendum est inter Si-
 gnum & rem Signi. At, ut isti volunt, Signum
 exquaretur cum Re Signata. Ceterum Agnus
 Paschalis non significabat Christum aliquan-
 do in Eucharistia à Christianis comedendum;
 sed potius Christum suo tempore pro Redem-
 ptione totius Ecclesiæ crucifigendum.

Ioan. 6.

Sic igitur Argumētum nobis obiectum re-
 torqueamus. Si Sacramenta nostra sunt præ-
 stantiora Sacramētis Veteris Testamenti, ut
 isti obiiciunt, & ipsi Veteres non subsistebant
 in rebus terrenis & aspectabilibus, sed vera fi-
 de ad Rem significatam assurgebant: Ergo id
 nobis hodie longè maiori ratione præstandum
 est. Neque debemus animos nostros ita in res
 terrenas demergere, ut Christi Corpus In,
 Cum, Sub Pane vel sub Panis Specie, quæra-
 mus. Item: Si Veteres fuere participes Christi
 nondum in carne exhibiti, & quum humana e-
 ius Natura nondum Actus & re ipsa existeret (ut
 à nobis probatum est) cur igitur præcisè vrge-
 tur Realis Inexistentia Corporis cum Pane vel

224 DE SACRAM. MANDUCAT.

sub Specie Panis, ut illam Escam spiritualein hodie manducemus, & illum potum spiritualein bibamus? Si Veteres potuerunt Humanam Christi naturam quum nondum Actu existeret, fide percipere: cur non poterimus Christi Corpus, Corporaliter tantum & Localiter à nobis disiunctum, fide percipere?

Porrò sic aduersus Pontificios conelulimus Si Manna fuit similitudo Eucharistiae, quemadmodum existimant: Ergo, quemadmodum Manna reipsa edebatur, non autem sola eius Accidentia: idem quoque de Pane quod est Symbolum Christi Corporis dicendum erit.

OBIECTIO V.

Vidi Spiritum S. descendentem de Cælo. Ergo cum Signa præsens aderat Spiritus S. Quod idem de statu Christi dicendum est. Et de linguis igneis. Et, vi Consequetia, Corpus Christi est in Pane, cum pane, & sub pane, vel sub specie Panis: Et in forma Panis Corpus Christi dicitur videri & attrahari: non in proprietate essentia, quemadmodum Spiritus Sanctus, in proprietate essentia visus non est.

RESPONSIO.

Totum hoc Argumentum est *ut Cælo, & Cælo, & Cælo.* Agitur enim inter nos de Reali existentia & præsentia Corporis, non de Reali præsentia Spiritus Sancti. Agitur, inquam, inter nos

Ioan. i.
Ioan. 10.
Act. 2.

ter nos de Humana Christi natura, quam affirmamus nec Vbique, nec pluribus in locis simul esse posse. Hic autem nobis opponitur Spiritus Sanctus quem satis constat vbiq̃ue esse, quippe quum sit Deus.

Secundus error. Quum variis modis intelligi soleat præsentia Spiritus Sancti, nempe Essentiæ & potestatis diuinæ, qua vbiq̃ue est, & omnia fouet ac continet: Item; Gratia, qua non vbiq̃ue est, sed tantum in fidelibus: Itemque præsentia Peculiaris, Spiritus Sancti in Christo secundum humanam eius Naturam de qua sic Ioannes: *Deus non dedit illi Spiritum ad mensuram*: Et alibi: *Ex plenitudine eius accepimus omnes*, superior obiectio illos modos confundit, & nullum retinet. Nam si velint, Spiritum Sanctum præsentem adfuisse, præsentiâ Essentiæ & potestatis, id non conuenit cum eo loco quæritant. Quorsum enim peculiare illud Columbe Signum, si agitur de Omnipræsentia Spiritus Sancti? Num Christus erit cum omnibus rebus creatis exæquandus? Absit. Sin malint intelligere præsentiam gratiæ: tunc illa præsentia non erit constituenda vel in Signo, vel cum Signo, vel sub Signo, sed in animo eius qui Spiritum Sanctum recipit. Vnde Paulus: *Misit Deus Spiritum filij in corda nostra*: Signum autem exterius non est *delind* huiusce præsentiæ. Denique si locus hic nobis obiectus, exponendus est de modo illo peculiari, quo Spiritus San-

Ioan. 3.

Ioan. 1.

Galat. 4.

ctus dicitur esse in Christo (vt suadet loci circūstantia) certè illa præsentia Spiritus Sancti non potest constitui In, Cum sub signo, alioqui non erit præsentia peculiaris ipsi Christo: ne mihi repetendum sit quod nunc dicebam, Signum exterius non esse capax eiusmodi præsentiæ.

Tertius error, quum ab eo quod semel tantum, idque præter ordinem & per miraculum factum est, argumentatur ad id quod ordinarium est in Ecclesia, eiusmodi est Sacramentū Cœnæ Domini: ex hoc Christi præcepto, *Hoc facite*. Iam si quam vim habeat superior obiectio, certè id fieret propter rerum similitudinem. Nam hoc Aduersariorum argumentum ducitur ab exemplo. Atqui res valde dissimiles comparantur: nempe Corpus Christi, cum Spiritu Dei: Panis vel Species Panis, cum Columba: & quod semel & miraculosè factum est, cū eo quod est ordinarium in Ecclesia. Quare opponimus hoc Theorema.

A rebus extraordinariis ad res ordinarias, necessaria argumenta non ducuntur. Debemus enim in illis ratiocinari *πῇ ἔχουσιν ὁμοιότητα*.

Quartus error, quod non satis rectè hic locus ab iis exponitur: & ex locis Scripturæ malè intellectis bona Argumenta duci nō possunt: *καλεπὸν ἐκ τῆς μὴ καλῶς ἐχόντων λέξεως καλῶς* inquit ille. Nam illa species Columbæ quæ tunc apparuit, non eò spectabat, vt significaret, Spiritum

ritum Sanctum esse in illo exteriori Signo: sed
 potius esse in Christo: ac propterea dicitur re-
 sedisse super Christum: neque tunc cœpit Spi-
 ritus Sanctus esse in Christo, quum signum il-
 lud Spiritus Sancti apparuit. Rectè enim Au-
 gustinus, hunc locum enarrans: Ista, inquit,
 quæ de substantia Dei quoquo modo, vt opus
 erat significanda, corporeis hominum sensibus
 se intulerunt atque transierunt, ad horam di-
 uinitus facta sunt de creatura seruiente, non de
 ipsa dominante natura: quæ in se manens, quod
 vult mouet, & quod vult immutabilis mutat.
 Hæc ille. Itaque quum Spiritus Sanctus sit in-
 uisibilis, hæc verba Ioannis: *Vidi spiritum de-*
scendentem, hunc habent sensum: Ioannem ex
 illo signo exteriori cognouisse, plenitudinem
 Spiritus Sancti in Christo *Θεὸν ὁλοκλήρως* habita-
 re: quemadmodum Ioannes ipse testatus est,
 quum diceret *Spiritum Christo non datum esse*
ad mensuram. Vt enim Paulus ait, *Placuisse Deo,*
vt omnis plenitudo Deitatis in Christo habita-
ret: Ita, non dubium est, quin Spiritus Sanctus
 plenissimè in Christo habitaret. Christus enim
 non dona Spiritus tantum, sed Spiritum ipsum:
 non calorem tantum, sed ignem ipsum: non ri-
 tos tantum, sed fontem ipsum habuit: quem-
 admodum doctissimi quique Theologi cen-
 suerunt.

In Ioan.
 Tract. 99.

Ioan. 3.
 Col. 1.

Chrysost.
 Homil. 13.
 in Ioan.

Quintus error, est Connexi falsitas. Nec e-
 nim sequitur: si Columba vocatur Spiritus

ius, ita postulante inuisibili Spiritus Sancti natura, nec in proprietate essentiae Spiritus Sanctus videri potest oculis corporis. Sed longè aliud de Christi Corpore dicendum est, cuius ea est natura ut sit visibile & palpabile: ita docente ipso Christo, *Contrectate me & videte.* Luc. 24.
Nam Spiritus carnem & ossa non habet. Quamobrem quoties vel Transsubstantiores vel Consubstantiatores nobis in hac quaestione versantibus obtrudent hæc vocabula, Inuisibiliter & Insensibiliter, toties illis opponemus veritatem Humanæ Naturæ Iesu Christi, certissimis Scripturæ locis confirmatam: & extra omnem dubitationis aleam apud pios & orthodoxos omnes constitutam.

Iam superius Argumentum ad incommodum adigamus hoc modo. Si præsentia Spiritus Sancti quam Columba illa significabat, fuit constituenda in ipso Columbæ signo: sequeretur, præsentiam Spiritus Sancti non fuisse in Christo, sed extra Christum. quod absit. Nam Columba illa non visa est in Christum ingredi, nec ullus vnquam existimavit, necesse fuisse ut Spiritus Sanctus esset, In, Cum vel Sub Columba, ut Spiritus Sanctus in Christo esset. Item, sequeretur Spiritum Sanctum habere motum localem partibus diuiduum. Sic enim Ioannes, *Conspexi Spiritum descendentem quasi* Ioan. 1.
Columbam de Cælo. Item, *super quem videris Spiritum descendentem.* Ad *uñ* *Gr.*

Sed etiamnum retorqueamus locum obiectum. Si Ioannes non dubitauit dicere, se Spiritum Sanctum vidisse quum signum Spiritus Sancti videret, quippe ex trito loquendi vsu nomen veritatis ipsi signo tribuens: ergo nihil mirum videri debet, si Christus Sacram Cœnam instituens, Panem signum & sigillum Corporis appellauit Corpus suum.

Ioan. 10.

Flatus Christi (hoc enim etiam nobis obii-
ciunt) fuit quidem signum Spiritus Sancti,
quem Christus Apostolis inspirauit, sed præ-
sentia Spiritus Sancti significata illo signo, nõ
alibi constituenda est quàm in Animis Apo-
stolorum. Fuit enim præsentia Gratiz, ex iis
quæ paulò antè diximus.

Idem dico de linguis quæ tanquam igneæ
visæ sunt die Pentecostes, quæ significabant
dona illa *πνευματικά* quibus ànimi Apostolo-
rum perfusi sunt: ac propterea non in linguis
igneis, sed in Apostolis ipsis, dona illa consti-
tuenda sunt. Sic enim Christus.

Act. 1.

*Accipietis virtutem Spiritus Sancti, postquam
in vos superuenerit. Et Paulus.*

1. Cor. 12.

*Huic datur sermo sapientiæ per Spiritum: illi
sermo scientiæ secundum eundem Spiritum.*

Rôm. 12.

*Item: Habentes dona differentia secundum
gratiam quæ nobis data est. Et plerique alij loci
consimiles.*

Quamobrem quum satis constet, linguas il-
las igneas significasse linguarum donum quod
Apo-

Apostolis per miraculum concessum est. (sic enim fuit inter signum & rem significatam Analogia) & hoc donum minimè fuerit, vel in signo, vel cum signo, sed in ipsis Apostolis, consequitur, perperam inde constitui realem præsentiam & existentiam Corporis Christi in Pane, vel sub specie Panis.

OBIECTIO VI.

Species virorum & equitum erant Angeli de quibus Gen. 18. & 2. Reg. 6. ibi enim ipsi Angeli erant: Similiter Panis est Corpus, quia Corpus est in Pane, vel (ut alij volunt) Sub Panis Accidentibus: adde quæ de serpente commemorantur Gen. 3.

RESPONSIO.

DE Myſterio quod Maiores nostri considerarunt in tribus illis Angelis qui Abrahamo visi sunt, nihil attinet hîc quicquam dicere: satis enim superque nobis est, quod istud argumentum est ἐξω λόγου: sequentibus rationibus.

Prima ratio, quia inter nos agitur de Sacramento, non autem de variis illis formis quas Angeli assumpserunt, ita disponente Deo, ut cum hominibus visibiliter versarentur. Nam assumpta forma, non est Sacramentum naturæ assumentis: nec apud probatos auctores meminî me legere, Tres illos viros, quos Abrahamâ conuiuio excepiſſe dicitur, fuisse Sacramenta

Angelorum, sed potius fuisse Angelos humana forma conspicuos. Quinetiam, difficile fuerit assignare Analogiam humanæ formæ cum Angelica natura, id quod tamen in Sacramentis necessarium est. Cur autem illi Angeli humanam formam assumpserint, ut cum Abraham & cum Loth colloquerentur, ratio est in promptu. Quum enim natura Angelorum sit Spiritualis, fieri non potest ut nostris sensibus subiiciatur. Itaque forma quædam sensibilis assumpta est. At Sacramenta non eò spectant, ut consulatur externis sensibus, sed potius ut interior oculus animi, nempe fides confirmetur. Non enim accedimus ad Sanctam Cœnam, ut magis videamus, sed ut magis credamus: ex iis etiam rebus edocti quæ nostris sensibus proponuntur.

Secunda ratio: quia in Sacramentis Signa sumuntur ex rebus naturalibus, adeoque ex rerum naturalium ordine. At humanam illam formam Angeli naturaliter non habebant, alioqui non fuissent Angeli, sed veri homines. Porro forma illa creata fuerat, non ordine & ratione naturali, sed miraculo.

Tertia ratio: quia Sacramenta sunt ordinaria in Ecclesia. At formas illas exteriores ab Angelis assumptas nemo nescit fuisse rem extraordinariam.

Eadem dico de Equis & Curribus igneis 2. Reg. 6. quum ita Deus vellet Angelos reddere aspectabiles seruo Elisæi, ut certus esset de diuino

nino præsidio aduersus Syrorum turmas. Ac, ne nobis plura addenda sint in illam sententiã, existimo superiorem Obiectionem sua sponte collapsam esse: quam etiamnum ad incommo- dum adducimus, hoc modo.

Si Corpus Christi in S. Cœna præsens est in Pane, vel sub Accidentibus Panis (vt alij vo- lunt) quemadmodum Angeli præsentés erant in forma humana, & in equis, & curribus igneis: Ergo, Corpus Christi assumit formam Panis, vt ab hominibus videri possit: & quia Sacramentum Cœnæ Domini est ordinarium in Ecclesia, idcirco Panis erit forma ordinaria Corporis Christi. *Αδύνατον*. Rursus, Quum Corpus Christi habeat etiam suam formam, adeoque visibilem, quia est Corpus: sequeretur, idem Corpus habere simul duas formas visibi- les genere differentes. Absurdissimum: Habet enim Christus suam formam visibilem in qua videri possit, si videri vellet: nec illi ad eam rem opus est forma Panis: secus est de Angelis, quo- rum natura non subiicitur nostris sensibus. I- tem, ex superiori comparatione sequeretur: Si Corpus Christi est realiter in Pane, aut cum Pane, vel vt alij volunt, sub specie Panis: tunc temporis non esse in cœlo: quod absit. Conse- quentia patet. Nam quum Angeli apparuerunt hominibus & præsentés fuerunt cum forma vel in forma quam assumpserant, tum non erant a- libi, vt Veteres testantur, ex hoc discrimine

probantes Deitatem Spiritus Sancti, nempe quod sit ubique: Angeli verò non item. Non enim Angeli sunt ubique, nec pluribus in locis simul, quandoquidem finiuntur proprietate substantiæ suæ: ut Theologi docent, alioquin essent Deus. *ad 1^{am} Tr.* Quamobrem ita retorqueamus superius argumentum. Si Angeli, qui sunt spirituales essentiæ, non sunt simul in pluribus locis, nec sunt ubique, quantò minus id dicendum de Christi Corpore, de quo sic ipse Christus, *Palpate & videte, quoniam Spiritus carnis & ossa non habet, ut videtis me habere.*

Luc. 24.

Quod attinet ad serpentem Gen. 3. (hoc enim nonnulli obiiciunt) Equidem velim istud argumentum ab illis prætermisum, in hac præsertim quæstione: neque sum illud fusiùs inducturus, satis enim istæ obiectio ex iis quæ proximè diximus refellitur: hoc vnum addam, tantum abesse, ut diabolus videri voluerit: ut potius abusus sit serpente, ne dignosceretur: atque ita faciliùs insidias mulieri strueret: quemadmodum exitus comprobavit. Quinetiam, ita permittente Deo, quum per Dæmoniacos ore humano locutus est: nemo vnquam dixit, ipsos Dæmoniacos fuisse signa Diaboli. Quare, apagesis istas obiectiones, ab hac quæstione gravissima alienissimas, & re dignissima longè indignissimas.

OBIECTIO VII.

IPSE est qui venit per aquam & sanguinem. I. Ioan. 5. Quibus verbis, Baptismus & Cæna Domini intelliguntur. Quare in Cæna Domini, Sanguis Christi est realiter præsens, & Corpus etiam, vi Consequentis.

RESPONSIO.

ISTUD argumentum nihil planè efficit: cuius Consequentiam ita redarguo. Primus error: quia dogma fidei non est astruendum ex loci alicuius alioqui difficilius expositione: nisi illa ipsa expositio sit ἀνάλογος fidei, & simul Scripturæ testimoniis evidentissimis comprobetur: quòd hîc factum non video. Si quo modo (inquit Augustinus) ista Sacramenti profunditas quæ in epistola Ioannis legitur, exponi potest secundum Catholicam fidem, respuendum non est. Hæc autem Ioannis verba variè ab Ecclesiasticis Doctoribus exposita sunt. Quidam enim ea referunt ad legales ablutiones, & ad Sanguinem sacrificiorum sub veteri Testamento, quibus iam pridem Deus testabatur futurum aduentum Christi. Alij exponunt de aqua & sanguine quæ de Christi latere fluxerunt, quibus mors Christi, ac proinde Humanæ eius naturæ veritas probata est: quod plerique Veteres per allusionem ad Sacramenta Christianæ Religionis transtulerunt, quum dicerent, Sacramenta nostra è Christi latere profluxisse. Ex qua quidem allusione non puto

Contr.
Maxim.
Arr. l. 3. c.
22.

236 DE SACRAM. MANDVCAT.

istos velle *ὑποκρίνεσθαι* argumentari. Quòd si huic interpretationi de veritate Humanę Christi naturę subscribant: nę difficillimum fuerit, ex hoc loco Ioannis, dogma de Reali Inexistētia Corporis Christi in Pane, vel sub accidentibus Panis stabilire.

Secundus error: eò quòd dum nomine Sanguinis intelligunt Cœnam Domini, multis sese implicant difficultatibus. Cur enim non etiam, idque imprimis meminit Corporis? atqui de Corpore nullum verbum. Rursus, cur vinum nō dixit potiùs quàm Sanguinem: quem admodum nomine Aquę, sicut illi volunt, Baptismum significauit? Ad hæc quomodo istud loquendi genus explicabunt? *Venit per aquam & sanguinem*: si putant esse idem ac si diceret Ioannes, Christum Baptismum & S. Cœnam instituisse: mirum est profectò & planè nouum interpretationis genus. Quid porrò dicturi sunt de Spiritu quem Ioannes ait *ἐκ τῆς*, id est, in vnum esse cum Aqua & Sanguine? num id de S. Spiritus essentia intelligent? vnde igitur ista cum Aqua & Sanguine vnitas? an de donis *πνευματικαῖς*? at illa iam pridem esse desierunt. an de Spiritu Regenerationis? at eius sedes, nec in Aqua Baptismi, nec in calice Cœnæ Domini, sed est in piorum animis constituenda. Possunt infinita eiusmodi proferri, ex quibus facilè illi sentiant, quàm sit lubrica superior ipsorum argumentatio.

Tertius

Tertius error:quòd intelligant Cœnam nomine Sanguinis,& hunc existiment esse verum Christi Sanguinem realiter præsentem : atque ita nobis proponant Cœnam Domini sine vlllo Signo,quum tamen illa constet duabus rebus,nempe Signo & Re significata,idque ex natura Sacramentorum.

Quartus error:quia licet illis nobiscum de ista interpretatione conueniret, nihil tamen efficerent. Semper enim diceremus.nomen Sanguinis tribui ipsius Sanguinis Signo,nempe vino, ex tropo Sacramentali de quo nos supra differuimus. Certè, Augustinus censet illa tria esse Sacramēta, quoniam,inquit, signa sunt rerum,aliud existentia & aliud significātia. Quòd si contradicant, ac velint verba Ioannis sine tropo intelligere: nobis igitur explicent, quomodo sine tropo nomine Sanguinis S. Cœnam intelligant: adcò vt ex ipsorum sententia, Sanguis non tantùm significet Corpus & Sanguinem, sed etiam Panem & Calicem. Verùm ne simus longiores, retorqueamus superiorem obiectionem, hoc modo.

Si in hoc Ioannis loco Aqua significat Baptismum, & Sanguis Cœnam Domini, quæ duo & Spiritus, testantur de Christo:& hæc tria vnum sunt(inquit Ioannes) Ergo quemadmodum verus Sanguis Christi non est realiter in Aqua, vel cum aqua, vel sub aqua Baptismi: ita verum Corpus & verus Sanguis Christi non

est realiter in Pane & vino, vel cum pane & vino, vel sub pane & vino, vel sub eorundem Accidentibus. Consequentia fidem sibi facit et illa ipsa eorum interpretatione & ex verbo *Testandi*: quod Ioannes usurpauit: Atque imprimis hæc verba vrgeo: *in vnum sunt*: inquit Ioannes. Vt igitur verus Sanguis Christi repræsentatur Aquâ Baptismi: ita Pane & Vino, sacris Signis in Cœna Domini propositis, repræsentantur verum Corpus & verus Sanguis Christi, semel in cruce pro nobis effusus. Atque id nos docet Spiritus S. qui veritatē ipsam quam Sacramenta testantur, in animis nostris obsignat. Quum autem in Sacramentis Signa testentur de veritate: & Ioannes hîc dicat, *Sanguinem testari*: necesse est nomine Sanguinis, Signum ipsius Sanguinis intelligere: nisi planè tollas naturam Sacramentorum & significationem verbi Testandi. Nam verum Sanguinem testari de vero Sanguine, nullis vnquam rationibus probari potuit: quanquam hac in re seriò ac vehementer Pontificiæ Transsubstantiationis ministri iam pridem elaborarunt. Nam planè alienum est quod nonnulli post Lanfrancū Transsubstantiationis satellitem, ex Augustino proferunt: Christum apud Lucam finxisse se longius ire, & nihilominus mansisse cum discipulis, vt ita præfiguraret se profecturum supra omnes cœlos, neque tamen discipulos deserturum, ita vt fictionis fuerit vera significatio: hoc, inquam,

inquam, planè alienum est ab hac nostra qua-
 sitione. Fac enim veram esse coniecturam Au-
 gustini (quanquam, illis potius assentior, qui
 docent, Christum ea ratione discipulorum a-
 nimos magis magisque rerum diuinarum stu-
 dio incendere voluisse) quid hoc ad Sacra-
 mentum Cœnæ Domini? Porro Augustinus
 loquutus est de diuersis actionibus Christi, &
 voluit, vnam esse signum alterius. At Corpus
 Christi est vnum numero, & inscitè ducitur ar-
 gumentum ab Actionibus, numero pluribus &
 diuersis, ad Corpus Christi quod est vnum i-
 demque corpus, ac propterea non potest esse
 signum & sacramentum sui ipsius.

Contr.
 mendac.
 c. 13.

OBIECTIO VIII.

SI Corpus Christi perceptum in Cœna Domini
 confert etiam ipsis corporibus: ergo Corpora-
 liter & oraliter recipitur. Antecedens patet ex
 verbis Christi. Ioan. 6. Qui edit meam Carnem &
 bibit meum Sanguinem habet vitam æternam, &
 eum excitabo in nouissimo die. Ex quo fit vt Ire-
 næus affirmet, Corpora nostra iam non esse corru-
 ptibilia, spem Resurrectionis habentia.

Adu. he-
 res. l. 4. c.
 34.

RESPONSIO.

FALLIT Consequens: Nam vt in hoc Sa-
 cramento duplex cibus proponitur: nempe
 Cibus Corporalis, qui Panis est, & Cibus ani-
 mæ, qui est Christus: ita duplex vita cōsideran-

240 DE SACRAM. MANDUCAT.

da est: nimirum vita hæc præsens, mortalis, ca-
 duca: & vita spiritualis & interna, Corpus
 Christi in Cæna Dominica perceptum, non
 est cibus alens Corpus nostrum corruptibile
 in hac mortali vita, alioqui esset cibus Corpo-
 ralis: nec iam esset Capernaitis succensendum.
 Sed est cibus Spiritualis animam ipsam vege-
 tans, eaque præstans omnia, quæ ad totius ho-
 minis Regenerationem & Sanctificationem
 pertinent. Nec enim regeneratio concluditur
 in solo animo, sed ab animo manat ad Corpus.
 Ex quo fit ut Paulus dicat, *Corpora nostra esse
 membra Christi & templū Spiritus Sancti*. Præ-
 terea futurum est, ut ipsius Christi beneficio,
 Corpora nostra resurgant in vitam æternam,
 quæ vita etiam Spiritualis dicitur: & ipsa Cor-
 pora à Paulo vocantur spiritualia. His igitur
 positis ita statuendum est, beneficium Cænæ
 Domini conferre corpori: quia ab ipso animo
 perceptum est: tātū abest ut hac ratione per-
 cipiat ab animo, quod Oraliter percipiat:
 quemadmodum isti existimant. Error est *ὅτι
 τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον*. Debemus igitur dare ope-
 ram ut corporalia cum corporalibus, & spiri-
 tualia cum spiritualibus conferamus *πνευματι-
 καὶ πνευματικοῖς συσχείνοντες*, inquiebat Aposto-
 lus. Satis autem constat, Corporalem & ora-
 lem manducationem pertinere ad cibus cor-
 poralem quo nostra corpora sustentantur in hac
 mortali vita. Id quod etiamnum magis con-
 firmare

1. Cor. 6.

1. Cor. 15.

1. Cor. 1.

Matth. 15.
 & Marc. 7.

firmare licet ex ipsius Domini nostri verbis. Cæterum illam esse sententiam Irenæi satis perspicuum est, ex his verbis. Iam nō sunt corruptibilia, spem Resurrectionis habentia. Nec enim negare voluit, Corpora nostra in hac vita esse corruptibilia, sed de vita æterna locutus est: ac proinde dixit, Corpora habere spē Resurrectionis: Cuius ratione dicit, Illa iam non esse corruptibilia, quæ tamen naturā corruptibilia sunt. Huc accedit quod ipsa etiam corpora nostra, tum in Baptismo, tum in S. Cæna, pignora accipiant futuræ resurrectionis & vitæ æternæ.

OBIECTIO. IX.

Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi. Matth. 28. Ergo verum Christi Corpus est In, Cum, Sub pane: vel continetur sub Specie Panis in Eucharistia. Sic enim perpetuò nobiscum est.

RESPONSIO.

Falsum & Ridiculum Consequens: &, quod gravius est, manifestè repugnans his Christi verbis. *Semper pauperes habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis.* Quare locum Mat. 28. de Diuina gratiæ præsentia, non autem de reali corporis præsentia intelligimus. Quod si velint ita ratiocinari: Christus est præsens in terris: ergo etiam secundum humanam naturā

Matth. 26.

Q. j.

& secundum existentiam corporis (hoc enim infert superior obiectio, aut non est obiectio:) vident, ut opinor, se delabi ad dogma Ubiquitatis, cui istud argumentandi genus, & hic Matthæi locus nobis obiectus vulgò prætexi solet. Ex quo magis magisque perspicitur quàm verum sit quod à nobis in proximo superiori capite dictum est: Transubstantiationem & Consubstantiationem sine dogmate Ubiquitatis stare non posse: adeò ut nimis morosi habendi sint Monachi qui libellis editis Ubiquitati succensent, nisi fortè id simulato vultu faciant, ut alia pleraque. Quia verò in Tractatu nostro de veritate humanæ Naturæ Christi, hunc Matthæi locum tractauimus, non erimus in præsentia longiores: sed locum nobis obiectum ita in illos ipsos retorquebimus.

Si Christus est nobiscum vsque ad consummationem seculi, quemadmodum promissit: & illa promissio pertinet ad veram præsentiam Corporis Christi in Eucharistia, ut isti volunt. Ergo soli fideles sunt participes præsentia Corporis in Eucharistia: atque ita euertitur istorum commentum, quo affirmant tam probos quàm reprobos manducare Corpus Christi in Eucharistia, qua de re iam suprà à nobis disputatum est. Consequentia patet. Nam illa Christi promissio ad pios & fideles, nō autē ad impœnitentes & reprobos pertinet. *VOBISCUM*, inquit, quum fideles omnes in Apostolorum

lorum persona compellaret: quemadmodum
 p*i* Maiores ex ipso Dei verbo rectè intellexe-
 runt, Rectè enim Cyrillus locum hunc expo- *De trin. l.*
 nens: Misit nobis, inquit, de cœlo Paracletum *7.*
 per quem nobiscum est. Et alibi: Christus cum *In Ioan.*
 Discipulis etsi non Corpore, virtute tamen *l. 9.*
 Deitatis vnà semper & fuit & futurus est. Item:
 Quum Deus & Homo verè sit Christus, oportet *In Ioan.*
 Apostolos intelligere, ineffabili Deitatis *l. ii.*
 potestate vnà cum eis semper futurum, etiam si
 carne abesset. Et August. Christus, inquit, ab- *In Ioan.*
 sens etiam præsens est: nisi præsens esset, à no- *tr. 50.*
 bis ipsis teneri non posset: sed quoniam verum
 est quod ait: ecce ego vobiscum sum vsque ad
 consummationem seculi: & abiit, & hîc est: &
 rediit, & nos non deseruit. Corpus enim suum
 intulit cœlo: Maiestatem non abstulit mundo.
 Item, Christo discedente corporaliter, non so- *In Ioan.*
 lum Spiritus S. sed & Pater & Filius illis affuit *Ract. 94.*
 Spiritualiter: Nam si ab eis sic abscessit Chri-
 stus vt pro illo, non cum illo in eis esset Spiri-
 tus S. vbi est eius promissio dicentis: Ecce, ego
 vobiscum sum vsque ad consummationem seculi:
 & veniemus ad eum ego & Pater, & mäsionem
 apud eum faciemus? Ioan. 14. &c.

OBIECTIO X.

Quod nullo modo in pane & vino verè præ-
 sens est, minimè in pane & vino verè
 percipitur (exempli gratia, si quis di-
 cipit.)

244 DE SACRAM. MANDVCAT.

cat, *Aurum percipi in pane, quum in pane non sit, falsum dicet*) ita: si Christus nullo modo in pane & vino verè præsens est, Ergo nullo modo verè percipitur in pane & vino: Et tamen qui realem Inexistentiam negant, dicunt se verè percipere Corpus Christi in Eucharistia: Iidemque constitunt sacramentalem coniunctionem in mutua signorum & rerum significatarum relatione & habitudine: ac proinde coniunctionem illam vocat *ἁπλῶς* & relatiuam. Nec eos inuat, quod dicunt, *Ens & Verum conuerti*: alioqui sequeretur mendacium esse verum: quia mendacium est ali-quod Ens. Item: sequeretur, figuram rei, esse rem ipsam, quia ad rem ipsam refertur.

RESPONSIO.

Istod argumentum nō lædit nostram sententiam, imò ne attingit quidem, est enim ἡ ἀδύναμις. Veram præsentiam intelligūt præsentiam corporalem: vt sæpe antea notauimus: cū illis nihil verum videri possit, quod non sit corporale. Itaque concludunt: Si Corpus Christi non existat realiter & essentialiter in pane, non igitur in pane realiter & essentialiter percipi. Atque id nobis, scilicet, obiiciunt, tanquam grauissimum incommodum, ex quo putant nos ἐν ἀντιφασί deprehendi. Atenim' vtrunque illam negationem non admittimus tantū, sed eam etiam vrgemus & inculcamus. Itaque non nobiscum, sed cū sua larua ymbratili digladiantur.

tur. Eos de corporali præsentia loqui, argumē-
to est, quod exēpli loco proferūt de Auri præs-
sentia: ad quod si velim alludere, facilē dicam,
Monachos interea dum rude atque imperitum
vulgus occupant in vanis illis accidentibus sine
subiecto, magnam in sua illa Eucharistia auri
copiam reperisse, cui tanquam subiecto arctis-
simē adhærescunt: adeo ut mirum sit, istos Mo-
nachos auri præsentiam in sua Eucharistia ne-
gare. Verū, inquiunt, nōne affirmatis, vos
Christi Corpus in Eucharistia percipere? Affir-
mamus quidem, nos in S. Domini Cœna per-
cipere Corpus Christi, sed simul exponimus
modum huiusce perceptionis. Isti verò nomi-
ne Eucharistiæ intelligunt panem & vinū tan-
tū. Quod si Corpus Christi etiam intelligūt,
certē non satis rectē dicitur Corpus in corpo-
re percipi. Itaque præter rationem nimis exi-
liter & strictē vocabulum Eucharistiæ vsurpāt.
(Quidni autem? quum Eucharistiam in abditis
& angustis pyxidū latebris se tenere profitean-
tur) neque id ex sententia Veterum, qui voca-
bulo illo vsi sunt, ut totam illam sacram actio-
nem quæ imprimis gratiis agendis continetur,
significarent. Huiusce autem sanctissimi my-
sterij celebrationem planē in terris concludi
puto non dicturos, qui sæpe nobis obiectant
ea quæ Veteres proponunt de celesti altari, cu-
ius etiam illi in sua Missa faciunt mentionem,
quippe nihil tale cogitantes. Quum igitur isti

246 DE SACRAM. MANDUCAT.

Matth. 26.
Ioan. 6.

nobis affingunt ea quæ non dicimus: hic error
(vt id ab Iurisconsultis mutuemur) non tantum
est Iuris, sed etiam facti. Nos enim agimus de
Christo *Ἐσθίοντες*, non cū pane aut cum acci-
dentibus panis, sed cum animis nostris coniun-
gendo. Etenim Christus non ita compellauit
panem: Tu es corpus meum: Sed, discipulos
compellans, *Accipite, comedite, hoc est Corpus
meum*, inquit. Et apud Ioannem, *Nisi ederitis
carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem,
non habebitis vitam in vobis*. Nota *IN VO-*
BIS. Atque vt magis sentiant suum errorem
ἡμεῖς τὸ φῆμα τῆς λέξεως: ita dicimus *ἁπλοῦς*,
Sacrum illum panem verè nobis porrigi ore
corporis manducandū, & simul Corpus Chri-
sti, adeoque Christum ipsum verè nobis porri-
gi ore animi manducandum: hoc est, spiritua-
liter, efficacitate Sancti Spiritus & vera fide
percipiendum. Vtrobique est veritas, & vtraq;
manducatio habet suam veritatem. Ineptissi-
mè autem ita conuertitur: Si Corpus Christi si-
mul percipitur: Ergo Corpus Christi est verè
& essentialiter præsens in pane. Nam (vt simi-
litudine proposita, res fiat dilucidior) si tibi
rem absentem tradam, tradito pignore, seu ar-
rhabone: certè res simul cum pignore tradetur,
sed tamen non erit res ipsa propterea in pi-
gnore, vel cum pignore, licet cū pignore tra-
datur: atque hic *ἁμα* & *ὁμῶς* non sunt confun-
denda, nec necesse est, vt quæ sunt simul tem-
pore,

pore, sint etiam simul loco. Sed quia copiosius hæc res à nobis exposita est in Tractatu de Spirituali manducatione, peto à lectoribus, vt inde assumant pleniorẽ huiusce rei tractationem.

Sed enim, inquiūt, Sacramentalis coniunctio Signi & rei Significatæ vobis est tantum *æti-
u* & Relatiua: ac proinde non est vera coniūctio. Respondeo: si negant relationem & habitudinem esse inter signum & signatum: negant igitur signum: quia signum non est nisi alicuius rei signatæ: Itẽmque negant Sacramentum, quod sine signo esse non potest. Denique, si negent Relatā esse simul *λογος*, frequentissimo Philosophorum theatro explodentur. Porro isti loquuntur de corporali, nos de sacramentali coniunctione loquimur: simulque exponimus nostram sententiā ita apertè vt nullus superfit calumniandi locus. Nam quod illi dicūt Relatiuam coniunctionem nō esse veram, prodit ex eorum inscitia iam sæpius à nobis refutata, præsertim in superiori proximo Tractatu: quandoquidem nullam aliam existimant esse coniunctionem, præter corporalem. At nominatim proponimus coniunctionem *sacramentalem* de quo vocabulo iam supra egimus ad finẽ cap 3. Sed hoc etiam nũ addemus: Si Corpus Christi realiter & essentialiter coniungeretur cum pane: illa coniunctio non esset dicenda Sacramentalis, sed corporalis. Nec enim pa-

nis coniungeretur cum Corpore, ratione sacramenti, & tanquam Signum cum re signata: sed tanquam res præsens cum re præsente, ratione loci & contiguitatis. Exempli causa: Si quis pater filium habeat præsentem, Relatio patris ad filium non est causa huius præsentiæ: ac propterea ineptè dicitur præsens *Relatio*: sed dicitur corporaliter præsens: quia corpora ipsa coniunguntur Ratione loci, ut diximus. Ex quo efficitur, Sacramentalem Coniunctionem Signi & signati non posse intelligi, nisi Relatiue & *Relatiue*, idque ex ipsius Relationis natura.

Sed etiamnum obiiciūt, sequi ex nostra sententia, figuram rei non differre à re ipsa. Quod longè secus est. Quamuis enim signum à Christo institutum, non sit res significata (quæ vulgò signi veritas appellatur) nihilominus tamen verè est signum: quippe à Christo institutum, qui est ipsa veritas. Habet enim Relatio suam veritatem: alioqui nullæ possent afferri falsæ Relationes. Ac (ne longè abeamus) quum Pontificij dicunt nuda panis accidentia esse signum Corporis Christi, eos suprà refutauimus, & probauimus, illa Accidentia non posse esse signum: quia deest Analogia, quæ est velut anima veri signi. Itaque, non omnes Relationes quæ proferuntur, sunt veræ Relationes, sed veræ à falsis diiudicandæ sunt. Atque hoc illud est quod doctissimi quique, tum Theologi, tum Philosophi tradiderūt: licet Ens non vno modo di-

do dicatur: tamen Ens & verum conuerti: vt in superiori Tractatu de Spirituali manducatione diximus. Quanquam autem quum de hac re ageremus, amplissimum Theologorum & Philosophorum Senatum citauimus: nihilominus tamen verissimum hoc de veritate Theorema istis rudioribus & à veritate alienissimis Monachis displicuit: qui inde, scilicet, colligunt, mendacium esse verum: quia est aliquod Ens, inquit. Imò verò (inquit primus Philosophus) ὁ θεὸς, est, ὁ μὴ ὄν: & ὁ ἀληθὲς, est ὄν. Item: Ens significat verum, & non Ens, falsum. Item: falsum, est, non Ens. Item: nihil est, nisi quatenus est verum. Item: vt quodque est, ita veritatis particeps est: & consimilia sexcenta à doctis quibúsque tum Veteribus tum etiam Recentioribus Theologis approbata. Quo fit vt Plato rectè censuerit, Sophisticen (ex qua tandem Monachi sunt prognati) versari circa non Ens. Quorsum igitur hæc de mendacio ἱερουργίας? nonne qui redarguit mendacium, negat id esse, quod esse dicitur? Sic nos Transsubstantiationem, Consubstantiationem, Concomitantiam, Accidentia sine Subiecto, Corpus simul in pluribus locis, & reliqua eiusmodi dicimus esse mendacia: quia illa omnia nihil sunt præter Monachorum somnia & figmenta. Sed plura non addemus ne videamur vagari extra metas nostri Instituti. Quare ab istorum Monachorum inscitia prouoco ad pios, doctos

In prim.
philos. lib.
6. 5. 9. 4. 2.
&c.

250 DE SACRAM. MANDUCAT.

& præstantissimos Theologos, in rerum Theologicarum accurata tractatione versatos: ne mihi sint identidem aduersus istorum ineptias, ipsa *ἡ ἀρχὴ τῆς ἀληθείας* primordia repetenda.

OBIECTIO XI.

SI in Cæna D. Transsubstantiatio non est, neque realis Inexistentia Corporis & Sanguinis Christi, & utriusque oralis perceptio: Ergo nullum est in usu Eucharistiæ mysterium quod sit proprium Eucharistiæ & maxima admiratione dignum, tanquam proprium Eucharistiæ. Consequens est falsum. Ergo & Antecedens. Probatio petitur ex Chrysostomo, qui sepe commendat miraculum huiusce mysterij. Quinetiam, qui negant Transsubstantiationem, & oralem manducationem, illi etiam agnoscunt esse magnum mysterium in Cæna D. Ecquid autem erit hic mirum & per se difficile ad credendum? Num hoc superat captum nostrum, panem & vinum esse signa & sigilla Corporis & Sanguinis Christi?

Homil. 61.
ad popul.
lib. 3. de Sa-
cerd. &c.

RESPONSIO.

QUAM multa vitiosa? primus error in hoc, quod in Theologia, quum illi putant ad constituendum Sacramentum Cænae D. necesse esse, ut mysterium aliquod contineat ita peculiare ut non sit commune cum aliorum Sacramentorum mysteriis. Nam tamen si vnum quodque Sacramentum habet signum peculiare, &

te, & peculiarem Analogiam : tamen omnium Sacramentorum vna eadēque est Substantia, nempe Christus: qui nobis, tum in verbo, tum in Sacramentis proponitur vera fide participandus, vt vitam æternam adipiscamur.

Ac (ne mihi commemoranda sint Sacramenta veteris Testamenti quæ omnia ad Christum spectasse omnes Orthodoxi, freti Apostolicis documentis, constanter agnoscunt) Baptismi & Cœnæ D. vnum Christum esse Substantiam nemo Christianus vnquam negauit. Iam autem supra ostendimus, cap. 3. obiect. 3. tantam esse inter Baptismum & S. Cœnam conuenientiam adeoque τὸ αὐτὸν in Re ipsa : vt vnū sine altero intelligi non possit : ita vt signis tantum & signorum Analogia differât. Et enim in Baptismo est aqua & ablutionis Analogia : In S. Cœna est panis & vinum & Analogia nutrimenti. Sed quorsum hæc omnia? nonne ad vnum Christum nos deducunt? Vtrobique proponitur Christus pro nobis mortuus in remissionem peccatorum & in vitam æternam. In Baptismo, proponitur Sanguis Christi ablens peccata. In S. Cœna proponitur idem Sanguis iustus pro nobis in remissionem peccatorum, (inquiunt Euangelistæ) Baptismus spirituales Regenerationem: S. Cœna spirituale nutrimentum proponit, atque ita vt per quem spiritualiter renascimur, per eundem spiritualiter nutriamur. Baptismus nobis proponit arctissi-

Matt. 26

Luc. 22.

Rom. 6;
Gal. 3.

main cum ipso Christo *Θεῶν ὁμιλίᾳ* cōiunctionem, quippe cum eo plantatis & coalescentibus conformatione mortis & resurrectionis ipsius, adeoque Christo ipso indutis. S. Cœna nobis illam ipsam arctissimam coniunctionem exhibet, vt ita vis Christi viuifica ad nos dimanet, qua foueamur in vitam æternam. Eiusmodi pleraque proferri possunt ex quibus intelligamus in Baptismo & in S. Cœna nobis offerri remissionem peccatorum & salutem in vno Iesu Christo *Θεῶν ὁμιλίᾳ* Seruatore nostro, qui pro nobis mortuus & à mortuis excitatus est, Quapropter quod isti dicunt de proprio mysterio Cœnæ D. vt quidem illi exponunt, merum est somnium.

Secundus error: Quòd mysterium constituunt in Transsubstantiatione & in reali Inexistentia. Atqui Sanctissimum hoc Sacramentum Institutum fuit à Christo non propter panem, nec etiam propter ipsum Christi Corpus, sed propter nos: adeò vt mysterium Cœnæ Domini sit constituendum in arctissima & mystica conjunctione Christi nobiscum, cuius ea vis est vt nos æternæ vitæ reddat participes. Quum enim Sacramentum sit diuinum Institutum, & finis propter quem (vt Schola loquitur) sit de ratione Instituti, in quo fine acquiescimus, certè mysterium Cœnæ non est considerandum extra finem propter quem institutum est. Itaque quum ipse Christus mysterium
hoc

hoc enarraret apud Ioannem, eò nos semper Ioan. 6.
 reuocat nulla facta Transsubstantiationis &

Realis Inexistentiæ mentione. *Qui edit meam
 carnem & bibit meum Sanguinem, in me manet,*

*& ego in eo : Sicut misit me viuens Pater, & ego
 vivo per Patrem, ita etiam qui ederit me, viuet i-*

pse quoque per me, &c. Et Paulus quum loque- Ephes. 5.

retur de arcana illa & incomprehensibili con-
 iunctione quæ nobis intercedit cum Christo,

Mysterium hoc magnum est, inquit, Quo fit vt De iis qui
myst. init.
C. 3.

quum Ambrosius de Baptismo verba faceret,
 ita loquatur: vides aquam: & dubitas de my-

sterio? Aqua est ergo qua caro mergitur, vt om-
 ne ablatur peccatum: sepelitur illic omne

vitium, &c. Sic autem Nazianzenus de Cœna
 Domini differens, Sacrosanctum mysterium in

cœlos nos tollens, inquit, & alibi vocat Myste- Ad Ciues
Nazianz.
De pau-
per. amor.

rium nouæ salutis, nimirum nihil cogitans de
 nudis illis accidentibus sine Subiecto. Chryso-

stomus autem vtriusq; Sacramenti mysterium In 1. Cor.
Hom. 7.

paucis verbis ita expressit. Ille quum Baptismi
 lauacrum audit, simpliciter aquam sibi esse per-

suadet. Ego verò non simpliciter video quod
 video: sed animæ per spiritum purgationem.

Ille, lotum mihi corpus duntaxat: ego animam
 & puram & sanctam factam credidi, nec non

sepulturam, resurrectionem, sanctificationem,
 hereditatem, regnum cœlorum, Spiritus satie-

tatem considero. Non enim aspectu iudico
 quæ videntur: sed mentis oculis. Audio Cor-

254 DE SACRAM. MANDUCAT.

pus Christi aliter ego hoc, aliter incredulus accipit. Increduli quamuis audiât tamen non videntur audire, fideles autem per Spiritum experientiam assequuti, in absconditis virtutem intuentur. Hæc ille. vides igitur in hoc mysterio agi non de Transsubstantiatione panis, sed potius de nobis coniunctis cum Christo, vt in eandem imaginem ipsi transformemur, inquit Paulus.

2. Cor. 3.

At enim, inquiunt, si Transsubstantiationem & Realem Inexistentiam excipias, quid est hic mirum, aut difficile ad credendum? Obsecro, ita ne audent Monachi (quid enim est quod non audeant) & Scripturæ & rebus omnibus sacris illudere? Sciscitentur à sociis suis Capernaitis, ecquidnam illis difficile ad credendum visum fuerit, quum Christus de sub Corpore manducando loqueretur. Percontentur, ecquid causæ fuerit quamobrem illi durum hunc sermonem esse dixerint. Nonne verba Christi de Corporali & Orali manducatione ipsius corporis intellexerunt? Num propterea Capernaitæ fuere capaces Mysterij Cænæ Domini? At Christus paucis verbis hoc mysterium explicans: *verba quæ loquor vobis, Spiritus sunt & vita sunt*, inquit, Quid porro de Nicodemo dicturi sunt, cui sermo Christi de Regeneratione adeo difficilis ad credendum visus est? Erat-ne, obsecro, in ea credendi difficultate constituendum Regenerationis Mysterium? Quod si semel

Ioan. 6.

Ioan. 3.

mel hoc recipitur, id esse mysterium quod difficillimè credatur, certè Monachi noua quotidie mysteria fabricabunt nouis erroribus identidem proponendis, quæ nec credere possumus nec debemus. Pellantur ergo Istæ Monachales ineptiæ, quæ profectò satis magno argumento sunt; monachos in summa tum rerum, tum etiam vocabulorum ignoratione versari.

Tertius error: quòd mysterium cum miraculo confundunt. Quanquam enim admiranda sunt omnia Dei opera, tum ea quæ in rebus naturalibus elucet, tum quæ fiunt supra rerum naturam, atque adeò illa omnia quibus nostra Salus æternâq; vita continetur: tamen illa propriè dicuntur miracula, quæ ita fiunt supra naturam vt sensus nostros afficiant, nòsque commoueant ad fidem Deo atq; obedientiam præstandam. Quare, Transsubstantiatio & Inexistentia Realis nò sunt eiusmodi miracula: quâdoquidem externos sensus minimè afficiunt. Ecquænam sunt igitur? Num miracula supernaturalia? (hoc enim restat vt dicant: quippe quum illis idem sit miraculû quod mysterium, & hoc vnum contendant esse mysterium in Cœna Domini.) At illud fieri non potest, eò quòd spiritualia miracula fiunt in animis nostris. Hæc autem vel Transsubstantiatio vel Realis Inexistentia est extra animos nostros: illis ipsis assentientibus. Iam si nec externum est, nec Spirituale miraculum, ecquodnam tan-

dem erit? Sed de hac re plura alibi diximus.

Quartus error: quòd isti mysterium scrutantur in rerum naturis evertendis, quem errorem vt illis eripiamus: proferimus hoc Theologicum Theorema.

Nihil quod est ἀντιφυσικόν & ipsam naturam evertit, potest esse diuinum mysterium. Ratio est: quia Diuina mysteria sunt verissima. At ἀντιφυσικά sunt falsissima, quippe quæ opponuntur Deo Naturæ ipsius authori, & Contradictionem implicant. Etenim Diuina mysteria non tollunt rerum naturam, sed eam exornant. Exempli causa: *Magnum est pietatis mysterium* (inquit Paulus) *Deus conspicuus factus est in carne, iustificatus est in Spiritu, conspectus est ab Angelis, prædicatus est Gentibus, fides illi habitata est in mundo, sursum receptus est in gloriam.* Quidnā, obsecro, hic dices esse ἀντιφυσικόν? Incarnatio Verbi est quidem λόγῃ supra naturam humanam, sed non est contrā. Alioqui Christus non esset Θεάνθρωπος. Quinetiam ipsa humana Natura præstantissimis donis inde exornata est: &, naturam exornare, non est naturam tollere. Rursus, nec Angelorum nec hominum natura euerfa est hoc mysterio, quod Paulus dicit ὁμολογούμεως esse magnum. Nusquam autem audias Paulum ita loquentem de Diuinis mysteriis, vt dicat magnum esse mysterium, quòd panis Substantia in Substātiā Corporis conuertatur in S. Cœna: quòd accidentia subsistant

1. Timoth.
3.

stant sine subiecto, quòd idem Corpus sit simul in locis innumerabilibus, & quæ sunt eiusmodi, quæ profectò Paulus nunquam agnouit, imò ne nouit quidem. Quare si Monachi tantopere delectantur mysteriis illis quæ sunt contra naturam, omittant igitur diuina mysteria & se conferant ad Manichæorum & Græcorum mysteria, quæ Augustinus, Epiphanius & alij maiores nostri doctissimè refutarunt.

Quintus error, Petitio principij: huc enim redit eorum ratiocinatio. Si non sit Transsubstantiatio nullum erit mysterium in Cœna Domini. Quamobrem obsecro? quoniã (inquiunt) Transsubstantio est mysterium Cœnæ D. At enim vobis probandum est, Transsubstantiationem esse: vt postea dispiciamus sit-ne illa habenda inter mysteria nec-ne. Nos enim non negamus tantum *τὸ ἄσιν*: sed *ὅτι ἄσιν*: vos autè pro ratione assumitis id quod est in disquisitione positum.

Non superat captum nostrum (inquiunt) panem & vinum esse signa & sigilla Corporis & Sanguinis Christi. Certè: si sacra illa signa eodem loco habeant quo Hectoris aut Achillis statuam. Sed nostri cum Christo *θεῶν ἰσότητος* arctissimam coniunctionem sacris illis symbolis obsignari: ita vt ab ipso tanquam à Capite vita ad nos tanquam ad ipsius mystici Corporis membra diffundatur: ac proinde possimus cum Apostolo exclamare: viuo, non ampliùs ego, Gal. 2.

258 DE SACRAM. MANDUCAT.

sed viuit in me Christus: Hoc verò illud est quod humanæ intelligentiæ captum superat, nec potest nisi Spiritus S. beneficio à nobis verè apprehendi. Atque hoc ita esse, vel ipsi Monachi satis superque confirmant, qui orthodoxam hanc de S. Domini Cœna sententiam, tot iam annos propositam, toties inculcatam, tot firmissimis verissimisque argumentis comprobata, tot Scripturæ locis clarissimè lucèrem, nondum tamen intelligere potuerunt: adeò ut huiusce doctrinæ veritas ad hunc vsque diem eorum intelligentiam captumque superariit.

Proferunt Chrysostomum, qui Cœnæ D. mysterium appellauit miraculum, nimirum eo sensu quo antè diximus, latè sumpto miraculi vocabulo pro iis quæ mirando & incōprehensibili modo Deus in animis piorum operatur quoties vera fide Sāctissimum hoc mysterium celebrant ex ipsius Christi Instituto. Id quod satis perspicuū est ex ipsius Chrysostomi verbis. Necessarium est, inquit, Mysteriorum discere miraculum, quid tandem sit, & quare sit datum, & quæ rei veritas. vnum Corpus sumus & membra ex carne eius & ex ossibus eius. Itē: Sanguis Christi animæ generositatem tabescere non permittit, eam irrigans iugiter & nutriens. Nam ex cibis quidem sanguis in nobis nascens, nō statim hoc efficitur, sed aliud quiddam: hic autem non ita: sed statim animum irrigat & magnam inducit quandam virtutē, &c.

Hic

Ad pop.
Hom. 61.

Hic est salus animarum nostrarum, hoc abluitur anima, hoc adornatur, hoc inflamatur, &c. Ex hac mensa fons ascendit Spirituales emittens fluuios. Multi sunt riui huius fontis quos emittit Paracletus & filius Mediator nostrum aperiens affectum, &c. Idem alibi, quum oratorio quodam loquendi genere huius mysterij dignitatē exprimere conaretur ac diceret, turbam circumfusam pretioso illo sanguine intingac rubesceri (audiant Pontificij qui præter ius fāsque Laicos, vt vocant, usu sacri Calicis priuauerunt) tum subiicit: Eriamne te inter mortales versari atque in terra consiliter censes? an non potius euestigò in cœlos transferris? an non carnis cogitationem omnem abiiciēs nudo animo, mente pura, circumspecis quæ in cælo sunt? Hæc Chrysostomus, de Sacramentali simul & Spirituali manducatione ita differens vt in hac Mysterij Diuini præstantiam constituat. Sed quia de Veterum sententia idoneo loco differemus iam pergamus alias Obiectiones dissoluere.

De sacerdot.
lib. 3.

O B I E C T I O . X I I .

SI Deus potest facere vt idem corpus sit in pluribus locis simul: nihil obstat quominus verum Christi Corpus sit realiter præsens & existens in Eucharistia. At Deus id potest. Nam quod diuinitus factum est, fieri diuinitus potest. Factum est autem aliquando vt humana Christi natura in cœ-

R ij.

260. DE SACRAM. MANDUCAT.

lo existens simul fuerit in terra, vel penes terram, aut in aëre terra vicino (inquiunt Monachi) nempe quando Christus visus est Paulo, vt patet ex his locis. Nouissimè omnium visus est & mihi, 1. Cor. 15. Iesus qui apparuit tibi in via qua veniebas Act. 22. Sequenti nocte astans ei Dominus dixit: Confide Paule, &c. Act. 23. Constat autē Christum in cælo futurum vsque dum venerit viuos & mortuos iudicaturus. Quare tum temporis Christus fuit simul in cælo & in terra, vel penes terram.

RESPONSIO.

Connexum illud superius negamus. Error est ~~et~~ ^{ἐν ὁμοίᾳ}. Nec enim Theologicè concluditur ex sola potestate Dei: sed ex voluntate Dei ipsius Verbo patefacta, vt nos ad finem superioris capitis admonuimus: Quare nihil efficitur hoc argumentandi genere: Deus potest hoc facere: Ergo hoc facit. Sic enim Christus, *An putas*, inquit, *me non posse nunc precari Patrem meum qui hîc sistat mihi plures quàm duodecim legiones Angelorum?* Item: *Pater, omnia possibilia sunt tibi: transfer à me istud poculum: verum non quid ego velim, sed quid tu.* En igitur tibi quemadmodum nobis manendum sit intra fines voluntatis Dei: potiùs quàm nos in solius potestatis Dei profundissimam abyssum præcipientes demus.

Porro si dicas, Deum velle Transsubstantiationem

Matth. 26.

Marc. 14.

tionem aut realem inexistenciam fieri: ex his verbis: *Hoc est Corpus meum*: principium petis. Et iam antè à nobis eiusmodi conclusio refutata est, quum ipsa Christi verba, siue spectes usum Scripturæ (extra quam vagari Theologis non licet) siue expendas vim ac naturam ipsorū verborum, ad illa dogmata referri non possint, quemadmodum copiosius idoneo loco demonstrauimus. Verum, inquis, hoc est fundamentum quo nitimini, vt Transsubstantiationem & Realem inexistenciam negetis: nempe quòd Deus non possit facere, vt idem Corpus sit simul in pluribus locis. Ain verò? At nos longè meliùs exponimus nostram sententiam: quàm decurtatis illis tuis verbis. Affirmamus enim Deum nolle illa vestra commenta. Primùm: quia illa repugnant naturæ Sacramenti. Deus autem vult Cœnam Domini esse Sacramentū: Deinde (vt multa alia prætermittā) quia euerunt Humanam naturam Christi, cui centies millies centena millia Corporum, & eo amplius affingunt pro vno Corpore, quod Deus voluit & vult esse verum & verè humanū Corpus: id quod certissimis Scripturæ testimoniis freti, adeoque vobis assentientibus, clarissima voce profiteamur. Quinetiam dicimus vos perperam & iniquissimè facere, qui expressæ Dei voluntati, ipsius Dei Omnipotentiam opponatis, & eam pertrahere velitis ad Contradictiones probandas. Atque is sit secūdus error,

in Theologia longè grauissimus.

Tertius error: quòd ne istud quidem argumentum, si à nobis admitteretur (quod abut) vestra illa dogmata adiuuaret. Nec enim (vt de Pontificiis agamus) sequitur: Christi Corpus potest esse simul in pluribus locis: Ergo substantia panis in substantiam Corporis Christi conuertitur in Eucharistia. Hoc est, hoc, inquam, est quod vrgemus, & cuius exitum nunquam Pontificij reperient, etiam si Ecclesia Romana, tanquam equus Troianus, nouas quotidie nouorum Monachorum catervas, nouis argutiis & captionibus armatas, in orbem terrarum profunderet (quòd absit.) Quum enim causam postulamus, quamobrem panis conuertatur in Corpus Christi: tum illi proferunt Corporis Christi dignitatem: & contendunt ipsum illud Corpus posse simul esse in pluribus locis. Quasi verò de solo Christi Corpore sit quaestio, ac non etiam de Panis substantia, quam illi volunt in substantiam Corporis Christi conuerti. Probenobis tantam panis dignitatē vt fiat Corpus Christi. Nec enim vobis hoc loco differendum est de dignitate Corporis Christi, cuius naturam euertitis, cui, quoad eius fieri potest, vestro commēto explicando illuditis. Sed vobis agendū est de ipsius Panis dignitate & potestate: siquidē potest panis fieri realiter ipsum Corpus Christi, vt Transsubstantiatores aiunt: vel si Panis ipsum Christi Corpus in se potest, realiter

realiter recipere, quæ est Consubstantiatorum
sententia. Nam, vt in Transsubstantiationem
hæc dicamus: Ecquando auditum est, substan-
tiam vnã in alteram substantiam conuerti
sub prioris substantiæ accidētibus delitescen-
tem? Ecquænam vnquam fuit substantiæ con-
uersio sine nouæ formæ assumptione? Itane re-
rum ordinem ipsamque naturam à Deo Opti-
mo Maximo creatam perimetis, vt vestra, sci-
licet, Transsubstantiatio de rerum ordine su-
blato & de euersa natura triumphū agat? Vos
miraculum in solo Christi Corpore scrutami-
ni: at lōgè maius miraculum esset in Panis sub-
stantia constituendū. Cedò enim, in hoc enun-
tiato: Panis conuertitur in Corpus Christi: vbi-
nam statuis esse miraculum, in pane, an in Cor-
pore? quis non videt in pane potius quàm in
Corpore? Age ergo, reponere nobis egregium
illud tuum Theorema, totamque illam argu-
mentationem quam suprà nobis obiecisti, atq;
ita dicas: Quod aliquando factum est diuinitus,
id diuinitus fieri potest. Factum est autem ali-
quando diuinitus vt vna substantia in alteram
pliusquam toto genere differentem substantiã
conuersa sit, sine nouæ formæ assumptione, si-
ne materiæ accessione, & remanentibus eius
substantiæ, quæ conuersa est, nudis & sine sub-
iecto accidentibus, sub quibus altera substan-
tia delitescit, ipsa suis veris ac propriis acciden-
tibus actu destituta. Ergo fieri potest, vt panis

substantia in substantiam Corporis Christi conuertatur. Sic, inquam, tibi, Monache Transsubstantiator concludendum est: & quia exemplis delectaris, proferenda erunt exempla eiusmodi conuersionis: actum demum frequenti Pontificiorum theatro, & Monachis omnibus applaudentibus, ipsa tibi Transsubstantiatio voce sua gratiasaget, quod tam præclare causam suam egeris, & maximum illum laborem exantlaueris, nondum adhuc ab ullis Monachis attentatum. Sed si id non potes præstare, facile igitur vides, nullius momenti esse superiorem illam tuam conclusionem.

Quartus error: quod isthæc argumentatio repugnat Pontificiorum & Consubstantiatorum sententiæ. Nam si ex eo quod Christus potest esse pluribus in locis simul (vt volunt) sequitur Corpus Christi posse esse in Eucharistia: Ergo Corpus Christi est in Eucharistia vt in loco: alioqui istud argumentum non procederet, Quod si ita est, ecquis igitur est locus Corporis Christi in Eucharistia? Si est sub accidentibus Panis, vt Pontificij volunt, & in loco substantiæ ipsius panis: ipsa igitur accidentia quænam locum habent? vultis quantitatem panis dimetientem tanquam præcipuum accidens remanere: Ecquonam igitur in loco? vtrum accidentia sunt in loco Corporis Christi, an Corpus Christi est in loco accidentium? Quinetiam (vt Realem inexistenciam simul refutemus) si
Corpus

Corpus est in loco: ergo locus commensuratur corpori: quod sine quantitate corporis propria fieri non potest. Itaque si Panis vel accidentia eius & Corpus Christi sunt simul in vno eodemque loco, & locus commensuratur tum Corpori tum etiam quantitati panis dimetienti: Ergo Corpus Christi est ibi localiter quod illi omnes negant. Item, Ergo idem locus est magnus & parvus simul. Nemo enim nescit, magnum esse discrimen inter quantitatem Corporis Christi & quantitatem panis. Iam si duæ diuersæ quantitates non possunt esse simul in vno eodemque loco (vt est cuius manifestum) & Corpus Christi est in loco panis (vt Pontificij volunt) ipsa igitur accidentia sunt extra locum: quod si ita est, quomodo ergò videntur? Rursus, Si Corpus Christi est In, Cum, Sub Pane quomodo est in loco? Sic enim non locus: sed loca significantur eaque inter se opposita. Item, Quomodo est In pane non localiter, si Panis est Localiter: quod ipsi Consubstantiatores agnoscunt? Nimirum mendacium nihil aliud est quam mendacium, quocunque tandem penicillo depingatur.

Quintus error, in praua expositione locorum Scripturæ quos citant. Paulus (inquiunt) vidit Christum & audiuit vocē ex ore eius, quum ipse Christus esset in terra, aut penes terram. Respondeo, hæc verba: In terra, aut penes terram, siue in aëre terræ vicino, esse tua non Pau-

hī verba. Et certē ex hoc dubitādi potius quā
 differēdi genere vix vnquam fieri possint ac-
 corata demonstrationes. At ego sine vlla du-
 bitatione affirmo, diuinæ illius lucis radios
 quam Paulus in via vidit, ē cœlo refulsisse. sic
 enim Paulus ipse: *Die medio, inquit, in via vidi*
 ACT. 16. *COELITVS lucem qua splendorem Solis supe-*
 ACT. 22. *rabat, circumfulsisse me, &c. & parv. Et alibi: E-*
ueni, inquit, mihi iter faciēti & appropinquan-
ti Damasco, circiter meridiem, vt repente ē cœlo
 ACT. 9. *circunfulserit me lux multa, &c. & parv. Et Lu-*
cas. Quum iter faceret, inquit, factum est vt ap-
propinquaret Damasco, & repente circumfulsit
enim lux ē cœlo, &c. & parv. Hoc quidem cœle-
ste visum variē ab interpretibus exponi solet.
 2. Cor. 12. *quum alij hoc referant ad id quod alibi dicit*
 ACT. 22. *Paulus: se raptum fuisse in tertium vsque cœlum*
(vt & aliās dicit se vidisse Christum & dñs dñi)
 alij existiment Christum visum fuisse Paulo in
 cœlo, quemadmodum Stephano visus est: alij
 verò malint intelligere, verba Pauli de Christo
 viso, non quod eius corpus viderit, sed quia vi-
 dit cœlestem illam lucem ex ipsius Christi ma-
 iestate refulgentem, & audiuit vocem Christi
 ad se cœlitus delatam: quod fit, vt non dubitet
 affirmare se Christum vidisse. Quam interpre-
 rationem ex eo confirmant, quod quum Pau-
 lus cœleste hoc visum commemorat, ait tan-
 tum se lucem illam splendidissimam vidisse: nō
 silentio præteriturus, si faciem & Corpus Chri-
 sti vi-

si vidisset : deinde nominatim testatur Paulus,
 se non vidisse præ gloria illius lucis , quæ ipsius
 oculos perstrinxerat : tantum abest ut Corpus
 Christi videre potuerit . Atque inde conclu-
 dunt , nihil mirum esse , si Christus dicatur ap-
 paruisse , quum suæ maiestatis signa certissima
 proposuit : quemadmodum Christus Paulum
 alloquens , *Idcirco , inquit , apparui tibi ut desi-*
gnarem te ministrum ac testem eorum quæ vi-
disti , tu eorū in quibus apparebo tibi , quod pro-
fecto de ipsius Corporis Christi conspectu in-
telligi non potest . Sic , inquam , variè de hac vi-
 sione disputari solet : aliis hanc , aliis illam sen-
 tentiam amplectentibus , manente nihilomi-
 nus quod ait Paulus 1. Cor. 15. se Christum vi-
 disse , ad probandam ipsius Christi resurrectionem .
 Sed qui dixerit Christum ipsum in terra
 aut penes terram fuisse tum , quum Paulo ap-
 paruit , præter istos Monachos , inuentus est ne-
 mo . Ac miror eos non fuisse ab illa sententia
 reuocatos , saltem expressis hæc Pauli verbis .
Non fui rebellis , inquit , cælesti visioni , & præ-
sentia . quæ , videant isti ecquonam modo con-
 venire possint cum sua illa dubitatione : In ter-
 ra , aut penes terram , siue in aëre terræ vicino .
 Idem dico de voce Christi quam fuisse dela-
 tam cœlitus vel ex eo apparet quod solus Pau-
 lus loquentem Christum audierit . *Qui mecum*
erant , inquit , lucem quidem conspexerunt , & ex-
gessunt , vocem autem non audierunt eius

268 DE SACRAM. MANDUCAT.

1. Pet. 1.

Ib.

Joan. 12.

qui loquebatur mecum. Et ut aliquid non dissimile proferamus de cœlesti voce, *Hic est Filius meus dilectus in quo acquiesco*: Sic Petrus narrat: *Hæc vocem, nos audiimus è cœlo delatam, quum effemus una cum eo in monte sancto*. Item, *Acceptat à Deo Patre honorem & gloriam voce huiusmodi ad eum delata è magnifica gloria*. Ridiculum est igitur quod nonnulli ex novis Monachis, vergiuersandi causa obijciunt, Christum quasi in aurem locutum fuisse Paulo: eò quòd Pauli comites non distinctè intellexerunt quid Paulo Dominus dixerit. Quis enim nescit solum Paulum verba Christi intellexisse, propter quem vox illa Cœlestis edita fuerat? Itaque illis verbis non tantum aures, sed etiam, atque imprimis, animus Pauli perculsus est. Hoc ergo inconstantissimè diceretur, vocem Christi cœlitus factam fuisse, & Christum in aurem Paulo locutum esse. Certè quum Christo præcanti vox è cœlo respondit apud Ioannem, non dicitur Pater ille cœlestis in aurem locutus, licet alij tonitru factum esse, alij Angelum cum Christo collocutum fuisse dicerent. Denique quum vrgent hæc verba, *in via*, faciunt imperitè: Nam Paulus dicitur in via fuisse quum ei Christus apparuit: non autem dicitur Christus fuisse in via, id quod vel ipsi pueri faciliè percipiant. Sed enim, inquiunt, ex alio loco patet Christum Paulo adstitisse, ac ei dixisse, *Confide*; &c. Act. 23. *Ans. 2.* inquit. Respondeo, locum illum non esse

esse de corporali visione intelligendum. Sic enim Lucas. *Sequente nocte*, inquit, *adstans ei Dominus, dixit, Confide Paule, &c.* quod ita intelligendum est ut quod alibi commemoratur à Luca hisce verbis: *Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: ne time, sed loquere.* Hæc Lucas. Quare visa illa diuinitus oblata cum iis quæ sensibus externis obiiiciuntur confundenda non sunt. Astitit igitur Dominus Paulo nocte, nempe per visionem *δι' ὁράματος*. Ac de locis illis perperam intellectis hæc nobis dicta sint: qui simul hæc Veterum testimonia Adversariis opponimus. Ambros. Paulus quum oculos perdidisset, quomodo nisi in Spiritu Christum videbat? Augustinus. Membris adhuc positus in terra Caput clamās in Cælo non dicebat, quid persequeris fideles meos, sed quid me persequeris? Item, Caput de Cælo pro membris clamat, inquietatur Corpus, & de cælo intonat Christus: Saule Saule quid me persequeris? ut qui non crediderat resurgenti, saltem crederet in cælo sedenti. &c.

De Spir. S.
l. 3. c. vii.
De Sanctis
serm. 14. c.
25. De consens. Euāg.
l. 3. c. vii.
Contr.
Faust. Manich. l. 22. c.
76. De act. cum Felic.
l. 1. c. 1. De grat. & lib. art. c. 5.
&c.

Sextus error: in falsa ipsorum locorum quos obiectant applicatione. Fac enim Christum corporaliter in terris præsentem, visum fuisse Paulo (quod absit ut concedamus) non propterea sequeretur, Corpus Christi fuisse tunc in pluribus locis simul: Sed hoc tantum sequeretur: Christum se illo temporis memento corporaliter præsentem exhibuisse ubi tunc erat

270 DE SACRAM. MANDUCAT.

Paulus. Nec defunt ex Veteribus qui existimant, hanc esse & fore naturam corporis gloriosi, ut puncto temporis se sistat ubicunq; velit: adeo ut affirmet, post Resurrectionem, corpora nostra facultatem illam esse habitura, quæ tamen non erunt simul in pluribus locis. At, inquit, Christus futurus est in cælo, secundum humanam naturam, usq; ad nouissimum diem. Certè: ac propterea falsum est commentum Transubstantiationis: itémq; falsum est quod hic dicunt de Christo corporaliter præsentem in via. Quum autem illi respondent (ut paulo post audiemus) factum id fuisse extraordinariè: cur, obsecro, non liceat idem ipsis respondere? nempe, ordinariè quidem esse in cælo usque ad diem nouissimum: sed extraordinariè se tunc Paulo præsentem corporaliter exhibuisse. En, quid proficiant suis argutiis, quæ statim in neruum erumpunt. Sed etiamnum aliter peccant in superiorum locorum applicatione. Quis enim non miretur ex his Pauli verbis, *ultimo vero omnium visus est etiam mihi*, ἔχθ' ὁ δὲ πᾶσι, istos velle concludere verè Corporis Christi præsentiam, eandemque ordinariam & perpetuam in Eucharistia? Item: Corpus Christi esse in Eucharistia, licet non videatur, eò quòd aliquando Christus Paulo visus est? Deniq; Corpus Christi esse simul in centenis locorum milibus, eò quòd dicitur Christus Paulo adstitisse. O mirificam ac planè nouam, nonisq; Monachis

bachis dignam conclusionem! Verumenimue-
 ro, Monache transubstantiator (vt hoc etiam
 loco te incommodis obruamus) quandoquil-
 dem existimas Corpus Christi fuisse in terra
 aut penes terram, tum quum Christus Paulo
 apparuit: dic sodes: quomodo istud conuenit
 cum tua illa superiore sententia, Corpus Chri-
 sti esse tantum in cœlo & in sanctissimo Sacra-
 mento? Nec enim fuit in Sacramento, quum
 Paulo visus est. Est, inquis, ordinariè in Sacra-
 mento, & extraordinariè, vbi vult. Itane tan-
 dem? Ecquonam igitur modo est in cœlo? an
 ordinariè, an verò extraordinariè? Quid? po-
 test-ne idem Corpus esse ordinariè in pluribus
 locis simul? Quonam igitur euasit vestra illa
 Distinctio, Supernaturaliter, & Miraculosè? I-
 tem: potest-ne modus existendi ordinarius tam
 sibi repugnare, vt sit in cœlo, in vno loco, & in
 terris, in locis innumerabilibus simul? Explica
 nobis, si potes: ecquonam modo Christus tum
 fuerit in terra aut penes terram: quemadmo-
 dum dubitando opinaris? An vi conuersionis?
 Minimè. Nec enim dicitis ibi Eucharistiam
 fuisse. An motu locali? ne id quidem. Nam a-
 gnoscitis Corpus Christi in cœlo permanere
 vique dum Christus veniat viuos & mortuos
 iudicaturus. Quodd si motu locali Christus esse
 in terris, proculdubio in cœlo esse desinere,
 inquit Thomas, commento Transsubstantia-
 tionis explicando, vel potius implicando fra-

στὰ ἰαυτὸν τιμωρὲς μὲν. Quid ergo? num vi Omnipræsentia & Ubiquitatis? At vos dogma illud reiicitis: quum tamen hoc vestro argumento videam vos, nec opinantes, Ubiquitati patrocinari. Rectè enim ita concluditur: Si Corpus Christi fuit reipsa præsens in terris quum Paulo apparuit, neque id factum est, vel conuersione, vel motu locali: Ergo id factum est vi Ubiquitatis. Nec enim hæcenus vllum alium modum à vobis excogitatum fuisse video: quid posthac facturi sitis incertum est. Nam quod paulò antè dicebant modum illum esse extraordinarium, nugari est, non respondere. Tamen si, fateor, commēta ista Monachorum non solum esse extraordinaria, sed aliquid etiam peius. Hunc autem locum Ubiquitariis patrocinari non posse, confirmauimus in Tractatu nostro de veritate Humanæ Naturæ Christi. Paucis igitur locos nobis obiectos retorquamus.

Si Christi Corpus est in pluribus locis simul, èò quòd Paulus vidit Christum, & audiuit vocem eius, vt isti volunt: Ergo, ex hoc exemplo, non dicemus Christum simul esse pluribus in locis, nisi videamus ipsum, & vocem eius audamus. Et vi consequentis, Corpus Christi non est verè præsens in Eucharistia In, Cum, Sub panẽ, vel sub panis accidentibus: quia ibi nec videtur Christus, nec auditur.

OBIECTIO XIII.

Non minus est ab vno capi & contineri plura, quàm vnum capi & contineri à pluribus. Ergo si locus vnus potuit capere corpora diuersa, certè corpus vnum diuersis in locis adesse poterit. At compertum est ex Scriptura locum vnum continuisse diuersa corpora, nempe Corpus Christi & obseratam ianuam, Ioan. 20. Item: illud ipsum & Corpus Virginis intemeratum, quum natus est Christus. Adde lapidem clausi sepulchri Matth. 28. & cælos incorruptibiles à Christi Corpore penetratos Heb. 4. Adde quod ait Christus Matth. 19. facilius esse camelum per foramen acus transire, quàm diuitem ingredi in regnum Dei. Ergo potest virtute Dei fieri vt idipsum Christi Corpus adsit præsens diuersis in locis: maxime quum non ab illis locis capi, sed illis in sacramento mirabiliter contineri asseramus.

RESPONSIO.

Hæc ipsa fundamenta vulgò substernuntur dogmati Omnipræsentia: siue Vbiquitatis: ac propterea quid de illis à nobis dictum fuerit in libro nostro de Veritate Humanæ Naturæ Christi, peto à Lectoribus vt legere ne grauentur. Nunc satis erit redarguere superiorem Obiectionem propositis aliquot ex præcipuis eius erroribus.

Primus error est, praua locorum quos obijciunt interpretatio. Nam hæc verba Ioannis venit Iesus foribus clausis, ita exponunt, vt si di-

catur Iesus per ipsas ianuas clausas ipso corpore penetrasse: quod longè secus est. Hoc enim tantum sibi vult Ioannes: illum Christi aduentum ad Discipulos fuisse miraculosum, quum ei fores humana ratione apertæ non fuerint, & omnia impedimenta Corpoti Christi tum cesserint, vt ad suos accederet. Itaque statim subiicit Ioannes, *Multa alia signa edidit Iesus in discipulorum suorum conspectu*. Idem dico de saxo monumenti, per quod Corpus Christi transiisse sine solutione continui, vt isti volunt, Evangelistæ non commemorant. Neque ita rectè colligitur. Ait Matthæus, Angelum è cælo descendisse, & lapidem ab ostio deuoluisse: Ergo Christus resurgens penetrauit per ipsum lapidè sine continui solutione. Quinetiam non desunt qui existiment Christum resurrexisse, quum ille terræ motus factus est, & Angelus lapidem monumenti depoluit: atque id sibi videntur colligere ex narratione Marti, Lucæ & Ioânis, qui constanter affirmant lapidem illum fuisse deuolutum antequam mulieres ad monumentum accessissent, adeò vt Matthæus ea etiam commemoret quæ facta sunt paulò antequam mulieres ad ipsum monumentum peruenissent. Hæc illi: de quibus nunc copiosius nõ disputo. Nam, vt vt res gesta est, certè constat exitum Christi è sepulchro fuisse miraculosum.

Porro ascensio Christi in cælum fuit etiam miraculosa: & quod ait Apostolus: *Christum celos*

Mat. 28.

celos penetrasse, ita expono ut id quod sæpe in Scriptura occurrit de cœlis apertis: qua de re nostrum non est curiosius disquirere, nec existimare cum nonnullis nouæ & blasphemæ Societatis Monachis, Scripturam loqui Metaphoricè: Et apertionem cœlorum fuisse tantum secundum apparentiam. Ac certè demor istos homines velle videri rerum aliarum omnium naturam, conseruare, ut vnā Christi naturam destruant.

Quod atinet ad partum sanctissimæ Virginis Matris Domini: nō memini vsquam me in sacris literis legere modum natiuitatis Christi fuisse miraculosum: quin potius contrariū colligi potest ex verbis Lucę cap. 2. ver. 23. Et quod isti dicant, nisi fuerit partus illius miraculosus, aliquid propterea detrahi Virginitati Matris Domini, prorsus ineptum est. Quum enim satis constet, eam miraculosa ac planè diuina ratione Concepisse, hoc satis est ad asserendam ipsius Virginitatem, eamque ab omnibus blasphemis vindicandam. Cum autem Monachorum officinæ Pontificiis Conciliis instructæ sint, per mirum mihi visum est, Monachos istos non id reuocasse in memoriā quod extat in eiusmodi Conciliis. Noua Christi natiuitas, inquiunt, quia intacta virginitas à viro. Quod fristi velint curiosius aliquod hīc miraculum scrutari, saltem eiusmodi miraculum constituent, quod non euertat humanæ Christi natu-

Quid Vetus
res sēserint
de partu
Deiparæ.
& sanctissimæ
Virginis v. Ter-
tullian. De
Carn. Christi.
Hiero-
nym. de cus-
tod. virgin-
it. & cōtr.
Heluid. &
in Symbol.
Ambros. de
Ioc. Domini-
cæ. Sacra-
c. 6. & in
Luc. 1. 2. c. 2.
& in Epist.
ad Hebr. c.
2. & c.
De egressu
Christi ex
sepulchro
vide Leon.
Ep. 83. &
97. Augu-
stin. De
Sanct. Ser.
6. Hieron.
In ps. 104.
& c.
Concil. To-
let. 11. c. 1.
Cōcil. v. v. v.
mat. c. 4.
& c.

re veritatem, quam Christus, ut aliis multis argumentis, ita sua natiuitate apertissime cōprobauit. Nam (ut vno verbo ad locos nobis obiectos respondeam) profero Theorema theologicum, quod videant illi num labefactare possint.

In diuinis miraculis nihil cōstituendum est quod apertis Scripturæ locis, & ipsi Fidei analogiæ repugnet: nec ulli alij modi constituenti sunt præter eos quos Scriptura commemorat. Ratio est, quia miracula diuina pendent à summa Dei potestate, quæ captum intelligentiæ nostræ longè superat, eaque ad fidem nostram confirmandam, non euertendam referenda sunt.

Secundus error iam suprà notatus, quod à sola Dei potestate argumententur: adeoque contra ipsius voluntatem plenissime nobis in Scriptura patefactam, de veritate Corporis Christi.

Tertius error: quod (ut iam alicubi diximus) miracula non sunt statuenda in euertendis rerum essentiis. Etenim mirabilis est Dominus propriè in creandis summæque providentiæ administrandis rerum naturis & essentiis, & vera doctrina sua conseruanda. At duo corpora in vno loco simul esse non possunt, quin ipsorum corporum essentia tollatur: & veritas doctrinæ de Christi Corpore, ex istorum sententiâ, destruat. Nec enim potest esse Corpus actu nisi

Cir-

Circumscriptū, nec circumscriptum sine materia sua, quantitate ac propriis dimensionibus. Diuersæ autem dimensiones & quantitates simul in eodem loco esse non possunt: alioqui diuersum non est diuersum, aut idem non est idem. Si duo corpora sunt in vno (inquit Philosophus) ergo, quotquot voles, quia ratio differendi reddi non potest.

Quartus error: quia, si daremus in illis miraculis de ingressu Christi ad discipulos, de exitu ipsius è sepulchro, & de cœlis à Christi Corpore penetratis, euertere aliquā essentiam (quod absit) non tamen sequeretur, Corporis Christi essentiam & naturam esse euertendam, sed hoc potius de Ianuis, de saxo, & de cœlis dicendum esset. Quia illa miracula facta sunt propter ipsum Christum, cuius si naturam euerteret, quomodo propter ipsum Christum facta erunt? Exempli gratia, summo Dei miraculo factum est, vt Israelitæ per medias aquas transierint. Atque hoc miraculum, quia propter Israëlitas fiebat, non immutauit eorum naturam: sed cohibuit vim aquarum (vt antè dictum est) adeò vt non de Israëlitis, sed de aquis: nec propter aquas, sed propter Israëlitas miraculum editum sit. Itaque si tum perempta fuisset vlla essentia (quod absit vt dicamus) certè non Israëlitarum, sed ipsius maris essentia fuisset perempta. Atq; hoc loco habeo quod cū Monachis Transsubstantiariis exoptulem, qui in illo suo commē-

262 DE SACRAM. MANDUCAT.

to, non patiuntur, essentiam Corporis Christi in vno simul loco cum panis essentia remaneret iidemque nō dubitant affirmare, Corpus Christi cum Ianuis & cum saxo monumenti in vno simul loco fuisse. Quæso, quid tantum committit essentia panis, vt deteriore loco esse debeat quàm ianua, vel saxi essentia? En, quod euadant humana somnia, quum homines à puritate verbi Dei deflectētes, ipsi sibi suis commentis illudunt!

Quintus error: quòd ista obiectio suis verbis ipsa se refellit. Nam hæc verba, *Ingressi, Egredi, & Penetrare*, significant motum localem: ac propterea non possunt ferre sequentem conclusionem de duobus corporibus in vno eodemque loco constitutis. Quinetiam verbum penetrandi *διερχόμενοι* repugnat ei quod dicitur de solutione continui non facta. Quòd si vim verborum & rem ipsam paulò accuratiùs considerent, mihi assentientur. Nam si dicant, pūcto temporis & (vt schola loquitur) in instanti, Christum ingressum esse ad suos, vel exiisse è sepulchro: secum ipsi pugnabunt: quandoquidem verba illa ingredi, egredi, & penetrare, motum localem significant, qui non potest fieri in instanti: quia ad motum localem partes temporis requiruntur, vt sit motus à termino ad terminum: quemadmodum Thomas magnus ille Transsubstantiator facillè agnouit. Quòd si Christus nec ingressus est nec egressus

in in-

in instanti: ingressus est igitur & egressus, motu locali, atque ita duo Corpora non fuerunt in eodem loco simul. Motus enim localis fit de loco ad locum. Et certè ingressus vel egressus Corporis sine motu locali, ne cogitari quidè potest. Atque omninò qui dicit, Corpus Christi transiisse, vel per fores, vel per illud saxum: ille necessariò significat & fores & saxum viam transeunti corpori celsisse: aut profectò dicit, transiisse & non transiisse simul, quòd est ἀντιφασικόν. Etenim quæro, an fores fuerint clausæ ipsi Corpori Christi, necne? Si clausæ: non igitur transiit. Si non clausæ, viam igitur celserrunt transeunti. Et quia isti tantopere virgent τὸ πῶς non præcisè concluditur ex verbis Ioannis, Corpus Christi per ipsas ianuas transiuisse tum quum clausæ essent. Sic enim Ioannes τῷ θυρῶν κεκληρομέμων, inquit: non, κληρομέμων.

Sextus error: Inepta locorum quos citant applicatio. Nam illi comparant modum ingrediendi cū modo existendi. Quum enim Christus ad suos ingressus est & stetit in medio (inquit Ioannes) nonne erat visibile ipsius Corpus, suisque dimensionibus præditum? Certè: & ipse Christus postquā resurrexit se præbuit aspectabilem. Cōrectate me & videte, inquit apud Lucam. Quid autem simile reperiās in Transsubstantiatione, vel in illa Reali Corporis Christi Inexistentia? Non quæris quonam modo & qua via Corpus Christi veniat in lō-

Luc. 24.

cum substantiæ panis, vel in Panem, vel Sub Panem (negas enim cum Thoma localem motum Corporis Christi, alioquin, inquit Thomas, sequeretur, quòd in cœlo esse desineret, & non posset simul hoc Sacramentum agi nisi in vno loco, quum vnus motus localis non nisi ad vnum terminum finiatur) sed cōcludis, Corpus Christi esse sub accidentibus Panis: vel In, Cum, Sub Pane. Cur igitur ibi nō est aspectabile? Item: vi istius comparationis (siquidem est comparatio) hoc tantum concluderent Christi Corpus esse posse simul in duobus locis: quemadmodum duo corpora aliquando fuerunt in vno eodémq; loco, si illis credamus. Quid autem duo loca ad innumerabilia, nisi quod vtrobique veritas Corporis evertitur?

Septimus error *artiquos*, quæ est in argumenti conclusione. Negat enim Corpus Christi capi in Sacramento, & simul affirmant, illud ipsum Corpus in Sacramento Contineri, vel (vt alij loquuntur) Inexistere. Quid est autem sibi ipsi contradicere, si hoc non est? Atenim, inquires, ego addo vocabulum, mirabiliter, vel supernaturaliter. Audio, & fateor non hâc tantum, sed reliquas vestras contradictiones esse mirabiles, imò etiam contra ipsam naturam: quum neque diuini verbi auctoritas, nec ipsa vera Corporis Christi natura possit vos à tam inepto differendi genere reuocare.

Octauus error in ipsa forma connectendi:
con-

concludunt enim à Corpore ad locum: & vicissim à loco ad Corpus, contra naturam & loci & Corporis: in quo genere connectendi non ἀντιστοιχῶν ὁμοιοῦτα: nec vlla est vel συνίχερα vel συνάφεται: proinde violantur omnes leges Analyticæ Demonstrationis & accuratæ rationationis.

Sunt plerique alij errores à quibus recensendis nunc supersedeo: vt superiorem objectionem adigam ad incommodum hoc modo.

Si hæc propositio, non minus est ab vno capi & contineri plura, quàm vnum capi & contineri à pluribus, ad Transsubstantiationem vel Consubstantiationem pertinet: & verum est, Corpus Christi non capi ab illis locis in quibus præsens adest: quod vtrunque in superiori objectionem continetur. Ergo idem argumentum simul pertinet, & non pertinet ad Transsubstantiationem & Consubstantiationem. Item: si Corpus Christi non capitur ab illis locis, vt volunt. Ergo infinitum est. Atque hoc illud est quòd sæpe dixi, & quòd sæpius dependendum est: Transsubstantiationem & Consubstantiationem siue Realem Inexistentiam Corporis Christi In, Cum, Sub Pane, sine dogmate Ubiquitatis stare nō posse. Consequentia patet, ex ratione Infinitatis. Nam si Corpus Christi fuerit in centies centenis millib. locorum simul, nec tamen ab illis locis innumerabilibus capiatur. Ergo loca omnia superat.

Item: si Corpus Christi fuit in eodem loco cum obferata ianna vel cum lapide sepulchri clauso, vt ais: Ergo fuit tempus quum Corpus Christi nec in cœlo nec in terra circūscriptum fuerit propriis dimensionibus, & vi consequentis fuerit planè infinitum. Consequentia patet. Nam quoties instamus, Corpus Christi non posse esse verum corpus sine suis dimensionibus, responderis, Corpus illud esse circūscriptum, nempe in cœlo, licet in Eucharistia suis dimensionibus non sit actu circūscriptum. At loci à vobis citati in hac obiectione illam responsionem vobis eripiunt. Nec enim tum Corpus Christi erat in cœlo, quum exiit è sepulchro, & ad suos ingressus est, nisi ad Vbiquitatem redeatis. Date igitur nobis locum vbi tunc temporis Christi Corpus circūscriptum fuerit, & locale. Si tunc nusquam fuit circūscriptum & locale, tūc igitur fuit infinitum: Si tunc, ergo nunc etiam. Nam quod semel fuit infinitum, nunquam desinit infinitum esse: alioquin infinitum non fuit.

Contineo me à pluribus incommodis enumerandis. Nam qui addunt de Camelo per foramen acus transeunte, non satis peritè ratiocinantur: quandoquidem, in Theologia, argumenta à Prouerbiali locutione non ducuntur. Esse autem prouerbialem locutionem obseruatum est ab iis qui sunt in Hebræorum scriptis versati. Quinetiam locus ille eos refellit.
Nam

Nam certum est illis verbis Christum significare id quod fieri non potest: quod perspicuum est ex Marco, quum ait: *quàm difficile est vt qui* Marc. 10.
confidunt opibus in Regnum Dei ingrediantur: facilius est Camelum per foramen acus transire, quàm diuitem in regnum Dei ingredi. Loquitur ergo Christus de illis Diuitibus, qui opibus confidunt, quos in regnum Dei ingredi, non minus impossibile est, quàm Camelum per foramen acus transire. Possunt quidem diuites seruari summa Dei tum potentia tum misericordia, sed ita tamen vt iam non opibus confidant. Sed ad Christum vera fide & pœnitentia conuertantur, & tunc nulla est difficultas. Nam, vt Theologicè & verè dicitur: Diuites opibus fidentes, non posse ingredi in regnum cœlorum: & Deum non posse salute donare illos qui manent impij & impœnitentes, quâdiu tales sunt: ita, verè & Theologicè dicitur, Deum nō posse non seruare eos qui cum vera fide & pœnitentia ad Deum per Christum accedunt, quia non vult & non potest sibi Repugnare. Et hoc non posse, inquiunt Veteres, non est infirmitatis, sed Potestatis. Quanquam, ridiculum est istud Connexum Monachorum, qui foramen acus pro solido corpore accipiant. Nam si dāremus (quod absit) non esse proverbialē locutionem, nihil tamen aliud sequeretur, nisi camelum in partes subtilissimas esse redigendum, vt per foramen acus transire posset. Hinc,

August.
quæst. E-
vang. l. 2.
quæst. 47.

per allusionem Veteres cohortantur ad pœnitentiam & humilitatem & ad fastum illum depressum, quo Diuites ut plurimum inflati sunt: Ut ita ad regnum celorum perveniant per Christum, quem Veteres nomine Acus intellexerunt. Huc etiam referunt quod dicitur, intrandum esse per angustâ portam: quia Christus (inquit Chrysostomus) eos recipit, qui deposita mundi sarcina, facti sunt subiles & spirituales. Hæc ille.

Chrys. In
Matth. 23.
per. Imper-
per. Ho-
mil. 33. Id.
Ibid. Hom.
11.

Iam ita retorqueo superiorem Obiectio-
nem.

Si diuersa corpora esse in eodem loco, & idem Corpus esse in pluribus locis, paria sunt: nusquam legitur, imò ne cogitari quidem potest centies cetera corporum millia & eò amplius, fuisse vel esse posse in vno eodémque loco. Ergo stare nō potest quod isti dicunt, Corpus Christi esse in centies centenis locorum millibus, & eò amplius.

Quæ quum ita sint, istam propositionem, Non minus est ab vno capi & contineri plura, quàm vnum capi & contineri à pluribus: censeo ita exponendam: ut dicamus, illa duo esse æquè falsa & tum naturæ tum ipsi Dei verbo repugnantia: Nam illa duo æquè perimunt Corporis Christi veritatem. Et ita in posterum corrigenda erit: Non minus falsum est ab vno loco contineri plura corpora, quàm vnum corpus à pluribus & diuersis locis contineri.

OBIE-

OBIECTIO XIII.

Quicquid non involuit vlllo modo contradictionem, id Deus facere potest.

Corpus vnum esse multis in locis nullo modo contradictionem involuit.

Quare vt vnum corpus sit in multis locis Deus facere potest.

Maior est perspicua ex Omnipotentia Dei.

Minor sic probatur. Esse alicubi praesens, quum de corpore dicitur, est accidens corporis, à corpore diuersum ipsoque corpore posterius. Ergo diuina virtute posset constare verum aliquod corpus, neque tamen vlli loco esse praesens. Id si quis neget, ab negare audebit in potestate Dei fuisse, sicut creauit ab initio vniuersum hunc mundum, ita vnum aliquod corpus, puta, lignum vnum, aut vnum lapidem tantummodo creare. Hoc certe si Deus fecisset, verum aliquod corpus fecisset quod non habuisset tamen vllum accidens praesentiae ad quenquam locum. Iam qua ratio euidentis afferri potest quamobrem nequeat, sine contradictione, non multiplicato corpore, multiplicari accidens illud praesentiae in corpore? Ergo multiplicatio praesentiae non est multiplicatio corporis. Dices, vnam praesentiam requirere totum vnum corpus, aded vt non possit in eodem corpore altera simul poni praesentia. Respondeo: Id non posse quidem fieri virtute Naturae, sed posse fieri virtute diuina. Profero aliquid non prorsus absimile de relatione aequalitatis. Nam ex sententia quorundam non

270 DE SACRAM. MANDVCAT.

improbabili, in eodem subiecto locus est pluribus relationibus equalitatis.

• *Item: In omni Contradictione est affirmatio & negatio. At qui dixit Corpus Christi esse simul in pluribus locis, ille tantum affirmat. Non id igitur inuoluit Contradictionem.*

RESPONSIO.

Mirificum certè ratiocinandi genus: quod quidem ego ita exento.

Ad explicandam Maiorem propositionem: duo sunt obseruanda. Vnum: quum Theologi tradunt, Deum non posse quæ contradictionem implicant, id non ita accipiendum esse, quasi infinitam Dei potestatem vllis finibus terminare velint (Sic enim Deus non esset Omnipotens, quod absit) sed eo loquendi genere distinguunt potestatem ab infirmitate & impotentia: quo etiam modo intelligendum est quod ait Paulus, Deum seipsum negare non posse. Nam quum Ens & Verum arctissime inter se cohereant: Deus autem sit ipsum Ens & ipsum Verum per se, Et in Deo idem sit esse & posse (est enim Ens simplicissimum) Idcirco fit vt quemadmodum in Essentia Dei nihil est falsum, ita nihil sit falsum in eius Potestate: ac proinde in ea non sit cōtradictio, quæ sine falsitate esse non potest: vt supra copiosius demonstrauimus.

Alterum quod obseruandum diximus, & quod

quod iam à nobis aliquoties commemoratum
est: in definiendis quæstionibus Theologicis;
potestatem Dei ab eius voluntate nobis ipsius
verbo patefacta, non esse separandam. Atque
hæc de Maiori propositione!

Minor propositio, si loquatur de ea præsen-
tia Corporis quæ sit in pluribus ac diversis lo-
cis simul (alioqui extra rem vagatur) planè falsa
est. Atque operæpretium est videre quibusnam
rationibus novi Monachi (ex quorum penu &
arte intima superius argumentū depromptum
est) hanc propositionem confirmare enitantur.
Esse alicubi præsens (inquiunt) est Accidens
corporis ipso corpore posterius: ac proinde ex
natura & ratione Accidentis, potest sine inte-
ritu subiecti nempe corporis, ab ipso subiecto
abesse: ita ut possit esse verum corpus, neque ta-
men ulli loco esse præsens: nempe divina vir-
tute. Ex quo efficitur ut accidens præsentia
multiplicari possit ipso corpore non multipli-
cato. Hæc illi: veteres errores novis erroribus
cumplantes: ex quibus aliquot qui crassiores
visi sunt ita redarguo.

Primus error est, quod, ita ut proponitur, ar-
gumentum est *ἡ ἐκ τῶν*, nec ad quæstionem de
qua inter nos agitur ullo modo pertinet. Ec-
quis enim nostrum unquam negavit, quin cor-
pus possit esse multis in locis? Quod si negare-
mus, facilè nos profectò isti Monachi convin-
cerent, quippe qui ad Garamantas & Indos vs-

que identidem cursitent. Sed hoc est in disquisitione positum: possintne corpus esse simul & eodem tempore pluribus in locis, quam particulam, SIMUL, dolone an ignorantia prætermittant, aliorum esto iudicium. Error est. *Secundus error, quod nostram sententiam*

non explicent, neque id attingant, in quo positus est controuersie status. Etenim quum affirmamus, corpus non posse simul esse pluribus in locis: hanc rationem afferimus, quod naturale atque adeo verum & humanum corpus, sua Materia præditum, veras partes habens extra partes & locale, hoc est, Vno verbo, corpus indiuiduum actu existens propriis dimensionibus finiatur: quæ ferre nullo modo possunt, ut corpus eodem tempore sit in pluribus ac diuersis locis. Hic enim locus primò est continens terminus corporis, & ipsi corpori locato commensuratur: quod esse non posset, si corpus idem esset in pluribus locis simul. Quare, quemadmodum multi loci simul esse non possunt, ita nec idem corpus simul in multis locis. Quid autem obiciunt Transsubstantiarij: dicunt præsentiam & locum esse accidens corporis posterius ipso corpore: sed hoc prætermittunt, quod ipsam quæstionem continet: nempe corpus non posse esse præsens & realiter existere, quin sit locale suisque dimensionibus circumscribatur: alioqui non futurum corpus.

pus. Atque hanc nostram responsionem satis intelligunt ij qui in *περὶ τῆς τοῦ σώματος ἐκείνου* versati sunt: Veruntamen rem ipsam paulò latius explicemus.

Inter Accidentia quæ substantiam & *ουσίαν* rerum vestiunt, alia sunt aliis ipsi substantiæ propinquiōra. Omnium verò proximè ad substantiam accedit Quantitas: id quod ipsi Transsubstantiarij, tantùm abest ut negent, ut velint quantitatem etiam locum substantiæ obtinere in suo illo Transsubstantiationis commento. Sic enim tradunt, reliqua panis accidentia in quantitatē dimensivā fundari: quippe quum eos pudeat, accidentia constituere sine subiecto. Iam esse præsens vel hîc vel alibi: hoc certè ipsam substantiam corporis non continet. Sed corpus esse præsens alicubi: hoc verò ab ipsa corporis actu existentis substantia non recedit: nec enim potest esse corpus, quin sit alicubi: nec potest Corpus alicubi existere, quin sit ibi præsens. Sed isti præsentiam *ἐν τῷ τόπῳ* perperam considerant: quasi hîc nō agatur de hoc vero Corpore quod est Individuum singulare actu existens. Rursus, quum aliquid dicatur esse posterius multis modis, fateor, quū ipsam essentiae rationem consideras: quantitatem esse ipsa substantia posteriorem *ὑστέρη*. Sed si spectes corpus, ut est hoc corpus *τὸ αὐτό*: profectò quantitas corporis actu existentis non est tempore nec *ἀπὸ* siue definitione posterior ipso cor-

pore. Quod si isti Monachi qui sibi propè solis
 vendicant scientiam atque artem differendi, in
 memoriam reuocarent, in rebus creatis *veritas &*
67 non idem esse: nunquam in crassum hunc
 errorem prolaberentur. Nam qui dicit corpus
 humanum, ille non simpliciter dicit Substan-
 tiam, sed dicit Substantiam quantam: quia sine
 quantitate intelligi corpus humanum non po-
 test: nec Quantitas Corporis, videlicet Longi-
 tudo, Latitudo, Profunditas in Concreto sub-
 lecto potest definiri sine Corpore: & vicissim
 Corpus sine illa quantitate definiri non potest.
 Item: qui dicit corpus individuum, ille dicit
 corpus materia constans: quia Materia est prin-
 cipium Individuationis: inquit Thomas, iam
 omnis res Materiata eiusmodi quantitativis
 propriis *aut* *aut* mensuratur: & Localis est.
 Ex quo apparet quàm isti fallantur, qui putant
 Quantitatem esse aliquid extrinsecum Sepa-
 rabile à Corpore. Nam id sine quo res definiri
 non potest, quomodo erit aliquid extrinsecum
 ab ipsa re separabile? Itaque si quis existimet
 quantitatem hoc corpore quod est *68* *69* po-
 steriorem esse; ille existimat quantitatem esse
 quantitate posteriorem: quod fateor esse Iesu-
 iticum differendi genus. Ex quibus efficitur, to-
 tum illud quod assumunt falsissimum esse, ne-
 pe, Esse alicubi præsens, esse accidens corporis
 ipso corpore posterius: siquidem loquantur de
 corpore actu existente; & de eo quod est po-
 sterius

terius tempore, de quibus nostra hæc insti-
tuta est disputatio. Loquimur enim de Christi
Corpore, quod quidem eodem tempore esse
presens pluribus in locis pernegamus. Certe-
rum non omnia accidentia sunt eiusmodi, ut
tollī possint à prima substantia quæ est *Gen. 1.*
hoc enim vel illud corpus affici quidem potest
hoc vel illo colore, qui faciliè tolli possit: sed
fieri non potest quin corpus habeat tres dimen-
siones quibus finiatur. Itaque non magis au-
diendus est si quis dicat corpus esse & non esse
in loco, quàm si dicat corpus esse & non esse in
tempore: Item esse sine materia sua. At enim,
inquiunt, nonne Christus deposuit mortalita-
tem & paribilitatem quæ sunt naturales corpo-
ris qualitates? Certè sed nō propterea natura ip-
sam corporis abstulit, quando quidem muta-
tio qualitatis non perimit naturam corporis:
sed corpus non potest existere nisi sit quātum,
nec esse quantum, nisi propriis dimensionibus
circumscribatur: atque huiusmodi esse Corpus
Christi glorificatum, suprà cap. 2. demonstra-
uimus: Nam sublatiis propriis dimensionibus
Corporis, sequeretur ipsius Corporis partes
non esse extra partes: ac proinde non esse par-
tes sed aliquid confusum. Quodd si non fuerint
Partes, Totum igitur non erit: atque ita non e-
rit Corpus: quandoquidem Corpus est To-
tum *Gen. 1.* constans suis partibus inter se di-
stinctis.

Tertius error, quod pugnantia proponant. Quæro enim possitne fieri ex ordine naturæ ut corpus existat quod nulli loco sit præsens. Negant illi & id fieri autumant diuina virtute. Quod si ita est, quorsum igitur verbosum illud vestrum de Accidente argumentum? Cur tantopere vrgetis Accidens istud esse diuersum à corpore: & ipso corpore posterius? Nonne hæc omnia hausta sunt ex ipsis naturæ fontibus? qui sit ergo ut id negetis ex ordine naturæ fieri? aut si id naturæ repugnat: quæso, cur vestrum arcessitis argumentum ab ipsis naturæ principiis? nū opus est extraordinaria Dei virtute, ut accidens sit posterius substantia, & possit abesse à subiecto citra ipsius subiecti interitum?

Quartus error *ἡ δὲ τῆς ἐνότητος*. Sic enim illi: Deus potest facere corpus sine loco: ergo, corpus potest esse simul pluribus in locis. Sic, ex negatione inferunt affirmationem. Negantes enim locum de corpore, inde volunt inferre corporis *πάλυτα παρουσία*. Item: sic ratiocinantur: Si potest esse corpus sine accidente præsentia & loci: Ergo potest esse præsens pluribus in locis simul. At enim si daremus quod illi volunt de suo illo accidente (quod absit) nihil tamen efficerent. Sic enim potius cōcludendum esset. Ergo potest esse cum accidente præsentia & loci: Idque ex natura *ἡ δὲ τῆς ἐνότητος* ac proinde totum illud: Esse pluribus in locis simul, ab isto consequente rescandum est. Nullo enim

vinculo cum Antecedente connectitur. Hæc est enim natura præsentia & loci, ut vnū corpus sit præsens in vno loco, non autem in pluribus simul: & vnius corporis vnus sit locus, ut antè dictum est. Non potest esse aliquod corpus (inquit August.) quod nō minus sit in parte, quàm in toto, nec vllō modo possit in loco huius partis simul habere aliam partem, sed aliud hic, aliud alibi habens, per quolibet spatia locorum distantia & diuidua. Hæc ille.

Contr. E-
pist. Ma-
nich. c. 16.

Urgeamus igitur incommodo: Si corpus esset sine accidente præsentia & loci (id quod volunt) nusquam esset. Nam quod est alicubi, est ibi præsens, & si quidem est corpus, si habet. Vbi, est igitur in loco: & si non est alicubi, nusquam est. Hinc ista loquendi genera. Locus eius non erit, locus non est cognitus, nullus locus inuentus est eis, hoc est, non fuerunt. Sed id fusiùs etiam ex Veterum sententia docuimus in Tractatu de Veritate Naturæ humanæ Christi. Itaque (si istis credimus.) Corpus quod nusquam est, ac propterea non est, potest esse in pluribus locis simul. Absurdum & ἀντισατικόν. Certè, quum Philosophus eiusmodi portenta refelleret, affirmavit, si infinitum esset corpus, futurum, ut infinitum locum occuparet. Adeò existimauit, corpus sine loco existere nō posse.

Pf. 37.
Nah. 3.
Dan. 1.
Apoc. 12.

Quintus error superiori consimilis. Si corpus, inquit, potest esse sine Accidente præsentia & loci: Ergo, non multiplicato corpore,

multiplicari potest accidens presentie & loci in corpore. Demus quod est falsissimum: Presentiam & locum esse Accidentia separabilia à corpore reuera existente: hoc est, ut est corpus *solus* Singulare indiuiduum extra mentem existens: tamen istorum argumentum non procederet. Id quod manifestè doceo in ea qualitate quæ est accidens separabile à corpore indiuiduo. Nam licet hoc vel illud corpus quod est *solus* possit esse sine albedine: tamen si album est, affirmo albedinem illius corporis non posse multiplicari corpore non multiplicato. Ratio est quia albedo huius corporis non est aliquid vniuersale & *universale*, sed est indiuidua albedo: ac proinde in multis numero corporibus multe sunt albedines non specie, sed numero diuersæ: quod si sunt plures albedines numero, necessario multa erunt corpora subiecta.

Similiter si sunt multe numero presentie Corporis Christi (quod est verum *6. d. 1. & v. n. Numero*) certè erunt multa Corpora Christi presentia, numero diuersa. *ad vbi* & horrendum. Possunt, inquiunt, plures albedines esse vnius Subiecti numero, non naturaliter, sed Omnipotentia Dei & supra naturam. Imò, hoc non esset supra, sed contra naturam: quia, vnum, & plura simul, *ratio est* inuolunt contradictionem, quam Deus potenter non potest: ut sæpe iam diximus.

Item:

Item: Si valet istorum argumentum, ergo & hoc valebit: Tempus est tantum Accidens corporis actu praesentis, quod in Corporis definitionem non venit. Ergo idem corpus potest Actu esse praesens diuersis temporibus simul: & per consequens, praesens, praeteritum, & futurum tempus erit simul. Nam corpus praesens non minus est in tempore quam in loco: imò Tempus est remotius Accidens à corpore quam sit Locus. Res (inquit Philosophus) continentur à tempore, ut à loco continentur ea quae sunt in loco.

Sic igitur intelligendum est, multiplicari quidem accidens praesentiae Corporis, sed non simul: hoc est eodē tempore. Potest enim corpus hunc esse praesens in hoc loco, & paulò post alibi: Et ita multiplicatur praesentia vnius eiusdemque corporis. Quanquam melius diceretur varia siue diuersa, quam multiplex praesentia.

Sextus error (ne sum longior enumerandis huiusce argumenti erroribus, de quo illi merito possint dicere, quod perperam affirmant de corpore, videlicet, non multiplicato argumento, errores multiplicari) error, inquam, superiores longè superans, quum ex falsa hypothese ita argumentantur. Si Deus (inquiunt) nō creasset mundum, sed loco mūdi creasset vnum aliquod corpus, putà lignum aut lapidem, certe fecisset vnum corpus quod non habuisset vl-

lum accidens præsentie aut vllum locum. IO
verè ligneum aut lapideum argumentum! Sic-
cine vos, noui Monachi nonorum argumento-
rum architecti, vestram illam nutantem Trans-
substantiationem sustētatis? Siccine columnas
ligneas aut lapideas illi sustulcitis? Agè verò
noue Transsubstantiator, qui mūdum vnuer-
sum, bella tua hypothesi in vnū lapidem trans-
substantiasti: Ecquid tandem effici potest, ex i-
sto argumentandi genere? Cedo mihi, Ilte lapis
immensus, vel istud tuum lignum, eccuius tā-
dem naturæ fuisset? nam ad nostros lapides &
ad nostra ligna quod attinet, habent suas di-
mensiones & sunt in loco. Alicubi legimus A-
ristotelem mirantem, quī fieri potuisset, vt He-
siodus, locum initio sine locato fuisse, existi-
marit: quā, obsecro, Monachos istos miraretur
de Philosophiæ cognitione gloriantes, &
corpus posse verè existere præsens sine loco, e-
xistimantes? Cæterum, quā insulsum est hoc
argumentum? imò ne argumentum quidem.
Si Deus nullum fecisset locum, nihil fuisset in
loco. Quid tum? Monache Transsubstantiator
(cui fortè febricitanti delirium eiusmodi Chi-
maricum occurrebat) Num ex eo quod non
fuit probas aliquid esse posse? Nempe corpus
esse posse simul in pluribus locis sine contradi-
ctione. Si Deus hanc naturam non creasset, ce-
do, ex cuius naturæ legibus contradictio re-
dargueretur? Sed præstat tuum illud somnium

in te retorquere : atque ad eò tuum illum lapidem reicere in tuum caput, hoc modo:

Si Deus (inquiunt isti, somniantes) non mundum sed vnum lapidem creasset, nullum habuisset accidens presentia. Hoc si verum est, ergo stare non potest superius eorundem conexum, quum ita concluderent: Si corpus potest esse sine accidente presentia: Ergo potest esse pluribus in locis: ex quo sequeretur, lapidẽ illum posse esse pluribus in locis, quum tamen ex ista aut insana eorum hypothesi nullus locus creatus esset.

Itẽ: ex hoc delirio hypothetico sequitur: Si fuisset lapis, neque tamen fuisset præsens nec in loco: Ergo, nusquam fuisset: Et quia hæc hypothesi subseruit Transsubstantiationi: efficitur, ita esse Transsubstantiationem, vt nusquam sit.

Item: si non mundus, sed vnus lapis creatus esset, sine ordine, sine luce, sine pulchritudine: hoc ad probandum dogma Transsubstantiationis valeret: eò spectante Monachorum argumento (neque id mirum, quum & Transsubstantiatio & hoc argumentum rerum naturam enerrant, & tanquam aliquod chaos, rerumque omnium perturbationem inducāt) Ergo, quia Deus non vnum lapidem, sed vniuersum mundum pulcherrimum suisque partibus aptissime distinctum creauit: idcirco dogma Transsubstantiationis tam procul eiciendum est, vt in-

ter homines nullum posthac habeat Accidens
 presentie, de quo tandem isti Monachi dispu-
 tant qui fortassis existimant homines esse in la-
 pides aut ligna conuersos, quibus tam absurda
 argumenta, sine pudore, ante oculos propo-
 nant. Item: Si quod implicat contradictionem
 ad potestatem Dei referri non debet, ut isti li-
 benter quidem velint, sed tamen non audent
 negare: Ergo Christi Corpus non est simul in
 pluribus locis. Consequentia patet. Nā perinde
 est ac si dicant: corpus non esse corpus. Est e-
 nim de essentia veri corporis Actus existentie
 ut suis dimensionibus circumscribatur. Audiant
 igitur & agnoscant vocem Thomæ sui magi-
 stri rem habere totam explicantis hoc modo. Ad
 remotionem (inquit) cuiuslibet principij essen-
 tialis, sequitur remotio ipsius rei. Si igitur Deus
 non potest facere rem simul esse & non esse:
 nec etiam potest facere, quod rei desit aliquid
 eorum principiorum essentialium, ipsa reman-
 ente. Hæc Thomas: Contr. Gentil. lib. 2. c. 25.
 quum illam suam filiolam Transsubstantiatio-
 nem imprudens, ac nihil tale cogitans, ingula-
 ret. Sed hæc hæcenus.

Nam quod attinet ad diuersas relationes &
 qualitatibus, quas etiam in subsidium vocarunt:
 nihil ad rem faciunt. Hoc enim non modo non
 Theologicum, sed etiam falsum est in Philo-
 sophia, quæ dicat, Relata inter se referri, una
 eademque relatione, quod Philosophis copio-
 sius

sus tractandum relinquimus. Porro absurdum est, Accidens accidentis conferre cum veritate Corporis verè & actu existentis: Et sic omnino meram fallaciam Accidentis committunt. Atque hæc de relationibus æqualitatis, quas huc per vim ac nefas noui isti Monachi detorse-
runt, ex sententia (vt illi dicunt) non improba-
bili, *deus est in eis*, scilicet, argumentantes.

In summa: isti loquuntur de essentia corpo-
ris, quatenus Corpus definitur: qua ratione est
ad id. Nos autem differimus de prima sub-
stantia quæ est materiata: nempe de corpore
singulari & individuo Actu existente, quod est
Corpus Christi. Deinde loquuntur de præsen-
tia, quatenus est accidens commune corpori-
bus, & quod in corporis definitionem, non ve-
nit. Nos autem loquimur de præsentia & exi-
stentia huius Corporis singularis Actu existen-
tis, nempe Corporis Christi quod isti affirmat
realiter existere Sub specie Panis. Atqui hoc
iam non est de Accidente disputare, quis præ-
sentia huius corporis non est Accidens Cor-
poris præsentis & Actu hic vel ibi inexistentis.
Alioqui corpus posset esse præsens sine præsen-
tia: Et præsentia Actu, posset diuelli ab existen-
tia Actu, quod ne cogitari quidem potest.

Quod postremo afferunt: Contradictio-
nem constare ex Affirmatione & Negatione:
& in hoc Enuntiato: Corpus Christi est in
pluribus locis: nihil negari: plane ineptum est.

Est enim *negatio* negationis: quandoquidem hæc Assertio de singulari Individuo; hoc est, de Christi Corpore simul in pluribus locis existente, continet negationem quæ opponitur Contradictoriæ veritati Corporis. Exempli gratia: Siquis dicat, Petrum Apostolum simul fuisse Antiochiæ & Romæ, ille Contradictionem inuoluet. Nam ex natura veri Corporis non potuit simul & eodem tempore esse Romæ qui erat Antiochiæ. Et vnum affirmans: alterum necessariò negas Contradictoriè. Sic, si dicas, eundem simul esse hominem, & rationis expertem: videberis tantùm affirmare, sed tamen ista tua assertio continet *negationem* contradictionem. Nam si est homo, non est igitur rationis expert: & vicissim si est rationis expert, non est igitur homo. Similiter, Si Corpus Christi est circumscriptum: non est incircumscriptum: & contrà. Sed iam istos amandemus ad præcepta *scripturæ*, & sequentem obiectionem audiamus.

OBJECTION. XV.

Cur propriè Corpus vnum nequeat in pluribus locis adesse simul? At quia vnum? At Deus est vnus, idemque totus diuersissimis in locis. At quia est vnum finitum & creatum? At substantia rerum finitarum non loco propriè, sed suo genere atque differentia finitur: vt suam non aliarum rerum perfectionem contineat. Item: Anima

nima vnum quiddam finitum est, & est tamen tota diuersissimis in partibus, & posset diuina virtute in partibus etiam diuulsis praesens esse sublatam tamen informatione. Item: Angelus sistere sese praesentem potest differentibus in rebus, in vnaquaque totum. Si hoc sine repugnantia conuenire potest Spiritui, cur non etiam eadem Dei virtute possit accidere corpori, praesertim, modo praesentia, neque locali prorsus, neque visibili?

RESPONSIO.

ECce tibi quaedam errorum abyssi, ex quibus aliquot delibabo, vt ad cognoscendos alios via sit rudioribus patefacta.

Primus error. ἡ πρώτη ἀλλοτρίετις διαφορά. Nam vnum corpus non potest quidem esse pluribus in locis simul. Sed huius rei ratio proprie non est, quia est vnum finitum, creatum, corporeum. Sed quum affirmatio sit mensura negationis, si velis facile percipere quamobrem vnum corpus non sit simul in locis pluribus: videndum est quomodo corpus sit in loco. Est enim localiter & circumscriptiuè, quia terminatur loco, & locus ei commensuratur & est locale: vt antè dictum est: Ex quo efficitur, vt non possit esse simul in pluribus locis, quoniam toties circumscriberetur, quot essent loca: quod perinde est ac si dicas, corpus circumscribi simul & non circumscribi. Locus enim circumscribens & terminans corpus, alia loca excludit. Nec audien-

286 DE SACRAM. MANDUCAT.

us sit, si quis dicat, corpus aliter esse in locis quam in loco. Quomodo igitur est in loco? Nempe ita ut ipso loco terminetur. Quod si idē dicas de pluribus locis: sequeretur ex duobus alterum: aut idem corpus habere simul varias sibi que repugnantes dimensiones, simulque circumscribi & non circumscribi: aut plura illa loca esse vnum eundemque locum. Vtrunque falsissimum & *ἀνίσταται*.

Secundus error: Distractio coniungendorum. Nam separatim considerant vnum, & corpus. Atqui illa duo coniungenda sunt in hac questione. Etenim corpus repudiat & perhorrescit istam *πολυαρισίαν*, quia est vnum corpus, coniunctē, non disiunctē, quia est vnum, & quia est corpus: quandoquidem multa corpora possunt simul esse in pluribus locis. Vnum autem corpus non potest.

Tertius error: *μίσχασιν εἰς ἄλλο γένος*. Etenim, ne vrgeam corpus cum Deo Benedicto sine blasphemia comparari non posse: certē Animæ & Angeli natura perperam huc torquentur. Nam audiendus est Christus: *Spiritus carnem & ossa non habet sicut videtis me habere*, inquit. Isti verò, Corpus Christi in spiritualem essentiam conuertunt, ac proinde tollunt ipsius corporis veritatem.

Quartus error: *ἡ πᾶσι κοινωνία*. Nam esse in loco dicitur multis modis. Primum Deus dicitur esse, non in diuersis locis (ut isti Monachi ni-

Luc. 24.

hi nimis exiliter loquuntur) sed in omnibus locis & vbique: quia omnia continet. Est enim infinitus, ac propterea vnus. Nam si duo essent infiniti, alter ab altero finiretur, ac proinde, nō iam infiniti. Anima dicitur esse in corpore, tota in toto & singulis eius partibus propter naturam ipsius animæ, quatenus est forma corporis, idq; ex eorum interpretatione, qui ita censent de anima. Angelus etiam habet suum vbi, sed definitiōe, non autem localiter. Corpus autem naturale dicitur esse in loco, circumscribitur, vti diximus, eō quod habet tres illas dimensiones. Quantitatis ad constituendum corpus necessarias. In summa: Deus omnia continet, & nusquam contipetur. Anima est in corpore vt forma corporis: & ita in corpore continetur, vt non sit alibi, quandiu corpus viuit. Neque verum est quod isti dicunt, Animam esse totam in diuersissimis partibus, quum potius dicendum sit in partibus coniunctissimis. Angelus autem ibi definitur vbi est: nec verum est quod isti putant, Angelum se præsentem sistere in rebus differentibus: siquidem intelligant, esse simul & eodem tēpore in diuersis locis. Quum igitur, Esse alicubi tam multis ac variis modis dicatur, inepti sunt illi qui perinde de hac re disserant, ac si vno modo diceretur & in rebus longè dissimillimis similitudinem quærant. Id quod etiam perspicuum fit ex sequenti errore.

Quintus error: quia quæcunque vel similia

vel exempla proferant ad probandam Corporis *πολυταπειαν* nullo modo possunt propositione quaestioni conuenire. Sic enim illi tradunt; Corpus Christi esse, capi & contineri in caelo suis dimensionibus definitum (ac propterea vehementer insultant iis quos illi ipsi per ludibrium Ubiquitarios appellant) atque ibi esse visibile: & nihilominus idem Corpus Christi esse in sacramento, hoc est, in locis innumerabilibus simul, sed ibi non capi, nec habere proprias dimensiones actu, nec esse visibile, sed ibi esse per conuersionem siue *μετεσταν.* Agge ergo, idem ostendant in iis quae proferunt de Deo, de Anima, & de Angelo. Et, verè ut dicam, vel hæc vna ratio commentum istud Multipræsentiae satis superq; redarguit, quòd idem Corpus velint aliter esse in locis quàm in loco: ita ut eiusdem Corporis præsentia præsentia repugnet.

Sextus error: Petitio principij: Primū, quum dicunt animam etiam in partibus diuulsis sine informatione præsentem esse posse: quod merum est somnium, ac proinde nullam huiusce rei probationem afferunt. Deinde quum rursus ad Omnipotentiam Dei recurrunt. Si potest hoc conuenire spiritui (inquiunt) cur non eadem Dei virtute, corpori? Quod ratiocinandi vel potius somniandi genus suprà à nobis refutatum est. Cæterum Deus Opt. Max. rerum creator non perimit rerum creaturarum naturas, quas

quas potius vult subsistere: idemque Deus sapientissimus non perturbat rerum ordinem cuius ipse auctor est: ita vt corpus fiat vel anima vel Angelus, & vicissim, anima vel Angelus fiat corpus. Istam rerum perturbationem Deus odit, & pii omnes detestantur.

Septimus error in falso Consequente. Nec enim sequeretur, si verum esset quod volunt de Anima & Angelo (quod absit) idem etiam de corpore dicendum esse: quia subtilis Animæ & Angeli essentia cum natura corporis comparanda non est, quæ necessariò postulat, vt corpus sit quantum, & circumscribatur loco, vt antè dictum est.

Superest eorum ratio à definitione rerum petita, quæ nunc paucis excutienda est. Substantia rerum finitarum (inquiunt) propriè non loco sed suo genere & differentia finitur. At nos de eo finiendi modo non loquimur. Error tuus est *ὅτι τὸ ὅλον τῆς ἀλλοτρίας*. Definitio non est Individuorum sed vniuersalium. Ex quo efficitur, vt si tibi fides habeatur, Christi Corpus nunquam & nusquam fuerit definitum. Quin etiam nunquam poteris definire Corpus Locale, quin facias mentionem quantitatis & earum dimensionum quibus in loco circumscribitur. Iraque quum à definitione vniuersali deuenio ad ipsum Christi Corpus (quod quidem verum ac naturale corpus est) tum ego affirmo Christi Corpus proprias habere dimensiones

quibus circumscribatur & sit in vno loco, vt ei definitio corporis conueniat, & sit verum corpus. Isti verò boni, scilicet, Philosophi, quum loquuntur de substantia Corporis Christi, intelligunt substantiam quæ est κατ' αὐτὴν ac proinde definitur: non autem hanc substantiam quæ est ὡς τὸ, hoc est, illud ipsum Christi Corpus de quo inter nos agitur quod quia verum est corpus, ideo finitur loco & circumscribitur propriis dimensionibus vt supra dictum est. Verum, inquiunt, loquimur de modo finitionis ipsius etiam indiuiduæ substantiæ corporis, quæ finitur imprimis & limitatur per illud substantiæ genus & differentiam quibus constituitur, & consequenter etiam per suum gradum indiuidualem. Hæc illi: quos sic refello. Indiuidua propriè non definiuntur, sed ipsæ species: quod isti intelligerent, nisi essent tam crudi ac rudes philosophi: Ipsa autem speciei definitio accommodatur Indiuiduis illius speciei. Porro, limitari genere & differentia, est definiri eo modo quo Species definiuntur. Id quod perspicuum est ex vocabulo ὅρος, à Philosophis usurpato. Cæterum limitanda sunt indiuidua eiusdem speciei etiam inter se: ita vt Petrus non sit Paulus. Atque hæc limitatio nõ fit ex genere & differentia, in quibus conueniunt: Et hoc pertinet ad gradum indiuiduale quem vocant. Quibus expositis, relinquitur vt, quia

quia Corpus Christi non potest existere nisi in gradu illo Individuali (est enim *ἑστὸν*) non iam sic subsistendum in Genere & Differentia, quæ sunt *κατὰ τὸ γένος*, sed ea spectanda sint quæ necessariò pertinent ad corpus indiuiduum actu existens. Itaque, quum loquimur de præsentia corporis actu existentis: ea profectò, sine loco, ne cogitari quidem potest. Nec enim hærendum est in vocabulo corporis in genere considerati, sed ipsa etiam præsentia corporis & illa quæ sunt de eius ratione, consideranda sunt. Quare, quum Monachi ita disputant: Substantiam rerum finitarum proprie non loco, sed Genere & Differentia finiri: fallunt *ὡς τὸ πᾶν* in vocabulo finiri. Nos enim de corpore Indiuiduo finiendo, hoc est, terminando & circumscribendo loquimur. Illi autem differunt de corpore finiendo, hoc est, definiendo ex Genere & Differentia. Ista ratiocinatio est *παρὰ τὸν λόγον*, *ἡ δὲ ἀληθεία*. Inquit Philosophus.

Quamobrem, ita paucis superiorem computationem in eos ipsos retorqueamus. Quemadmodum Angelus ita habet suum Vbi, vt nunquam pluribus ac diuersis locis, simul præsens adsit (non enim Angelorum essentia est infinita & ipsi Angeli dicuntur mitti Hebr. 1.) Et anima ita in corpore continetur, vt nunquam anima vna sit in pluribus corporibus: Ita verò & verè humanum corpus nunquam fuit, & nunquam erit in pluribus ac diuersis locis simul;

Sed hæc hæc hactenus. Nam ex nostris ad argumēta Aduersariorum responsionibus spero cuius esse perspicuum: nec verbo Dei, nec vllis humanis vel argumentis vel argutiis commēta Transsubstantiationis & Consubstantiationis stare posse, quippe quæ tum Verbo Dei, tū ipsi rerū naturæ & ratiōis repugnent: quæadmodum à nobis demonstratum est.

CAP. V.

Chrys. ad
pop. Ant.
hom. 61.
Idem in
Mat. hom.
8; In Ioan.
hom. 45.

Vetres passim affirmant, Christum in Sacra Cæna se nobis immiscere, suum corpus in nos cōtemperare, Ipsa re nos in eius carnē misterī, Christum per carnem & sanguinē esse cognatum nostrum. Eum qui sedet ad dexterā Patris, nostris manibus attrectari, Nos alere proprio Corpore: Nos ea re aliāquam Angeli tremētes vident. Non esse repugnandum licet sensui & rationi nostra absurdum esse videatur, quia verba Dei falsa esse non possunt, sensus autem noster deceptu facillimus est. Os nostrum spirituali igne impleri. Linguam hoc admirabili sanguine cruentari:

August. in
Pl. 9.

Item: Panem & vinum in mysterio per consecrationem Spiritus Sancti, potentialiter carnem & sanguinem creari: & quotidie pro mundi vita mysticē immolari: ut sicut de Virgine per Spiritū Sanctum vera caro creata est, ita per eundem ex substantia panis & vini mysticē Corpus Christi conse-

consecratur. Item: nos fideli corde atque ore Christum suscipere. Christum se suis manibus portasse, &c.

Nos sacram Christi carnem & pretiosum eius sanguinem in benedictione viuifica accipere in pane & vino. Nos accipere in Pane quod pepēdit in cruce: & accipere in calice quod effusum est ex Christi latere: Nos eius carnem sub panis forma in Sacramento accipere & sanguinem eius sub vini specie potare. In visibilibus signaculis res inuisibiles honorari. In pane esse efficaciam ad viuificationem. In illo Sacramento Christum esse quia Corpus est Christi: sub vtraque specie totum sumi Christum.

Christum non dixisse, hoc est figura, sed hoc est Corpus meum: ineffabili enim operatione transformari: licet panis esse videatur. Panem quidem apparere, sed Carnem esse: speciem panis & vini seruari, in virtutem autem carnis & sanguinis transelementari &c.

Item: Christum coli super altari. In altari Sanctum Sanctorum requiescere: situm esse. &c.

RESPONSIO.

Primum, solum Dei verbum est mensura Fidei nostræ: ut alibi copiosius à nobis demonstratum est, in Tractatu de Verbo Dei scripto. Deinde Aduersarij Testimonia illa Veterum non intelligunt ex ipsorum Veterum sen-

Id. contr. aduer. leg. & Prophet. l. 2. c. 9. In Pl. 33. Cyrill. ad Collisiriū Augult. in serm. ad Neophyt. & de cath. rud. Epiphan. Am brof. de myste.

Theoph. in Ioan. & SuperMar.

Nazianz. orat. de Gorg. Isichius in Leuit. li. 2. c. 8. Cōcil. Nic.

tentia: nec ea satis rectè accommodār suo dogmati de reali Corporis Christi inexistētia. In, Cum, Sub Pane & vino, vel sub Panis & vini accidentibus. Quod utrunque ita explico.

Christus se nobis immiscet, & nos in eius carnem miscemur: inquit Chrysost. hoc est, arctissimè per fidem & spiritaliter nobiscum coniungitur: ita ut simus ex carne eius & ex ossibus eius: inquit, ex Paulo Eph. 5. Quare loquitur de spiritali coniunctione & mystica: ut & Paulus. Alioqui non est Orthodoxum nos misceri realiter cum carne Christi. Itē: Christus nos alit proprio Corpore (inquiunt Veteres) nempe quatenus Corpus Christi spiritaliter & vera fide percipimus: id quod à nobis expositum est in Tractatu De spiritali mādicatione Corporis Christi. Et quia res est fidei, idcirco nec sensus noster, nec humana ratio audiēda est. Illi igitur omnes loci nobis oppositi, sunt intelligēdi de Spiritali mādicatione Corporis Christi, non de Orali mādicatione, quales comminiscuntur, ij quibus displicet nostra de hoc sanctissimo mysterio sententia. Dicunt autem Veteres os nostrū impleri igne spiritali: & linguā sanguine cruentari, Christū nostris manibus attrahi, &c. quia dū vera fide Signa Cœnæ Dominicæ percipimus, proculdubio sumus rerū significatarū, hoc est Corporis & Sanguinis Domini verè participes. Quare illa omnia figuratè dicuntur. Nec enim

ps nostrum propriè est *δυνάμει* ignis spiritualis hoc enim (ad animū & fidem pertinet) nec lingua nostra propriè Christi sanguine cruètur: alioqui res hæc nō esset spiritualis, sed Corporalis: quod absit, Imò, hoc euertit Trásubstantiationem: quia ipse sanguis videretur, ipsa Corporis superficies attrectaretur, ac proinde ipsa panis accidentia euanescerent. Illa igitur intelligenda sunt de signis sacris nomen rerum significatarum habentibus; non autem accipièda crasse vt verba sonant: nec id vnquam Veteribus in mentem venit: qui sæpe hyperbolicis eiusmodi loquendi generibus vsi sunt, vt nobis magis commendarent spirituales manducationem. Panem & vinum Carnem & Sanguinẽ creari dicunt Veteres: hoc est sacra illa symbola in sanctissimum hunc vsum consecrari, vt illis vera fide perceptis Carnem & Sanguinem Christi, ipsumque ad eò Christum participemus, quemadmodum patet ex hoc ipso loco nobis obiecto. In mysterio, inquit, per consecrationem: Item: ex substãtia Panis & vini mysticè Corpus Christi cõsecratur. Alioqui Corpus Christi in Cœna Dominica creari non audent dicere Adversarij, licet ex suis commentis Pontificij videri velint sui Creatoris Creatores. Item: Christum fideli corde atque ore suscipimus, nempe, ore, sacra signa: fideli corde, Christum significatum. Et hoc refellit Monachos qui loco ipsius Christi fide à nobis perci-

piendi, solam eius gratiam substituunt. Item: Christus se portabat manibus suis, hoc est, signum sui Corporis: nempe sacrum panem: nō quodd ad literam (vt vulgò dicitur) verba illa Augustini accipiēda sint: vt ille ipse paulò pōst ita exponit: Ipse se portabat quodammodo, inquit.

Nos Christi carnem in pane, vel sub panis forma accipere dicunt Veteres: hoc est, fideles Cœnam Dominicam ritè celebrantes non minùs spiritualiter vera fide manducare Carnem Christi, quàm ore corporis sacrum ipsius carnis symbolum accipiunt. Et hoc loquendi genus In Pane, & Sub Pane, & si qua similia occurrunt, idcirco à Veteribus vsurpantur, quia in Cœna Domini Panis est Signum & Sigillū Corporis Christi: ac proinde tanquam instrumentum exterius quo vtitur Spiritus Sanctus (ita instituente Domino) vt nos interius afficiat sua virtute, & viuificet Carne & Sanguine Iesu Christi. Atque eò spectat quod Veteres nobis obiecti, Dicunt, In pane esse efficaciam ad vinificationem. Similes sunt hæ locutiones quæ passim apud Veteres occurrunt. Nos accipere in Aqua remissionem peccatorum, salutē & vitam, & (vt loquitur Augustinus & Hieronymus, citante Lombardo) in Baptismo Trinitatem interiùs hominem baptizare: fidem in aquis Baptismi dari vel nutriri. Sic intelligendum, quod Isidorus & Bertramus dicunt: Sub
rerum

Sent. li. 4.
dist. 3. &
dist. 4.

rerum visibilium integumento, virtutem seu gratiam divinam intus invisibiliter salutem fidelium operari: & quæ similia occurrunt, non intelligenda de Reali Inexistentia rerum Significatarum In, Cum, vel Sub Signis, vel sub Signorum accidentibus: sed de spiritali illa præsentia & fruitione, quam Spiritus Sanctus animis nostris exhibet, vera fide intuendam & percipiendam: quemadmodum iam sæpe à nobis expositum est.

Panem transformari dixit Theophylactus & Carnem esse: nimirum quia quotquot vera fide sacrum illum panem percipiunt, fiunt Carnis Christi participes, cuius Panis Signum est, ac Sigillum, & idcirco nomen habet Carnis, ut antè dictum est. Vocabula autem Transformandi & Transclementandi, ut fateor esse duriora, & quæ ne ipsi quidem Aduersarij ausint tueri. *¶* *Q. p. 67.* (quomodo enim transformatur panis, cuius forma exterior manet, Monachis assentientibus? Item: si transformatur: ergo, vi Vocabuli, manet materia panis, forma recedente) ita dico ex illis Realem Corporis Christi in terris, atq; adeò in Pane, vel sub panis accidentibus præsentiam inferri non posse. Quinetiam tametsi hæc Theophylacti vocabula Pontificij sibi suæque Transsubstantiationi vendicant, tamen non possunt illis patrocinari, siquidem rectè ex Theophylacti sententia exponantur. Nam istam mutationem refero ad

298 DE SACRAM. MANDUCAT.

usum Panis, ut dictum est suo loco, non ad eius substantiam. Sacer enim ille Panis, non nobis porrigitur ut corpus alat, sed ut sit instrumentum animæ nutriendæ: quod Theophylactus sensisse perspicuum est ex his ipsius verbis. In virtutem carnis & Sanguinis transelementari, inquit. Nempe quia Panem illum cum fide & poenitentia ex instituto Domini manducantes, & ex sacro poculo bibentes, Carnis & Sanguinis Christi virtutem in animis nostris perferimus: ex quo fit ut Theophylactus proponat virtutem ipsam Carnis & Sanguinis, cuius virtutis Signa ipsa non sunt ~~divina~~; sed piorum animi, fide instructi.

Dicunt Veteres Christum coli super altari, ibi situm esse &c. Quia Christi quem colimus signa in sacra mensa proponuntur. Sic enim Nazianz. in loco nobis obiecto: Sicubi quidpiam signorum pretiosi Corporis aut Sanguinis manus condiderat, inquit. Ne mihi proferenda sint quæ toties extant in Scriptura, Deum habitare in monte Sionis, inter Cherubim, &c.

Superiora Veterum testimonia ita intelligenda, non autem ad Realem quam Transsubstantiatores & Consubstantiatores constituunt Inexistentiam Corporis Christi in terris in Pane, vel sub Panis specie, detorquenda esse, paucis demonstro hoc Connexo.

Si realis præsentia Corporis Christi In, Cū, Sub pane, vel sub Panis accidentibus statui non potest

potest quin evertatur ipsius Corporis Christi veritas: & veritatem Corporis Christi Veteres Doctores Orthodoxi omnes, vno consensu, constanter retinuerunt: certè Veteres Doctores Realem illam inexistenciam, siue præsentiam Corporis Christi. In Pane vel sub Panis Accidentibus nunquam probarunt. At iam in Tractatu nostro de Veritate Humanæ Naturæ Christi, nobis constitit Veterum sententia, de verò Christi Corpore suisque dimensionibus circumscripto, conditionibusque & proprietatibus veri corporis prædico: quam nihil attinet repetere. Quare Veteres Doctores nunquam probarunt Realem illam Corporis cum pane, vel sub panis specie Inexistenciam.

Quinetiam ex Veterum testimoniis nobis obiectis effici non posse illam Realem Inexistenciam ita doceo. Hæc non sunt consecrariæ Christus nos alit suo Corpore: os nostrum impletur igne spirituali: lingua nostra cruentatur Christi sanguine: Panis est Caro: Panis transformatur & transelementatur: Panis per consecrationem creatur caro, &c. Ergo Corpus Christi est Realiter existens in pane, cum pane, sub pane, vel sub Panis accidentibus: hæc, inquam, nullo consequentiæ vinculo conne-
ctuntur: imò ne ipsa quidem vocabula eò accedunt. Item: ex hoc loquendi genere: Corpus Christi in Pane, vel sub panis forma accipimus: non sequitur Corpus ipsum esse Realiter & ef-

300 DE SACRAM. MANDUCAT.

sentialem in pane, vel sub pane, vel sub panis
 accidentibus Nam multas *et* ex ipsis Ve-
 teribus attulimus, & plures etiam afferri pos-
 sunt. Adde quod, si sit opus, ex ipsa etiam Scri-
 ptura feremus *et*. Nam ex eo quod dicit
 Paulus, Patres nostros fuisse baptizatos in nube
 & in mari, & eandem spiritualement escam man-
 ducasse, colligi non potest Sanguinem Christi
 fuisse tum Realiter existentem in nube & in
 mari: vel Corpus Christi fuisse realiter in Ma-
 na aut sub eius accidentibus. Item, ex eo quod
 dicebat Christus Iudæis, eos in Scripturis vitam
 æternam habere, minimè sequitur vitam æter-
 nam esse Realiter præsentem in ipsis Scriptu-
 ris: ne loci alij conformes mihi commemoran-
 di sint. Sed præstat quædam ex ipsis Veteribus
 delibare quibus illi suam nobis de hoc myste-
 rio sententiam explicabunt.

VETE-

VETERVM DOCTORVM

SENTENTIAE DE MYSTERIO

Cœnæ Domini aduersus dogma de

Realī Inexistētia Corporis Chri-

sti In, Cum, Sub Pane, vel

sub Panis acciden-

tibus:

CAPVT VI.

Ortus & esus ad eandem pertinet rationem quibus sicut corporea nutritur substantia & viuix: ita vita spiritus hoc proprio alimento nutritur: & quod esca carni, hoc animæ fides est: quod cibus corpori, hoc verbum spiritui, excellentiori virtute peragens æternaliter quod agunt alimenta corporalia temporaliter &c.

Cypr. de
Cœna Dñi

Item: Hæc quoties agimus non dentes ad mordendum acuiamus, sed Panem sanctum sincera fide frangimus & distribuimus.

Ibidem

Dedit Dominus noster in mensa, in qua vltimum cum Apostolis participauit cōuiuium, propriis manibus panem & vinum, in cruce verò manibus militum Corpus tradidit vulnerandum: vt in Apostolis secretiùs impressa veritas sincera, & vera sinceritas exponeret Gen-

In serm.
de Chri-
smat.

362 DE SACRAM. MANDVCAT.

tibus quomodo Panis & vinum caro esset & sanguis: quibus rationibus causa effectibus conuenirent: & diuersa nomina vel species ad vnā reducerentur essentiam, & significantia & significata eisdem vocabulis censerentur.

De Cena
D.

Nostra & ipsius coniunctio nec miscet personas, nec vnit substantias, seti affectus conso-
ciat, & conföderat voluntates.

11. ep. 6.

Quando Dominus Corpus suum panem vocat de multorum granorum adunatione congestum, populum nostrum quem portabat indicat adunatum. Et quando sanguinem suum Vinum appellat, de botris atque acinis plurimis expressum atque in vnum coactum, gregem item nostrum significat, commixtione adunatæ multitudinis copulatum, & inseparabile vnitatis Sacramentum.

Chrysost.
homil. 14.
ad Cor. &
homil. 60.
ad pop.
Ant.

Quotquot huius Corporis participes effici-
mur, & quotquot Sanguinem degustamus,
cogitare debemus quod illum sursum seden-
tem qui ab Angelis adoratur hūc degustamus.
Quæ sursum sunt, inquit Paulus, sapite: vbi
Christus est ad dexteram Dei sedens &c. A-
scende igitur ad cœli portas, imò cœli cœlo-
rum, & tunc quæ dicimus intueberis.

Chrysost.
homil. 61.
ad pop.
Ant.

Quotquot participes huius Corporis effi-
mur, quotquot sanguinem degustamus, cogi-
temus quod illum sursum sedentem, qui ab
Angelis adoratur incorruptibili vicinus virtu-
ti hunc degustamus.

Acci-

Accipite, comedite, hoc est corpus meum &c. Quomodo turbati non fuerunt quum hoc audissent? quia multa iam & magna de hoc antea disseruit. Quapropter nec illud quod iam crebro perceperant confirmavit, &c. Ipse quoque bibit ex eo, ne auditis verbis illis dicerent: Quid igitur? Sanguinem bibimus, & Carnem comedimus? &c. ideo perturbarentur. Nam & quando prius de his verba fecit, multi solummodo propter verba scandalum passi sunt. Ne igitur tunc id quoque accideret, primus ipse hoc fecit, ut tranquillo animo ad communicationem mysteriorum induceret &c. (hoc est, ne turbarentur, Discipuli quasi essent ipsum Christi Corpus oraliter manducaturi aut eius sanguinem bibituri. Hæc enim est Chrysostomi sententia) Item: Quando Dominus hoc mysterium tradidit, Vinum tradidit, & iam post Resurrectionem sine mysterijs in simplici mensa, vino usus est. Ex genimine ait vitis, quæ certè vinum non aquam producit.

Basilii & Nazianzenus, vocant Panem & vinum S. Cœnæ *αἰσθητὰ* siue Signa Corporis Christi, Et *τύπος τοῦ σώματος* Signa salutis nostræ.

Irenæus, Est altare in cœlis: illuc enim preces nostræ & oblationes nostræ diriguntur: & ad templum, quemadmodum ait Ioannes in Apocalypsi: Apertum est templum Dei, & tabernaculum. Ecce enim, inquit, tabernaculum

Hom. 81.
in Matthi.

In liturg.
In laud.
Greg. in E-
pit. Cæsar.

l. 4. c. 34.

304 DE SACRAM. MANDUCAT.

Dei in quo habitabit cum hominibus.

Ambros.
de off. l. 4.
c. 48. & in
pl. 8.

Hic Christus in imagine offertur: illic verò in cœlo in veritate, vbi apud Patrem pro nobis quasi Advocatus interuenit. Ascende ergo, ô homo, in cœlum, & videbis ea quorum umbra hic erat vel imago &c.

De Sacra.
l. 4.

Ante benedictionem verborum alia species nominatur, post Consecrationem, Corpus Christi verè SIGNIFICATVR.

Hieron. in
Matth. c.
16.

Christus assumpto Pane qui confortat cor hominis, veritatem Corporis suis representa-
uit.

August. in
Tract. 16.
in Ioan.

Manducauit Manna & Moyfes & Aaron & Phinees & multi qui Domino placuerunt, & mortui non sunt. Quare? Quia visibilem cibum spiritualiter intellexerunt, spiritualiter esurie-
runt, spiritualiter gustauerunt, vt spiritualiter satiarentur. Nam & nos hodie accepimus visi-
bilem cibum: sed aliud est Sacramentum, aliud est virtus Sacramenti.

In Ioann.
tract. 17.

Hoc est manducare illam escam & illum bi-
bere potum: in Christo manere, & Christum in se manentem habere. Ac per hoc qui non manet in Christo, & in quo non manet Chri-
stus: proculdubio nec manducat spiritualiter carnem eius, nec bibit eius sanguinem: licet carnaliter & visibiliter premat dentibus Sacra-
mentum Corporis & Sanguinis Christi.

In Pl. 98.

Vt quid paras dentes & ventrem? Crede & manducaſti.

Verba

Verba quæ locutus sum vobis, spiritus est, & vita (inquit Christus) spiritualiter intelligite quod locutus sum. Non hoc Corpus quod videtis manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem quem fufuri sunt qui me crucifigunt. Sacramentum aliquod vobis commendavi: Spiritualiter intellectum, viuisificauit vos &c.

Quid aliud sunt corporalia quæque sacramenta: nisi quædam quasi visibilia verba? quia similitudinem gerunt earum rerum quas significant, & quæ in verbo sunt recondita.

Non dubitauit Dominus dicere: Hoc est Corpus meum: quum Signum daret Corporis sui.

Non dicendum eum manducare Corpus Christi, qui in Corpore non est Christus. Isti de quibus Apostolus ait, Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt &c. non sunt dicendi manducare Corpus Christi: quod nam nec in membris computandi sunt Christi. Non possunt simul esse & membra Christi, & membra meretricis. Denique ipse dicens: Qui manducat meam carnem &c. ostendit quid sit NON SACRAMENTO TENVS, sed reuera Corpus Christi manducare, & eius sanguinem bibere: hoc est enim in Christo manere vt in illo maneat & Christus. Sic enim hoc dixit, tanquam diceret: Qui in me non manet, & in quo ego non maneo, non se dicat aut existimet manducare Corpus meum, aut bibere.

re sanguinem meum.

I. de Do-
ctr. Christ.

Miserabilis seruitus animæ, Signa pro Rebus accipere &c.

Nisi manducaueritis carnē &c. inquit Christus: facinus & flagitium videtur iubere. Figura est ergo præcipiens Passioni Domini esse communicandum, & vtiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixa & vlnetata sit.

Sen. 339.

Qui discordat à Christo, nec Corpus eius manducat nec sanguinem bibit: etiam si tanta Rei Sacramentum ad iudicium accipiat.

Ep. 13.

Si Sacramenta quandam similitudinem earum rerum quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent. Ex hac autem similitudine plerunque etiam ipsarum Rerum nomina accipiunt. Ergo secundū quēdam modum Sacramentum Corporis Christi, Corpus Christi est. Sacramentum Sanguinis, Sanguis Christi est &c. In Sacramentis, nō quid sint, sed quid ostendāt, semper attenditur: quoniam signa sunt rerum, aliud existētia & aliud significantia.

Cōt. Max:
Art. 1.3. c.
12.

Ep. 5.

Signa cū ad res diuinas pertinent Sacramenta appellantur.

Ep. 30.

Qui non querunt Spiritum Sanctū in Christi Corpore, eius habent foris Sacramentum: sed Rem ipsam non tenent intus cuius est illud Sacramentum, & ideo sibi iudicium manducat & bibunt.

Nec

Nec moueat quod aliquādo Res quæ signi-
ficat, nomen eius Rei quam significat accipit.
Sic enim & Petra Christus, quia Significat
Christum.

Tangit Christum qui credit in Christum.
Item: Cum ascendit in cœlum ab eo non sepa-
ramur: sicut ille ascendit nec recessit à nobis
sic & nos cum illo ibi iam sumus. Item: Ascen-
damus cum Christo interim corde, sequemur
& corpore: Sursum corda debemus habere ad
Dominum.

Solet res quæ significat eius rei nomine quæ
significat nuncupari: & hinc est quod dictum
est, Petra erat Christus. Non enim dixit, Petra
significat Christum: sed tanquam hoc esset, quod
vique per substantiam non hoc erat, sed per
significationem.

Accedant ad Iesum non carne, sed corde: non
corporis præsentia, sed fidei potentia, sicut il-
le Centurio. &c.

Noli parare fauces, sed cœpi. Non ergo quod
videtur, sed quod creditur pasci. Nos non san-
guis, credimus.

Vita erit vnicuique Corpus & Sanguis Chri-
sti: si quod in Sacramento visibiliter sumitur,
in ipsa veritate spiritualiter manducatur, Spi-
ritualiter bibatur.

In convivio Corporis & Sanguinis sui fi-
guram discipulis commendavit & tradidit.

De mensa dominica sumitur quibusdam ad

Ep. 102.

Ser. 152. &
174. & 175In Iouit. I.
3. 52.Cont. Fau-
stum I. 33.Serm. 28.
secundum
Lucam.Serm. de
verbis A-
postoli.

In Pl. 3.

Tr. 25. in
Ioan.

308 DE SACRAM. MANDUCAT.

vitam, quibusdam ad exitium. Res verò ipsa cuius est Sacramentum, omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicumque eius particeps fuerit, &c. In quo Christus non manet proculdubio nec manducat spiritualiter, licet carnaliter & visibiliter premat dentibus Sacramentum Corporis & sanguinis Christi, sed magis tantæ rei Sacramentum ad iudicium sibi manducat & bibit.

Tr. 60.

Illi manducabant panem Dominum: Iudas Panem Domini contra Dominum, &c.

Tertul. de
Res. carn.
Aduer. Iu-
dæos.
Aduerf.
Marci. l. 4.

Sermo caro factus erat, ac proinde in causam vitam appetendus, & deuorandus auditu, & ruminandus intellectu, & fide digerendus.

Aduerf.
Marci. l. 4.

Panem Corpus suum appellat (adu. Marc. l. 4.)

uel. mo
et. l. mull
Act. 1. 1
2. m. 2
mull. 2
mull. 1

Pancipsum suum Corpus repræsentat. Et l. 4. Acceptum panem & distributum discipulis, Corpus suum illam fecit: Hoc est Corpus meum dicendo, id est figura Corporis mei. Panem suum Corpus appellat &c. Caro Christi hodie nobis, sed spiritualiter vtiq; non carnaliter exhibetur.

Bernard.
in. festo
Mar. ser.
Serm. 28.
sup. Cantic.

Ioan. 20. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum. Quasi verò quum iam ascenderit, nunc tangi ab ea velit, aut possit. Et vtiq; poterit: sed affectu, non manu, vobis non oculo: fide, non sensibus. Tanges manu fidei, desiderij digito, deuotionis amplexa: tanges oculo mentis. Et Serm. 76. Credere, inuenisse est. Norunt fideles Christum habitare per

fidem in cordibus suis. Quid propius est?

Num. *αὐτοματῶς* mysterium nostrum pronuntias, & irreligiose ad crassas cogitationes vrges fidelium mentes, & humanis cogitationibus attentas ea tractare, quæ sola, pura & exquisita fide accipiuntur.

Cyrril. ad
Euopt.
Matth. 11.

In mysteriorū institutione Saluator noster nomina cōmutauit, & Symbolo nomen Corporis dedit.

Theodo-
ret. Dial. 1.
& 2.

Dominus accipiens symbolum non dixit: hæc est Diuinitas mea: sed, Hoc est Corpus meum, quia videlicet panis Corporis, & non Diuinitatis symbolum & typus est.

ib.

Signa myltica post Sanctificationem non recedunt à substantia naturæ.

ib.

Caro Christi & sanguis, fidei & promissionis alimentum.

Clem. A-
lexan. Præ-
dag. l. 1.
ib. l. 2.

Item: Quod autem vinum esset, quod benedictum est, ostendit, dicens: Non bibam ex fructu vitis huius &c.

Superse deo à pluribus testimoniis Veterum recensendis, quam rem plerique huius ætatis Doctissimi Theologi accuratè & feliciter præstiterunt.

Porro, quandoquidem nonnulli ex nouis istis Monachis, quos Iesuitas appellitant, identidem obisciont, eos qui Transsubstantiationem improbant, non satis inter se conueni- respecto à lectoribus, ut nobis liceat, antequam

310 DE SACRAM. MANDUCAT.

hunc Tractatum concludamus, quædam adiungere de Pontificiorum Doctorum concertationibus in Transsubst. questione, quod quidæ argumentum iam aliàs à nobis tractatum fuit. Sic enim isti Monachi qui tantopere diffidiis delectantur, intelligent, nihil ad eam rem sibi opus esse extra suam familiam vagari: quia satis habent in quo in posterum se exerceant, ijs suorum Doctorum controversiis (si fieri possit) conciliandis. Hoc ergo Transsubstantiatorum inter se de illo suo commento digladiantium theatrum omnibus hîc conspiciendū propono: ut magis magisque pateat Transsubstantiationis absurditas: ipsi autem recentes Monachi iam admoneantur manum admove-
re suis potius curandis (si quo id modo liceat) quàm alienis vulneribus exulcerandis.

Pontificiorum Doctorum contraria de Transsubstantiatione sententia.

I.

QUærunť Scholastici Pontificij Doctores, utrum verum Christi Corpus quod pro nobis crucifixum est, in Eucharistia contentum manducetur. Affirmant autem Lombardus & Gratianus, in quorum sententiâ Scholastici frequentes eunt. Sed quum eis negotiũ facessere videretur, Augustinus his ver-
bis

bis ab illis ipsis Doctoribus citatis. Non hoc Corpus quod videtis manducaturi estis, nec bibaturi eum sanguinem quem fusuri sunt ii qui me crucifigent: vltum est Lombardo & Gratiano aliena pro Augustini verbis substituere, eaque Augustino tribuere. Ipsum quidem; & non ipsum; ipsum inuisibiliter: non ipsum visibiliter. Verba autem Augustini sic habent. Sacramentum aliquod commendavi vobis, Spiritualiter intellectum vivificabit vos.

In Pf 98.
De cōsec.
dist. 2. Ca.
non hoc.

Augustini verbis accedere videntur quæ Scholastici tradiderunt de Corpore Christi in cælo existente, extra Sacramentum Spiritualiter manducando: quemadmodum perspicuum est ex eorum scriptis.

Thomas
opul. 58. c.
19.

Sed superiori sententia videtur Lombardus recurrens quum ait: Quatuor fuisse figuras huius Sacramenti: Sacrificium Melchisedechi: Manna: Agnum Paschalem: & sanguinem qui profluxit à latere Christi: quam sententiam Anastasianus & plerique alij sequuntur.

Alefan-
nus part. 1.
l. 4. art. 2.
Bonau. 4.
dist. 9. qu.
1. art. 2.
Lib. 4. sēt.
dist. 8.

Item ille ipse Lombardus & Gratianus: Sacramentaliter sumitur proprium Christi Corpus: Spiritualiter sumitur Spirituale Christi caro. Sic duo propria corpora Christi constituit: vnum proprium, alterum spirituale. Nisi fortè Corpus Christi aliud faciat quàm sit ipseus Caro.

In Sūma
1. part. l. 4.
ti. 8. ar. 2. l. 1.
4. sēt. dist. 9.
De cōsec.
dist. 2. Ca.
de hoc
quidem.

Sed imprimis inexplicabile est quod extat apud Gratianum. Dupliciter intelligitur Caro

De cōsec.
dist. 2. Ca.
dupliciter.

Christi & Sanguis vel Spiritualis illa atque di-
uina de qua ipse ait, Caro mea verè est cibus &
Sanguis verè est potus, &c. vel, Caro quæ cruci-
fixa est & Sanguis qui pro multis effusus est
lancea.

Can. hoc
est quod
dicimus
ibidem.

Idem: Caro eius est quam formâ Panis oper-
tam in Sacramento accipimus, & Sanguis eius
quem sub Vini specie & sapore potamus, Caro vi-
delicet Carnis, & Sanguis Sacramentum est San-
guinis. Carne & Sanguine utroque Inuisibili si-
gnatur visibile D. nostri Iesu Christi corpus &
palpabile, plenum gratia omnium virtutum &
diuina maiestate. Hæc ille. Quum autem expli-
care voluit Thomas rationem qua Christi ca-
ro dicatur operta in Sacramento: & hanc rem

Opul. 8. c.

aliqua similitudine adumbrare: Species Panis,
inquit, est signum Corporis, sicut in pastillo sunt
occultæ & carnes.

Ibid.

Idem Gratianus. Cælestis panis, qui Christi
caro est, suo modo vocatur Corpus Christi, quum
reuera sit Sacramentum Corporis Christi, illius
videlicet quod visibile, quod palpabile, mortale
in cruce positum est. ubi Glossa: vocatur Christi
Corpus, id est, Significat.

Glossa in
Ch. hoc est
in verbo
cælestis.

QVarunt Scholastici Pontificij utrū Cor-
pus Christi in Eucharistia contentum
Ore corporis famatur, & in ventriculum de-
iiciatur

liciatur : an verò sola fide ab animo percipi debeat.

Fide tantum percipiendum esse hæc innuere videntur.

Corpus Christi, Fide, Mente & haustu interioris hominis sumitur.

Quomodo visibiliter in Sacramento sumitur, in ipsa veritate spiritualiter manducatur & bibitur.

Ut quid paras dentes & ventrem, crede & manducasti.

Credere in Christum est manducare panem vivum.

Christi sanguinem bibimus credentes.

Non iste panis est qui vadit in Corpus, sed panis vite æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit.

In illo Sacramento Christus est : non ergo corporalis esca sed spiritualis.

Quum ad reuerendum altare tibi spiritualibus satiandus ascendis, sacrum Dei tui corpus fide respice, mente contingere, cordis manu suscipe. Sic in Concil. Tol. 3. Populi, inquit, corda fide purificata ad Christi Corpus & Sanguinem percipiendum exhibeant.

Sic porro Caietanus. Falsissimum est Corpus Christi, corporaliter sumi : quoniam spiritualiter & non percipiendo sed credendo dicunt Theologi sumi in Eucharistia.

Idem, Manducatio corporalis non masticat Christi Corpus : quannus conterat Sacramentales

De Cõsec.
dist. 2. Ca.
quia corpus.
Can. qui mada
cant. Can.
ut quid.

Can. credere.

Can. tunc
eis.
Can. Christi
panis
est.

Can. in illo.

Can. quia
Corpus.

Tomo 2.
tract. 1. c. 3.

Ibid. c. 5.

species: sed spiritualis manducatio qua per animam fit, ad Christi carnem in Sacramento existentem pertingit.

Alij verò contrà dicunt, & existimant Corpus Christi ore quidem sumi, sed non in ventriculum descendere. Sic enim Glossa apud Gratianum: *Quàm citò species dentibus atteritur, tam citò in cælum rapitur Corpus Christi.* Ibi vide contrarias & repugnantes opiniones, prolixè recitatas.

Durandus autem, Corpus Christi de ore transit ad Cor: & tunc desinit præsentia Corporalis, remanente spirituali.

Rursus alij existimant, Corpus Christi etiam in ventriculum descendere, modò tamen species in ore non fuerit immutata.

Alij postremo censent, Corpus Christi omnino deiici in ventriculum: & ibi tandiu manere quandiu species permanent. Vide Gratianum in his verbis: *Siquis per ebrietatem Eucharistiam euomuerit.* Quæ verba Scholastici sanè quàm sordidè exagitant, differentes quatenus Corpus Christi censetur esse sub accidentibus per vomitionem eiectis.

QUærunť Scholastici Pontificij: An Corpus Christi frangatur & atteratur dentibus, necne. Non frangi apparet ex his quæ sequun-

Glossa in
Ca. tribus
in verb.
miscere.
de Cõseq.
dist. 2. & in
Ca. non i-
ste panis.
In ration.
l. 4. c. 41.
Altes. in
summa l.
4. a. part.
tit. 17.
Ricard. 4.
dist. 9. qu.
1. Bonau.
4. dist. 9. q.
1. Thomas
3. q. 80. art.
3. Can. Si
quis per
ebrietatē.
& ibi Glo.

quantur.

Non quando manducamus, partes de illo facimus.

Asumente non conscissus, non confractus, non diuisus, integer accipitur.

Manducatio corporalis non masticat Christi Corpus, quamuis conterat Sacramentales species.

Rursus quidam existimant, nihil vere frangi, sed tantum videri frangi: & mirabili modo ubi nihil frangitur fieri fractionem [En miracula Transubstantiationis.]

Alij docent, Corpus Christi frangi & nihilominus existere non diuisum: alij malunt substantiam panis frangi (atque ita Transubstantiatio euauit.)

Vulgò tamen auctoritate Lombardi ducti opinantur partitionem fieri in solis Accidentibus.

Contrà verò, ipsum Christi Corpus frangi & dentibus atteri verbis apertissimis Papa Nicolaus & Synodus Romana Berengario tradidit in hunc modum:

Confiteor eandem fidem me tenere, quam Dominus & venerabilis Papa Nicolaus, & hæc sancta Synodus auctoritate Euangelica & Apostolica tenendum tradidit, mihi que firmavit. Scilicet panem & vinum quæ in altari ponuntur, post Consecrationem non solum Sacramentum, sed etiam verum Corpus Domini nostri Iesu Christi esse, & sensualiter, non solum Sacramentum, sed in

De Cōsec.
dist. 2. Cā.
qui manducant.
Missā in
sequent.
Caietani. 2.
tr. 2. c. 5.
Thomas
opus. 59.
Idem 3. q.
75. Durā.
in ration.
l. 4. c. 41.

l. 4. sent.
distin. 12.

De Cōsec.
dist. 2.
Cā. ego
Berengarius.

316 DE SACRAM. MANDUCAT.

veritate manibus sacerdotum tractari, frangi & fidelium dentibus atteri. Huic decreto intercedunt Caietanus, Astesanus, Glossa & plerique alij Doctores.

Caiet. vbi
sup. c. 3.
In summa
1. part. l. 4.
tit. 17.
Gl. in Ca.
ego Ber-
gar. & in
Ca. virum
sub figu-
ra.

IIII.

QUarunt Scholastici Pontificij vtrum improbi Corpus Christi manducant: & vulgo existimant manducare, post Lombardum lib. 4. sent. dist. 9. & c.

Contra non manducare significant ea que sequuntur.

Ca. qui di-
scordat.
de coſect.
dist. 2.

Qui discordat à Christo non manducat carnem eius: nec bibit eius sanguinem, etsi tanta rei Sacramentum ad iudicium suae perditionis accipit.

Can. Chri-
stus.

Christus panis est de quo qui manducat vivet in aeternum.

Can. qui
manducat.
Can. quia
passus.
Astes. in
summa 1.
part. l. 4. ti.
17. sec.
1. et. 2. dist.
9. q. 1. art.
4. Astes. in
summa v-
bi sup.

Qui manducant & bibunt Christum, vitam manducant & bibunt. Adde quod alibi à Scholasticis Pontificiis traditur, solos fideles accipere Corpus Christi. Item: Spiritualem manducationem quae fit per fidem solis probis convenire.

Nonnulli sic distinguunt: Siquis infidelis nullam habet intentionem illud sumendi tanquam Sacramentum aliquod Ecclesiae, non sumit Sacramentaliter, quia sumit ut signum. Intentio est necessaria, & necessarium ut illa intentio dirigatur secundum fidem quae est in ipso, vel in altero: & oportet

tes quod saltem sumere intendat, quod alias credere aestimat, licet ipse non credat: siue quia credit esse verum Sacramentum, siue quia existimat alios credere. ô præclaram fidem & Transsubstantiatione dignissimam!

Querant Scholastici Pontificij an quum Eucharistia sumitur, Corpus Christi sit querendum in celo: an verò sub accidentibus Panis.

In celo querendum esse probat vetus illa formula quam Pontificij in sua Missa retinuerunt sursum corda. Adde hanc precationem Missæ supplices te rogamus Omnipotens Deus, iube hoc perfert per manus Sancti Angeli, in sublime altare tuum, in conspectu diuinæ Maiestatis tuæ. Itaque Lombardus ait, Missam non rectè dici nisi Angelus veniat, quemadmodum Sacerdos precatur. Sed enim huius precationis sensus nondum planè constat. Doctoribus Pontificiis, ut videre est apud Gratianum in Glossa in Canon. in verb. perferre. De Consecr. dist. 2. Et apud Durandum in ration. l. 4. c. 44.

Huc spectat hæc Missæ precatio. Ut quæ nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus. Nunquam caro Christi nisi de manu eius è sublimi ara ubi Christus Pontifex pro omnibus assumitur accipitur.

Cypr. de Ora. dom.

Missæ.

Missæ.
Rabban.
de Sacr.
Euchar.

318 DE SACRAM. MANDUCAT.

De Cōsec.
d.2.c.Pau-
lus.c.quid
sit sanguis
Ca. prima
quidē hā-
refis.

*Christus, iursum est donec seculum finiatur.
Vno eodēque momento in cælum rapitur cor-
pori Christi consociandus.
Corpus Christi in vno loco esse oportet, veritas
autem eius ubique diffusa est.*

Vbi sup.

Opusc. 58.
c.13.
Scot.in Re
port.d.10.
Thom. o-
pusc. 59.
&c.

Contrā vulgō existimant verū Christi Cor-
pus Realiter præsens existerē sub Accidenti-
bus Panis. Sic enim Caietanus. Tria sunt in Eu-
charistia: Sacramentum quod adoramus: Mandu-
catio Sacramentalis: Et Manducatio Spiritu-
alis. Et Thomas. Corpus Christi est in vno loco, scilicet in
cælo, visibiliter in forma humana: veritas autem
eius ubique, id est, diuinitus & verum Corpus in
omni Altari sacramentaliter est. Lege & spo-
tes intellige consimiles distinctiones a Docto-
ribus Pontificiis propositas. Corpus Christi est
se in loco, sed non localiter. Esse quantum
sed non per modum quantitatis: esse in Eucha-
ristia eum corporis locum qui in cælo est, sed
non esse positione: & eiusmodi pleraque.

QUærent Scholastici Pontificij: An in Eu-
charistia Panis substantia remaneat,
nec ne.

In report.
di.2.&3.
& Dist.10.
quæst.1.

Prima, inquit Scotus, opinio fuit, quod sub-
stantia Panis manet: Alia opinio, quod non manet
substantia Panis, sed vel annihilatur, vel resol-
uitur in materiam primam. Alia, quod substantia
panis

panis cōuertitur in Corpus Christi, &c. Dico quod licet substantia panis maneret, non auferret venerationem, neque esset occasio idololatriæ, & quod substantia panis magis representat Corpus Christi quàm accidentia tantum: quum maior sit convenientia substantiæ ad substantiam, quàm ad Accidens.

Petrus de Alliaco. Ille modus qui ponit substantiam panis remanere, nec repugnat rationi, nec authoritati Biblie: imò est facilius ad intelligendum & rationabilius, & non ponit accidentia sine subiecto, quod est vnum de difficilibus quæ hic ponuntur.

In 4. sent.
q. 6.

Martinus Papa. In Sacramento offertur aqua, vinum & panis quæ in Typo Christi benedicuntur.

De Cōsec.
dist. 2. Ca.
non oportet. Et Ca.
in Sacra.
C. quum.
omne.

Quum Magister veritatis verum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis, nulli lac sed Panem tantum & calicem sub hoc Sacramento cognoscimus dedisse.

Quamuis Panis sit & Calix, alimentum est Resurrectionis.

Ca. Panis.

Quomodo potest quod panis est, esse Corpus Christi? quanto magis est operarius sermo Christi ut sint, quæ erant & in aliud conuertantur.

Sacrificium Ecclesiæ duobus constat, Sacramento & Re Sacramenti: sicut Christi persona constat ex Deo & homine: quum ipse Christus Verus sit Deus & verus homo: quia omnis res illarum rerum naturam, & veritatem in se continet ex qui-

Can. hoc
est quod
dicimus.

bus conficitur.

In 4. sent.
Dist. II.

Contrà, vulgò credunt substantiam Panis conuerti in substantiam Corporis Christi, vt perspicuum est. Sed quibusnam vocabulis ista conuersio exprimat, nondum inter eos constat. Sic enim extat in Can. qui manducant. *Panis est Corpus Christi.* Contrà sic Scotus. *Qualibet talis propositio est falsa: Panis est Corpus Christi: Panis fit Corpus Christi: & ita dicendum est. De Pane fit Corpus Christi.* Quod rursus Glossa improbat apud Gratianum in Can. quia Corpus in verbo conuertuntur. de Consecr. dist. 2.

Glo. in tit.
& in Can.
species. in
Ca. firmiter.
Ext. de summa
Trin. Tho
mas. 3. q.
75.
Caiet. in
cōment.
in Thom.
ib.

Nec minus laborant Scholastici Pontificij vt nobis, scilicet, explicent quid substantia panis fiat, & quorsum euolet. Quidam existimant eam in nihilum redigi, à qua sententia Ecclesiam abhorre Scotus ait. Glossa tamen apud Gratianum eam opinionem amplectitur. Non desunt qui putent in primam materiam resolui: quemadmodum disputat Lombardus. Thomas affirmat substantiam Panis non redigi in nihilum, quem Scotus refellit vicissim à Caietano refutatus.

Non etiam satis constat inter illos. An aqua etiam cum vino transsubstantietur in Sanguinem. Nonnulli aquam in nihilum redigunt. Alij malunt transsubstantiare in Sanguinem. Alij putant conuerti in vitalem humorem Christi. Timidior est Durandus: Quis inquit

quit, audeat definire.

Vide Glossam in tit. de Cons. dist. 2. In Can. non oportet. Ibidem. Et in Can. cum Martha paragr. verum: de celebr. Miss. Durand. l. 4. c. 42. Atque, ex eorum doctrina, Aqua, est signum Ecclesie, & mixtio vini & aquae, sacramentum est Unionis Christi & Ecclesie: ut patet ex Concilio Tolet. II. c. I. & c. faciant igitur Pontificij, ut saltem cum ipsa sua doctrina consentiant.

Thomas autem mauult Aquam conuerti in vinum: & vinum in sanguinem, ex quo inferparum Aquae admiscendum esse vino in celebratione Missae. Nimirum veretur ne nimia Aquae copia vinum ordine praepostero in Aquam conuertatur: quod Transsubstantiationis genus Rom. Ecclesiae sacerdotes absque haereseos suspitione libenter respuunt.

3. qu. 74.
art. 8.

Nondum etiam inter illos satis constat, An accidentia Panis & Vini sint sine subiecto in Eucharistia. Sic enim Socrates. *Tenetur quod ibi est Corpus Christi, siue accidentia sint ibi in pane ut in subiecto, siue sine subiecto.* Alij malunt accidentia fundari in aere. Lombardus censet l. 4. dist. 12. esse sine subiecto. Cui subscribit Thomas Opus. 59. & 3. qu. 79. Ita tamen ut accidentia possint hominem nutrire: atque ita rursus accidentia in substantiam conuertit.

In report.
dist. 10. q.
1.

Querunt etiam: An mures Eucharistiam comedentes Corpus Christi etiam comedant,

422 DE SACRAM. MANDUCAT.

In 4. dist.
3. in sum-
ma 1. part.
tit. 17.

Vbi sup. 3.
q. 77. Du-
ran. in rat.
li. 4. c. 41.

Et affirmant multi, vt extat apud Gratianum de Consecr. dist. 2. Can. qui bene non custodierit. & ibi Glossa, &c. huc accedit Thomas. 3. q. 80. art. 3. Alij contrariam opinionem tuentur. Sic enim apud Gratianum: Nemo illam carnem manducat nisi qui adorauerit. Et ita censent Bonauentura, Asteianus & alij plerique. Quidam huc redeunt, vt dicant miraculose substantiam panis reuerti. Alij nouam materiam creari, quos omnes confutat Thomas. Præterea hærent quum vrgentur ex illis verbis qui in Eucharistia gigni solent, valde solliciti vndenam existant illi vermes. Quidam ex aëre circumstante. Alij quibus Transubstantiatio displicet, ex ipsa Panis substantia. Thomas ex quantitate dimensiuâ, atque id per miraculum fieri autumat: quum potius miraculi loco habendum esset, si nulli inde vermes gignerentur.

VII.

Opusc. 58.
t. 3.

QUærent Scholastici Pontificij vtrum Species Panis sit Signum Corporis absque Sanguine: an verò includentis humores & spiritus, atque adeo ipsum Sanguinem. Thomas affirmat, Sanguinem adesse Corpori per connexionem, cuius sententiam permulti sequuntur. Verum Scotus hæc suspensas habet rationes. Non est, inquit, certum. Nam vtrumque

que potest sustineri: & neutrum probari. En ti-
bi egregia Pontificiorum Doctorum decisio-
nes.

In report.
d. 10. q. 1.

Hanc connexionem & Concomitantiam
idem Scholastici nobis obtrudunt, quum a-
gitur de Communione sub utraque specie,
quam solis Sacerdotibus convenire Conci-
lium Constantiense decreuit, & id iampridem
in Ecclesia Romana fuit factitatum. Cui er-
rori contradicunt sequentes Canones apud
Gratianum *Comperimus quod quidam sumpta
corporis sacri portione à Calice abstineant: qui
proculdubio, quoniam nescio qua superstitione
docentur adstringi, aut integra Sacramenta per-
cipiant, aut ab integris arceantur. Quoniam di-
uisio vnius eiusdemque Mysterij sine grandi sa-
cilegio non potest pervenire.*

De Cōsec.
dist. 2. C.
Comperi-
mus.

Sacerdotes qui Eucharistia deferviunt &
sanguinem Domini populis eius diuidunt. In Ca-
lice nobiscum vos estis simul: hoc sumimus simul,
bibimus simul, quia simul vivimus. Vide Can.
quia passus. Can. si non sunt. Can. in Cœna.
Can. timorem. Can. quum frangitur. Can. quid
sit sanguis De Consecr. dist. 2.

Can. sacer-
dotes. l. q.
1.

Et in Missa. Quotquot ex hac Altaris parti-
cipatione sacrosanctum filij tui Corpus & san-
guinem sumpserimus omni benedictione replea-
mur.

Missæ.

Miss.

Querunt Scholastici Pontificij quibusnam verbis Corpus Christi Consecretur. Negorium eis faceffit illa Missæ precatio, qua sic rogat Sacerdos.

l. 2. dist. 13.

Glossa in
Can. vtrū.
in verb.
proferri.

Iube hac perferri per manus Angeli tui; quod Glossa ad Transubstantiationem refert; nec abhorret Lombardus. Constat autem, hanc precationem in Missa subsequi recitationem horum verborum: *Hoc est Corpus meum*; adeo ut quidam existiment propriè in cælo, aut certè ministerio Angelorum fieri Consecrationem.

Durād. in
rat. li. 4. c.
21.Thom. 3.
q. 78.

Nonnulli dicunt Christum Consecrassè hoc verbo, *Benedixit*: ut alia tollatur repugnantia, quum Christus dicatur fregissè Panem antequam eiusmodi verba pronuntiaret: Sacerdotes autem prius ea pronuntient quàm hostiam frangant. Thomas ait Euangelistas non eo ordine rem recitare quo gesta est. Ita, scilicet; nondum non dissoluens, sed secans.

Nec parum est difficultatis constituere quot verba præcisè requirantur ad formam Consecrationis; qua de re Lombardus libr. 4. distinct. 8. Et Thomas Opusc. 59. Et 3. quæst. 78. &c.

In report.
dist. 8. q. 1.

Scotus ad ignorantiam suam tanquam ad perfugium recurrit: *Est, inquit, ignorantia licita ignorare quot verba præcisè requirantur ad formam Consecrationis; ideo qui credit se scire, errat.*

Et pau-

Et paulò antè: *Græci non habent hanc formam Consecrationis sanguinis, & tamen non negamus eos conficere Corpus Christi: vnde in multis discordant à nobis quantum ad Sanguinem & quantum ad corpus.*

Porro demonstratio **HOC** Scorus ait Vbi suprâ. neque demonstrari Panem, nec Accidentia Panis, neque Corpus Christi, sed tantum aliquod Ens: alioqui sermo non esset operatorius.

Durandus existimat *Hoc* referendum ad Corpus Christi. Et factam fuisse consecrationem per Verbum *Benedixit*: quam dissensionem fuisse tractatam videre licet apud Thomam, 3. qu. 78. art. 3.

Sexcenta sunt eiusmodi quæ nondum recensent, tantisper dum Noui Monachi operam dederint, istis suorum gregalium dissensionibus conciliandis: si qua id arte & solertia sophistica præstari possit. Nam ut rectè Veteres censuerunt: quum variz sint & multiplices mendacij viz, vna tamen eademque firmissima est veritas, quam Augustinus summam omnium magistram appellauit.

Theodor.
de curat.
affect.
Græc. l. 2.
de lib. arbit. l. 2. c. 2.

Superest ut ex nostra methodo indicemus Errorum fontes & *apud Græcos* eorum dogmatum quæ à nobis in hoc Theologico & Scholastico tractatu refutata sunt. Atque ut id fiat commodius, seruabimus illum ipsum ordi-

nem, quem in Tractatu de Spirituali manduca-
tione sequuti sumus.

I. Caput doctrinae de Iesu Christo vere
Θεωρησάμενον, quo salus nostra continetur, non
recte & ὀρθοδόξως retinent. Quandoquidem e-
uertunt Humanæ ipsius Naturæ veritatem
(quam post illius Resurrectionem permansisse,
omnes Orthodoxi fatentur, & nos ea de re
egimus in Tractatu, De veritate hum. natur.
Iesu Christi) ut Realem Corporis Christi In-
existentiam in terris & In, Cum, Sub Pane, vel
sub Panis Accidentibus & oralem ipsius Cor-
poris Manducationem stabiliant. Atque ut id
persuadeant, opponunt diuinam eius Omni-
potentiam veritati ipsius Corporis. Quine-
ciam à recta planaque Scripturarum vis, di-
uertunt ad spinosas quasdam, intricatas & non-
quam explicabiles, Distinctiones: quibus, sci-
licet, efficiant: Corpus Christi variis res-
pectibus esse verum simul, & non verum Cor-
pus. In iis autem Distinctionibus (quæ sunt no-
mine tenus distinctiones) duo, iidemque gra-
uissimi errores admittuntur. Primum enim
Rerum quibus distinguendis adhibentur, na-
turam tollunt. Deinde nihil aliud continent
quàm inanem Petitionem principij & meram
ἰσολογίαν: quod ita doceo. Queritur inter
nos, An in Sacra Domini Coena, Transsubstan-
tiationis in Corpus Christi, & Vini, in eius

San-

Sanguinem constituenda sit. Pontificij affirmant: nos negamus. Rationem afferunt, quod Christus dixerit: *Hoc est Corpus meum*, & *Hic est Sanguis meus*. Respondemus, Transsubstantiationē his Christi verbis significari nō posse. Quid autem Pontificij? Vt, scilicet, probent, hęc Christi verba significare Transsubstantiationem: Panis, Inquiunt, convertitur in Corpus, quia Christus dixit, *Hoc est Corpus meum*. Quum autem nos fidei Analogiam vrgemus: Veritatem Corporis Christi inculcamus: horrendis Incommodis Transsubstantiationem obruimus: Contradictiones inde consequentes digito demonstramus: tum illi, nihil propterea verendum esse inquiunt: quandoquidem hoc mysterium est miraculosum & singulare, eò quod Christus dixit, *Hoc est Corpus meum*. Itaq; suam illam Interpretationem verborum Christi in disquisitione positam nunquam confirmant, sed perpetuò repetunt.

2. Ecclesię Coniunctionem cum corpore & Sanguine Iesu Christi non aliter constituent quam per oralem Manducationem: ita vt, si istis credas, Ecclesia, ore tenus, cum Christo coniungatur. Spirituali verò Manducationi quę sit Fide, &, vt illi loquuntur, Charitate, sola Christi beneficia tribuunt: non autem veram ipsius Christi perceptionem, Christum à suis donis & Meritis diuellentes: quem

328 DE SACRAM. MANDUCAT.

errorem in Tractatu de Spirituali Manducatione confutauimus.

3. Spiritus S. virtutem & efficaciam non agnoscunt: & quum sit vinculum arctissima nostræ cum Christo Coniunctionis: tamen illi putant, nos cum Christo coniungi, non virtute Spiritus Sancti, sed Reali inexistencia Corporis & Sanguinis Christi sub Signis & Orali ipsorum Manducatione & Potu: ita vt iam non sit Spiritualis, sed Corporalis Coniunctio.

4. Fidei vim ac naturam in hoc mysterio planè ignorant (de qua copiose egimus in illo Tractatu de Spirituali Manducatione) sola Fide Historica contenti: imò ne fidè quidem ipsam historicam retinent: quæ nos iubet credere, Christum in cælum ascendisse: vnde tum deum venturus est, quum viuos ac mortuos iudicabit: nullamque aliam in terris futuram Humanæ ipsius naturæ præsentiam Realem nobis proponit. Quinetiam ad percipiendum Christi Corpus, Credere, nihil illis aliud est, quàm ipsorum Dogmati assentiri: Ex quo fit, vt, ex eorum sententia, Corpus Christi in Cœnâ Domini percipiatur, non vera Fide, sed Opere quodam Operato, vt vulgò Pontificij loquuntur. Huc spectat quod Pontificij tradunt de illorum Intentione qui ad S. Men-

sam

fam accedunt: quam intentionem illi expo-
 nunt implicitam quandam fidem: qua (vt Scho-
 lasticos loquentes audiuimus) credunt alios
 credere: ex quo fit vt dicant, eos qui indignè
 hunc Panem manducant (vt loquitur Paulus)
 VELLE manducare Corpus Christi: ac
 proinde Christi Corpus manducare: qui ta-
 men, si verè loquerentur, dicerent, eos velle vi-
 deri manducare Corpus Christi. Nam eius-
 modi Hypocritis satis superque est exterior
 Religionis professio. Quamobrem illa, vel In-
 tentio vel Voluntas (vt loquuntur) si sit sine
 Fide & Pœnitentia, nec bona est intentio, nec
 bona voluntas: & propterea maximè fallun-
 tur qui eiusmodi intentioni & voluntati no-
 men Fidei tribuunt. Ita enim statuendum est,
 falsum esse, eos velle Manducare Corpus Chri-
 sti, qui cum Christo communionem habere
 non expetunt. Nam si velint solo Ore man-
 ducare, non autem Animo, vt Pontificij ob-
 iectant, cerre Christum reiciunt: sed si vo-
 lunt Animo & Fide manducare Corpus Chri-
 sti iuxta eius promissionem in Verbo ipsius
 patefactam: habent igitur Fidem & Pœnite-
 tiam. Nos enim, dignè Manducare metimur,
 non ex Manducantium Perfectione (cur e-
 nim manducarent?) sed Imperfectionis verà
 cognitione & serio sensu: quod quidem sine
 Fide & Pœnitentia fieri nequit. Vt enim ci-
 bum corporalem esurientes, & potum cor-

poralem sitientes sumimus, ut illa nobis pro-
sint ad tuendam vitam: ita tū demum verè per-
cipimus Corpus & Sanguinem Christi, quum
illud Corpus esurimus, & sitimus illum San-
guinem: hoc est, quum agnoscimus pecca-
ta nostra, & vera Fide ad Dei misericordiam
& ad vitam nobis in Christo exhibitam re-
currimus. Ex quibus perspicuum est, Aduer-
sarios non intelligere quid sit Fides in hoc
mysterio.

§. Sacramenti naturam & finem puer-
tunt. Quum enim eò spectet ut nos sursum e-
uehat ad Rerum cœlestium meditationem: illi
ad ipsa Signa & ad res Externas adhærescunt.
Substantiam autem Sacramenti in Reali & es-
sentiali Coniunctione Signi & rei Signata
Realique inexistencia Rei & veritatis Signifi-
cata in ipso & sub ipso Signo constituunt: i-
psūque Sacramentum ex Re & Signo com-
ponunt, tanquam aliquod *συνδεδημένον*, siue, totum
ἵπoc ἀμφοῖν & συνδεδημένον ex Partibus Integranti-
bus conflatum. Quorum omnium errorum
primaria causa est, quòd in exponendis Christi
verbis, neglexerint præclaram hanc Augustini
sententiam, quæ firmissimè nititur verbo Dei:
nempe, Locos Scripturæ difficiliore*s* ita esse
exponēdos, ut quod proponitur, aliis Scriptu-
ræ locis manifestis non inueniatur esse con-
trarium. Ita sit, ut, quum illi *ἵπoc* vrgeant, ta-

men

men ipsa verba ita peruertant, vt de subiecto
 faciant Prædicatum & contrā. Sic enim Chri-
 stus. *Hoc est Corpus meum.* At illi sic exponunt:
 Corpus meum est In, Cum, Sub Pane: vel sub
 Panis Accidentibus. Quinetiam vocabulis il-
 lus Enuntiati alienas & commentitias signifi-
 cationes affingunt.

Quæ quum ita sint: quum nostram, hoc est,
 Orthodoxæ Ecclesiæ sententiam ex locis Scri-
 pturæ firmissimis & clarissimis confirmaueri-
 mus, eamque euidenrem & Necessariam Apo-
 deicticis Argumentis effecerimus: Aduer-
 siorum autem sententiam & Dogmata idcirco
 refutauerimus: ipsorumque Obiectiones
 ex aperto Dei verbo dissoluerimus: manet no-
 stræ sententiæ veritas, ante piorum omnium o-
 culos, in media Scripturæ luce constituta: nem-
 pe quoties S. Domini Cæna ex instituto Chri-
 sti celebratur Panem & Vinum quæ nobis ore
 corporis sumenda proponuntur, essentiam ac
 substantiam suam retinere, & nihilominus fie-
 ri signa & sigilla certissima veri Corporis &
 Sanguinis Iesu Christi corporaliter in cælo ex-
 istentis: quæ quidem, videlicet, Corpus &
 sanguis Christianis nostris exhibentur vera
 fide recipienda, idque virtute & efficacia Spi-
 ritus S. arctissimam hanc & spirituales con-
 iunctionem efficientis. Itemque fieri signa &
 sigilla sanctissimæ communionis cum mysti-

332 DE SAC. MAN. CORP. CHR.
co Corpore Iesu Christi quod est Ecclesia.

Faxit autem Pater ille cœlestis per Iesum Christum verè *Θεὸν ὑπάρχον* pro nobis mortuum & à mortuis excitatum, qui cum spiritali & arctissima communione coniuncti vitam cœlestem & æternam ab eo percipimus, ut sanctissimum Cœnz Domini mysterium, quo vera hæc & viuifica communio verissime obsignatur & sancitur, ab humanis commentis vindicet, & extinctis omnibus in Ecclesia Christiana dissidiis, nostros animos verbi sui radiis illustratos, & Christianæ pacis vinculo deuinctos, ita disponat, ut ad Sacram illam Mensam ex Instituto Christi, cum ea, qua decet, reuerentia accedentes, Corpore & Sanguine Christi, adeoque ipso Christo vera fide, Sancti Spiritus efficacitate verè perfruamur.

L A V S D E O.

Errata sic corrigenda erunt.

— Pag. 17. l. 6. *sege manducari.* pag. 20. l. 16. ad marg. Gen. 3. p. 7. l. 13. Transsubstantiationem. p. 142. l. 10. totum constituenit. p. 240. l. 2. eterna. p. 246. l. 21. ita conuocatur. p. 255. l. 21. miracula spiritali. p. 261. l. 7. differentia. p. 275. l. 29. Totum consens. p. 297. l. 7. Num. pag. 304. l. 24. ad marg. In Ioan. Tr. 25. Si qua alia occurrant, æqui le-
gionis iudicio emendanda relinquimus.

